

BETÆNKNING

AFGIVET AF DEN AF ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

DEN 21. OKTOBER 1952 NEDSATTE

LÆRLINGEKOMMISSION

BETÆNKNING

AFGIVET AF

DEN AF ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

DEN 21. OKTOBER 1952 NEDSATTE

LÆRLINGEKOMMISSION

BETÆNKNING NR. 145

1956

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	7
Kapitel I. Historisk udvikling	11
Kapitel II. Lærlingeuddannelsen i udlandet	13
Kapitel III. Almindelige synspunkter	14
1. Uddannelsen	15
A. Den praktiske oplæring	15
Principperne for oplæringen	15
Hvorledes kan den praktiske uddannelse forbedres	21
a. Fastsættelse af uddannelsesregler	22
b. Supplerende praktisk uddannelse på faglig skole	24
c. Etablering af forskoling	28
d. Svendeprøver og eventuelle andre prøver	32
B. Undervisningen på de faglige skoler	37
Lærlingelovens bestemmelser om undervisningen	37
Handelsskolerne	38
De tekniske skoler og fagskoler	44
Revision af lærlingeundervisningen på de faglige skoler	49
a. Undervisningspligt for alle lærlinge	49
b. Hvilken skole skal lærlingen søge	50
c. Planer for undervisningen og dennes tilrettelæggelse	50
d. Fagklasseundervisning på de tekniske skoler	52
e. Dag- eller aftenundervisning	57
f. Nogle bemærkninger om aftenundervisning	63
Udgifterne ved lærlingeundervisningen på de faglige skoler	64
2. Lovens område	70
a. Lovens aldersgrænse	70
b. Hvilket arbejde omfattes af loven	72
c. Undtagelser fra pligten til oprettelse af lærekontrakt	76
3. Kontraktgodkendelsen	79
4. Læretid	80

	Side
5. Prøvetid	82
6. Løn	83
7. Sygdom m. m.	86
8. Ferie	88
9. Arbejdstid	90
10. Kravene til lærlingen	91
11. Kravene til læremesteren	92
12. Bortfalds- og ophævelsesbestemmelser	94
13. Tilsyn med lærlingeuddannelsen	96
14. Begrænsning i tilgangen af lærlinge (lærlingeskalaer)	97
15. Kompetenceregler (herunder voldgift)	100
Kapitel IV. Udkast til lov om lærlingeforholdet med bemærkninger	103
Kapitel V. Bilag	143
Bilagsfortegnelse	143

Indledning.

Ved det daværende arbejds- og socialministeriums skrivelser af 21. oktober og 11. december 1952 nedsatte regeringen en kommission med den opgave at gennemgå lærlinge-loven og over for regeringen at fremsætte forslag om ændringer i loven med henblik på at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for uddannelse af den del af ungdommen, som loven tager sigte på. Om baggrunden for kommissionens nedsættelse hed det i arbejds- og socialministeriets skrivelse af 21. oktober 1952:

»I de senere år har der fra forskellig side været fremsat forslag til og udtalt ønsker om gennem nedsættelsen af en kommission eller på anden måde at få gennemført ændringer i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet.

Der kan i så henseende henvises til forskellige på rigsdagen fremsatte lovforslag, der navnlig har taget sigte på en forhøjelse af aldersgrænsen for de personer, der omfattes af loven, på ændringer af reglerne om fastsættelsen af mindsteløn og om ferie og på indførelsen af obligatorisk dagskoleundervisning, eventuelt tillige af supplerende værksteds-skoler, samt på en begrænsning af lærlingenes samlede arbejds- og skoletid.

Endvidere har ungdomskommissionen i sin betænkning om »Ungdommen og Arbejdslivet« foreslået forskellige ændringer vedrørende lærlinge-loven og lærlingeuddannelsen, ligesom arbejdsmarkedskommissionen i sin »Rapport om overvejelser vedrørende bevægeligheden på arbejdsmarkedet« har været inde på spørgsmålet vedrørende den faglige op-læring.

Hertil kommer endelig, at arbejds- og socialministeriet og handelsministeriet i arbejdet med administrationen af loven gennem de siden dens ikrafttræden forløbne 15 år har mødt en række problemer, som det må anses for hensigtsmæssigt at søge overvejet i en større sammenhæng.«

Kommissionen fik følgende sammensætning:

Formand: Vicepræsident for Sø- og Handelsretten *H. W. Jacobi*.

Folketingsmand *Per Hækkerup*, udpeget af Socialdemokratiet.

Folketingsmand *Oscar Kryger*, udpeget af Partiet Venstre.

Folketingsmand *Asger Jensen*, udpeget af Det konservative Folkeparti.

Landstingsmand *Axel Christensen*, udpeget af Det radikale Venstre.

Folketingsmand *C. Kjeldgaard Iversen*, udpeget af Danmarks Retsforbund.

Kontorchef *H. Borreschmidt*, udpeget af arbejds- og socialministeriet.

Kontorchef *Axel Roelsen*, udpeget af ministeriet for handel, industri og søfart.

Ekspeditionssekretær *Herbert E. F. Graessler*, udpeget af arbejdsdirektoratet.

Direktør *F. V. Haugsted*, udpeget af tilsynet med håndværkerundervisningen.

Direktør *Osvald Larsen*, udpeget af tilsynet med handelsskolerne.

Oldermænd, smedemester *Hjalmar Nielsen*,
Direktør *Carl Plum*, } udpeget af Dansk Arbejdsgiverforening.

Murermester *Rasmus Sørensen*,
Murermester *Melchior Kjeldsen*, } udpeget af Håndværksrådet.

Grosserer *Hans Lund*, udpeget af Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation.

Købmand *I. P. Jensen*, udpeget af De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark, De danske Handelsforeningers Fællesorganisation og Dansk Textil Union.

Værkfører *Julius Nielsen*, udpeget af Fællesrepræsentationen for danske Arbejdsleder- og tekniske Funktionærforeninger.

Næstformand *Einar Nielsen*,
Forbundsformand *Erling Dinesen*,
Sekretær *D. Amstrup*,
Forretningsfører *Sigv. Hellberg*, } udpeget af De samvirkende Fagforbund i Danmark.

Direktør *J. Barner-Rasmussen*, udpeget af Teknisk Skoleforening.

Hovedbogholder *O. Rønnow-Petersen*, udpeget af Danmarks Handelsskoleforening.

Som sekretærer for kommissionen blev udpeget: Sekretær *K. Bøtefyhr*, arbejds- og socialministeriet, og fg. fuldmægtig *E. Sjøgren-Nielsen*, ministeriet for handel, industri og søfart.

Efter at folketingsmand *Asger Jensen* i september 1953 var udtrådt af folketinget, blev folketingsmand *Adolph Sørensen* af Det konservative Folkeparti udpeget til at repræsentere partiet i kommissionen i stedet for *Asger Jensen*.

I forbindelse med kontorchef i økonomi- og arbejdsministeriet *H. Borreschmidts* udnævnelse til arbejdsdirektør i februar 1955 blev kontorchef i nævnte ministerium *G. Coln* tilfornordnet kommissionen.

Under direktør *F. V. Haugsteds* sygdom har inspektør i tilsynet med håndværkerundervisningen *A. Blaabjerg* i sommeren 1955 deltaget i kommissionens møder.

Kommissionen er af handelsministeriet og arbejdsministeriet blevet gjort bekendt med forskellige til regeringen rettede henvendelser vedrørende lærlingeloven, således fra Dansk Arbejdsgiverforening, Håndværksrådet, Provinshandelskammeret, Murersvendenes fagforening af 1919 for København og Omegn, Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København, Dansk Dampskibsrhederforening, Centralforeningen af Hotelværtforeninger og Restauratørforeninger i Danmark, Typografernes underafdeling, Viborg, Tobaksfagernes fællesudvalg, Det faglige udvalg for bogtrykfaget og Urmagernes faglige fællesudvalg.

Fra De samvirkende Fagforbund i Danmark og Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark har kommissionen modtaget forslag til ændringer i lærlingeloven. I marts 1953 har Danmarks socialdemokratiske Ungdom haft foretræde for kommissionen og har skriftligt over for kommissionen peget på forskellige hovedpunkter, på hvilke lærlingeloven burde revideres, således særlig vedrørende indførelse af dagskoleundervisning, feriegodtgørelse til udlærlinge m. m. Dansk Arbejdsmands Forbund har i juni 1953 rettet henvendelse til kommissionen om indførelse af dagskole, og i september 1954 har kommissionen modtaget en resolution fra »unge håndværkere fra hele landet forsamlet til møde på Brandbjerg Højskole« om bl. a. en forbedring af lærlingenes uddannelse. Endvidere har kommissionen modtaget henvendelser fra Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund, Danmarks Handelsskoleforening, Dansk Teknisk Lærerforening, elevrådet ved Det tekniske Selskabs skoler samt Dansk Kvinde-samfund.

I skrivelse af 21. november 1952 anmodede arbejds- og socialministeren kommissionens formand om at ville foranledige, at spørgsmålet om etablering af en almindelig *erhvervsvejledning* måtte blive taget op til drøftelse i kommissionen, jfr. bilag 2. Inden kommissionen havde haft lejlighed til at tage spørgsmålet op til nærmere behandling, fremsatte regeringen, efter forinden at have orienteret kommissionen herom, den 25. februar 1953 på rigsdagen forslag til lov om erhvervsvejledning, og loven blev stadfæstet den 31. marts 1953. Spørgsmålet er derfor ikke blevet taget op til nærmere drøftelse i kommissionen.

Et udvalg inden for kommissionen har i august 1954 aflagt besøg på vognfabrikken »Scandia« i Randers og på Thomas B. Thriges fabrikker i Odense for at gøre sig nærmere bekendt med indretningen og driften af firma-værkstedsskoler som led i lærlingeuddannelsen. Udvalget besøgte samtidig »Tietgen Skolen« i Odense.

I oktober 1954 har en del af kommissionens medlemmer foretaget en studierejse til Stockholm, hvor man besøgte Stockholms Lens Landstings centrale værkstedsskole i Häggvik samt Scania Vabis' yrkesskole i Södertälje og Stockholms stads skole for yrkesundervisning, skolen for industri og håndværk.

Kommissionen har holdt ialt 23 plenarmøder. Efter afholdelsen af 6 indledende plenarmøder blev der i marts 1953 nedsat 3 underudvalg:

Udvalg I: (Formanden, Borreschmidt, Dinesen, Lund, Plum og Rasmus Sørensen med Bøtefyhr som udvalgets sekretær) havde til opgave at foretage en almindelig gennemgang af lærlingeloven.

Udvalg II: (Formanden, Amstrup, Barner-Rasmussen, Haugsted, Hjalmar Nielsen, Julius Nielsen, I. P. Jensen, Melchior Kjeldsen, Osvald Larsen, Roelsen og Rønnow-Petersen med Sjøgren-Nielsen som udvalgets sekretær) havde til opgave at gennemgå bestemmelserne om selve uddannelsen med særligt henblik på spørgsmålet om indførelse af dagskole. (Udvalget blev senere tiltrådt af Dinesen, Lund og Einar Nielsen).

Udvalg III: (Formanden, Borreschmidt, Hellberg, Lund, Plum og Roelsen med Bøtefyhr som sekretær for udvalget) havde til opgave at behandle kompetencespørgsmål samt voldgiftsbestemmelserne.

I slutningen af maj 1955 afgav udvalgene efter at have afholdt ialt 60 møder til kommissionen en samlet indstilling med udkast til ny lærlingelov med dertil hørende bemærkninger. Udkastet har været behandlet i 8 plenarmøder i juni 1955. Der blev herefter nedsat et redaktionsudvalg til udarbejdelse af udkast til betænkning. Udvalget bestod af *formanden, Borreschmidt, Roelsen* og kommissionens 2 sekretærer. Senere fremkomne forslag til ændringer i lovudkastet nødvendiggjorde afholdelse af plenarmøder i august og november 1955. Endeligt udkast til betænkningen har været behandlet på 3 møder i kommissionen, og betænkningen blev vedtaget den 9. november 1955.

Om forskellige af nogle af kommissionens medlemmer tagne forbehold henvises til betænkningen.

København, den 9. november 1955.

D. Amstrup. Barner-Rasmussen. Borreschmidt. Axel Christensen.

Erling Dinesen. Herbert Graessler. F. V. Haugsted. Sigv. Hellberg. Per Hækkerup.

Jacobi, I. P. Jensen. Kjeldgaard Iversen. Melchior Kjeldsen. O. Kryger.
formand.

Osvald Larsen. Hans Lund. Einar Nielsen. Hjalmar Nielsen. Jul. Nielsen.

Carl Plum. Axel Roelsen. O. Rønnow-Petersen. A. Sørensen. Rasmus Sørensen.

K. Bøtefyhr. E. Sjøgren-Nielsen.

KAPITEL I.

Historisk udvikling.

Læringlevæsenet har her i landet udviklet sig i tilslutning til *laugene*. Under laugsvæsenet var det i almindelighed en betingelse for at kunne udøve næring som håndværker, at man var medlem af et laug. Hertil udkrævedes faglig oplæring, hvilket skete ved udståelse af læretid hos en laugsmester og derefter aflæggelse af svende- og mesterprøve.

I laugsvedtægterne – de såkaldte »skræer« – indeholdtes forskellige regler om læretid, lærlingeløn m. m., og for at regulere den indbyrdes konkurrence bestemtes det endvidere, hvor mange lærlinge de enkelte mestre måtte antage, og i hvilket forhold antallet af lærlinge skulle stå til antallet af svende.

I *forordning af 6. maj 1682 om håndværkssvende og -drenge i købstæderne* bestemtes det, at der skulle oprettes lærekontrakter, og i *forordning af 21. marts 1800 angående håndværkslaugene i København*, der ved plakat af 3. november 1832 udvidedes til også at gælde håndværkslaugene i de øvrige købstæder, pålagdes det bl. a. mesteren at uddanne lærlingen således, at han kunne aflægge svendeprøve.

Ved *næringsloven af 29. december 1857* gennemførtes næringsfrihed, og det var herefter ikke nødvendigt at være faglig oplært for at kunne udøve næring. Samtidig ophævedes laugenes særlige rettigheder, og de for svende og mestre i håndværksfagene påbudte prøver bortfaldt. Der var ikke mere pligt til at oprette skriftlig lærekontrakt, men mundtlig overenskomst var fuldt ud bindende. Helt uden beskyttelse var lærlingene dog ikke, idet loven bl. a. indeholdt bestemmelser om læremesterens forpligtelser over for lærlingen under dennes sygdom om læreforholdets bortfald.

Medens der under laugsvæsenet – ikke mindst af hensyn til laugenes fortsatte trivsel – lagdes vægt på at give lærlingene den bedst mulige *uddannelse*, blev efter laugenes ophævelse lærlingenes *benyttelse som medhjælp* for de voksne arbejdere hovedsagen. Da de endvidere frit kunne skifte fag og arbejdsgiver, og der ikke skulle aflægges prøve på deres fagmæssige uddannelse, blev det mere og mere vanskeligt at få tilstrækkelig tilgang af kvalificeret arbejdskraft. Også for de unge var løsheden i lærlingenes stilling uholdbar. De blev misbrugt, og deres udvikling blev forsømt. Der var derfor efterhånden almindelig enighed om, at de unges fagmæssige uddannelse måtte blive et hovedspørgsmål i lærlingeforholdet.

Ved kongelig resolution af 20. september 1875 blev der nedsat en kommission til undersøgelse af arbejdsforholdene i Danmark. Denne kommission afgav en betænkning, der bl. a. indeholdt et udkast til lov om lærlingekontrakter.

I rigsdagssamlingen 1880/81 blev der derefter på grundlag af kommissionens udkast forelagt et *forslag til lov om lærekontrakter*.

Forslaget blev påny fremsat i samlingerne 1881/82, 1887/88 og 1888/89, og loven blev stadfæstet den 30. marts 1889.

Loven omfattede ifølge sin § 1 håndværkere, fabrikanter, handlende og andre næringsdrivende, hvis bedrifter hører til *bunden næring*. Når disse antog personer under 18 år til oplæring i vedkommende fag, skulle der oprettes skriftlig lærekontrakt, der skulle godkendes af øvrigheden, og hvori skulle være angivet parternes gensidige forpligtelser. Desuden indeholdt loven regler om læretidens varighed, prøvetid,

og arbejdstid, og den fastsatte, at læremesteren skulle oplære lærlingen så fuldstændigt som muligt, og således at lærlingen ved læretidens udløb kunne aflægge svendep prøve, hvor adgang til en sådan var til stede. I de fag, i hvilke der til svendeproven var knyttet en teoretisk prøve i udregning og tegning, skulle læremesteren give lærlingen tilstrækkelig tid til at erholde den fornødne undervisning i en af de på stedet værende handels- eller tekniske skoler. Endelig var der bestemmelser om mesterens forpligtelser i tilfælde af lærlingens sygdom og om lærekontraktens bortfald og ophævelse.

Efter at loven havde virket i nogle år, tog indenrigsministeriet spørgsmålet om en revision af loven op til overvejelse. Efter at ministeriet havde indhentet erklæringer fra organisationer og offentlige myndigheder, og efter at et udkast til lovforslag var blevet drøftet på 3 møder med repræsentanter for disse, blev der i februar 1919 på rigsdagen fremsat et *forslag til lov om lærlinge-forholdet m. m.*

Forslaget byggede på loven af 1889, men var iøvrigt blevet udarbejdet med hensyntagen til de fremkomne erklæringer og udtalelser. Det blev påny fremsat i rigsdags-samlingerne 1919/20 og 1920/21, og loven blev stadfæstet 6. maj 1921.

Lovens område blev i forhold til tidligere udvidet på 2 punkter:

1. Medens 1889-loven kun omfattede bunden næring, omfattede den nye lov også virksomheder, der var genstand for *fri næring*, ligesom *andels- og forbrugsforeninger* blev medtaget.

2. Den nye lov omfattede nu principielt *alle unge personer under 18 år*, der blev antaget til arbejde i en af de af loven omfattede virksomheder, altså ikke – som tidligere – kun dem, der specielt blev antaget til oplæring i faget.

Pligten til at oprette lærekontrakt gjaldt dog ikke,

a) når den umyndige var antaget som bud,

håndlanger eller til udførelse af arbejde, som ikke faldt ind under udøvelse af faget,

b) når ansættelsen på grund af den på arbejdsstedet rådende arbejdsdeling alene angik udførelse af et vist specialarbejde, som ikke fordrede nogen alsidig uddannelse.

Ved loven blev der åbnet mulighed for indførelse af *tvungen svendep prøve* i visse fag, for så vidt der herom forelå en indstilling fra fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer.

Forslag til revision af loven skulle forelægges senest i rigsdagssamlingen 1924/25.

I overensstemmelse hermed blev der i januar 1925 i folketinget fremsat forslag til lov om læreforholdet, men forslaget blev ikke gennemført. Nye lovforslag har derefter i forskellige skikkelser været fremsat i rigsdagssamlingerne 1925/26 – 1928/29 og 1931/32 – 1934/35.

Den 27. januar 1937 blev der i folketinget fremsat det forslag til lov om lærlingeforholdet, på grundlag af hvilket loven af 7. maj 1937 blev vedtaget.

Medens de i tidligere forslag omhandlede *lærlingenævn*, der skulle føre tilsyn med lærlingeuuddannelsen, var *lokalt* betonet, blev der nu foreslået oprettet *fællesudvalg*, hvorved vægten altså blev lagt på det *faglige* moment i disse tilsynsmyndigheds sammensætning. Allerede i 1909 var der inden for formerfaget frivilligt blevet oprettet et fagligt fællesudvalg, og i december 1929 var der blevet oprettet et fællesudvalg for hele metalindustrien, »Metalindustriens lærlingeuudvalg«. Under hensyn til de gode erfaringer, der var blevet indhøstet ved dette udvalgs virksomhed, blev det nu i loven fastsat, at der skulle oprettes sådanne faglige udvalg inden for alle fag samt et *lærlingeråd*, hvorved et fagligt tilsyn med lærlingeuuddannelsen indførtes. Også iøvrigt var der i forslaget blevet lagt vægt på at give *fagene* en *medbestemmelsesret*.

KAPITEL II.

Lærlingeuddannelsen i udlandet.

Kommissionen har i begyndelsen af 1953 gennem udenrigsministeriet indhentet oplysninger om lærlingeuddannelsen i Norge, Sverige, Frankrig, Tyskland og England. Endvidere har en af kommissionens sekretærer under et 2 måneders ophold i Genève i efteråret 1953 indsamlet oplysninger om lærlingeuddannelsen i Schweiz.

Idet man iøvrigt henviser til den som bilag 12 af sekretariatet på grundlag af det således indsamlede materiale udarbejdede redegørelse vedrørende lærlingeuddannelsen i udlandet, skal man her anføre følgende:

Norge og Schweiz har som Danmark en særlig lærlingelov. I Tyskland, Frankrig og England findes spredt rundt om i lovgivningen forskellige bestemmelser for lærlinge. I England varetager de faglige arbejdsgiver- og arbejderorganisationer organisationen og administrationen af lærlingeuddannelsen. Sverige har ingen lærlingelov, men bestemmelser om lærlingeuddannelsen indeholdes i de kollektive overenskomster; der ydes dog af staten på forskellig måde væsentlig økonomisk støtte til lærlingeuddannelsen.

Lønnen fastsættes i de pågældende lande som hovedregel ved kollektive overenskomster. Læretiden udgør i Frankrig sædvanlig 3 år, i Tyskland 3–3½ år, i England 5 år, i Schweiz 3–4 år, i Norge og Sverige 4 år. Endvidere findes bl. a. bestemmelser

om, hvilke betingelser læremesteren skal opfylde for at kunne uddanne lærlinge, om ferie, prøvetid, læreforholdets bortfald, skoleundervisning samt om aflæggelse af svendeprøve og om tilsyn. I Frankrig og Schweiz er der generelle bestemmelser om antallet af lærlinge i de enkelte bedrifter, således at antallet er sat i forhold til antallet af svende. Tilsvarende gælder for de fleste fags vedkommende i England.

Uddannelsen hviler i de pågældende lande for langt den væsentligste dels vedkommende på mesterlæresystemet. Særlig i Frankrig er dog uddannelse på værkstedsskole ret almindelig. Ligeledes findes også en del sådanne skoler i Schweiz, Tyskland og Sverige. Dagskoleundervisning er gennemført i Frankrig, Tyskland og Schweiz, medens skoleundervisningen i England, Norge og Sverige som hovedregel sker i form af aftenundervisning.

I Frankrig betaler erhvervsvirksomhederne en særlig »lærlingeskate« til nedbringelse af udgifterne for de virksomheder, der uddanner lærlinge. Endvidere ydes der af staten familietilskud for lærlinge under 17 år. I Tyskland havde man under den sidste krig såkaldte »Anlernberufe« med 1–2 års uddannelsestid (særlig inden for textilindustrien). Dette system er dog i vidt omfang blevet forladt til fordel for en egentlig oplæring.

KAPITEL III.

Almindelige synspunkter.

Kommissionens flertal har i overensstemmelse med kommissoriet først og fremmest set det som sin opgave at fremkomme med sådanne forslag til ændringer af den gældende lærlingelov, at der kan skabes grundlag for den bedst mulige lærlingeuddannelse, idet man dog også samtidig har haft for øje at gennemføre sådanne forenklinger og forbedringer i administrationen, som på grundlag af de indhøstede erfaringer skønnes formålstjenlige.

Samtidig med at kommissionen således har bestræbt sig for at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for lærlingeuddannelsen, har man haft opmærksomheden henvendt på ønskeligheden af at undgå bestemmelser, som kunne befrygtes at ville medføre tilbageholdenhed med eller endog uvilje fra mestrenes side mod at antage lærlinge, så meget mere som det nu, hvor de store fødselsårsgange melder sig på arbejdsmarkedet, vil være af ganske særlig betydning, at antagelsen af lærlinge i størst muligt omfang aktiviseres, og at en tilsvarende tilbagegang i antallet af lærlinge som den, der fandt sted efter 1937-lovens vedtagelse, undgås. Det skal iøvrigt i denne forbindelse bemærkes, at lærlingekommissionen først og fremmest har set det som sin opgave at behandle lærlingeforholdet på længere sigt, medens selve problemet med hensyn til de foranstaltninger, der bør træffes for at lette de store årganges inddragelse i beskæftigelsen, herunder eventuelle *særlige* foranstaltninger vedrørende den faglige og erhvervsmæssige uddannelse af disse unge, af regeringen er henlagt til arbejdsmarkedskommissionen, jfr. økonomi- og arbejdsministerens som bilag 3 a optrykte skrivelse af 12. januar 1954.

Som resultat af kommissionens arbejde er udarbejdet det udkast til forslag til ny lærlingelov med bemærkninger, som findes i kapitel IV. I nærværende kapitel skal man derfor omtale de almindelige synspunkter, som gør sig gældende med hensyn til lærlingeuddannelsen, idet man dog også her har medtaget sådanne spørgsmål, som vel har været drøftet, men som efter kommissionens formening ikke giver anledning til ændringer i loven. Under hensyn til, at selve uddannelsesformen har været et af hovedpunkterne under kommissionens drøftelser, har man anset det for mest hensigtsmæssigt i det følgende først at omtale dette problem, medens man iøvrigt i størst muligt omfang har søgt at følge den gældende lovs systematik.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) udtaler, at lærlingeuddannelsen og den dertil hørende skoleundervisning er skabt og udviklet af erhvervene i samarbejde med fagene, og mener, at de foreliggende opgaver fremdeles kan løses på tilfredsstillende måde af de direkte interesserede parter. Det er mindretallets principielle indstilling, at den faglige uddannelse er et rent privat forhold, og at statens opgaver på dette område derfor må indskrænkes til at forhindre misbrug af oplæringsaftaler. Hertil anses den almindelige lovgivning og retsopfattelse for tilstrækkelig, og der kan henvises til, at f. eks. Sverige og England ikke har anset en særlig lærlingelov for nødvendig.

Det af flertallet stillede forslag til en ny lærlingelov anser mindretallet for at være mere omfattende og detaljeret, end formålet i sig selv hævdes at begrunde, og forslaget kan tværtimod hensigten vanskeliggøre ungdommens adgang til en faglig uddan-

nelse. Med det formål at fjerne disse virkninger og overflødige bestemmelser har mindretallet subsidiært stillet de i bilag 57 nævnte ændringsforslag. Der henvises iøvrigt herom til vedkommende afsnit i betænkningen.

Disse ændringsforslag opfylder ikke alle mindretallets ønsker og synspunkter, men må betragtes som de nødvendigeste, for at en lærlingelov ikke skal vanskeliggøre en oplæring af ungdommen.

Mindretallet tror ikke, at staten gennem

en lovgivning kan fremme en naturlig udvikling, men at den tværtimod vil hæmme den. Det må erindres, at udviklingen i den faglige uddannelse, såvel som oprettelsen af handelsskoler og tekniske skoler skyldes det private initiativ fra de direkte interesserede parter, og mindretallet udtaler sin tillid til, at dette private initiativ også i fremtiden vil forstå at føre udviklingen videre, så vidt som det offentliges restriktive indgreb og kontrol ikke hindrer det.

1. UDDANNELSEN.

A. Den praktiske oplæring.

Principperne for oplæringen.

Den gældende lærlingelov af 7. maj 1937 har som grundlag for uddannelsen af lærlinge, såvel inden for håndværk og industri som inden for kontor-, butiks- og handelsfaget, fastholdt den hidtil praktiserede mesterlære kombineret med almindelig og faglig undervisning på en anerkendt faglig skole. Om denne undervisning henvises til afsnit B, side 37 ff. Mesterlæren, hvorved forstås, at den praktiske oplæring finder sted hos en læremester, der påtager sig at give lærlingen en afrundet alsidig uddannelse i vedkommende fag, har i princippet været den gældende oplæringsform i flere hundrede år.

I tilslutning til det under kap. I anførte skal henvises til, at inden næringsloven af 29. december 1857 trådte i kraft, fandt uddannelsen sted under streng kontrol fra laugenes side bl. a. ved de forordnede sven- de- og mesterprøver.

Den ved næringsloven af 1857 gennemførte næringsfrihed fratog imidlertid i det væsentligste laugene indflydelsen, uden at der blev oprettet andre tilsynsorganer, og de i loven indeholdte regler om forholdet mellem lærling og læremester krævede ikke faglig oplæring for mesterens eget vedkommende. Endvidere bortfaldt de tvungne prøver. Hertil kom manglende lyst hos de

unge til at indgå et læreforhold med den deraf følgende bundne læretid, ligesom mesterne ikke ønskede at påtage sig de med et lærlingeforhold forbundne forpligtelser. Samtidig førte den stigende industrielle udvikling til anvendelse af ufaglært arbejdskraft, og de nævnte forhold førte således til en alvorlig svækkelse af og nedgang i lærlinguddannelsen.

Erkendelsen af, at nye lovregler til at imødegå denne udvikling var stærkt påkrævede, medførte, at man pålagde den i 1875 nedsatte arbejderkommission at udarbejde forslag til lovregler om læreforholdet. Kommissionens betænkning udkom i 1878, men nye lovregler kom først ved loven af 30. marts 1889.

Kravene til læremestrenes faglige kvalifikationer blev først gennemført ved lærlingeloven af 6. maj 1921, medens lovregler om et fagligt tilsyn med uddannelsen ikke blev tilvejebragt førend ved den gældende lærlingelov af 7. maj 1937, der samtidig indførte tvungen svendeprøve.

Den gældende lov, der trådte i kraft den 1. oktober 1937, blev iøvrigt fra flere sider mødt med en stærk uvilje imod at antage lærlinge. Dette resulterede i en ny periode med væsentlig nedgang i antallet af læreforhold, og de uheldige virkninger heraf kan endnu spores. Kritikken imod loven stod i forbindelse med en frygt – som senere har vist sig at være ubegrundet – for

ansvaret ved oplæring af lærlinge på lovens vilkår.

Kommissionen har indtryk af, at der nu er almindelig forståelse for, at lærlingeloven må indeholde de fornødne bestemmelser til sikring af en fyldestgørende faglig uddannelse.

Som anført i indledningen til betænkningen er lærlingekommissionen, bl. a. i erkendelse af den betydning, ungdommens uddannelse har for landets erhvervsliv, nedsat med den opgave at fremsætte forslag om ændringer i loven med henblik på at tilvejebringe det bedst mulige grundlag for uddannelsen af den del af ungdommen, som loven tager sigte på.

Ved løsningen af denne opgave har kommissionen haft opmærksomheden henvendt på, om de for erhvervslivet bestemmende forhold er undergået så væsentlige forandringer, at de hidtil rådende principper for uddannelsen bør ændres. Omend man har fundet anledning til at foreslå visse nye principielle regler, er kommissionen imidlertid efter de stedfundne overvejelser af den opfattelse, at det grundlag, som den gældende lærlingelov har haft til forudsætning, i det store og hele vil kunne fastholdes som udgangspunkt for den naturlige videreudvikling.

Der er inden for kommissionen enighed om, at den hidtil praktiserede mesterlære bør bevares som princip for den praktiske oplæring af lærlinge, således at lærlingene under en læremesters ansvar får den fornødne afrundede og alsidige faglige uddannelse i omgivelser svarende til dem, lærlingene efter uddannelsen møder i det praktiske liv. Kommissionen mener at kunne fastholde denne opfattelse, selv om man tager den stedfundne tekniske udvikling og specialisering i betragtning, men forudsætter, at uddannelsen på lærestederne vil blive tilrettelagt under stadig hensyntagen til udviklingen.

Kommissionen mener, at det efter de hidtil indhøstede erfaringer vil være nødvendigt at effektivisere uddannelsen, såfremt landets erhvervsliv skal kunne hævde sig i

konkurrencen over for udlandet såvel på det udenlandske som på det indenlandske marked ikke mindst under hensyn til, at landets mangel på råstoffer understreger kravet om, at der præsteres virkeligt kvalitetsarbejde. Dette synspunkt, der får en særlig baggrund efter ikrafttrædelsen den 1. juli 1954 af den mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige indgåede overenskomst om det fælles nordiske arbejdsmarked, er i første række af betydning inden for håndværk og industri. Tilsvarende synspunkter gælder dog også uddannelsen inden for kontor-, butiks- og handelsfaget.

Kommissionen har gjort spørgsmålet om, på hvilke måder lærlingeuddannelsen kan forbedres og gøres mere effektiv, til genstand for indgående overvejelser. Man har herunder haft opmærksomheden henvendt på, at trangen til forbedringer ikke vil være lige stor inden for alle områder, og at metoder, som vil kunne tjene til en forbedring af uddannelsen inden for nogle fag, ikke vil være hensigtsmæssige for andre fags vedkommende. Kommissionen mener, at lovgivningen ikke bør fastlægge for snævre rammer for lærlingeforholdet, og anbefaler, at uddannelsen i videst mulig udstrækning tilrettelægges i overensstemmelse med fagenes ønsker.

Kommissionen finder anledning til at pege på, at medens lærlingeuddannelsen oprindeligt hovedsageligt fandt sted hos mestre, som selv tog direkte del i arbejdet og derigennem forestod oplæringen, finder oplæringen af lærlinge nu i stor udstrækning også sted i større virksomheder, hvor oplæringen alene er betroet de i virksomhederne beskæftigede faguuddannede arbejdere og funktionærer. I sådanne virksomheder vil lærlingene ikke som i mindre firmaer have tilsvarende muligheder for en alsidig uddannelse i samtlige fagets discipliner, medmindre lærlingene kommer til at deltage i alt det faglige arbejde ved at blive flyttet rundt på virksomhedens forskellige afdelinger.

Nødvendigheden af, at der udfoldes bestræbelser for at tilsikre den fornødne alsi-

dige og afrundede oplæring, understreges af den stedfundne udvikling inden for erhvervslivet, ikke mindst inden for håndværk og industri. I forbindelse med den voksende industrialisering inden for produktionen og som følge af den tiltagende konkurrence har mange virksomheder, også blandt de mindre, som et led i en rationalisering i vid udstrækning specialiseret sig. En sådan udvikling, der vil fortsætte, kan medføre en vis fare for lærlinguddannelsens kvalitet.

Man ønsker at understrege, at der inden for lærlingekommissionen som foran nævnt er altovervejende enighed om det ønskelige i at fastholde mesterlærens princip med den hidtil praktiserede alsidige og afrundede uddannelse af lærlinge i alle til vedkommende fag hørende discipliner. Alene en sådan uddannelse, som også de side 18 omhandlede faglige fællesudvalg har ønsket bevaret, vil sætte de faglærte i stand til fuldt ud at opfylde de krav, som det praktiske erhvervslivs forskellige opgaver stiller. Herved må bl. a. erindres, at man ikke med sikkerhed kan forudse, på hvilke områder inden for vedkommende fag udviklingen inden for erhvervslivet vil gøre den faglærtes arbejdskraft mest påkrævet, og at en alsidig og afrundet uddannelse ikke alene vil sikre den faglærte de bedste muligheder for stadig beskæftigelse på de vilkår, som den pågældendes kvalifikationer berettiger til, men også vil være til gavn for erhvervslivet og dermed for samfundet.

Der vil kunne rejses spørgsmål om, *hvorvidt det vil være påkrævet at fastholde en bredt anlagt oplæring som ufravigelig under alle forhold.*

I arbejdsmarkedskommissionen har man foretaget undersøgelser med hensyn til problemerne om de store fødselsårganges inddragelse i beskæftigelsen, hvilke spørgsmål også er omhandlet i den af ungdomskommissionen den 7. december 1951 afgivne betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet«, fjerde del. Man har i denne forbindelse været inde på muligheden for at uddanne såkaldte *industrilærlinge*, hvor-

ved er tænkt på unge, som antages med henblik på en faglig uddannelse begrænset til visse af arbejdsoperationerne inden for et givet fagområde – en uddannelse, som kan gennemføres på væsentlig kortere tid end den fuldstændige alsidige og afrundede uddannelse inden for alle discipliner under vedkommende fag, hvorved der skulle kunne gives et forøget antal unge adgang til oplæring.

Lærlingekommissionen anser det for påkrævet, at der også ved overvejelserne om en revision af lærlingeloven tages hensyn til det betydningsfulde problem om ungdommens arbejds- og beskæftigelsesforhold i de kommende år. Man ønsker imidlertid at understrege, at der under lærlingekommissionens overvejelser vedrørende forslag til ændringer i den gældende lærlingelov kun er fremsat forslag, som formenes at være i overensstemmelse med kommissionens opgave, nemlig den at søge tilvejebragt det bedst mulige grundlag for uddannelsen, og kun såfremt det har kunnet anses for foreneligt med hensynene til uddannelsens kvalitet, har man ment at kunne tiltræde, at der gøres afvigelser fra princippet om den brede, afrundede mesterlæreuddannelse. I så henseende synes indførelse af begrebet *industrilærlinge* imidlertid at føre til en form for uddannelse, som er for specialiseret til, at den kan betegnes som en lærlinguddannelse, hvorfor lærlingekommissionen for sit vedkommende må nære betænkelighed ved at gå denne vej.

Derimod er kommissionen opmærksom på, at udviklingen inden for erhvervslivets struktur kan gøre en vis *opdeling af et fag* naturlig, således at der kan opstå nye fagområder, inden for hvilke en lærlinguddannelse eventuelt kan finde sted på kortere tid, end tilfældet var før opdelingen af faget. En sådan opdeling adskiller sig efter kommissionens opfattelse fra den foran berørte tanke om oplæring af industrilærlinge derved, at der inden for det udskilte fagområde fremdeles er tale om et fag i lærlingelovens forstand, og at der finder en alsidig

og afrundet uddannelse sted inden for det pågældende fags rammer.

Kommissionen har for at få klarhed over, hvorledes man inden for de enkelte fag ser på spørgsmålet om en opdeling eller yderligere opdeling af vedkommende fag, i juli 1953 rettet henvendelse til de på dette tidspunkt nedsatte 33 faglige fællesudvalg, omfattende de over 90 i henhold til lærlinge-loven anerkendte fag, og anmodet hvert enkelt fællesudvalg om at ville tage stilling til det nævnte spørgsmål, hvorved man bl. a. har bedt taget i betragtning, om der i væsentligt omfang finder en tilsvarende specialisering sted med hensyn til de faglærtes virksomhed efter læretidens udløb. Man bad samtidig, såfremt der måtte skønnes at være anledning til og mulighed for en sådan opdeling, om angivelse af de pågældende specialområder og den passende læretid for oplæringen heri.

Ved fællesudvalgenes besvarelse er for langt det overvejende antal fags vedkommende taget afstand fra en eventuel opdeling af de nuværende læreområder i specialer, også uanset om der måtte finde en specialisering sted med hensyn til de faglærtes virksomhed efter læretidens udløb.

Det må iøvrigt erindres, at der for flere fags vedkommende – således som det også fremgår af de godkendte svendeprøvere-regulativer og fastsatte uddannelsesregler – i større eller mindre udstrækning allerede har fundet en opdeling sted for så vidt angår oplæringen af lærlinge.

Den angivne tendens i besvarelserne vil fremgå af nedenstående summariske oversigt over fællesudvalgenes svar, der tillige tjener til nogen belysning af den allerede stedfundne opdeling:

Glimmerfaget: En opdeling vil være uheldig.

Glasrorblæserfaget: Der er ikke brug for yderligere opdeling ud over de nuværende 2 specialer, neon- og apparatglasblæsere.

Glas-mager- og hulglassliberfaget: Glasmagerfaget kan eventuelt tænkes opdelt i håndarbejde og halvautomatarbejde, men alsidig uddannelse foretrækkes.

Planglassliberfaget: Den nugældende form findes tilfredsstillende.

Malerfaget: En lærling kan uddannes som bygnings-, vogn-, skilte- eller møbelmaler, de 2 sidstnævnte specialer kræver dog også kendskab til bygningsarbejde.

Murerfaget: Alsidig uddannelse foretrækkes, specialisering kan finde sted efter udlæring.

Tømrerfaget: Specialiseret uddannelse kan ikke anbefales.

Snedkerfaget: Alsidig uddannelse bør bibeholdes.

Maskinsnedkerfaget: Uddannelse finder sted enten som bygnings-, maskin- eller møbelmaskinsnedker.

Pianofaget: Opdeling finder ikke sted.

Bødder-, kurvemager- og børsteindustrien: Opdeling ønskes ikke.

Skotøjsfaget: Inden for *skotøjsindustrien*, der er opdelt i tilskæreri, nådleri, pinderi og pudseri, er provinsens mestre interesseret i yderligere opdeling, således at den nuværende oplæring bevares for særligt egnede og med henblik på overordnede stillinger, og således at der desuden indføres en specialiseret kortere oplæring. Den nuværende uddannelse anføres i motiveringen at afskære mange rationelt drevne virksomheder og specialvirksomheder fra tilgang til faget. Svendene ønsker den bestående ordning opretholdt.

Inden for *båndskomagerfaget* foreslår mestrene ud over et læreområde som nu – gerne noget mere alsidigt – med en læretid på 4 år, et læreområde omfattende reparationskomageri med en minimumslæretid på 3½ år. Heller ikke her kan svendene tiltræde en opdeling. (Håndværksrådet har afvist mesterorganisationernes anmodning om at støtte forslaget om nævnte opdeling).

Skræderfaget: Opdeling lader sig ikke gøre.

Hattemager- og modistfagene: Opdeling er ikke gennemførlig.

Bogtrykkerfaget: Der findes 2 grupper, sættere og trykkere, og oplæringen inden for en af disse bør være en forudsætning for videre uddannelse som specialist. Iøvrigt er der tale om en mellem fagets københavnske organisationer indgået overenskomst, der bl. a. forudsætter gennemført en efter den tekniske udvikling påkrævet specialuddannelse på en række områder.

Bogbinderfaget: Der henvises til den gennem en årrække praktiserede udspecialisering i bogbindere og linierere.

Kemigraf- og litograf-fagene: Opdeling i visse specialbrancher har fundet sted inden for begge fagområder.

Det keramiske fag: Man må modsætte sig videregående specialuddannelse.

Stenbugger-, brolægger- og stukkaturfagene: Specialistuddannelse kan ikke tilrådes.

Garver- og pelsberederfagene: Der findes ikke behov for videregående opdeling.

Bager-, konditor-, møller- og sukkervarefagene: Der er ingen anledning til opdeling.

Tobaksindustrien: Der finder oplæring sted som cigarmager, cigarillosmager, cigarsorterer, cigarillosorterer eller spinder. Oplæring som cigarmager og -sorterer samt som cigarsorterer og spinder kan kombineres med en læretid på 5 år. Der er ingen anledning til eller mulighed for yderligere specialisering.

Slagterfaget: Der finder oplæring sted som slagterlærling, slagterbutikslærling, pølse-magerlærling eller tarmrenserlærling.

Farver-, possementmager-, reb-slager- og sejlmagerfaget: De nuværende læreområder ønskes ikke opdelt ved specialisering.

Sadelmager-, tapetserer-, rejsetøjs- og handske-magerfagene: Man ønsker at bevare den nugældende ordning uden videregående opdeling i specialer.

Frisørfaget: Den hidtil praktiserede kombinerede oplæring ønskes bibeholdt. Et medlem af fællesudvalget ønsker dog i overensstemmelse med en henvendelse fra Danske Damefrisørers Landsfor- ening en opdeling i et herre- og et damefrisørfag, idet det findes urimeligt og betydningsløst, at damefrisørlærlinge skal lære herrefrisørarbejde.

Tandteknikerfaget: Opdeling i specialer kan ikke finde sted.

Skorstensfejerfaget: Opdeling i specialer kan ikke komme til at foreligge.

Urmagerfaget: Der er ingen grund til opdeling. Herved er bortset fra spørgsmålet om optik. – I denne forbindelse kan henvises til, at special- optikerfaget (brilleoptik) under 21. september 1953 i henhold til lærlingelovens § 1, stk. 4, er blevet anerkendt som et selvstændigt fag i lærlingelovens forstand.

Metalindustrien: En fortsat fremadskridende industrialisering med deraf følgende udspecialise- ring inden for de enkelte fagområder vil muligvis nødvendiggøre yderligere opdeling i specialer in- den for hvert fag; bestemmelserne om special- arbejdere kan derfor forventes at få større ak- tualitet i fremtiden, men spørgsmålet om formen for en eventuel yderligere opdeling bestemmes af udviklingen og må i videst muligt omfang over- lades til fagenes repræsentanters afgørelse.

Hotel- og restaurationsfagene: Der findes et tjener- og et kokkefag, hvilke to fag ikke kan op- deles i specialer.

Butiksfaget: Der peges på den stedfundne op- deling i brancher; yderligere opdeling, hvilket må afgøres under hensyn til den naturlige udvik- ling, findes der ingen anledning til for tiden, og man er betænkelig ved en for vidtgående spe- cialisering.

Kontorfaget: Faget er opdelt i 3 uddannelsesgrup- per med specialisering efter lærestedernes branche, og yderligere opdeling findes ikke hensigtsmæssig.

Handelsfaget: Faget er opdelt i 3 uddannelses- grupper (lager, lager + kontor og lager + butik) med yderligere opdeling efter branche (kolonial, isenkram, manufaktur o. s. v.). Videregående op- deling i grupper skønnes ikke nødvendig for tiden.

Gartnerfaget: Der findes 6 læreområder (blom- stergartneri, køkkengartneri, planteskole, frugtavl, privatgartneri og anlægsgartneri), hvoraf mindst 2 læreområder skal gennemgås. Yderligere opde- ling ønskes ikke.

Fotografifaget: Der findes ikke grundlag for op- deling i specialer under oplæringen, der er nød- vendig også for mulig specialistuddannelse efter svendepøven, men under hensyn til en specialise- ring efter læretidens udløb i stigende omfang kan der være anledning til at overveje supplerende mester- og/eller fagskoleuddannelse med afslut- tende specialistprøve for visse særområder (f. eks. reklamefotografi, røntgenfotografi o. lign.).

Buntmagerfaget: Opdeling i specialer er ikke praktisk gennemførlig.

Karetmagerfaget: Opdeling i specialer formenes at være uigennemførlig.

Uanset at der inden for fagene således hersker nogen uenighed om det hensigts- mæssige i at søge en yderligere opdeling af fagene gennemført, er kommissionen af den opfattelse, at opmærksomheden bør være henvendt på dette spørgsmål, og at det så- ledes – også af hensyn til de store fødsels- årgange – nøje bør overvejes inden for fæl- lesudvalgene, om en sådan opdeling bør sø- ges istandbragt.

Som et led i løsningen af problemet med den del af de store årgange, som vil melde sig til en lærlinguddannelse, kunne der specielt inden for håndværk og industri blive tale om en fuldstændig oplæring på *værkstedsskoler*, omfattende såvel den prak-

tiske som den teoretiske uddannelse, med adgang til at aflægge svendep prøve eller lignende afsluttende prøve, en uddannelsesform der – bortset fra et enkelt fag, skræderfaget – er ukendt her i landet.

Sådanne værkstedsskoler findes i et ret stort antal bl. a. i Sverige, hvor et udvalg af læringlekommissionens medlemmer har haft lejlighed til at gøre sig nærmere bekendt med denne oplæringsform, jfr. det som nr. 13 optrykte bilag. Herved må imidlertid erindres, at antallet af egentlige lærlinge i Sverige er forholdsvis lille, og at hovedgrundlaget for lærlingeuddannelsen dér som i andre lande såvel inden for håndværk og industri som inden for handels- og kontorfagene principielt er den praktiske oplæring på arbejdspladsen suppleret med skoleuddannelse. Endvidere må nævnes, at eleverne på sådanne værkstedsskoler i vidt omfang deltager i udførelsen af arbejde for private, der lader f. eks. byggearbejder udføre efter aftale med vedkommende værkstedsskole. Endelig kan peges på, at der kan finde vekseluddannelse sted, således at eleverne skiftevis uddannes på værkstedsskole og i en virksomhed.

Der forekommer i Sverige endvidere værkstedsskoler indrettet i tilknytning til private industrivirksomheder, men uden egentlig forbindelse med selve produktionsvirksomheden. Om sådanne lærlingeafdelinger på private læresteder, der også findes her i landet, omend i meget begrænset udstrækning, henvises til det følgende afsnit.

Tilsvarende fravigelser fra mesterlæren er som anført foran side 13 gjort i andre lande. Også uden for Danmark danner mesterlæren imidlertid i overvejende grad grundlag for lærlingeuddannelsen, og som det fremgår af foranstående fremstilling om forholdene i Sverige, er modifikationer ofte begrænset til alene en delvis fravigelse af den sædvanlige oplæringsform.

Under overvejelserne af spørgsmålet om hensigtsmæssigheden af oplæring på værkstedsskoler må det efter kommissionens opfattelse have i erindring, om det eventuelt

vil være muligt at begrænse værkstedsskoleoplæringen alene til en del af læretiden, således at oplæringen i den øvrige del af læretiden finder sted på et sædvanligt lærested.

Spørgsmålet om uddannelse på værkstedsskoler er omtalt i ungdomskommissionens fornævnte betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« side 106, hvor også omtales den investering, som må foretages ved oprettelse af værkstedsskoler.

Kommissionen har nøje overvejet det her fremdragne spørgsmål. Uanset at der, som ofte nævnt, bør gøres alt, hvad gøres kan for at åbne adgang for en oplæring af de kommende store fødselsårsgange, er kommissionen – rent bortset fra, hvad der iøvrigt måtte kunne anføres mod en udelukkende oplæring på skole – af den opfattelse, at opførelse af et passende antal værkstedsskoler vil blive en så bekostelig foranstaltning, at antallet af de unge, der eventuelt vil kunne få optagelse på en værkstedsskole, må antages at blive meget beskedent i forhold til det samlede lærlingeantal. Kommissionen er herefter for sit vedkommende tilbøjelig til at være af den mening, at de store fødselsårsganges problem, hvis behandling iøvrigt er overdraget arbejdsmarkedskommissionen, i særlig grad bør søges løst ved, at anstrengelserne sættes ind på at tilvejebringe det fornødne antal lærepladser, eventuelt suppleret på anden måde, f. eks. gennem en opdeling af fagene eller gennem en nedsættelse af læretiden, om hvilket sidste spørgsmål der henvises til bemærkningerne nedenfor. Kommissionen har dog ved udkastets § 27 åbnet mulighed for oprettelse af værkstedsskoler, såfremt der måtte træffes beslutning om etablering af sådanne.

Ud over kommissionens overvejelser vedrørende en eventuel yderligere opdeling af fagene i specialer har man med henblik på en effektivisering af lærlingeuddannelsen – ikke mindst under hensyn til de kommende store fødselsårsgange – drøftet mulighederne for en *nedsættelse af de enkelte fags læretid*.

Kommissionens fastholdelse af principet om mesterlæren med en alsidig og afrundet uddannelse i alle til vedkommende fag hørende discipliner er ikke ensbetydende med, at man mener at måtte udtale sig imod en nedsættelse af læretiden. Efter den gældende lærlingelov kan læretiden inden for de forskellige fag fastsættes op til 4 år, og fagene har i vidt omfang udnyttet adgangen til at fastsætte læretiden til dette maksimum. Endvidere er der for en række fag efter lovens dispensationsbestemmelse herom givet tilladelse til at udstrække læretiden indtil 1 år over den nævnte grænse på 4 år.

For at få overblik over fagenes syn på dette spørgsmål har man ved kommissionens fornævnte henvendelse i juli 1953 til de faglige fællesudvalg også udbedt sig en udtalelse om, hvorvidt oplæringen, f. eks. ved en fuldtud rationel tilrettelæggelse, vil kunne gøres mere effektiv, således at læretiden eventuelt vil kunne forkortes. Dette spørgsmål er imidlertid fra fællesudvalgenes side i alt overvejende grad blevet besvaret benægtende, hvorom kan henvises nærmere til bemærkningerne side 80. Efter det foreliggende materiale mener kommissionen ikke, at der er grundlag for at foreslå en almindelig nedsættelse af læretidens længde. Udviklingen vil dog kunne føre til en mere udbredt opfattelse af, at læretiden vil kunne nedsættes i et vist omfang, uden at oplæringen behøver at blive ringere af denne grund, og kommissionen må derfor være af den mening, at fagene, hvor dette må skønnes muligt, bør skride til en nedsættelse af læretiden, også fordi en sådan foranstaltning vil kunne give mulighed for flere lærepladser for de kommende store fødselsårge.

I denne forbindelse skal det nævnes, at ønsket om at afkorte længden af de videregående uddannelser, som bygger på en faglig oplæring, vil kunne begrunde en yderligere nedsættelse af læretiden i sådanne tilfælde. For at afhjælpe den forhåndenværende mangel på teknikere er der i den seneste tid fremsat forslag om indførelse af

en uddannelse af visse medhjælpere ved værkstedsledelsen og ved tegnestuearbejde inden for jern- og metalindustrien. Tilsvarende forslag kan forventes fremsat inden for andre industrigrene. Også for sådanne uddannelsers vedkommende vil det sikkert vise sig ønskeligt at åbne adgang til en afkortning af den faktiske oplæringstid, og sådanne tilfælde, der altså vil betyde en afvigelse fra den normale lærlingeuddannelse, vil være omfattet af kommissionens forslag til § 27, hvorefter der under de i forslaget angivne forudsætninger kan gøres afvigelse fra de sædvanlige oplæringsbestemmelser.

Hvorledes kan den praktiske uddannelse forbedres.

Som anført i det foregående afsnit må kommissionen anbefale, at der sker en effektivisering af uddannelsen, men således at uddannelsen som hidtil tilrettelægges i overensstemmelse med fagenes ønsker.

Disse ønsker vil i første række komme til udtryk gennem de for hvert fag – eventuelt branche – nedsatte faglige fællesudvalg, og det er derfor vigtigt, at såvel arbejdsgiverne som arbejderne i nævnte udvalg fremdeles indvælger repræsentanter med indsigt og initiativ, således at de faglige udvalg til stadighed kan virke for de bedst mulige uddannelsesforhold i overensstemmelse med udviklingens krav.

Der er nedenfor side 96 redegjort nærmere for de faglige udvalgs virksomhed. Indledningsvis skal kun understreges den afgørende betydning, som disse udvalg har med hensyn til lærlingeforholdene ikke mindst gennem den af udvalgene udøvede kontrol med lærestederne og ved udarbejdelse af forslag til uddannelsesregler, hvis rette udformning vil være en af de mest nærliggende muligheder for at tilvejebringe en effektivisering af lærlingeuddannelsen, se herom side 22 ff.

Udbyttet af den praktiske oplæring vil kunne forøges ved den rette tilrettelæggelse af den teoretiske lærlingeundervisning på de tekniske skoler og handelsskolerne. Om

denne undervisning, der må betragtes som et uundværligt led i lærlingeuddannelsen, henvises til afsnit B, side 37 ff.

Man skal tillige fremhæve betydningen af, at der er mulighed for fornøden supplering på de faglige skoler af den praktiske uddannelse, se nærmere side 24 ff, samt af en kortvarig praktisk forskoling i fagets elementære dele straks ved oplæringens påbegyndelse enten på fagskole eller på lærestederne, se herom side 28 ff, ligesom etableringen af svendeprøver og lignende afsluttende prøver kan støtte den ønskede effektivisering, jfr. side 32 ff.

Endelig skal man henlede opmærksomheden på de også i den gældende lærlingelov indeholdte krav om, at den mester eller svend m. v., som forestår oplæringen, skal være i besiddelse af de fornødne faglige kvalifikationer, se herom side 92, hvorhos der også er grund til at være opmærksom på spørgsmålet om, hvorvidt den, som ønsker at komme i lære, kan anses for egnet til oplæring i vedkommende fag.

Der henvises iøvrigt til ungdomskommissionens tidligere omtalte betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet«, side 120–121, angående uddannelsen i handels- og kontorfagene, hvor ungdomskommissionen for sit vedkommende peger på det uheldige i, at der ikke findes uddannelsesregler i alle brancher, at de eksisterende regler er af meget forskellig betydning, og at der ikke er mulighed for ved afsluttende prøver at konstatere, om uddannelsen har ført til et tilfredsstillende resultat, hvilket i forbindelse med uensartede læresteder gør det vanskeligere at øve indflydelse på uddannelsens kvalitet gennem det faglige udvalgs mulighed for at nægte at godkende lærestederne.

a. Fastsættelse af uddannelsesregler.

Ifølge § 19, stk. 5, i den gældende lærlingelov kan det faglige udvalg, når to trediedele af medlemmerne er enige herom, gøre indstilling til lærlingerådet om fastsættelse af uddannelsesregler. For så vidt rådet herefter fastsætter sådanne regler, er

disse bindende for fagets læremestre, jfr. § 11, stk. 2, i den gældende lov.

Der er af lærlingerådet fastsat uddannelsesregler for 54 af de under lærlingeloven henhørende 91 fag. I den tidligere omtalte skrivelse af juli 1953 til samtlige faglige fællesudvalg har kommissionen, for så vidt angår fag, for hvilke der ikke måtte være fastsat regler for uddannelsen, udbedt sig en udtalelse om grunden hertil, ligesom kommissionen har bedt oplyst, om der nu måtte være anledning til at få sådanne regler fastsat. Kun fra få af disse fag foreligger udtalelser, der mere positivt går ind for fastsættelse af uddannelsesregler, og man synes i vid udstrækning, i hvert fald for mestrenes vedkommende, at foretrække en ikke ringe grad af frihed ved oplæringen. Inden for de fleste af disse fag findes der dog vejledende regler, og en del af fagene har henvist til, at svendeprøveregulativerne benyttes som uddannelsesregler.

Inden for nogle fag, således murerfaget, kemigraf- og litograffagene samt bager- og konditorfagene, har mestrene taget afstand fra præciserede, obligatoriske uddannelsesregler, medens arbejderrepræsentanterne har ønsket sådanne regler fastsat. Bageri- og konditorarbejdernes forbund har samtidig fremsat ønske om bestemmelser, hvorefter oplæring ikke kan finde sted i virksomheder, der er for små til at beskæftige faglært arbejdskraft, eller hvis produktion ikke er tilstrækkelig alsidig.

Særlig for så vidt angår handels- og kontorfagene finder man anledning til at erindre om, at disse fag ikke som fagene inden for håndværk og industri er opdelt i en række nærmere afgrænsede læreområder, men derimod omfatter en række ret uensartede læresteder inden for forskellige brancher.

Dette forhold gør sig ikke mindst gældende for *butiks*fagets vedkommende. Inden for dette fag er der fastsat bindende uddannelsesregler for bog- og papirbranchen og dermed beslægtede brancher, for isenkrambranchen og dermed beslægtede brancher, for defektricefaget, for læder-

branchen og dermed beslægtede brancher, for tapet- og farvehandlerbranchen, for kolonialbranchen og beslægtede brancher samt for møbeldetailbranchen og for fiske- og vildthandel. Derimod er en række andre brancher uden sådanne uddannelsesregler.

Inden for *handelsfaget* er der fastsat uddannelsesregler, ifølge hvilke der kan finde lærlingeuddannelse sted i 3 forskellige grupper, nemlig på 1. lager i en gros forretninger, 2. lager og kontor i en en gros forretning, 3. et en gros lager, der har butiksekspedition.

Lærlingeuddannelsen i *kontorfaget* kan ligeledes ifølge dette fags uddannelsesregler opdeles i 3 grupper omfattende 1. oplæring i alt det på virksomheden forefaldende kontorarbejde, således at kun bogholderi eller korrespondance må undtages, 2. oplæring i bogholderi i forbindelse med andet kontorarbejde, 3. oplæring i korrespondance i forbindelse med andet kontorarbejde. I de under 2 og 3 nævnte tilfælde skal lærlingen i indtil en trediedel af læretiden beskæftiges med de flest mulige discipliner inden for almindeligt kontorarbejde.

I forbindelse med denne omtale af oplæringen inden for kontor- og handelsfagene har man fundet anledning til påny at fremhæve de principielle ønsker om en alsidig og afrundet uddannelse i fagets discipliner, således at en lærling efter udlæringen, selv om han eller hun er blevet oplært i en mere specialiseret virksomhed, kan påtage sig beskæftigelse i faget inden for andre områder uden tilsvarende eller med en anden specialisering.

Spørgsmålet om afgrænsningen mellem specialarbejde og lærlingearbejde har ofte voldt vanskeligheder. For at afværge tvivlsspørgsmål herom er der, for så vidt angår butiksfaget, af socialministeriet under 19. april 1943 på grundlag af en gennem lærlingerådet modtagen indstilling fra fællesudvalget for butikslærlinge godkendt nærmere retningslinier med henvisning til en række typiske brancheforretninger, ligesom socialministeriet under 12. oktober 1940 på lærlingerådets anbefaling har udsendt en af

det faglige udvalg for kontorlærlinge udarbejdet vejledning, hvori der ligeledes indeholdes kriterier for, hvad der vil blive betragtet som specialarbejde.

Der er over for kommissionen fremsat forslag om, at der *skal* fastsættes bindende uddannelsesregler i fag, inden for hvilke der ikke skal aflægges svendep prøve. Da det må anses for overordentlig betydningsfuldt, at alle lærlinge bliver bedst muligt uddannede, og at der foreligger fornødne retningslinier for uddannelsen, er der inden for kommissionen enighed om ikke alene at tiltræde dette forslag, men også at gå det skridt videre at foreslå, at der for *alle under lærlingeloven hørende fag skal* fastsættes uddannelsesregler, som læremestrene er forpligtet til at følge. En gennemførelse af dette forslag vil være ensbetydende med, at alle fag og alle brancher under lærlingelovens område til enhver tid skal være dækket af bindende uddannelsesregler.

Den betydning, fastsættelsen af uddannelsesregler får med hensyn til uddannelsens kvalitet, vil naturligvis afhænge af *uddannelsesreglernes udformning*.

Ved kommissionens skrivelse i juli 1953 til de faglige fællesudvalg har kommissionen, for så vidt angår fag med godkendte uddannelsesregler, bedt oplyst, om de gældende uddannelsesregler kan anses for at være tilfredsstillende, eller om der måtte være anledning til ændringer, herunder således at reglerne præciseres navnlig ved angivelse af minimum og eventuelt maksimum for den periode, som oplæringen i hver enkelt disciplin inden for det pågældende fag bør udstrækkes over.

Af besvarelsene fremgår det, at der inden for nogle fag påtænkes visse ændringer i reglerne bl. a. gående ud på mere detaljerede bestemmelser. Uddannelsesreglerne er dog i altovervejende grad blevet anset for at være tilfredsstillende, således at der ikke findes anledning til yderligere præcisering, specielt ikke ved angivelse af tidsrum for oplæring i vedkommende fags enkelte discipliner.

Kommissionen finder imidlertid anled-

ning til at fremhæve, at omend uddannelsesreglerne ikke bør formuleres på en sådan måde, at rammerne for oplæringen bliver for snævre, må det anses for nødvendigt, at disse regler indeholder så præcise og udførlige retningslinier, som forholdene inden for vedkommende fag skaber mulighed for. Under hensyn til at en væsentlig del af de efter ikrafttrædelsen af den gældende lærlingelov af 1937 fastsatte uddannelsesregler har været gældende i en årække uden at være blevet revideret, påpeger man samtidig betydningen af, at uddannelsesreglerne med passende mellemrum bliver ført à jour under hensyn til udviklingen inden for erhvervslivet.

I forbindelse med spørgsmålet om udformningen af uddannelsesreglerne, således at disse på den ene side præciseres i fornødent omfang og på den anden side ikke gøres uoverskuelige, skal henvises til den betydning, som tilvejebringelse af nærmere vejledende retningslinier vil kunne have for oplæringen.

Som man også fra enkelte faglige udvalgs side er inde på, vil der ved udarbejdelse på udvalgenes foranledning af sådanne retningslinier ved siden af uddannelsesreglernes angivelse af, hvori oplæringen skal bestå, kunne gives læremestrene nærmere vejledning i, på hvilken måde oplæringen bør finde sted, således at denne tilrettelægges på den mest hensigtsmæssige måde.

For så vidt der inden for et fag indføres forskoling, enten på de faglige skoler eller på lærestedet, opstår iøvrigt spørgsmålet om at foretage en revision af vedkommende fags uddannelsesregler. Det samme er tilfældet, såfremt der etableres en udvidet supplerende praktisk uddannelse på de faglige skoler.

Herved henvises til, at der i uddannelsesreglerne for en række fags vedkommende inden for håndværk og industri allerede er fastsat bestemmelser om eventuel supplerende oplæring på fagskole. Det er således en almindeligt forekommende passus i disse uddannelsesregler, at såfremt et

lærested ikke er i stand til at give hele den til en fuldstændig oplæring i vedkommende fag fornødne uddannelse, må det ved lærekontraktens indgåelse bestemmes, *enten* at en del af læretiden skal udstås på et andet, bestemt angivet lærested, hvor supplerende oplæring kan gives, *eller* at denne supplerende oplæring skal gives på en fagskole på læremesterens bekostning.

Oplæring på flere læresteder praktiseres navnlig inden for gartnerfaget, hvor oplæringen som regel finder sted på to eller flere læresteder. For dette fags vedkommende er der derfor i sin tid af socialministeriet blevet godkendt en tillægsblanket om videreførelse af et læreforhold, hvilken tillægsblanket indsættes i samtlige lærekontrakter vedrørende oplæring i gartnerfaget.

Også en sådan form for oplæring på flere læresteder vil kunne anvendes som et middel til en effektivisering af uddannelsen, hvorved bortses fra de tilfælde, hvor det må anses for helt udelukket at give en forsvarlig uddannelse på et enkelt lærested.

Der kan samtidig henvises til det af kommissionen som § 20, stk. 7, sidste pkt., fremsatte forslag, hvorefter det faglige udvalg i stedet for at underkende en virksomhed som lærested kan godkende et lærested på vilkår, at lærlingen får supplerende uddannelse i en anden virksomhed eller på en faglig skole. Man har ved dette forslag også henset til det ønskelige i at undgå en unødigt begrænsning af lærestedernes antal.

b. Supplerende praktisk uddannelse på faglig skole.

Allerede efter den gældende ordning er der etableret en supplerende praktisk værksteds- og laboratorieundervisning inden for håndværk og industri, således som det også er tilfældet flere steder i udlandet. Sådant undervisning finder i vid udstrækning sted i særlige fagklasser, der er oprettet ved en række tekniske – hovedsagelig centralt beliggende – skoler. En række af de større tekniske skoler opretholder således også, navnlig i vintermånederne, sådanne fagklasser

for lærlinge fra oplandet, hvis deltagelse i den omhandlede undervisning er baseret på en frivillig ordning i modsætning til undervisningen for de på stedet værende lærlinge, jfr. herved bestemmelserne i lærningelovens § 12, stk. 1 og 2.

Endvidere gives der supplerende praktisk undervisning på nogle selvstændige fagskoler, oprettet på frivilligt grundlag af de faglige organisationer inden for vedkommende fag. Der findes omkring 20 sådanne selvstændige fagskoler, hovedsageligt beliggende i København, men for en dels vedkommende frekventeret af lærlinge fra hele landet, hvorfor undervisningen finder sted i sammenhængende perioder af indtil 1/2 års varighed.

Endelig kan i denne forbindelse nævnes, at der findes nogle få håndværkerskoler (med skolehjem), hvor der for bygningsfags og enkelte andre fags vedkommende for såvel svende som lærlinge gives en videregående frivillig undervisning i sammenhængende perioder på 5 måneder, hovedsageligt i vinterhalvåret. Disse håndværkerskoler er dog ikke oprettet med overvejende praktisk undervisning for øje.

Uanset at man i kommissionen som tidligere anført er af den opfattelse, at det principielle grundlag for uddannelsen af lærlinge fremdeles bør være mesterlæren med en alsidig og afrundet uddannelse på et lærested under læremesterens ansvar, er mesterlæren i stedse stigende omfang blevet suppleret med skoleundervisning i praktiske fag, og det må på baggrund af den tekniske udvikling og specialisering påregnes, at behovet for en praktisk værksteds- og laboratorieundervisning inden for mange fag vil stige.

Ved skrivelsen af juli 1953 til de faglige fællesudvalg har man med henblik på denne udvikling anmodet om en udtalelse om, hvorvidt der skønnes at være trang til en supplerings på de faglige skoler, herunder på skoleværksteder o. lign., af den praktiske uddannelse. Man har samtidig, såfremt dette måtte være tilfældet, bedt oplyst, for hvilke fags eller dele af et fags

vedkommende en sådan undervisning findes ønskelig. Endvidere har man anmodet om en angivelse af, hvilken varighed (samlet timetal) en sådan eventuel undervisning bør have, samt – såfremt den omhandlede undervisning ikke findes at burde udstrækkes over hele læretiden – i hvilket eller hvilke læreår undervisningen må foretrækkes.

Man har *specielt haft uddannelsen inden for håndværk og industri* for øje, idet en *opklæring på skole* inden for *butik- og handelsfaget vil indebære store vanskeligheder* og ikke for tiden anses for gennemførlig. Man ønsker dog herved samtidig at understrege den store betydning, som må tillægges handelsskoleundervisningen også med hensyn til supplerings af den praktiske opklæring på lærestederne.

Ved kommissionens skrivelse af juli 1953 har man vedrørende handels- og kontorområdet udbedt sig en udtalelse fra vedkommende fællesudvalg om, hvorvidt der ud over den allerede anordnede undervisning i varekundskab vil være behov for yderligere undervisning i dette fag samt om, hvilket behov for skoleundervisning inden for andre praktiske områder der måtte være.

De modtagne besvarelser giver udtryk for, at der i ingen af fagene inden for handels- og kontorområdet ønskes etableret en til værkstedsundervisning svarende skolemæssig supplerings af den praktiske uddannelse.

Fællesudvalget for butikslærlinge har i det store og hele fundet handelsskoleundervisningen tilfredsstillende, herunder med hensyn til varekundskab, hvor denne undervisning kan foregå i særklasser for enkelte fag. For de fags vedkommende, hvor dette ikke kan finde sted, ønskes det tilstedeværende behov for supplerende fagskoleundervisning afhjulpet ved korte suppleringskursus f. eks. i lighed med kursus for boghandlermedhjælpere i provinsen. Iøvrigt ønskes mere tidsvarende lærebøger i varekundskab samt indførelse af skilteskrivning og vinduesdekoration som undervisningsfag for butikslærlinge, ligesom fællesudvalget kunne ønske større indflydelse på den teoretiske undervisning.

Fællesudvalget for kontorlæringerne mener ikke, at der for tiden er trang til udvidet praktisk skoleundervisning.

Fællesudvalget for handelslæringerne finder for tiden ingen almindelig trang til udvidet obligatorisk praktisk skoleundervisning, dog ønskes, at også handelslæringerne uden realeksamen i 1. læreår fik undervisning i maskinskrivning (2 timer pr. uge), ligesom rig adgang til frivillig uddannelse i eller efter læretiden findes ønskelig.

Udviklingen vil muligt kunne give anledning til at foretage visse ændringer i og udvidelser af handelsskolernes læringeundervisning, men kommissionen finder i overensstemmelse med de modtagne besvarelser, at der ikke for tiden for handelsskolernes vedkommende kan blive tale om principielle ændringer, herunder ved etablering af en undervisning svarende til den praktiske værksteds- og laboratorieundervisning inden for håndværk og industri.

For sidstnævnte områdes vedkommende er der i vidt omfang, som det vil fremgå af nedenstående summariske oversigt over besvarelserne fra de faglige fællesudvalg *inden for håndværk og industri*, fremsat ønsker angående supplerende praktisk uddannelse på fagskoler:

Tomrerfaget: Der ønskes 3–5 måneders praktisk dagkursus på teknisk skole eller håndværkerskole i 3. eller 4. læreår.

Snedkerfaget: Der ønskes supplerende i de sidste læreår.

Maskinsnedkerfaget: Fagskoleundervisning ønskes etableret.

Pianofaget: Supplerende i 3. og 4. læreår ønskes.

Pelsberederfaget: Det findes ønskeligt at indføre fagskoleundervisning på områder, der kan være fælles med garverfaget, først og fremmest kemi, ligesom forbundsrepræsentanterne fremhæver ønsker om kendskab til laboratoriearbejde, hvilket ifølge arbejdsgiverne bedst løses i forståelse med Teknologisk Institut.

Endvidere skal henvises til nedenstående besvarelser, for så vidt angår fag, for hvis vedkommende der er givet udtryk for ønsker om, at en allerede etableret fagskoleundervisning gøres obligatorisk for alle fagets læringer, uanset afstanden fra læreste-

det til skolen, eller at der på anden måde finder udvidelse sted af den praktiske supplerende skoleundervisning:

Malerfaget: Den etablerede 6 måneders dagskoleundervisning for lærepladser inden for 10 km fra skolen – eller 5 måneders undervisning på håndværkerhøjskole i sidste læreår med svendeprøve på skolen – ønskes gjort obligatorisk for alle læringer.

Modistfaget: Fagskoleundervisningen ønskes gjort obligatorisk for alle, om fornødent ved kostskoleophold på Fagskolen for Kvinder i Sønderborg (således at undervisningen betales af mesteren, kost og logi af læringerenes værter og rejseudgifter af det offentlige).

Bogtrykkerfaget: Med henblik på en overenskomst mellem fagets københavnske organisationer har man gjort læringeuddannelsen inden for faget til genstand for nærmere udvalgsbehandling omfattende læretiden, aspirantprøver, antagelsesterminer, uddannelsesregler, fagskolekursus, svendeprøver, fagskoleudvidelse og de hermed forbundne omkostningsspørgsmål. Der er bl. a. tale om en udvidelse af fagskoleundervisningen, således at læringerne (sætter- og trykkerlæringerne) begynder læreforholdet med et ca. 12 ugers dagkursus og derefter i hvert af de følgende 3 læreår deltager i et 4 ugers dagkursus. (Der tilsigtes ført kontrol med læringeuddannelsen hos mestrene gennem fagskolens kendskab til læringerne, der iøvrigt gennem faste antagelsesterminer kan møde med mere ensartede faglige kundskaber. Iøvrigt er der efter uddannelsens effektivisering i overensstemmelse med nyordningen tale om at nedsætte læretiden fra 4½ år til 4 år). Ordningen vil nødvendigvis være en væsentlig udvidelse og fornyelse af Fagskolen for Boghåndværks Bogtrykskole.

Provinsens mesterrepræsentanter finder den nuværende undervisning i skolernes værkstedsklasser tilfredsstillende, medens provinsens svenderepræsentanter ønsker at følge den københavnske ordning.

Det keramiske fag: Det beklages, at fagets spredning udelukker gennemførelse af lignende fagskoleundervisning som Frederiksberg tekniske skoles sammenkædning af teoretisk og praktisk undervisning. Forbundsrepræsentanterne har samtidig fremsat ønske om, at provinsens læringer får dagundervisning et par måneder om året, f. eks. på Kunsthåndværkerskolen (hvis undervisning af betalende keramikerelever uden for mesterlæren kunne ønskes undgået).

Bager- og konditorfagene: Forbundsrepræsentanterne ønsker udvidet supplerende praktisk fagskoleundervisning, dog med hensyntagen til eventuel udvidelse, særlig for konditorfaget, af prak-

tisk arbejde, og skoleundervisningen ønskes gjort obligatorisk for alle lærlinge.

Tandteknikerfaget: Foruden omlægning af skoleundervisningen til 2 skoler eventuelt i Århus og København med 1½ måneders dagskole i 2., 3. og 4. læreår ønskes den praktisk betonedede skoleundervisning udvidet.

Urmagerfaget: Den obligatoriske ordning for det københavnske område med 6 måneders afsluttende fagskoleundervisning på Den danske Urmagereskoles dagskole, der på frivillig basis følges af 95 pct. af provinsens lærlinge, ønskes gjort obligatorisk for alle. For det københavnske område er nu også indført undervisning på nævnte fagskole i de første 6 måneder af læretiden, hvilken ordning ikke er økonomisk mulig for provinsen.

Kokkefaget: En udvidelse af praktisk undervisning i skolekøkkener ønskes (i 3. læreår svarende til 2. skoleår).

Fotografifaget: Der henvises til, at organiserede mestre skal holde lærlingene til et 2 måneders dagkursus på fagskole i København eller Århus i sidste læreår, hvilket ønskes gjort obligatorisk for alle. Et på frivillig basis for 50 pct. af fagets lærlinge gennemført 14 dages fagskolekursus efter 1. læreår ønskes ligeledes gjort obligatorisk.

Bunimagerfaget: Der henvises til en omlægning af fagskoleundervisningen på Teknologisk Institut i København til 5 à 6 ugers dagskole i de 2 sidste læreår. Provinsens mesterrepræsentanter har taget forbehold om, at også provinsens lærlinge skal følge denne fagskoleundervisning. (I givet fald skal mestrene betale undervisningen, kost og logi af lærlingenes værger og det offentlige rejseudgifterne).

For følgende fags vedkommende findes den nuværende supplerende praktiske undervisning i det væsentlige tilfredsstillende. (Her er medtaget fag, hvor besvarelserne ikke har givet anledning til særlige bemærkninger):

Glimmerfaget: Efter etablering i 1952 af en nyindrettet fagskole i København er den supplerende praktiske undervisning blevet udvidet.

Glas- og hulglassliberfaget: Der henvises til, at Holmegårds Glasværk for nogle år siden har oprettet egen teknisk skole med nogen praktisk undervisning.

Boghænderfaget: Der henvises til, at Fagskolen for Boghænderi er etableret i 1893 med både teoretisk og praktisk fagundervisning, der senere er udvidet til de fleste af fagets discipliner.

Kemigraf- og litografifagene: Fagskoleundervisningen er opdelt i brancher. Man har ikke for tiden ønsker om udvidelse, bortset fra, at kemigraf-faget overvejer fagskoleundervisning i yderligere en specialbranche, dybtrykfaget.

Garverfaget: Der er etableret periodevis fagkursus for 3.-4. års lærlinge på Teknologisk Institut 2 aftener ugentlig over ½ år. (Afhænger af tilstrækkeligt deltagerantal).

Handskemagerfaget: Fagskole er nylig oprettet, hvorfor erfaringsmæssigt grundlag for bemærkninger på dette punkt savnes.

Friserfaget: Den nuværende ordning findes betryggende.

Skræderfaget: Undervisningen på den i 1930 oprettede fagskole på Teknologisk Institut i København føres stadig à jour.

Tjenerfaget: Har ingen bemærkninger til dette punkt.

Gartnerfaget: Den faglige undervisning på de tekniske skoler findes stort set tilfredsstillende, dog ønskes mere levende undervisningsmateriale.

Som en særlig gruppe skal nævnes følgende fag:

Metalindustriens fællesudvalg: Der henvises til, at man i hensigtsmæssig og mulig udstrækning har søgt at følge med i den tekniske udvikling med hensyn til oplæringen, således gennem ændringer i nogle af uddannelsesreglerne, samt for enkelte fags vedkommende ved indførelse af supplerende værkstedsuddannelse (automekanikere, blikkenslagere, elektrikere og radiomekanikere).

Det erkendes imidlertid, at lærlingeuddannelsen ikke over alt er så effektiv og grundig som ønskelig, men det må overlades til fagenes egne repræsentanter gennem de faglige udvalg, som er sig deres ansvar bevidst, og som kender de specielle forhold inden for de enkelte fag, at træffe de fornødne foranstaltninger. Der advares herved mod generelle statsindgreb, og det nævnes, at det f. eks. for smede- og maskinarbejderfaget i praksis vil være helt uigennemførligt på skoler at give supplerende værkstedsuddannelse til ca. 4.200 lærlinge pr. år.

Skræderfaget: Mesterrepræsentanterne mener ikke, at der ud over den allerede eksisterende praktiske undervisning er trang til en skolemæssig supplerende af den praktiske uddannelse.

Forbundsrepræsentanterne mener, at der i ikke ringe udstrækning er trang til centralskoler over hele landet, ikke mindst fordi mange skræderlærlinge ikke har anledning til speciel fagklasseundervisning for skrædere.

Murerfaget: Medens mestrene anser den nuværende uddannelse for tilfredsstillende, finder sven-

dene oprettelse af skoleværksteder i større byer påkrævet, da en del unge ikke kan finde læreplads, skønt der savnes udlærte.

For følgende fags vedkommende findes en supplerings på de faglige skoler af den praktiske uddannelse unødvendig eller praktisk uigennemførlig på grund af et ringe antal lærlinge spredt over hele landet og lignende forhold:

Glaserørblæserfaget, planglassliverfaget, bødker- og kurvemager- og børstenbinderfagene, skotøjsindustrien, battemagerfaget, stenhugger-, brolægger- og stukkaturfagene (dog har Frederiksberg tekniske skole i nogle år givet undervisning i dekorationshugning, da stenhuggermestrene ikke for tiden har haft sådant arbejde), tobaksindustrien, slagterfaget, jarver-, possement-, rebslager- og sejlmagerfaget, sadelmager- og tapetsererfagene (bedre tegneundervisning på teknisk skole findes ønskelig), portefølje- og rejsetøjsfaget samt karetmagerfaget.

Det kan tilføjes, at der inden for det efter skrivelsen af juli 1953 anerkendte fag, *specialoptikerfaget* (brilleoptik), tilsigtes en omfattende fagskoleundervisning.

Det har ved fornævnte summariske oversigt ikke været muligt helt at udsondre de tilfælde, hvor der ikke er tale om egentlig praktisk værkstedsundervisning, men snarere om mere teoretisk betonet fagklasseundervisning på tekniske skoler. Omend spørgsmålet herom for enkelte fags vedkommende er berørt i videre udstrækning, har man ikke anset det for hensigtsmæssigt at komme yderligere ind herpå i denne forbindelse. Om dette spørgsmål skal henvises til side 52 ff under hovedafsnittet om skoleundervisningen. Det samme gælder andre i besvarelserne berørte problemer, som ligger uden for de af kommissionen stillede spørgsmål, således om indførelse af dagundervisning på de faglige skoler, se herom nedenfor side 57 ff.

Kommissionen må føle sig bestyrket i den antagelse, at en planmæssig supplerings på de faglige skoler af den praktiske uddannelse inden for håndværk og industri i vidt omfang vil kunne medvirke til en effektivisering og forbedring af lærlingeuddannelsen. Man har derfor fundet det øn-

skeligt, at det i overensstemmelse med det af kommissionen som § 13, stk. 2, fremsatte forslag i selve loven anføres, at undervisningen på de faglige skoler kan omfatte en sådan praktisk supplerings, således at der i samråd med vedkommende faglige fællesudvalg såvel ved undervisningsplanernes udarbejdelse som ved fastsættelse af uddannelsesregler for den praktiske oplærings tages fornødent hensyn til det foreliggende behov for en sådan undervisning.

Det samme gælder iøvrigt den i det følgende afsnit omhandlede forskoling.

Om de spørgsmål, der herved vil kunne opstå med hensyn til eventuelle ændringer i læretiden og prøvetiden, henvises til det af kommissionen som § 6, stk. 2, fremsatte forslag og bemærkningerne til forslagens § 13.

c. Etablering af forskoling.

Det er tidligere omtalt, at lærlingene navnlig i større virksomheder vil kunne blive afskåret fra at opnå en alsidig uddannelse, medmindre der drages omsorg for, at lærlingene kommer til at deltage i alt det på virksomheden forefaldende faglige arbejde ved at blive flyttet rundt på virksomhedens forskellige afdelings. Der bør tages det fornødne hensyn til, at lærlingene flyttes rundt på virksomhedens forskellige afdelings på den mest hensigtsmæssige måde, således at de forskellige discipliner læres i den rigtige rækkefølge, at oplærings i vedkommende disciplin finder sted i en tidsperiode af den rigtige udstrækning, og ikke mindst at der ydes lærlingene fornøden vejledning af personer, der har de rette kvalifikationer. Det vil være hensigtsmæssigt at lade oplærings finde sted efter en bestemt for vedkommende virksomhed udarbejdet uddannelsesplan.

Et udvalg inden for kommissionen har aflagt besøg på et par herværende store industrivirksomheder inden for jern- og metalindustrien, hvor lærlingeuddannelsen indtil for nogle år siden foregik på den sædvanlige måde, således at lærlingens oplærings

straks efter ansættelsen blev betroet en svend, medens lærlingen senere blev oplært gennem sit arbejde ved maskiner under en værkførers opsyn indtil svendepróvens aflægelse. I begge virksomheder har man imidlertid nu, da denne oplæringsform ikke fandtes tidssvarende, indrettet særlige lærlingeafdelinger. Oplæringen finder sted efter en detaljeret undervisningsplan, tilrettelagt efter tilsvarende principielle retningslinier i de to virksomheder, hvorfor man her skal begrænse sig til en nærmere omtale af oplæringen på den ene virksomhed.

Denne har indrettet et særligt værksted for lærlinge forsynet med behørigt maskinelt udstyr og med plads til ca. 45 lærlinge.

Efter den udarbejdede undervisningsplan skal lærlingene være ca. 1 år i lærlingeværkstedet, hvor de under en instruktørs (værkførers) vejledning lærer grundreglerne i typiske discipliner. Til bedømmelse af den præsterede fremgang udfører lærlingene med mellemrum prøver, hvorved kvaliteten af arbejdet og den dertil anvendte tid kontrolleres. Man lægger vægt på, at lærlingene ud over at lære at anvende maskiner og håndværktøj, at læse en tegning og at anvende den rigtige måleteknik, også opøves i fornøden hurtighed. I direkte forbindelse med lærlingeværkstedet er indrettet et skolelokale, således at instruktøren kan give lærlingene et kort foredrag om de aktuelle problemer, man arbejder med.

Til yderligere støtte er udarbejdet forskellige plancher og kortfattede vejledninger.

Ved slutningen af det første læreår sættes lærlingene til mere krævende processer og sendes derefter ud i virksomhedens afdelinger for at deltage i den egentlige produktion, hvor lærlingene efter fornævnte grunduddannelse blot behøver instruktion i arbejdets særlige finesser.

Ved læretidens afslutning tilbringes de sidste 3 måneder påny i lærlingeværkstedet til en afsluttende afpudsning inden svendepróven, der ligeledes aflægges i lærlingeværkstedet.

Sådanne lærlingeafdelinger – de såkaldte *indbyggede værkstedsskoler* – er her i landet hidtil kun blevet oprettet ved få og store virksomheder. Det har imidlertid vist sig, at en sådan uddannelsesform, hvis store betydning ligger i den praktiske forskoling, fører til en bedre og mere effektiv lærlingeuddannelse, hvortil kommer direkte fordele for virksomheden, hvis faglærte personale ikke behøver at anvende så megen

tid på en lærling, der har modtaget en grunduddannelse; en sådan lærling vil heller ikke forårsage tilsvarende skader på værktøj og materiale som en lærling uden grunduddannelse.

Om de nævnte fordele ved en sådan forskoling, ikke alene for lærlinge og lære-virksomheden, men også for samfundet som helhed, vidner også erfaringerne fra bl. a. Schweiz, og mulighederne for at få en velunderbygget grunduddannelse på den her angivne måde bør ikke være begrænset til større industrivirksomheder. Det må imidlertid erkendes, at mindre virksomheder ikke vil have de samme muligheder for ved egen hjælp at etablere en sådan uddannelse på særlige lærlingeafdelinger. Som en eventuel løsning kan dog herved peges på muligheden af, at flere virksomheder i fællesskab opretter særlige lærlingeafdelinger, eller at der træffes aftale med virksomheder med lærlingeafdelinger om, at disse også åbnes for andre virksomheders lærlinge.

Den praktiske forskoling for de fagområder og virksomheder, der ikke har mulighed for indførelse heraf på et sædvanligt lærested, vil kunne foregå på de faglige skoler, eventuelt i tilknytning til den i det foregående underafsnit omhandlede supplerende praktiske uddannelse.

Kommissionen har ved den oftnævnte skrivelse af juli 1953 til de faglige fællesudvalg rejst det spørgsmål, om oplæringen i det hele vil kunne fremmes og gøres mere effektiv, såfremt der straks ved oplæringens påbegyndelse gives lærlingene en kortvarig praktisk forskoling i fagets elementære dele. I bekræftende fald ønskede man oplyst, hvori en sådan forskoling burde bestå, samt hvilken varighed den burde have. Man bad samtidig udvalgene tage stilling til, om der – såfremt en eventuel forskoling på selve lærestedet måtte foretrækkes – ville være mulighed for at give de pågældende læremestre fornøden vejledning til at etablere den omhandlede elementære undervisning.

Også med hensyn til dette spørgsmål har man *specielt haft uddannelsen inden for håndværk og industri for øje, idet de her*

anførte synspunkter næppe kan overføres på handels- og kontorfagene. Fællesudvalgene for henholdsvis butikslærlinge, kontorlærlinge og handelslærlinge har da også givet udtryk for, at man ikke inden for disse fag har interesse i forskoling.

I følgende fag er man positivt indstillet over for forskoling, der ønskes etableret på skole:

Snedkerfaget, maskinsnedkerfaget (der peges på orientering om maskiners farlighed og sikringsmetoder, indøvelse i brug af mindre farlige maskiner, værktøjs- og materiallære; 16-års aldersgrænsen for indgåelse af læreforhold kan eventuelt nedsættes til 15 år ved forskoling, således at halvdelen af tiden i 1. læreår forbeholdes praktisk elementær forskoling med faste lærere. Ved eventuel forskoling på lærestedet ønskes standpunktprøver foretaget af det faglige udvalg), *piano-faget* (der henvises til ordningen i Norge), *modistfaget* (1. år på fagskole vil blive søgt tilrettelagt som indføring i faget), *bogtrykfaget* (se side 26 angående spørgsmålet om fagskoleundervisning, herunder om at der som led i en nyordning af fagets lærlingeuddannelse er tale om et ca. 12 ugers indledende dagkursus på Bogtrykskolen inden oplæringen på lærestedet, der fra fagskolen skal modtage en udtalelse om lærlingens egnethed; iøvrigt skal lærekontrakt kun kunne oprettes med aspiranter, som har bestået fagets aspirantprøve på Psykoteknisk Institut), *kemigraf- og litograf-fagene* (eventuel forskoling bør etableres inden for prøvetiden på 6 måneder), *handskemagerfaget* (man er positivt indstillet, men peger på, at forskoling ikke kan praktiseres på grund af det ringe antal lærlinge), *tandteknikerfaget* (der ønskes værktøjs- og materiallære samt øvelser og prøver til afgørelse af lærlingenes egnethed), *urmagerfaget* (se side 27 angående spørgsmålet om fagskoleundervisning på Urmeisterskolens dagskole i København, herunder om en nu for det københavnske område gennemført fagskoleundervisning i de første 6 måneder af læretiden; lærlingen kan af skolen »udlånes« til læremesteren i 1 eller 2 uger, men en forlængelse af den 6 måneders prøvetid med 3 måneder ville foretrækkes. Af økonomiske grunde er ordningens udvidelse til provinsen – eventuelt ved ansættelse af rejsekonsulenter med hensyn til forskoling på lærestedet – ikke gennemførlig. For det københavnske område er iøvrigt bestemt, at den læresøgende inden antagelse hos en læremester skal præstere fornøden helbredsattest samt henvises til psykoteknisk undersøgelse, hvis resultat bedømmes af fællesudvalget, som herefter over for lære-

mesteren afgiver en vejledende udtalelse om, hvorvidt oprettelse af lærekontrakt kan tilrådes), *tjener- og kokkefaget* (en forskoling – på fagskole ca. 14 dage 2 gange årligt inden for prøvetiden – med hensyn til bibringelse af forhåndskendskab til faget, værktøj, redskaber, fagudtryk m.m. findes at ville være yderst gavnligt. Endvidere er henvist til ønskeligheden af en vejledning for dem, som forestår oplæringen på lærestedet, eventuelt ved deltagelse i kursus i kontakt med lærlingeskolerne. Herved er opmærksomheden henledt på en ved Teknologisk Institut gennem nogle år indført undervisning i arbejdsinstruktion efter det såkaldte T.W.I.-system).

Inden for følgende fag ønskes eventuel forskoling etableret på lærestedet:

Bødder-, kurvemager- og børstenbinderfagene (vejledning til mestrene eventuelt udarbejdet af fagets organisationer findes ønskelig), *det keramiske fag* (der henvises til, at i hvert fald de store fabrikker har forskoling), *slakterfaget, jern- og metalindustrien* (det anføres, at en effektivisering sikkert for enkelte fags vedkommende kan opnås ved en grunduddannelse, der må gives inden for selve læretiden og på lærestederne, hvorved er henvist til, at en uddannelse på værkstedsskoler af dette områdes ca. 23.000 lærlinge på grund af påkrævet kapacitet og udstyr ville være urimelig kostbar uddannelsesform. Den nærmere form for en grunduddannelse må fastsættes af det faglige udvalg. Iøvrigt er henvist til ønskeligheden af en instruktiv vejledning for dem, som forestår den praktiske oplæring, hvilket formentlig kunne løses af de teknologiske institutter), *fotograf-faget* (der ønskes indført pligt for mestrene til i prøvetiden at lade lærlingene gennemgå de forskellige discipliner i henhold til fagets uddannelsesregler med fremlæggelse af orienterende prøve for svendeprøvekommissionen som bedømmelseskomité ved prøvetidens udløb. Fornøden vejledning herom til mestrene formenes at kunne udformes).

Om besvarelsene fra følgende fag skal oplyses:

Tømrerfaget (det anbefales, at lærlingene straks får grundig undervisning i værktøjslære enten på lærestedet eller på kursus i 1 måned), *murerfaget* (medens mestrene anser den nuværende uddannelsesform for fyldestgørende, ønsker svennene 1 måneders forskoling inden for de 3 første måneder af læretiden med samling af lærlingene for at nedsætte omkostningerne til lærerkræfter).

Endvidere skal nævnes *buntmagerfaget* (der henvises til, at fagskoleundervisningen, der findes tilfredsstillende, vil blive underkastet eventuelle

ændringer efter fagets behov), og *frisørfaget* (der ikke har ønsker om ændringer af den efter fagets uddannelsesregler og skoleplan fastlagte uddannelsesform).

Besvarelserne for nedennævnte fag er taget som udtryk for afstandtagen eller negativ indstilling med hensyn til etablering af forskoling:

Glarmesterfaget, glasrørblæserfaget, glasmager- og hulglassliberfaget (der henvises ganske vist til, at der, især inden for glasmagerfaget, er en slags forskoling, idet lærlingene normalt tages blandt fagets arbejdsdrengene), *planglassliberfaget, malerfaget, skotøjsindustrien* (der henvises til en indskærpelse over for mestrene om straks at beskæftige lærlingene med rent fagligt arbejde. Iøvrigt henvises til ønskeligheden af, at aspiranter til tilskærerlærepladser inden for dette område underkastes synsprøve, inden kontrakt oprettes), *skråderfaget, hattemagerfaget, bogbinderfaget* (det anføres, at det første læreår bør forbeholdes mesterlæren, og at forskoling på lærestedet sikkert kun er gennemførlig i få tilfælde), *stenhugger-, brolægger- og stukktaturfagene, garver- og pelsberederfagene* (der formenes ikke at være behov for en egentlig forskoling, hvorimod det faglige udvalg kan tænke sig at lade udarbejde kort skematisk vejledning til indføring i fagene), *bager- og konditorfagene, tobaksindustrien* (ganske vist er opmærksomheden henledt på uddannelsesreglernes bestemmelser om, at lærlingene i læretidens første 3 måneder kan beskæftiges ved forefaldende arbejde henhørende under fabrikationen i almindelighed), *farver-, possementmager-, sejl-mager- og rebslagerfagene, sadelmager-, tapetserer-, portefølje- og rejsetøjsfagene, skorstensfejerfaget, gartnerfaget og karetmagerfaget*.

Som det fremgår af foranstående redegørelse, er der fra fagenes side i et ikke uvæsentligt omfang givet udtryk for tilslutning til etablering af praktisk forskoling, og udviklingen vil kunne føre til, at ønsker herom også vil fremkomme fra fag, som i dag ikke mener at have behov for en sådan uddannelsesform.

Bortset fra de tidligere nævnte lærlingeværksteder, som her i landet er blevet oprettet på nogle få store industrivirksomheder, har man ikke her i landet praktiske erfaringer angående denne uddannelsesform.

Erfaringerne fra lærlingeværkstederne på

de nævnte store industrivirksomheder her i landet og fra udlandet – foruden Schweiz kan nævnes Vesttyskland, Frankrig og Storbritannien – vidner imidlertid om den værdi, en forskoling har med hensyn til en effektivisering og forbedring af uddannelsen.

Som anført kan der være tale om forskoling enten på lærestederne eller på en faglig skole. En overvejende del af de forskellige fagområder vil imidlertid ikke have mulighed for at etablere forskoling på lærestederne. Man har fundet det ønskeligt, at det i overensstemmelse med det af kommissionen som § 13, stk. 2, fremsatte forslag i selve loven anføres, at undervisningen på de faglige skoler, for så vidt angår håndværk og industri – foruden anden supplement af den praktiske uddannelse – kan omfatte forskoling.

Behovet for en sådan forskoling vil ikke være ensartet inden for de forskellige fag, og det er derfor af stor vigtighed, at spørgsmålet om etablering såvel af forskoling som af anden supplerende praktisk uddannelse løses i nøje samråd med de faglige udvalg, således at der ikke alene ved fastsættelsen af uddannelsesreglerne, men også ved udarbejdelsen af undervisningsplaner skabes vished for, at den fastlagte ordning er i overensstemmelse med fagenes ønsker og behov.

Varigheden af en eventuel forskoling som følge af de uensartede behov inden for de forskellige fag kan være varierende, men man har ved denne undervisningsform iøvrigt *kun tænkt på en forholdsvis kortvarig indførelse i faget*. Kommissionens forslag afviger således fra den i Norge og Sverige praktiserede ordning, hvorefter lærlinge inden uddannelsen på et sædvanligt lærested gennemgår en uddannelse på skole, der kan have en varighed på op imod 2 år. En sådan ordning er for så vidt en delvis afvigelse fra mesterlæren, som kommissionen som flere gange præciseret opretholder som princip. Hensigten med det af kommissionen stillede forslag er at fremhæve, at forskoling i tilknytning til mesterlæren skønnes at kunne bidrage væsentligt til en effektivisering og forbedring af uddannelsen.

d. Svendepróver og eventuelle andre fagpróver.

Inden næringsloven af 29. december 1857 trådte i kraft, fandt uddannelsen sted under kontrol fra laugenes side bl. a. ved de forordnede svende- og mesterpróver, men samtidig med at laugene på grund af den ved denne lov gennemførte næringsfrihed mistede deres indflydelse, bortfaldt de tvungne próver.

Først ved lærlingeloven af 1937 genindførtes i almindelighed tvungne svendepróver, men der var dog forinden etableret frivillige svendepróver. Ifølge § 27 i næringsloven af 1857 skulle der – i købstæderne – åbnes adgang for dem, som måtte ønske det, til at aflægge svendepróve i håndværksfagene i overensstemmelse med nærmere af kongen fastsatte regler. Disse regler fastsattes for København ved regulativer af 6. august 1862 og 15. august 1864 og for købstæderne ved regulativ af 20. august 1864, hvilke regulativer afløstes ved to bekendtgørelser af 3. oktober 1884, jfr. lov af 1. marts 1919 om ændringer i købstadkommunalloven § 11, nr. 2, jfr. § 14, hvorefter formandskabet i købstædernes svendepróvekommissioner overgik til de valgte borgmestre (magistrater).

Efter lærlingeloven af 30. marts 1889 § 10, jfr. §§ 18 og 19, havde læremesteren ansvaret for, at lærlingens oplæring søgtes bragt dertil, at han ved læretidens udløb kunne aflægge svendepróve, hvor der var adgang til aflæggelse af en sådan, og ifølge lovens § 4 skulle lærekontrakten indeholde bestemmelser om, hvorvidt mesteren skulle bestride udgifterne ved aflæggelse af próve, hvor der var adgang dertil.

Lærlingeloven af 6. maj 1921 indeholdt i § 10, jfr. §§ 20 og 21, samt § 4 tilsvarende bestemmelser om frivillige svendepróver. Ifølge § 10, stk. 2, kunne det endvidere af indenrigsministeren efter samråd med handelsministeren og i henhold til indstilling fra fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer bestemmes, at lærepróve *skulle* aflægges i visse fag eller dele af et

fag, samt hvorledes og for hvem próven ville være at aflægge. I henhold til denne bestemmelse indførtes der tvungne lærepróver i en række fag, f. eks. billedskærerfaget, urmagerfaget, sadelmager- og tapetsererfaget, bogbinderfaget og snedkerfaget samt for København og omegns vedkommende i restaurationsfaget, bogtrykkerfaget og malerfaget.

Ved ikrafttrædelsen af næringsloven af 28. april 1931 ophævedes næringsloven af 1857. Dermed var bestemmelserne i denne lovs § 27 om frivillige svendepróver for de såkaldte officielle borgmesterkommissioner bortfaldne tilligemed de i henhold hertil approberede regulativer for svendepróveaflæggelse i København og for købstæderne, jfr. de fornævnte bekendtgørelser af 3. oktober 1884. Handelsministeriet henledte ved cirkulære af 22. september 1932 til samtlige politimestre og byråd opmærksomheden herpå. I dette cirkulære anførtes samtidig, at personer, som måtte ønske at underkaste sig frivillig svendepróve, skulle henvises til de svendepróvekommissioner, der var oprettet under vedkommende håndværkerforeningers medvirken i overensstemmelse med et af Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri udarbejdet regulativ for aflæggelse af svendepróver.

Også i den af handelsministeriet i henhold til den gældende næringslov af 1931, § 22, udstedte bekendtgørelse af 30. marts 1932, angående eneret på betegnelsen »mester« for udøvere af håndværksnæring er der henvist til det af fællesrepræsentationen udarbejdede regulativ.

Efter nævnte bekendtgørelse tilkommer betegnelsen »mester« i forbindelse med angivelse af en håndværksvirksomhed alene personer, der foruden at have erhvervet fornødent næringsbrev har bestået en i henhold til lærlingeloven anordnet lærepróve i vedkommende fag eller ved en af handelsministeriet godkendt próve eller på anden af ministeriet som fyldestgørende anerkendt måde har godtgjort at besidde færdighed i faget. Lærepróver (svendepróver), der aflægges i overensstemmelse med fællesrepræ-

sensationens i så henseende udarbejdede regulativ, anses som fyldestgørende bevis for færdighed i faget. Iøvrigt skal der ved valg af repræsentanter for håndværket til varetælgelse af særlige hverv, såsom til medlemmer af kommissioner og nævn, voldgiftsmænd, syns- og skønsmand, tilsynsførende ved tekniske skoler og fagskoler til bedømmelse af svendepróver eller lignende fortrinsvis udpeges håndværkere, der opfylder betingelserne for at føre »mester-kavnet.

Ifølge den gældende lærlingelov af 1937 skal der – da det har vist sig, at tvungne svendepróver (lærepróver) er et velegnet middel til at medvirke til gennemførelsen af den bedst mulige lærlingeuddannelse – normalt ved læretidens udløb aflægges svendepróver af lærlinge i alle fag, jfr. bestemmelsen i § 11, stk. 1, i loven af 1937. En læremester, der undlader at anmelde sin lærling til svendepróve, pådrager sig strafansvar i henhold til lærlingelovens § 23, stk. 3. Endvidere kan der i så tilfælde pålægges en læremester erstatning ved voldgift, jfr. lærlingelovens § 22, stk. 1, ligesom en mester bl. a. ifalder erstatningsansvar, hvis han har ladet det mangle på tilbørlig omhu for lærlingens uddannelse, og dette er grunden til, at lærlingen ved læretidens udløb ikke er i stand til at bestå svendepróven, jfr. lærlingelovens § 11, stk. 7.

For så vidt særlige forhold inden for et fag gør det umuligt eller særdeles vanskeligt at aflægge svendepróve, kan handelsministeren dog i medfør af lærlingelovens § 11, stk. 3, efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og lærlingerådet bestemme, at svendepróve ikke skal aflægges i det pågældende fag, ligesom ministeren efter indhentet erklæring fra det faglige udvalg og lærlingerådet kan fastsætte, at der ikke skal aflægges svendepróve af lærlinge, der har bestået en nærmere fastsat próve på en faglig undervisningsanstalt. Denne próve ligestilles i så fald med svendepróve, jfr. næringsloven af 28. april 1931 § 22.

I medfør af fornævnte bestemmelse er der således hidtil blevet meddelt fritagelse

for, at kontorlærlinge, butikslærlinge og handelslærlinge skal aflægge svendepróve. Denne fritagelse, der er meddelt for en tidsbegrænset periode, er stedse blevet forlænget under hensyn til, at det ikke har været anset for praktisk muligt at fastsætte svendepróver for dette område.

Efter nogen drøftelse er der inden for kommissionen opnået enighed om det af kommissionen som § 12, stk. 2, fremsatte forslag, hvorefter kontor-, butiks- og handelsfaget holdes uden for den for de øvrige fag gældende svendepróveordning, uden at der fremdeles skal søges om fritagelse for aflæggelse af svendepróve. Da man imidlertid ikke har villet udelukke muligheden af, at der senere kan blive spørgsmål om praktiske fagpróver for dette område, er man enedes om forslaget til samme paragrafs stk. 2, 2. pkt., hvorefter der for kontor-, butiks- og handelsfaget kan godkendes en sådan fagpróve, for så vidt der i vedkommende faglige fællesudvalg er enighed herom.

Medens lærlingene inden for kontor-, butiks- og handelsfaget således i modsætning til lærlingene inden for håndværk og industri ikke for tiden har adgang til at afslutte uddannelsen med svendepróve eller tilsvarende fagpróve, skal de, for så vidt de gældende afstandsregler ikke fritager dem herfor, gennemgå den teoretiske undervisning, der fører til handelsmedhjælpereksamen.

Kommissionen har stillet forslag om afstandsreglernes bortfald, således at alle lærlinge uanset afstand til skole efter forslaget vil få pligt til at gennemgå det nævnte kursus. Kommissionen har som § 12, stk. 5, 2. pkt., fremsat forslag om, at kontor-, butiks- og handelslærlinge i almindelighed ikke må få udleveret lærebreve, forinden handelsmedhjælpereksamen eller en tilsvarende eller mere omfattende próve er bestået, se herom bemærkningerne til det nævnte forslag.

De i henhold til lærlingeloven anordnede svendepróver afholdes af svendepróvekommissioner nedsat inden for hvert fag. Det territoriale virksomhedsområde for hånd-

værksfagenes svendeprøvekommissioner fastsættes af læringerådet efter indstilling fra Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri, nu Håndværksrådet. Forskrifterne herom findes i lærlingelovens § 14, der ligeledes indholder bestemmelser om valg af medlemmer til svendeprøvekommissionerne og om valg af skuemestre til at bedømme svendeprøverne. De nærmere regler om valg af medlemmer til svendeprøvekommissionerne, for disses virksomhed og for svendeprøvernes aflæggelse, herunder regler om kravene ved disse, fastsættes i medfør af lovens § 14, stk. 3, af handelsministeren efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og læringerådet.

Med henblik på sådanne reglers udfærdigelse for de enkelte fag har handelsministeriet i sin tid efter forhandling med socialministeriet, læringerådet og ministeriernes konsulent i lærlingesager inden for håndværk og industri udarbejdet et normalregulativ for afholdelse af svendeprøver. Dette normalregulativ er optrykt som bilag til handelsministeriets cirkulære af 3. marts 1938 til de faglige udvalg inden for håndværk og industri. Det bevis, svendebrev, som ifølge lærlingelovens § 11, stk. 4, skal udstedes til en lærling, som har bestået svendeprøven, skal udfærdiges af vedkommende svendeprøvekommission i overensstemmelse med en nærmere fastsat formular, der er aftrykt som bilag til handelsministeriets bekendtgørelse af 17. december 1937 angående formen for de af lærlingeloven omfattede svendebreve og lærebreve m. v.

Kommissionen har overvejet spørgsmålet om, hvorvidt kravene til svendeprøverne inden for alle områder er tilstrækkelige, og har ønsket at pege på, at ikke alene uddannelsesreglerne, men også reglerne om svendeprøverne til stadighed bør være i overensstemmelse med den stedfindende udvikling inden for fagene og affattes således, at det ved prøven skal dokumenteres, at lærlingen har et mere almindeligt kendskab til faget i dets helhed. I denne forbindelse kan henvises til, at det i handelsministeriets cirkulærskrivelse af 3. marts

1938 angående bestemmelserne om karaktergivningen er fremhævet, at der efter handelsministeriets formening bør lægges afgørende vægt på at sikre, at det gennem prøverne dokumenteres, om lærlingen har almen faglig uddannelse.

Det er af et af kommissionens medlemmer (*Haugsted*) blevet fremhævet som ønskeligt, at en lærling ved svendeprøven skal præstere dokumentation for, at han har lært ikke alene den del af faget, som oplæringen hos læremesteren har omfattet, men også den på de faglige skoler anordnede undervisning, uanset om denne har været af praktisk eller teoretisk art, eller at antagelse til aflæggelse af svendeprøve betinges af, at lærlingen på tilfredsstillende måde har fulgt denne undervisning. Det nævnte medlem har præciseret sit standpunkt som følger:

»Når henses til den samhörighed mellem den praktiske oplæring hos læremesteren og den teoretiske, som foregår på skolerne, som altid – og ikke mindst allersenet – anerkendes fra alle sider, ville det ikke være urimeligt, om svendeprøverne omfattede prøver i de undervisningsfag, som lærlingen gennemgår på teknisk skole. Dette er ikke noget nyt, idet der er adskillige fag, i hvilke der til svendeprøven er knyttet en prøve i fagets teori, eksempelvis kan nævnes elektrikerfaget og slagterfaget.

En omfattende udbygning af sådanne teoprøver i forbindelse med svendeprøven som afslutning på teknisk skoles undervisning bør man muligvis være betænkelig ved, idet der her meget let i tidens løb vil kunne udvikle sig et omfattende eksamensvæsen, som næppe vil være relevant til den teoretiske undervisnings betydning. Vil man imidlertid undgå sådant omfattende eksamensvæsen, der generelt vil kunne sikre, at lærlingen har opnået de fornødne teoretiske kundskaber i sin læretid, vil det næppe findes urimeligt, om der på anden måde blev givet muligheder for at sikre, at lærlingen havde tilegnet sig de teoretiske kundskaber. Hertil ville en erklæring fra den pågældende tekniske skole om, at lærlingen havde gennemgået undervisningen med et

efter skolens skøn tilfredsstillende resultat, kunne tjene. Ganske vist vil bestemmelsen i § 17, stk. 1, i udkastet give muligheder for, at visse lærlinge kan blive udskilt inden svendeprøveaflæggelsen, nemlig sådanne som udviser forsømmelighed med skolebesøget og derfor bortvises, men § 17, stk. 1, omfatter næppe alle de tilfælde, der kan forekomme, hvorfor det vil være ønskeligt, om svendeprøvekommissionerne udstyres med myndighed til at nægte at indstille til svendepróven sådanne lærlinge, som skønnes ikke at have fået det fornødne udbytte af skoleundervisningen.

Som forholdet hidtil har været efter 1937-loven, er forekommet tilfælde, hvor lærlinge er blevet antaget til aflæggelse af svendepróve, uanset at vedkommendes skolegang på teknisk skole har været meget utilfredsstillende. Dette har enten været en følge af, at pågældende lærlinge har udvist en betydelig forsømmelighed eller betydelig ligegyldighed i skolearbejdet og derfor måtte skønnes uegnede for faget. Således som forholdet hidtil har været, har svendepróvekommissionerne imidlertid ikke anset sig kompetente til at nægte at indstille de pågældende lærlinge til svendepróven uanset skoleattestens udvisende. Dette forhold har virket ret uheldigt på skolernes arbejde, idet lærlingene har fået den opfattelse, at undervisningen på skolen var forholdsvis ligegyldig i forbindelse med deres uddannelse i faget.»

I overensstemmelse med tidligere ønsker fra skolekredse er der allerede i flere af de gældende svendepróveregulativer indført bestemmelser om, at det af en lærling i sidste semester på teknisk skole udførte arbejde (fagtegninger) skal forelægges skuemestrene til bedømmelse ved svendepróven. Fra anden side inden for kommissionen er imidlertid peget på, at det i overensstemmelse med den almindelige bestemmelse herom i svendepróveregulativerne nøje vil være at overvåge, at lærlingen ikke får hjælp eller bistand fra nogen side under prøvens udførelse.

Der har inden for kommissionen været

enighed om, at den anordnede undervisning på faglig skole må betragtes som et uundværligt led i en behørig lærlingeuddannelse, hvilket også er kommet til udtryk i det af kommissionen som § 13, stk. 1, fremsatte forslag, hvorefter enhver lærling, uanset afstanden til den nærmestliggende godkendte skole, skal deltage i undervisningen, og det som § 17, stk. 1, fremsatte forslag, hvorefter lærekontrakten skal hæves, såfremt lærlingen vægrer sig ved at deltage i undervisningen eller med vedkommende undervisningsdirektørs godkendelse bortvises fra denne.

Det kan endelig nævnes, at anmeldelse af en lærling til svendepróve ifølge de gældende svendepróveregulativer bl. a. skal være ledsaget af en erklæring fra lærlingens sidste læremester om, at den fastsatte læretid er udstået, samt af attestation fra vedkommende faglige skole for lærlingens undervisning.

I overensstemmelse med kommissionens fornævnte synspunkter må adgangen til at aflægge svendepróve principielt være betinget såvel af, at den fastsatte læretid er behørigt udstået hos en læremester, der er berettiget til at antage og oplære lærlinge, som af, at den anordnede undervisning på en faglig skole er gennemgået. Som anført i bemærkningerne til kommissionens som § 15 fremsatte forslag vil det være hensigtsmæssigt at præcisere det her anførte i de for prøverne fastsatte regler, hvor også spørgsmålet om adgang til at gå om til en prøve og lignende spørgsmål kan præciseres.

Det er af kommissionens flertal anset for unødvendigt yderligere at understrege betydningen af undervisningen på de faglige skoler ved at ændre lærlingelovens bestemmelser med hensyn til fornævnte adgang til og bedømmelse af svendepróve.

I betragtning af den store betydning, som Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri, nu Håndværksrådet, gennem tiderne har haft for ordningen af svendepróverne inden for håndværksfagene, blev der ved den gældende lærlingelovs

§ 14 tillagt fællesrepræsentationen de der anførte beføjelser med hensyn til fastsættelse af hver svendeprøvekommissions territoriale virksomhedsområde, samt med hensyn til valg af arbejdsgiverrepræsentanter til svendeprøvekommissionerne og til som skuemestre at deltage i bedømmelsen af prøverne.

Kommissionen understreger fællesrepræsentationens store arbejde for svendeprøvernes tilrettelæggelse. Da fællesrepræsentationen (Håndværksrådet) imidlertid ikke længere kan betragtes som en alle læremestre dækkende repræsentation inden for det område, der omfattes af svendeprøveordningen, har man foreslået at simplificere fremgangsmåden på dette punkt, idet man i det af kommissionen som § 15, stk. 1 og 2, fremsatte forslag har slettet fællesrepræsentationens nævnte beføjelser, jfr. bemærkningerne til dette forslag.

I medfør af overgangsbestemmelsen i § 26 i den gældende lov er det ved handelsministeriets bekendtgørelse af 12. november 1937 fastsat, at indtil der i medfør af lovens § 14 fastsættes nærmere svendeprøve-regler for de enkelte fag, anvendes for fag med tvungen læreprøve i medfør af lærlingeloven af 1921 de herfor fastsatte regler; for andre fag ville svendeprøve kunne aflægges i overensstemmelse med det af Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri i så henseende udarbejdede regulativ eller efter sådanne særlige regler, som måtte opnå ministeriets godkendelse. Som anført i bemærkningerne til det af kommissionen som § 15 fremsatte forslag fremgår det af en nylig af læringerådet foretagen undersøgelse, at der kun for nogle enkelte fags vedkommende inden for håndværk og industri ikke er fastsat svendeprøve-regler i medfør af § 14, stk. 3, i den gældende lov. De manglende svendeprøve-regulativer er ved at blive udarbejdet, og der er herefter ikke anledning til at bevare overgangsbestemmelserne.

Inden for kommissionen har et mindretal (*Axel Christensen og Kjeldgaard Iversen*) fremhævet ønskeligheden af, at der gives

de flest mulige adgang til at opnå faglig anerkendelse, og at der derfor bør lovfæstes en bestemmelse om adgang til aflæggelse af svendeprøve også for andre end dem, der har gennemgået en egentlig lærlingeuddannelse.

Af dette mindretal har *Kjeldgaard Iversen* som sin opfattelse præciseret, »at også personer, som ikke har stået i et egentligt læreforhold, må have adgang til at opnå svendebrev, når den fornødne faglige færdighed er godtgjort. Det er, hvad manden kan, og ikke hvordan han har lært det, der kvalificerer ham. Når dette ønskes optaget i lærlingeloven, skyldes det, at denne er den eneste lov, der anvender begrebet »svendebrev«, og mindretallet ønsker at forhindre, at der skulle opstå skel i rettigheder mellem dem, der har opnået en lærekontrakt og dem, som har erhvervet sig de fornødne færdigheder på anden måde.«

Med denne motivering har *Kjeldgaard Iversen* foreslået, at der som en ny paragraf efter det af kommissionen som § 26 fremsatte forslag indføres følgende bestemmelse i lovudkastet:

»Personer, som på anden måde end efter denne lov har opnået faglig færdighed, har adgang til at aflægge svendeprøve, jfr. § 12, efter særlige regler, fastsat af vedkommende faglige udvalg.«

Det er over for kommissionen oplyst, at der efter hidtidig praksis også er givet andre end egentlige lærlinge adgang til at aflægge svendeprøve. En sådan ordning har således været gældende for personer over lærlingealderen, som i en årrække har været beskæftiget ved egentligt fagligt arbejde.

Der er i kommissionen enighed om, at der fremdeles bør kunne gives personer, som på anden måde end gennem en egentlig lærlingeuddannelse har opnået fornøden faglig færdighed og har modtaget teoretisk undervisning, adgang til at aflægge svendeprøve eller anden afsluttende prøve. Det må imidlertid herfor være en forudsætning, dels at vedkommende har været beskæftiget ved fagligt arbejde svarende til et læreområde, som dette er afgrænset på det på-

gældende tidspunkt, således at beskæftigelse alene ved specialarbejde inden for læreområdet ikke vil være tilstrækkelig, dels at den pågældende har modtaget faglig skoleundervisning.

Kommissionens flertal er enigt i, at også andre end egentlige lærlinge fremdeles bør have adgang til at aflægge svendep prøve eller lignende. Flertallet har imidlertid ikke kunnet tiltræde fornævnte mindretalsforslag om optagelse af en hertil sigtende bestemmelse i lærlingeloven, idet en sådan bestemmelse vil kunne modvirke tilgangen af lærlinge i egentlige lærlingeforhold.

I denne forbindelse skal der henvises til det af kommissionen som § 26 fremsatte forslag med bemærkninger, efter hvilket forslag bl. a. bestemmelserne om svendep prøve m. v. også gælder for læreforhold, der er aftalt med personer over lærlingealderen.

B. Undervisningen på de faglige skoler.

Lærlingelovens bestemmelser om undervisningen.

Som anført i det foregående havde læremesteren efter lærlingeloven af 30. marts 1889 § 10, jfr. §§ 18 og 19, ansvaret for, at lærlingens oplæring søgtes bragt dertil, at han ved læretidens udløb kunne aflægge svendep prøve, hvor der var adgang til aflæggelse af en sådan. Ifølge samme paragraf skulle læremesteren i de fag, hvor der til svendep prøven var knyttet en teoretisk prøve i tegning, udregning og lignende, give lærlingen den fornødne tid til i en af de på stedet værende handels- eller tekniske skoler at erholde den til udførelsen af en sådan prøve fornødne undervisning samt have tilsyn med, at lærlingen benyttede denne undervisning på en forsvarlig måde. Ifølge lovens § 4 skulle lærekontrakten tilhørende indeholde en bestemmelse om, hvorvidt mesteren skulle betale denne undervisning.

Efter lærlingeloven af 6. maj 1921 § 11, jfr. §§ 20 og 21, skulle læremesteren så vidt muligt holde lærlingen til på forsvarlig måde at deltage såvel i den almindan-

nende som i den faget vedrørende særlige undervisning i en af de på stedet værende handels- eller tekniske skoler. Undervisningen skulle foregå uden for arbejdstiden, medmindre vedkommende skoles ledelse efter forud indhentet tilslutning fra et flertal af vedkommende fags stedlige læremestre undtagelsesvis traf anden bestemmelse, og indenrigsministeren efter samråd med handelsministeren godkendte en sådan ordning.

Undervisningen for lærlinge i handels- og tekniske skoler måtte ikke finde sted efter kl. 21. Hvor hensynet til skolens tarv gjorde det nødvendigt, kunne handelsministeren dog efter samråd med indenrigsministeren bevilge undtagelse fra denne bestemmelse. Skolen skulle ved udskrivningen give lærlingen et bevis for den gennemgaaede undervisning, og ifølge lovens § 4 skulle mesteren betale undervisningen, for så vidt lærlingen i henhold til erklæring fra skolen gav regelmæssigt møde i denne.

Den gældende lærlingelov af 7. maj 1937 bestemmer i § 12, at læremesteren skal holde lærlingen til at deltage i den for faget almindelige såvel almindelig som faglige undervisning i en af de på stedet værende, af handelsministeren anerkendte faglige skoler, for så vidt den pågældende ikke i forvejen har gennemgaaet tilsvarende uddannelse. Alene i så fald er lærlingen fritaget for at deltage i undervisningen. I praksis er der dog også i ganske enkelte tilfælde blevet indrømmet fritagelse for at deltage i den sædvanlige undervisning på betingelse af, at lærlingen deltager i anden ækvivalerende undervisning. Bestemmelsen fortolkes på den måde, at en læremester kun er pligtig at lade lærlingen besøge den faglige skole, når afstanden fra lærestedet til den by, hvor skolen findes, ikke overstiger 7 km. I de tilfælde, hvor afstanden er større, kan en tilsvarende pligt imidlertid følge af særlig aftale mellem parterne i kontraktforholdet.

Undervisningen finder normalt sted som aftenundervisning. I lovens § 12, stk. 2, indeholdes imidlertid en særlig bestemmelse

om oprettelse inden for et fag – under medvirken af vedkommende faglige organisationer – af dagskole, hvor undervisningen gives helt eller delvis. I så fald påhviler det læremestre med bopæl inden for en afstand af 10 km fra undervisningsbyen uden lønafkorting at lade deres lærlinge deltage i dagskoleundervisningen i det tidsrum, handelsministeren efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og lærlingerådet og efter samråd med socialministeren (nu arbejdsministeren) bestemmer.

Den i paragraffens stk. 2 angivne fremgangsmåde er imidlertid kun sjældent blevet anvendt i praksis, men en tilsvarende forpligtelse for læremesteren til at lade lærlingen deltage i en sådan fagskoleundervisning om dagen kan følge af bestemmelser herom i kontrakten eller være fastsat ved anden aftale. Herved bemærkes, at der inden for nogle fag er etableret fagskoleundervisning, som fagets læremestre – uanset om undervisningen er tilrettelagt som dagundervisning – lader lærlingene deltage i som hjælp til opfyldelse af oplæringspligten, og der indeholdes i vid udstrækning anvisning herpå i de af lærlingerådet fastsatte uddannelsesregler for vedkommende fag.

Ifølge lovens § 12, stk. 3, må undervisningen ikke finde sted efter kl. 20. Hvor hensyn til skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt, kan handelsministeren efter indhentet erklæring fra lærlingerådet og efter samråd med socialministeren (nu arbejdsministeren) gøre undtagelse herfra. Medens sådan tilladelse ikke har været påkrævet for handelsskolernes vedkommende, meddeles der for hvert skoleår tilladelse for en række tekniske skoler til at udstrække undervisningen udover kl. 20, idet forskellige hensyn har motiveret en sådan tilladelse, f. eks. lang skolevej for lærlinge, der derfor er interesseret i, at antallet af ugentlige undervisningsaftener kan begrænses gennem en noget længere undervisningstid de enkelte aftener. Som andre årsager kan nævnes hensynene til at kunne afpasse un-

dervisningstiden efter trafikforbindelserne, eller vanskeligheder med hensyn til fremskaffelse af undervisningslokaler og kvalificerede lærerkræfter, idet de fagligt uddannede lærere kan være optaget af deres normale virksomhed om dagen.

I henhold til § 12, stk. 4, skal lærlingen ved udskrivningen fra skolen have et bevis for den gennemgæede undervisning.

Efter stk. 5 henhører ulykkestilfælde, der rammer lærlinge under skoleophold, under den arbejdsgiveren i henhold til ulykkesforsikringslovgivningen påhvillende risiko.

I lovens § 4, stk. 1, er det bestemt, at læremesteren skal betale for den anordnede undervisning, herunder for rekvisitter og undervisningsmaterialer.

Twistigheder mellem læremester og lærling, der vedrører undervisningen, er omfattet af lovens bestemmelser i § 22 om voldgift. Endvidere ifalder læremesteren efter § 23 straf ved i væsentlig grad at tilsidesætte de ham påhvillende forpligtelser med hensyn til at holde lærlingen til at deltage i undervisningen.

Yderligere skal man henvise til, at læremesteren ifølge lovens § 16 bl. a. kan hæve kontrakten, når lærlingen vægrer sig ved at deltage i den anordnede undervisning eller med vedkommende undervisningsdirektørs godkendelse bortvises fra undervisningen.

De heromhandlede skoleområder er henlagt til ministeriet for handel, industri og søfart, og undervisningen er tilrettelagt på henholdsvis handelsskolerne og de tekniske skoler og fagskoler. Det er i den videre fremstilling af den gældende ordning fundet naturligt at give en oversigt over de to undervisningsområder i et særskilt afsnit for hvert.

Såvel handelsskolerne som de tekniske skoler giver tillige videregående undervisning, men nærværende fremstilling tager kun sigte på at belyse skolernes lærlingeundervisning.

Handelsskolerne.

Handelsskolerne er normalt oprettet af og ejes af de stedlige handelsstandsforeninger,

for Københavns vedkommende Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse. Der er således tale om private skoler, som imidlertid modtager offentlige tilskud, i første række fra staten efter nærmere fastsatte regler.

Der fandtes i finansåret 1953/54 186 skoler for handelslærlinge med et elevantal på henved 26.000. Af disse skoler drives en del i tilknytning til tekniske skoler i mindre byer, og sådanne handelsskoleafdelinger henhører i pædagogisk henseende under statens tilsyn med handelsskoleundervisningen, medens de økonomiske spørgsmål af praktiske grunde behandles af statens tilsyn med håndværkerundervisningen.

122 lærlingskoler henhører både i pædagogisk og økonomisk henseende under tilsynet med handelsskoleundervisningen, der er oprettet ved lov af 23. juni 1920 om handelsskoler, og er underlagt en direktør, der som medhjælper har en inspektør.

Endvidere er der nedsat et skoleråd bestående af direktøren som formand og 9 medlemmer, hvoraf 1 udnævnes af handelsministeren, 2 af Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, 1 af detailhandelens hovedorganisationer, 1 af Andelsudvalget, 1 af Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark og 3 af handelsskolernes lærere og forstandere.

Det påhviler tilsynet efter samråd med skolerådet og med handelsministerens godkendelse at udarbejde planer for undervisningen, eksamenskravene og regler for eksaminerne. Tilsynet har overledelsen af og kontrollen med eksaminernes afholdelse og forestår ledelsen af den statsunderstøttede læreruddannelse. Væsentlige ændringer i undervisningsplanerne eller i reglerne for fordelingen af statens tilskud mellem skolerne skal forelægges skolerådet, der iøvrigt kan få ethvert undervisningsspørgsmål forelagt af handelsministeren eller direktøren, ligesom rådet selv kan optage sådanne spørgsmål til behandling.

Der er endvidere til udarbejdelse af eksamensopgaver oprettet en eksamenskommission med direktøren som formand.

Såvel i skolerådet som i eksamenskommissionen og i de censorudvalg, der bedømmer de skriftlige besvarelser ved handelsmedhjælper-eksamen, finder et samarbejde sted mellem skolefolk og praktikere.

Handelsskoleloven af 1920 indeholder yderligere bestemmelser om undervisningen på skoler for handelslærlinge, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse af 27. juni 1949 om normalkursus ved skoler for handelslærlinge og om afgangsprøven fra disse kursus (handelsmedhjælper-eksamen) og handelsministeriets bekendtgørelse af 22. februar 1954 om tillæg hertil samt handelsministeriets bekendtgørelse af 20. oktober 1950 om halvårskursus og helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen ved statsunderstøttede handelsskoler.

Til nærmere belysning af undervisningen af lærlinge inden for kontor-, butiks- og handelsfaget skal man henvise til følgende aftryk af et afsnit i »Undervisningslære for Handelsskolen«, udgivet af medlemmer af handelsskolernes eksamenskommission under redaktion af direktør for handelsskoleundervisningen Osvald Larsen.

Skoler for handelslærlinge.

»Disse skoler er obligatoriske, idet lærlingeloven bestemmer, at enhver principal skal holde sin handelslærling på den stedlige, af handelsministeriet anerkendte handelsskole, hvilket fortolkes på den måde, at enhver principal inden for en omkreds af 7 km fra den by, hvor handelsskolen findes, er forpligtet til at holde ham der som elev, betale for skolegang og for skolebøger.

Pligten til at besøge den lokale handelsskole gælder alle handelslærlinge, både mænd og kvinder, uden hensyn til foruddannelse. Der er i det hele taget ingen hjemmel i lærlingeloven eller handelsskoleloven, hvorefter en lærling kan fritages for at besøge lærlingeskolen; den eneste undtagelse er de tilfælde, hvor vedkommende lærling i forvejen har bestået handelsmedhjælper-eksamen eller en højere eksamen (handelseksamen eller højere handelseksamen).

Undervisningen skal efter lærlingeloven slutte kl. 20. Bortset herfra er undervisningstiden meget forskellig. Det største antal skoler underviser 3 eller 4 gange om ugen kl. 18,20–20. Ca. 75 skoler har delvis dagskole, idet undervisningen for den enkelte klasse foregår enten een gang om ugen kl. 14–20 eller to gange om ugen kl. 16,30–20.

Nogle få skoler har undervisning om formiddagen enten een gang om ugen kl. 8-14 eller to gange om ugen kl. 8-11. (Købmandsskolen i København har et stort antal elever til formiddagsundervisning).

På skoler for handelslæringerne undervises der efter 3 linier: kursus til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog, kursus til handelsmedhjælper-eksamen med fremmede sprog, kursus til handelsmedhjælper-eksamen for korrespondenter.

a. Kursus til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog.

Dette kursus er beregnet på butikslæringerne, og da flertallet af disse har folkeskoleuddannelse, er det folkeskolekundskaber, der lægges til grund for handelsskolens kursus.

Der læses normalt efter følgende ugentlige timestplan:

	1. kl.	2. kl.	3. kl.
Dansk	2	2	
Regning	2	2	2
Skrivning	2		
Bogføring		2	2
Handels- og salgslære			2
Varekundskab eller produktionslære			2
	6	6	8

For kontorlæringerne skal varekundskab eller produktionslære erstattes med *kontorarbejder*, og kan handels- og salgslære erstattes med handelslære.

Dansk er handelspræget, for så vidt som der undervises efter tekster med et kommercielt præg. Der slutes ved udgangen af 2. kl. med en prøve, der består i en diktatopgave (et forretningsbrev) og en genfortælling, der gerne har tilknytning til forretningslivet. Som man ser, er det en ret elementær eksamen, der skal undersøge elevernes færdighed i retskrivning og i at skrive en sammenhængende tekst. Faget er et af handelsskolens vanskeligste, idet mange elever møder med meget ringe forudsætninger.

I *skrivning* er det naturligvis hensigten at lære eleverne en tydelig håndskrift; men man nøjes ikke hermed, idet man lader eleverne benytte, hvad de har lært ved den egentlige skriveundervisning, ved udfyldning af *forretningspapirer* og ved opgaver i brug af *telefonbog* og *Kraks vejviser*. Det er af betydning, at de unge hurtigt bliver fortrolige med de almindeligste papirer: regning, faktura, postanvisning, check, postgiro etc., ligesom de har godt af øvelse i at slå op hurtigt og sikkert i de nævnte håndbøger og blive fortrolige med den rigdom af oplysninger, der findes i dem, især i Kraks vejviser.

Regning er i 1. kl. en for folkeskoleelever absolut nødvendig repetition af, hvad de har lært før: de fire regningsarter, brøk og decimalbrøk; det eneste kommercielle, der gennemgås i denne klasse, er omregning af engelsk mønt. Først i 2. og 3. kl. går man over til den egentlige opgave: *handelsregning, kalkulation, kontokurant og vekselregning*.

For at fremme færdigheden i det daglige livs regning har klassen til stadighed øvelser i *talfærdighed*: opgaver af den art, som den unge lærling daglig har brug for i sit arbejde bag disken. Man kan ellers rette den indvending imod kravene i faget, at der forlanges mere af eleverne, end de behøver til deres daglige beskæftigelse, idet de f. eks. aldrig eller kun sjældent kommer til at kalkulere varer. Men handelsskolen vil gerne give eleverne noget mere end det strengt nødvendige ved at orientere dem på de områder, hvor de kan komme til at arbejde som udlærte handelsmedhjælpere.

I *bogføring* undervises der i dobbelt bogføring efter kolonnesystemet. Eleverne øves i at føre kassejournal, købs- og salgsbog, reskonto, hovedbog og statusbog. Der indøves *daglige poster* af forretningsstilfælde og i denne forbindelse de almindeligt forekommende konti: kasse-, bank- og postgirokonti, varesalgs- og varekøbskonti, omkostningskonti, rentekonti, vekselkonti, acceptkonti og ejendomskontiene. Også *hovedbogsafslutning* med opstilling af statusoversigt og udregning af skattepligtig formue indøves. Det sidste sker, fordi det er af betydning, at en vordende forretningsmand er klar over, efter hvilke principper den vigtige udregning af skattepligtig indkomst og formue foregår.

Handels- og salgslære beskæftiger sig med spørgsmål af vital interesse for butikshandelen. De juridiske forhold gennemgås, men forholdsvis kort; hovedvægten lægges på indkøb, kalkulation, forretningsdrift, reklame, kundebetjening, betalingsmidler og kapitalforhold. Kapitlet om indkøb består af følgende afsnit: indkøbsplan (med redegørelse for varernes mængde, kvalitet, pris og købstidspunkt), indkøbskilder (fabrikant, grossist, mellemmand, indkøbssammenslutninger, købestævner og messer), indkøbsmåde, indkøbsaftale, indkøbskontrol, varens hjemkomst, mærkning og lagring.

I kapitlet *forretningsdrift* gennemgås en forretnings rentabilitet med diskussion af omkostningsbeløbet, omkostningsprocenter og omkostningshastigheden. Spørgsmålet »Hvorledes udvides omsetningen?» besvares ved gennemgang af salgsmetoder (herunder service), kreditgivning, afbetaling, rabat, særsalg og kundekredsen.

Afsnittet *reklame* vil ikke gøre eleverne til reklameeksperter, men orientere dem i spørgsmål som en forretnings beliggenhed, vinduesudstilling, reklamens planlægning og forskellige former for

reklame. Et andet vigtigt område er *kundebetjening*, der gennemgås systematisk: ekspedition af kunder, der kommer efter en ganske bestemt vare, og salg til kunder, der ikke rigtig ved, hvilken vare han eller hun ønsker, med behandling af salgets indledning, købelyst, overvindelse af betænkeligheder, købestemning, individuel kundebetjening, salgets afslutning.

Det vil af denne oversigt fremgå, at faget – foruden at give kundskaber, som lærlingen har brug for både nu og senere – er ypperligt egnet til at få de unge til at ræsonnere købmandsmæssigt.

Varekundskab er et vigtigt fag, ikke alene for den, der skal forstå indkøbene, men også for den, der skal sælge varerne. Desværre er faget ikke gennemført ved alle skoler; det er nemlig nødvendigt at dele eleverne efter branche i klasser, der har henholdsvis kolonial-, manufaktur- og isenkramvarekundskab. En sådan deling kan være ret kostbar; dog kan der opnås besparelse, når man læser med 2. og 3. kl. sammen. Hvor faget findes, gør det lærlingen effektivt dygtigere i forretningen, idet eleverne ved prøvesamlinger bliver fortrolige med de forskellige varer, deres herkomst, kendetegn, egenskaber og brug.

I stedet for i varekundskab kan der undervises i *produktionslære*, et fag, der giver eleverne en udmærket oversigt over Danmarks erhvervsliv. Der gennemgås varer af danske jord- og stenarter, tømmer og trævarer, fisk, landbrugsvarer, havesager, industri og håndværk, idet der navnlig lægges vægt på de færdige produkter. Endelig læses om Danmarks handel og transport. Der gives også kendskab til de vigtigste importvarer samtidig med, at eleverne til stadighed skal orientere sig på Danmarks- og verdenskort, så snart et geografisk egennavn nævnes.

b. Kursus til handelsmedhjælper-eksamen med fremmede sprog.

Der læses normalt efter følgende timeplan:

	1. kl.	2. kl.	3. kl.
Regning	2	1	
Bogføring		1	2
Handelslære			2
Kontorarbejder			2
Engelsk	2	2	
Tysk	2	2	
Maskinskrivning	2		
	8	6	6

Dette kursus er beregnet på elever, der har bestået realeksamen, og som er kontorlærlinge.

De elever på dette kursus, der er butikslærlinge, skal have faget handels- og salgslære i stedet for handelslære, og, hvis skolen underviser i varekundskab, skal de have dette fag i stedet for

kontorarbejder; maskinskrivning kan erstattes af skilteskrivning. Butikslærlinge, der har bestået realeksamen, får altså undervisning i følgende fag: regning, bogføring, handels- og salgslære, varekundskab (eller kontorarbejder), engelsk, tysk, maskinskrivning (eller skilteskrivning).

I *regning* læses der: talfærdighed, konto-kurant, vekselregning, vareregning, køb og salg af aktier og obligationer.

I *bogføring* læres dobbelt bogføring efter kolonnesystemet som på kursus uden fremmede sprog og desuden gennemskrivningsbogføring med føring af kontoblade og journalblade.

I *handelslære* undervises der i de regler og sædvaner, der gælder for handelen. Blandt de vigtigste områder, der gennemgås, kan nævnes retsregler for køb og salg, forsendelse, told, varemærker, konkurs, checks, vekslers, bank- og børs-væsen, funktionær- og ferielov. Faget hed oprindeligt handels- og vekselret, men da man ville bort fra det juridiske, der ofte behandler de uheldige undtagelsestilfælde, og lægge vægten på den almindelige og rigtige fremgangsmåde, forandrede man navnet og delvis indholdet. Faget interesserer de unge i høj grad, selv om det falder dem svært; de forstår, at dets indhold er af væsentlig betydning for dem.

Kontorarbejde: Nogle principaler mener, at det ikke skulle være nødvendigt at undervise kontorlærlinge i dette fag, der jo er selve deres daglige praktiske arbejde. Imidlertid er det en kendsgerning, at det er meget få kontorer, der giver lærlinge vejledning i behandling af forretningspapirer eller i affattelse af breve; heraf følger, at kontorarbejder bliver et særdeles vigtigt fag for kontorlærlinge.

I kontorarbejder gennemgås forretningspapirer og korrespondance i forbindelse med indenbys handel, udenbys handel, betaling (anbefalede breve, værdibreve, postanvisning, postindkassering, postopkrævning, postgiro, check, anvisning, veksel), anmodning om rimesse, reklamationer, indførsel og udførsel af varer. Der er i hver time tilfælde, hvor eleverne skal bruge deres kundskaber i handelslære, bogføring, regning og dansk; der er også anledning til at vænne eleverne til at læse og ræsonnere og til nøjagtighed i det skriftlige arbejde.

I *engelsk* og *tysk* gennemgås en elementær handelskorrespondance og grammatik med stiløvelse, og der læses kursorisk en sammenhængende, ikke-kommerciel tekst.

Når eleverne møder med bestået realeksamen, har de læst engelsk og tysk i almindelighed i henholdsvis 5 og 4 år. Det er kun rimeligt, at handelsskolen bygger videre på deres sprogkundskaber, vedligeholder, hvad de har lært, og tilføjer viden om og færdighed i handelskorrespondance. Det er imidlertid ingen let opgave at lære eleverne at skrive engelske handelsbreve efter ca.

100 timers undervisning, og endnu vanskeligere er det at undervise i tysk handelskorrespondance, fordi det er meget få realskoler, der giver undervisning i skriftlig tysk; og når der ikke undervises i skriftlig oversættelse, lærer eleverne ikke grammatik på en effektiv måde. Det ville være en fordel for handelsskolerne, hvis der ved real-eksamen var skriftlig prøve både i engelsk og i tysk. Handelsskolerne bør dog trods vanskelighederne fortsætte med sprogundervisningen. Målet er, at handelsungdommen i Danmark skal være lige så dygtig til fremmede sprog som ungdommen i Schweiz.

I maskinskrivning skal eleverne undervises efter 10-fingersystemet og øves i at maskinskrive handelskorrespondance under forskellige former, ligesom de skal være fortrolige med blanketskrivning, skrivning med gennemslag og benyttelse af tabulator. Med to timers undervisning om ugen kan der ikke nås nogen stor hastighed, men grundlaget kan læres. Og hvis skolen benytter sig af den givne adgang til at læse to timer om ugen også i 2. kl., vil eleverne kunne lære blindskrifts-metoden.

c. Kursus til handelsmedhjælper-eksamen for korrespondenter.

Normalplanen er:

	1. kl.	2. kl.	3. kl.
Bogføring	3		
Kontorarbejder	2		
Engelsk		2	2
Tysk		2	2
Maskinskrivning	2	2	
Dansk stenografi		2	2
	7	8	6

Dette kursus er beregnet for realister, der uddannes til korrespondenter. Formålet er at give eleverne kendskab til et kontors almindelige virksomhed (kontorarbejde og bogføring) og en systematisk vejledning i en korrespondents discipliner.

Alle de nævnte tre linier slutter med en statskontrolleret prøve, *handelsmedhjælper-eksamen*, hvortil der i april 1953 indstilledes 6670 eksaminander (4894 uden fremmede sprog, 1776 med fremmede sprog).

d. Tillægsprøver.

Som tillægsfag kan en elev vælge alle de fag, hvori der undervises efter normalplanerne til handelsmedhjælper-eksamen, men hvori hans kursus ikke giver undervisning. Således kan en elev på kursus uden fremmede sprog få undervisning i maskinskrivning, der findes som obligatorisk fag på kursus med fremmede sprog. Desuden findes der nogle andre fag, hvori tillægsprøve kan af-

lægges: skilteskrivning, dansk stenografi, fransk og spansk handelskorrespondance.

De fag, der hyppigst vælges som tillægsfag, er: maskinskrivning, engelsk, tysk, skilteskrivning, dansk stenografi, fransk, spansk, engelsk stenografi, tysk stenografi.

Før 1940 var alle disse fag frivillige, nu er maskinskrivning, engelsk og tysk obligatoriske fag på kursus med fremmede sprog, stenografi desuden på kursus for korrespondenter.

Til tillægsprøver i de nævnte fag var der i 1953 indstillet 9251 eksaminander (engelsk 2229, tysk 2054, stenografi 267, maskinskrivning 3248, skilteskrivning 1423, fransk 26 og spansk 4).

e. Særlige faglige prøver i forbindelse med handelsmedhjælper-eksamen.

Handelsmedhjælper-eksamen med boghandlerprøve. Ved købmandsskolen i København og ved Færgemans handelsskole i Aalborg findes et særligt kursus for boghandlerlærlinge, således at disse i løbet af tre år tager handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog og boghandlerprøven, der omfatter fagene: dansk litteratur, boghandlerpraksis, dansk bibliografi og bogfremstilling.

Der læses efter følgende plan:

I	
Regning	2 timer
Bogføring	1 -
Handels- og salgslære	1 -
Forretningspapirer	1 -
II	
Litteratur	2 timer
Papirkundskab	2 -
Handels- og salgslære	1 -
Korrespondance	1 -
III	
Litteratur	3 timer
Boghandlerpraksis	2 -
Bibliografi	1 -
Bogfremstilling ..	1 -

For at kunne gennemføre denne uddannelse må man have realeksamen eller en tilsvarende uddannelse. Lærlinge, der ikke har en sådan uddannelse, må gennemgå 1. kl. på kursus uden fremmede sprog, før de begynder i 1. kl. efter ovenstående plan; de er altså 4 år om at fuldende forberedelsen til handelsmedhjælper-eksamen med boghandlerprøve.

Shippingskolen.

For lærlinge i shipping-branchen er der ved samarbejde mellem shipping-branchen, købmands-

skolen og tilsynet med handelsskolerne udarbejdet en normalplan, hvorefter shippingelever i løbet af 3 år forbereder sig til handelsmedhjælper-eksamen med shippingprøve.

Der læses efter følgende skema:

I	
Regning	2 timer
Kontorarbejder	2 —
Engelsk	2 —

II	
Shippingregning	2 timer
Engelsk	2 —
Tysk	2 —

III	
Bogføring	2 timer
Engelsk	2 —
Handelslære	1 —

I fagene regning, kontorarbejder, bogføring, handelslære og tysk er fordringerne som til kursus til handelsmedhjælper-eksamen med fremmede sprog. Særlige fag er shippingregning og engelsk, i hvilket sidste fag shippingsskolen har 6 timer, og hvori der sluttes med den sædvanlige prøve ved handelsmedhjælper-eksamen og tillige oversættelse fra dansk til engelsk af et eller to shipping-breve.

Medens handelsmedhjælper-eksamen med boghandlerprøven og handelsmedhjælper-eksamen med shippingprøve er statskontrollerede prøver, forholder det sig anderledes med banksskolen og forsikringssskolen. Grunden hertil er, at bankerne og forsikringssselskaberne under lærlingeloven af 1921 fik dispensation fra bestemmelsen om oprettelse af lærekontrakt og indrettede deres egne skoler og egne prøver. Da de nævnte virksomheders forhold ikke er bragt i orden efter lærlingeloven af 1937, kan de stadig undlade at oprette kontrakt og sende de unge til de statsunderstøttede, men med hensyn til læseplan ikke statskontrollerede fagskoler *).

f. Frivillige heldagskursus til handelsmedhjælper-eksamen.

I. Halvårskursus til handelsmedhjælper-eksamen.

Det antal timer, som lærlingsskolen læser, fordelt over 3 år, kan man nå ved at læse 5 timer om dagen i et halvt år. Denne omstændighed er baggrunden for halvårskursus sluttende med handelsmedhjælper-eksamen. På dette kursus kan kun

de optages som elever, der ikke er pligtige at følge den almindelige handelslærlingsskole.

Der læses efter planen for kursus til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog, men med følgende ugentlige timetal:

Dansk	6 timer
Regning	6 —
Skrivning	3 —
Bogføring	5 —
Handels- og salgslære	3 —
Varekundskab eller produktionslære ...	3 —

Det samlede ugentlige timetal skal være mindst 32 og højst 36, idet fagrækken skal suppleres med tillægsgag til handelsmedhjælper-eksamen.

II. Helårskursus til handelsmedhjælper-eksamen.

I mange tilfælde mener forældre, at de unge, der lige er kommet ud af skolen, er for umodne til det praktiske arbejde. For dem er helårskursus sluttende med handelsmedhjælper-eksamen indrettet.

Den eneste betingelse for optagelse er, at de pågældende ikke længere er undervisningspligtige.

På dette kursus undervises der efter mindst en af de linier, der nævnes i bekendtgørelse om handelsmedhjælper-eksamen: kursus til handelsmedhjælper-eksamen uden fremmede sprog, kursus til handelsmedhjælper-eksamen med fremmede sprog, kursus til handelsmedhjælper-eksamen for korrespondenter.

Det ugentlige timetal er fastsat til følgende:

Dansk	3 timer
Regning	5 —
Skrivning	2 —
Bogføring	4 —
Kontorarbejder	3 —
Handelslære	2 —
Handels- og salgslære	3 —
Varekundskab eller produktionslære ...	3 —
Engelsk	6 —
Tysk	6 —
Maskinskrivning	5 —
Stenografi	5 —
Skiltetsskrivning	2 —

Det samlede ugentlige timetal skal være mindst 30 og højst 36, idet fagrækken for det enkelte kursus skal suppleres med tillægsgag, hvortil kan medregnes fagene gymnastik og engelsk for begyndere.«

Endvidere er fra samme »Undervisningslære for Handelsskolen« aftrykt følgende afsnit om

*) Handelsministeriet har nu godkendt undervisningsplaner for disse områder.

Læreruddannelsen.

»Læreruddannelsen foregår ved undervisningskursus, instruktionskursus og ved afholdelse af handelsfaglærereksamen.

- a. I sommerferien afholder handelsministeriet efter tilsynets indstilling en række *undervisningskursus* i de fag, hvori der undervises ved skoler for handelslærlinge.

Hvert år er der kursus i regning (et kursus for begyndere og et for dem, der indstiller sig til handelsfaglærereksamen), bogføring (I for begyndere, II for viderekomne, III for dem, der indstiller sig til handelsfaglærereksamen), handelslære, samfundsøkonomi, handels- og salgslære, produktionslære, og desuden afholdes – men ikke hvert år – kursus i engelsk og tysk handelskorrespondance, maskinskrivning, stenografi, dansk, skilteskrivning og skrivning. Hensigten med disse kursus er at meddele kundskaber i de forskellige fag. Der undervises 5 timer om dagen, og der er et betydeligt hjemmearbejde for deltagerne. – Handelsskolelærere kan ansøge om deltagelse i disse kursus, der er gratis; de, der bor uden for Stor-København, får rejsegodtgørelse og 7 kroner om dagen. Da dette beløb ikke er tilstrækkeligt, er der gennemført den bestemmelse, at der bliver givet statstilskud til skolerne, hvis disse yder dagpenge indtil 10 kroner pr. dag til kursusedtagerne.

- b. Et vigtigt led især i den pædagogiske uddannelse er de *instruktionskursus*, der i løbet af skoleåret afholdes rundt omkring i landet. Tilsynet opfordrer en lærer til at give en demonstrationstime i sit fag med en klasse elever; til denne time indbydes så mange forstandere og lærere i det pågældende fag, som på en dag kan nå den by, hvori kursuset afholdes. Efter undervisningen er der diskussion om den undervisning, man har overværet, og i almindelighed også om fagets forhold. Ved disse kursus kommer tilsynet i kontakt med mange lærere, og der udvikler sig et værdifuldt fagfællesskab. Handelsministeriet betaler omkostningerne ved selve kursus (kursusleder, rejseudgifter og dagpenge til deltagerne), medens skolerne giver et eller andet traktament.

- c. Det vigtigste middel til læreruddannelsen er dog *handelsfaglærereksamen*. Denne eksamen, der blev afholdt første gang i 1933, består af to dele, kundskabsprøven og prøven i undervisningsfærdighed.

Ved den første af disse eksamineres der i almindelige fordringer, handelslære og samfundsøkonomi, og i det undervisningsfag, hvori den pågældende skal være handelsfaglærer. At en lærer skal have gode kundskaber i sit undervisningsfag, er indlysende; de to førstnævnte fag, handelslære og samfundsøkonomi,

skal danne grundlaget og give horisont for den faglige undervisning.

Til prøven i praktisk undervisningsfærdighed skal lærerkandidaterne forberede sig ved at overvære og deltage i undervisningen hos en af tilsynet udpeget lærer i ca. 80 timer. Efter nogen tids forløb giver lærerkandidaten en time, hvorefter præstationen kritiseres af vejlederen, skolens forstander og tilsynet. Ved den endelige prøve giver de nævnte censorer karakter (godt bestået, bestået, ikke bestået) for kandidatens præstation, ligesom vejlederen og skolen i fællesskab udsteder et vidnesbyrd om kandidatens undervisningsfærdighed og forhold til sine elever. For kandidater med særlige forudsætninger findes der særlige bestemmelser. De, der har bestået en embeds-eksamen, er fritaget for kundskabsprøven i de fag, hvori de har bestået nævnte eksamen, men skal aflægge prøve i undervisningsfærdighed. De, der har bestået skoleembedseksamen (candidati magisterii) i engelsk, tysk, fransk, skal aflægge prøve i handelskorrespondance i vedkommende sprog (foruden i handelslære og samfundsøkonomi).

Translatører skal aflægge prøve i fonetik og i grammatik i det pågældende sprog.

Eksamen er tilrettelagt således, at lærerkandidaten kan gøre eksamen færdig i løbet af 3 år samtidig med, at han passer sit daglige arbejde. Det har vist sig at være en god, formålstjenlig prøve, især for dem, der i forvejen har en god uddannelse: skoleembedseksamen, diplomprøve i handelsfagene, lærer-eksamen o. l. Det er en mangel ved ordningen, at eksamen ikke er obligatorisk. Dog har de fleste større skoler gjort den tvungen, idet man kun ansætter lærere, der enten har bestået eller forpligter sig til at underkaste sig handelsfaglærer-eksamen. Denne eksamen er også en betingelse for, at man kan få overført anciennitet til handelsskolen og er en af betingelserne for fast ansættelse ved en handels-skole.

Der er ca. 500 lærere, der har bestået handelsfaglærereksamen.«

De tekniske skoler og fagskoler.

De tekniske skoler og fagskoler er oprettet af og ejes af de stedlige håndværker- og industriforeninger eller tekniske selskaber. Skolerne kan dog også være selvejende institutioner under ledelse af en bestyrelse, i hvilken håndværker- og industrikredse er fortrinsvis repræsenteret. Der er således tale om private skoler, der imidlertid – ligesom handelsskolerne – når visse vilkår er op-

fyldt, modtager tilskud fra staten samt andre offentlige tilskud.

Der fandtes i finansåret 1953/54 369 af handelsministeriet godkendte tekniske skoler og fagskoler med et elevantal omfattende ca. 53.000 lærlinge.

Skolerne er underlagt et under handelsministeriet hørende tilsyn, tilsynet med de tekniske undervisningsvirksomheder for håndværkere og industridrivende, der er oprettet ved lov af 28. juli 1916. Tilsynet ledes af en direktør, til hvis medhjælp der er ansat inspektører. Endvidere er der antaget konsulenter for forskellige områder inden for denne undervisning. Direktøren fører med bistand af inspektørerne og konsulenterne overtilsynet med de pågældende undervisningsvirksomheder og forestår ledelsen af den statsunderstøttede læreruddannelse. Endvidere udarbejder direktøren efter samråd med skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder mønstreplaner for undervisningen.

De direktøren ifølge loven af 1916 tillagte opgaver med hensyn til eksaminer refererer sig alene til den videregående undervisning, idet lærlingeundervisningen ved de tekniske skoler ikke som ved handelsskolerne afsluttes med eksamen.

Skolerådet, for hvilket direktøren er formand, består iøvrigt af 15 medlemmer, af hvilke 1 udnævnes af handelsministeren, 4 af Håndværksrådet, 2 af Industrirådet, 2 af De samvirkende Fagforbund i Danmark, 3 af Teknisk Skoleforening, 1 af Dansk teknisk Lærerforening, 1 af Teknologisk Institut og 1 af Fagskolernes Fællesorganisation. Væsentlige ændringer i undervisningsplanerne samt spørgsmål vedrørende den administrative ordning af undervisningsvirksomhederne skal forelægges skolerådet til erklæring, ligesom ethvert andet spørgsmål vedrørende den tekniske undervisning af handelsministeriet eller direktøren kan forelægges skolerådet, der også selv kan optage sådanne spørgsmål til behandling.

Medens undervisningen på skolerne for handelslærlinge omfatter lærlinge fra 3 hovedområder, kontor-, butiks- og handelsfa-

get, må de tekniske skolars undervisning af lærlinge inden for håndværk og industri tilrettelægges under hensyntagen til, at dette område er delt i en lang række nærmere afgrænsede fag. Omend lærlinge fra flere forskellige fag inden for håndværk og industri i nogen udstrækning har fælles undervisningsbehov, har dette forhold medvirket til, at forskellen med hensyn til de tekniske skolars og handelsskolernes undervisningsform er blevet større end betinget af de erhvervmæssige forskelligheder.

a. Den almindelige teoretiske undervisning.

Til supplerung af den praktiske lærlingeuddannelse efter mesterlærens princip gives der næsten alle lærlinge inden for håndværk og industri en teoretisk undervisning. Dette er muligt på grund af det store antal af tekniske skoler, der er spredt over hele landet. Denne omstændighed har imidlertid samtidig ført til en undervisning i blandede klasser omfattende lærlinge fra flere forskellige fag.

Undervisningen omfatter normalt godt 200 timer årligt i hele læretiden, der for størstedelen af fagenes vedkommende er omkring 4 år. Undervisningen finder sædvanligvis sted fra 1. september til 1. april.

Den teoretiske undervisning omfatter – i hvert fald for de fleste større fags vedkommende – traditionelt først og fremmest tegning, hvorved må erindres, at det i et væsentligt antal fag kræves, at svendeprøveaspiranterne skal udføre såkaldt svendetegning. Såvidt muligt er undervisningen tilrettelagt i en forberedende del, der strækker sig over de 2 første læreår, og en supplerende del omfattende de sidste læreår. Ofte må lærlinge, der har deltaget i den forberedende undervisning på en mindre teknisk skole, senere søge en større teknisk skole for at få den mere fagligt betonedede supplerende undervisning i de sidste læreår.

Under den forberedende undervisning lærer eleverne frihåndstegning, geometrisk tegning og projektionstegning. Tegneundervisningen kan iøvrigt have forskellig

karakter efter de forskellige fags behov. Endvidere omfatter undervisningen materiallære, værktøjslære og faglære, ligesom der gives almindelig undervisning, således i dansk og regning.

Undervisning i dansk sigter dog både på det almindelige og det faglige, ligesom undervisningen i regning er tilrettelagt med henblik på en forberedelse til bogføring med fremhævelse af det faglige. For nogle år siden er der opnået en finanslovbevilling på 25.000 kr., senere forhøjet til 35.000 kr., til afholdelse af foredrag om almene emner ved de tekniske skoler.

Som omtalt foran finder undervisningen i de tekniske skoler i meget vid udstrækning sted i blandede klasser med læringe fra flere forskellige fag. Dette er således den almindelige ordning på alle mindre tekniske skoler, idet elevtilgangen fra de enkelte fag er så ringe, at den udelukker en fagklasseundervisning. Heraf følger, at lærerne ikke selv kan være faglig oplært i de forskellige fag, hvis læringe deltager i undervisningen. Dette har man søgt at bøde på ved udgivelse af undervisningsmidler samt ved afholdelse af instruktionskursus, som tager sigte på undervisningen i de blandede klasser, ligesom der med hensyn til denne undervisnings gennemførelse ydes bistand gennem den af statens tilsyn udøvede vejledning af skolerne, ikke mindst gennem de til medhjælp for tilsynet antagne konsulenter for de forskellige undervisningsområder.

b. Undervisning i fagklasser, fagskoler og håndværkerdagskoler.

På større tekniske skoler har elevtilgangen gjort det muligt at gennemføre undervisningen som *fagklasseundervisning*, således at der af en lærer, som er uddannet i vedkommende fag, gives undervisning for læringe fra et enkelt fag eller fra et begrænset antal beslægtede fag. Det er her ved blevet muligt i nogen udstrækning at efterkomme ønsker fra fagene om at gøre

den teoretiske undervisning mere fagligt betonet efter vedkommende fags behov.

For nogle fags vedkommende er ønskerne foreløbig alene gået i retning af en sådan mere faglig teoretisk undervisning, men udviklingen har efterhånden skabt et stigende behov for, at der på skolerne også etableres *praktisk værksteds- og laboratorieundervisning*.

En sådan praktisk undervisning finder i vid udstrækning sted i fagklasser, fortrinsvis på centralt beliggende skoler. Der er således taget hensyn til det ønskelige i, at denne undervisning også kan omfatte læringe fra fjernereliggende steder, hvor der ikke er mulighed for at få en tilsvarende undervisning.

Denne supplerende praktiske undervisning er i stigende grad blevet optaget af de tekniske skoler og omfatter nu over 25 pct. af lærlingene inden for håndværk og industri.

Som typiske skoler med en sådan praktisk værkstedsundervisning kan nævnes de specielt for læringe inden for et enkelt fag eller nogle få nærbeslægtede fag oprettede *selvstændige fagskoler*, der oprindeligt havde praktisk undervisning som særlig opgave, medens de tekniske skoler påtog sig den teoretiske. Som de første selvstændige fagskoler oprettedes henimod slutningen af forrige århundrede Skomagerfagskolen i København, Den danske Urmagerfagskole og Glarmesterlaugets fagskole, men antallet af sådanne fagskoler er efterhånden steget til omkring 20. Disse fagskoler er hovedsageligt beliggende i København, men frekventeres i væsentligt omfang af læringe fra hele landet, hvorfor undervisningen gives i sammenhængende perioder af indtil $1\frac{1}{2}$ års varighed.

På en af disse fagskoler, Københavns Skræderlaugs fagskole, har der iøvrigt som tidligere omtalt gennem en årrække fundet fuldstændig læringeuddannelse sted, idet skolen har oprettet lærekontrakt med vedkommende læringe, således at skolen udover at give supplerende undervisning også

erstatte mesterlæren. Denne ordning er imidlertid under afvikling.

Til belysning af spørgsmålet om, i hvilket omfang lærlinge fra de forskellige fag inden for håndværk og industri undervises i blandede klasser, fagklasser og ved praktisk værksteds- eller laboratorieundervisning, og i hvor mange skoler de enkelte fags lærlinge er fordelt, kan der henvises til den som bilag 8 optrykte fra tilsynet med håndværkerundervisningen modtagne oversigt.

Med hensyn til de i dette bilag indeholdte oplysninger om dag- og aftenundervisning bemærkes, at der til dagskoleundervisning er henregnet al undervisning, som begynder inden for normal arbejdstid.

Der findes 10 *håndværkerdagskoler* med skolehjem, hvor der fortrinsvis for bygningsfagene, maler- og snedkerfaget finder undervisning sted af elever fra hele landet.

Deltagelse i denne undervisning, der finder sted i sammenhængende perioder på 5 måneder, overvejende i vinterhalvåret, er frivillig. Disse håndværkerskoler søges – foruden af svende – dels af lærlinge, som ikke tidligere har haft lejlighed til at gå på en teknisk skole, dels af lærlinge, som ønsker at genopfriske og videreudvikle den tidligere på en lokal teknisk skole gennemgaaede undervisning. På håndværkerskolerne er undervisningen overvejende af teoretisk art, men har dog også i et vist omfang et praktisk islæt.

Endelig søges disse skoler, hvis oprindelse kan føres tilbage til håndværkerafdelinger ved folkehøjskolerne, i væsentligt omfang af hensyn til den almindelig undervisning.

c. Dagundervisningen på tekniske skoler og fagskoler.

Såvel spørgsmålet om en almindelig omlægning af undervisningen på de tekniske skoler til fagklasseundervisning som spørgsmålet om gennemførelse af almindelig dagundervisning for både de tekniske skoler og handelsskolerne vil i det følgende blive

gjort til genstand for nærmere behandling. Det er imidlertid fundet naturligt på dette sted at oplyse, i hvilket omfang undervisningen på de tekniske skoler og fagskoler allerede er tilrettelagt som dagundervisning.

Traditionelt er undervisningen af lærlinge på de tekniske skoler tilrettelagt som aftenundervisning, således at lærlingene, i hvert fald i det væsentlige, undervises uden for normal arbejdstid nogle aftener om ugen. Den foran omtalte fagklasseundervisning er imidlertid i ikke ringe udstrækning tilrettelagt som dagundervisning, ligesom de selvstændige fagskoler i overvejende grad giver dagundervisning. En sådan gives også på håndværkerdagskolerne.

Der henvises iøvrigt til den side 48 optrykte oversigt, modtaget fra direktøren for tilsynet med håndværkerundervisningen.

Direktøren har henledt opmærksomheden på, at der i oversigten til »dagundervisning« er henregnet al undervisning, som begynder inden for normal arbejdstid, medens »dagundervisning« ifølge udk. § 13, stk. 3, er undervisning, som slutter senest kl. 18.

Iøvrigt har direktøren knyttet følgende bemærkninger til oversigten:

»Redegørelsen omfatter 4 forskellige kategorier af skoler, og dagskoleundervisningen er opdelt i 6 forskellige typer, nemlig sådanne, hvor undervisningen begynder mellem kl. 8 og 10 om morgenen og udstrækkes til een å to dage om ugen, en anden type, hvor undervisningen ligeledes begynder mellem kl. 8 og 10 om morgenen, men udstrækkes fra tre til seks dage om ugen, en 3. type, hvor undervisningen begynder mellem kl. 12 og 14 og kun udstrækkes til een å to dage om ugen o. s. v.

De 4 kategorier af skoler er:

1) *Mindre tekniske skoler* (på landet). Under denne gruppe er indbefattet de almindelige små tekniske skoler med blandede klasser, hvor lokale lærlinge fra ethvert håndværksfag optages. Af statistikken ses det f. eks., at der ialt er 45 skoler af denne type, hvis undervisning begynder senest kl. 14, hvor undervisningen udstrækkes til højst 2 dage om ugen (i de fleste tilfælde optager den kun 1 ugentlig dag – muligvis suppleret med 1 aften), og hvor det samlede elevantal i disse skoler udgør 1.555 elever.

Håndværkslærlinges deltagelse i dagskoleundervisning på tekniske skoler og fagskoler.

1951-1952

Undervisningen påbegyndes:	Kl. 8-10		Kl. 12-14		Kl. 15-17		Ialt
Antal ugedage:	1-2	3-6	1-2	3-6	1-2	3-6	
1. <i>Mindre tekniske skoler:</i>							
Antal elever	168		1387	19	782	135	2491
- skoler	5		40	1	25	3	74
2. <i>Særlige dagskoleafdelinger i tekniske skoler:</i>							
(frisørklasser, særlige klasser for landhåndværkere, de første klasser i bygmesterskolerne, malerskoler o. a.).							
Antal elever	1600	2914	257	38	393	503	5705
- skoleafdelinger	31	33	9	3	11	11	78
3. <i>Håndværkerskoler med skolehjem:</i>							
Antal elever		451					451
- skoler		10					10
4. <i>Selvstændige fagskoler:</i>							
Antal elever	1773	635				132	2540
- skoler	7	9				1	17
Ialt: Antal elever	3541	4000	1644	57	1175	770	11187

2) *Særlige dagskoleafdelinger i tekniske skoler* (i centralt beliggende forholdsvis større steder), omfatter i overvejende grad dagskoleafdelinger med praktisk undervisning, f. eks. frisørklasser, malerdagskoler o. lign., hvor undervisningen er henlagt til dagtimerne. For at imødekomme en tilgang af lærlinge fra oplandet omfatter gruppen de særlige klasser, som en række af de større tekniske skoler opretholder navnlig i vintermånederne januar og februar for frivillig deltagelse af lærlinge fra oplandet. Som det fremgår af skemaet er der ialt 78 sådanne skoleafdelinger med et samlet elevantal af 5.700 lærlinge.

3) *Håndværkerdagskolerne med skolehjem*, hvor undervisningen gives i sammenhængende 5 måneders perioder overvejende i vinterhalvåret. Der er 10 sådanne skoler med en samlet tilgang af 450 lærlinge.

4) *De særlige selvstændige fagskoler*, som f. eks. blikkenslagerfagskolen, urmagerfagskolen, skomagerfagskolen o. lign. beliggende her i København, af hvilke en del besøges af lærlinge fra hele landet med undervisning i sammenhængende perioder af indtil ½ års varighed. Forskellen på skolerne under kategori 4 og 2 er således i realiteten ikke væsentlig.

Undervisningen på de tekniske skoler og fagskoler omfattede i 1951/52 ialt 49.314

lærlinge, og af foranstående oversigt fremgår, at de 11.187 lærlinge fordelt over 179 skoler fik dagundervisning i ovennævnte videre forstand.

d. Læreruddannelsen.

Til at forestå undervisningen på de tekniske skoler og fagskoler anvendes dels fastansatte, dels timelønnede lærere, hvilke sidstnævnte udgør den overvejende del. Til den almindennende undervisning i dansk og regning anvendes i vid udstrækning folkeskolens lærere, medens der iøvrigt til den mere teknisk prægede undervisning benyttes fagligt uddannede personer, såsom håndværksmestre og -svende, arkitekter, ingeniører o. lign. Denne sidste kategori mangler imidlertid i reglen pædagogisk uddannelse, medens folkeskolelærerne som regel ikke har de specielle faglige kundskaber. Hertil kommer de vanskeligheder, som naturligt melder sig, når talen er om et så forskelligartet undervisningsområde, ikke mindst, når den tidligere berørte undervis-

ningsform med blandede klasser omfattende lærlinge fra flere forskellige fag tages i betragtning.

Disse problemer har man søgt at løse ved afholdelse under statens tilsyn af tekniske lærerkursus, der i særlig grad tager sigte på undervisningen i de blandede klasser.

Man er gået over til mere kortvarige kursus, herunder week-end kursus ved større skoler på centralt beliggende steder, idet kursus af flere ugers varighed var forbundet med for store økonomiske ofre fra deltagernes side, ligesom længere kursus i ferietiden ikke fik større tilslutning.

Revision af lærlingeundervisningen på de faglige skoler.

Under kommissionens arbejde har spørgsmålet om indførelse af obligatorisk dagundervisning for lærlinge været gjort til genstand for en meget indgående behandling. Dette spørgsmål må løses i tilknytning til behandlingen af andre problemer såsom spørgsmålet om ophævelse af de gældende afstandsbegrænsninger med hensyn til deltagelse i undervisningen og navnlig spørgsmålet om en omlægning af undervisningen inden for håndværk og industri til almindelig fagklasseundervisning og i forbindelse hermed spørgsmålet om oprettelse af centralskoler.

a. Undervisningspligt for alle lærlinge.

Som tidligere anført må den til mesterlæren knyttede supplerende undervisning på en faglig skole betragtes som et uundværligt led i lærlingeuddannelsen. Efter lovens § 12, stk. 1, er læremesteren kun forpligtet til at lade lærlingen deltage i undervisningen på en faglig skole, for så vidt der findes en sådan skole det pågældende sted, hvilket efter ministeriets fortolkning vil sige inden for 7 km, ligesom pligten til at sende lærlinge på en faglig dagskole efter paragraffens stk. 2 er begrænset til mestre, der har bopæl inden for 10 km fra undervisningsbyen.

På grund af det store antal af tekniske skoler, der findes rundt omkring i landet, deltager langt det overvejende antal af lærlinge inden for håndværk og industri i undervisningen. For så vidt angår lærlingeundervisningen på handelsskolerne viser resultaterne af en af kommissionen gennem de offentlige arbejdsanvisningskontorer foretagen undersøgelse, at det også på dette område kun er et mindre antal lærlinge, som ikke deltager i undervisningen. Herved må erindres, at en del af lærlingene deltager i undervisningen på frivilligt grundlag.

Den nævnte afstandsbegrænsning medfører dog, at nogle lærlinge afslutter læreforholdet uden at have gået på en faglig skole. Dette må anses som en meget væsentlig mangel ved lærlingeuddannelsen, og der har derfor i kommissionen været enighed om at foreslå en ophævelse af denne afstandsbegrænsning, jfr. udk. § 13, stk. 1.

Efter lovens § 16, stk. 1, nr. 3, kan læremesteren hæve kontrakten, når lærlingen vægrer sig ved at deltage i eller bortvises fra undervisningen. Dette har ikke i alle tilfælde været et tilstrækkeligt værn for undervisningspligtens opfyldelse, idet man har eksempler på, at mester og lærling har været enige om at unddrage sig denne pligt. Kommissionens flertal har derfor fundet det nødvendigt i udk. § 17, stk. 1, at fremsætte forslag om, at mesteren *skal* hæve kontrakten, når lærlingen forsømmer skolen.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) har ikke kunnet tilslutte sig flertallets sidstnævnte forslag, som af mindretallet hævdes væsentligt at gå ud på at sikre skolerne elever.

Som efter den gældende lov er tvistigheder mellem parterne i kontraktforholdet vedrørende spørgsmål i forbindelse med undervisningen, herunder bestemmelserne i udk. § 17, stk. 1, fremdeles overgivet voldgift, jfr. udk. § 23, ligesom overtrædelse af undervisningsbestemmelserne kan medføre strafansvar, jfr. udk. § 24.

I forbindelse med foranstående skal man henvise til udk. § 12, stk. 5, 2. pkt., hvor-

efter kontor-, butiks- og handelslærlinge ikke må få udleveret lærebrev uden at opfylde det deri angivne eksamenskrav.

b. Hvilken skole skal lærlingen søge.

Efter den gældende lovs § 12, stk. 1, skal lærlingen holdes til at deltage i undervisningen i en af de på stedet værende faglige skoler.

Uden at ville ændre den gældende principielle ordning har man anset det for hensigtsmæssigt at præcisere bestemmelserne herom nærmere i udk. § 13, stk. 1, 3. pkt. Det er herefter hovedreglen, at undervisningen skal foregå på den lærestedet nærmest liggende skole, hvor den for faget godkendte undervisning gives, d. v. s. den undervisning, der er fastlagt i overensstemmelse med stk. 2 i den foreslåede § 13. Undtagelse bør alene kunne gøres med godkendelse af statens tilsyn med vedkommende undervisning, hvorved de administrative myndigheder får de fornødne muligheder for at tilrettelægge skoleforholdene på den mest hensigtsmæssige måde. Med hensyn til den nærmere forståelse af den foreslåede bestemmelse henvises til bemærkningerne hertil, hvor det også omtales, at der kan gøres undtagelse fra hovedreglen ved en af tilsynet tiltrådt ordning.

Et mindretal inden for kommissionen (*Kjeldgaard Iversen* og *Melchior Kjeldsen*) har ønsket en fri adgang for mester og lærling til at vælge en skole, hvor den for faget godkendte undervisning gives.

Kommissionens flertal finder, at dette vil kunne skabe administrative vanskeligheder. Der er imidlertid enighed om, at de administrative myndigheder bør søge at imødekomme rimelige ønsker om at fravige hovedreglen, og at der i fornødent omfang gives nærmere retningslinier herom. Herved vil der, selv om en overenskomstmæssig undtagelsesordning inden for vedkommende fag ikke er truffet, kunne fastsættes mere generelle undtagelsesbestemmelser, således at der ikke skal søges om dispensation i hvert enkelt tilfælde, f. eks. med hen-

syn til områder, hvor trafikforbindelserne til en fjernere liggende skole er bedre end til den nærmestliggende skole.

For så vidt angår handelsskoleundervisningen skal kommissionen fremhæve det ønskelige i, at der i fornødent omfang etableres undervisning på halvårskursus til handelsmedhjælper-eksamen, således at hele den undervisning, der normalt er fordelt over 3 år, kan meddeles i løbet af $\frac{1}{2}$ år. Denne undervisningsform, der i første række tager sigte på områder med uforholdsmæssigt lange afstande til den nærmeste handelsskole, findes foreløbig kun ved en enkelt handelsskole.

En tilsvarende ordning kan efter den nedenfor omhandlede centralisering af de tekniske skolars undervisning blive nødvendig, for så vidt angår undervisning af lærlinge inden for håndværk og industri.

c. Planer for undervisningen og dennes tilrettelæggelse.

Som tidligere omtalt udarbejder direktøren for statens tilsyn med vedkommende undervisning i samråd med det pågældende skoleråd planer for undervisningen, der herefter skal godkendes af handelsministeriet, jfr. § 4 i lov af 28. juli 1916 om tilsyn med den tekniske undervisning for håndværkere og industridrivende og § 2 i lov af 23. juni 1920 om handelsskoler.

Der er inden for kommissionen enighed om, at denne ordning bør bevares, men der har samtidig været overvejende tilslutning til som foreslået i udk. § 13, stk. 2, 1. pkt., at give vedkommende faglige udvalg adgang til at udtale sig om forslagene til undervisningsplaner.

For så vidt angår udarbejdelsen af planer for handelsskolernes lærlingeundervisning er der fra enkelte sider inden for kommissionen givet udtryk for nogen betænkelighed ved de faglige udvalgs medvirken. Der er herved blevet henvist til, at undervisningsspørgsmålene kræver en særlig indsigt, som de faglige udvalgs medlemmer,

der er valgt med spørgsmål om den praktiske oplæring for øje, ikke kan forventes at have.

Som anført i bemærkningerne til den foreslåede bestemmelse findes denne imidlertid egnet til at skabe yderligere sikkerhed for, at undervisningen tilrettelægges efter fagenes behov, og det har ikke været hensigten at søge indført en ordning, hvorefter de faglige udvalg skal deltage i selve udarbejdelsen af undervisningsplanerne eller medvirke ved mindre væsentlige ændringer i planerne, ligesom det er forudsat, at de faglige udvalgs medvirken ikke vil medføre en forsinkelse af sagernes expedition.

I forbindelse med den foreslåede ophævelse af afstandsbegrænsningen med hensyn til undervisningspligten skal gøres nogle bemærkninger om spørgsmålet om *brevskoleundervisning*.

En sådan undervisning af lærlinge finder for tiden sted i en vis udstrækning, således med hensyn til undervisningen af gartnere, typografer og radiomekanikere. En del af den obligatoriske undervisning foregår som korrespondanceundervisning, dog som regel i tilknytning til undervisningen på den skole, lærlingene besøger. Endvidere kan henvises til den af Den danske Andelsskole i Middelfart etablerede korrespondanceundervisning for lærlinge (i brugsforeninger), der ikke har lejlighed til at deltage i den statsanerkendte undervisning, der afsluttes med handelsmedhjælper-eksamen, se nærmere om undervisningen på Andelsskolen bilag 27.

Gennemførelse af en undervisningspligt for alle lærlinge ved ophævelse af fornævnte afstandsbegrænsninger er imidlertid ensbetydende med, at alle lærlinge skal følge den for vedkommende fag godkendte undervisning i en faglig skole. Det kan eventuelt vise sig at være hensigtsmæssigt med korrespondanceundervisning i et vist begrænset omfang i tilknytning til den sædvanlige, godkendte undervisning på en faglig skole. Man må imidlertid mene, at den sædvanlige form for personlig under-

visning ved en lærer på en skole ikke kan erstattes af korrespondanceundervisning.

Om undervisningen på de faglige skoler i medborgerkundskab og om forslaget om at lade den almindennende undervisning indgå i større tilknytning til den egentlige faglige undervisning henvises til bemærkningerne til udk. § 13, stk. 2, 3. pkt.

Man bør efter kommissionens opfattelse i det væsentlige bevare den nuværende *undervisning for handelslærlinge*, jfr. bemærkningerne foran side 25-26, herunder om, at man – uanset eventuelle ændringer i og udvidelser af handelsskolernes lærlingeundervisning, hvorved peges på faget varekundskab – ikke finder, at der for handelsskolernes vedkommende kan blive tale om principielle ændringer i undervisningens tilrettelæggelse.

Man finder således, at der hverken er anledning til at ændre formen for handelsskoleundervisningen, der er af overvejende teoretisk art, eller anledning til etablering af en undervisning svarende til en praktisk værksteds- og laboratorieundervisning.

Det er tidligere omtalt, at en sådan undervisning allerede i nogen udstrækning er indført inden for *håndværk og industri*, og det må påregnes, at behovet for en sådan praktisk undervisning inden for mange fag vil stige. Endvidere vil kommissionen mene, at spørgsmålet om etablering af en skolemæssig forskoling i videre udstrækning bør overvejes i samråd med vedkommende fællesudvalg, og man har fundet det hensigtsmæssigt, at det som anført i ovennævnte forslag udtales i loven, at undervisningen inden for håndværk og industri også kan omfatte forskoling og anden supplerende af den praktiske uddannelse; der henvises til de tidligere afsnit herom side 28 ff og side 24 ff.

Gennemførelsen i videre udstrækning af en sådan supplerende praktisk undervisning på de tekniske skoler og fagskoler vil i sig selv motivere en videreudvikling af den allerede etablerede fagklasseundervisning, således at de tekniske skolars under-

visning fremdeles kan afpasses efter behovet inden for hvert enkelt af de mange fag inden for håndværk og industri.

d. Fagklasseundervisning på de tekniske skoler.

Som tidligere anført foregår undervisningen i en lang række tekniske skoler i blandede klasser med lærlinge fra mange forskellige fag, idet elevtallet ikke er stort nok til oprettelse af fagklasser med undervisning af en i vedkommende fag uddannet lærer.

Der har tidligere bl. a. fra skoleside været ønsket fremme om en ændring af dette system ved indførelse af fagklasseundervisning. Ved overenskomstforhandlingerne i foråret 1950 stillede Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark over for Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark forslag om nedsættelse af et udvalg til undersøgelse af mulighederne for gennemførelse af en forbedret teoretisk undervisning af lærlinge inden for jern- og metalindustrien, der tæller henved halvdelen af samtlige lærlinge inden for håndværk og industri.

Forslaget motiveredes med, at den teoretiske uddannelse, såvidt man kunne skønne, ikke var fulgt med udviklingen, og at man – som følge heraf – var ved at sakke bagud i forhold til andre lande, der havde en lærlingeuddannelse på linie med den danske.

Sammenslutningen tiltrådte forslaget, og der blev nedsat et udvalg bestående af 3 repræsentanter for hver af de 2 organisationer. Dette udvalg nedsatte et underudvalg bestående af forbundssekretær D. Amstrup udpeget af centralorganisationen og ingeniør Svend Rasmussen udpeget af sammenslutningen.

Resultaterne af underudvalgets undersøgelser fremgår af en udførlig »Redegørelse for lærlingeuddannelsen inden for jern- og metalindustrien i Danmark, udarbejdet med specielt henblik på en eventuel omlægning

af den teoretiske undervisning«. Efter kommissionens anmodning har ingeniør Svend Rasmussen udarbejdet det nedenfor givne, den 3. september 1955 daterede sammen drag af fornævnte redegørelse:

»Den redegørelse for lærlingeuddannelsen inden for jern- og metalindustrien i Danmark, som i januar 1953 udarbejdedes af sekretær D. Amstrup, Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, og undertegnede, blev til på grundlag af omfattende undersøgelser af de former for lærlingeuddannelse inden for jern- og metalindustrien, som var bragt til anvendelse såvel herhjemme som i udlandet.

Redegørelsen var ret detaljeret og derfor omfangsrig (ialt 54 sider), og dersom et koncentrat af de betragtninger, der førte til den 17. april 1953 mellem jernindustriens organisationer trufne aftale om den fremtidige form for lærlingenes teoretiske uddannelse, skal give et billede af de forhold, der førte til de vedtagne ændringer, vil det sikkert være mest hensigtsmæssigt her kort at gennemgå fordele og ulemper ved den nuværende form for undervisning på de tekniske skoler. Af væsentlige *fordele* ved aftenundervisningen på de tekniske skoler skal nævnes:

- 1) Skoletiden griber kun sjældent forstyrrende ind i arbejdet på selve lærestedet, og lærerestren kan såvel ved arbejdets tilrettelæggelse som ved værktøjsmaskinernes udnyttelse disponere over lærlingenes arbejdskraft inden for hele den normale arbejdstid.
- 2) Lærlingene har en del af deres vinteraftener optaget af arbejde for egen faglig dygtiggørelse.
- 3) De på de tekniske skoler anvendte lærerkræfter er for det meste folk, der selv har gennemgået en faglig uddannelse og derfor vil kunne tale med lærlingene i et sprog, som disse fra læreværkstederne er fortrolige med.
- 4) Det store antal tekniske skoler (343) giver mulighed for, at det store flertal af lærlinge kan deltage i undervisningen på »den lokale« tekniske skole, hvor den personlige kontakt mellem skole, lærested, lærling og dennes forældre i visse tilfælde kan være af overordentlig stor betydning.

Af *ulemper* ved undervisningen på aften skoler kan anføres:

- 1) Den betydeligste ulempe er, at undervisningen på grund af lærlingenes fordeling efter oplæringsfag må foregå i de såkaldte »blandede klasser«, hvor en rent faglig præget undervisning ikke kan gives på fyldestgørende måde på grund af lærernes manglende kendskab til de enkelte fagområder.

2) De anvendte lærerkræfters manglende pædagogiske uddannelse.

3) Undervisningsmidlerne, der naturnødvendigt har måttet udarbejdes under hensyntagen til lærernes mangelfulde fagkundskab, kan ikke betegnes som hensigtsmæssige.

4) Lærlingelovens bestemmelser om, at undervisningen skal slutte senest kl. 20, medfører store ulemper, idet lærlingene ofte ikke kan nå rettidigt frem til undervisningen, uden at der fra lærestedet gives dem frihed før normal arbejdstids afslutning.

5) Undervisningen på aftenskoler medfører en overordentlig dårlig udnyttelse af skolernes lokaler, idet disse for det meste står ubenyttede hele sommerhalvåret og i dagtimerne om vinteren.

6) De for tiden gældende afstandsbestemmelser med hensyn til læremesterens pligt til at sende lærlingen til undervisning på teknisk skole medfører, at mellem 2 og 3 pct. af lærlinge ikke i læretiden får nogen form for teoretisk undervisning. For at løse de 2 største problemer, nemlig undervisningen i blandede klasser og mangelen på kvalificerede lærere, vil man kunne omlægge undervisningen fra at foregå på mange små lokale tekniske skoler til centralskoler.

Da afstanden fra lærestedet til skolen imidlertid ofte derved vil blive så stor, at en omlægning af undervisningen fra aften- til dagskoler vil være nødvendig, vil spørgsmålet om længden af den effektive læretid blive aktuelt.

For flertallet af fagene under jern- og metalindustrien har man for tiden særlige regler om en graderet læretid, hvorefter lærlinge, antaget før de fyldte 15½ år, kan have en længere læretid end 4 år.

Da presset på lærestederne med det stigende antal unge i lærlingealderen stadigt er voksende, har der vist sig en tydelig tendens til fortrinsvis at antage lærlinge i en mere moden alder.

Graderingsbestemmelserne får derved stadig mindre betydning, hvorfor læretiden som hovedregel bør fastsættes til 4 år. Hvor lærlingene deltager i teoretisk undervisning inden for den normale læretid, skal så den tid, hvormed den praktiske oplæring dermed afkortes, tillægges læretiden, idet dagskoleundervisningen i modsat fald let kan medføre en forringelse i den samlede uddannelses kvalitet.

Den teoretiske undervisning bør, når den finder sted på dagskole, fortrinsvis gives i samlede perioder på 6 uger pr. år, dels fordi læremestrene derved bedre kan tilrettelægge den praktiske oplæring, og dels fordi meget taler for, at en sådan samlet undervisningsperiode også skolemæssigt set vil være at foretrække.

Undervisningen på en dagskole må forventes at blive væsentlig mere effektiv end undervisningen på aftenskole, hvorfor antallet af undervisningstimer må kunne reduceres.

Det samlede antal undervisningstimer er ved aftenskolen ca. $4 \times 216 = 864$ timer.

Ved en dagskole med en samlet undervisningsperiode på 6 uger i hvert af de fire sidste læreår ville undervisningstiden ialt kunne andrage 1080 timer.

Da læremestrene vil have størst ulempe ved at undvære lærlingen i 6 uger i det sidste læreår, skal det anbefales, at dagskoleundervisningen på de tekniske skoler tilrettelægges således, at den gives lærlingene i samlede perioder på 6 uger og kun i de 3 første læreår. Der opnås derved en teoretisk undervisning på ialt ca. 800 timer.

Den modstand, der fra visse læremestre kan forventes imod dagskolen, må kunne elimineres ved, at der igennem en nyordning af hele den teoretiske uddannelse indføres forskellige fordele for læremestrene, som f. eks. de to foran nævnte om en effektiv praktisk læretid på 4 år og en fritagelse for at sende lærlingene til teoretisk uddannelse i det sidste læreår.

Fra statens side bør gennemføres sådanne tilskudsregler, at der stort set ikke ved en nyordning pålægges læremestrene nye økonomiske byrder og måske navnlig sørges for, at alle læremestre uanset lærestedets beliggenhed stilles lige med hensyn til udgifterne til lærlingenes teoretiske uddannelse.«

De i redegørelsen angivne retningslinier for en forbedret teoretisk uddannelse af lærlinge blev tiltrådt af det af de 2 hovedorganisationer inden for jern- og metalindustrien nedsatte udvalg, og udvalgsarbejdet førte til den nedenfor gengivne aftale af 17. april 1953 mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark angående lærlingenes teoretiske uddannelse.

»Aftale mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark angående lærlingenes teoretiske uddannelse.

1. Alle lærlinge, der er i lære inden for jern- og metalindustriens fagområde, skal gå på teknisk skole for at modtage teoretisk uddannelse uanset afstanden fra lærestedet eller fra lærlingens bopæl til nærmeste tekniske skole, hvor *fagundervisning gives efter de i punkt 2 angivne retningslinier.*

2. Den faglige teoretiske undervisning skal tilrettelægges således, at der i de enkelte klasser *kun* undervises lærlinge fra *samme fag* og inden for *samme læreår*, ligesom undervisningen skal gives af en dertil kvalificeret fagmand.

Såfremt man af praktiske grunde i een fagklasse ønsker at undervise lærlinge fra flere beslægtede fag, eller man af hensyn til lærlingeantallet finder det hensigtsmæssigt at undervise 1. og 2. års lærlinge i een, og 3. og 4. års lærlinge i een klasse, skal dette undtagelsesvis kunne tillades, men Metalindustriens Lærlingeudvalg (fællesudvalget) skal i hvert enkelt tilfælde høres, før en sådan undervisningsform godkendes af statens tilsyn med håndværkerundervisningen.

3. Alle lærere, der underviser metalindustriens lærlinge på de tekniske skoler, skal hvert år gennemgå et kursus af mindst 2 ugers varighed for derved stadig at holdes à jour med den tekniske udvikling, som foregår inden for faget, og ligeledes for at få vejledning med hensyn til pædagogiske spørgsmål.

Disse kursus skal afholdes af statens tilsyn med håndværkerundervisningen og tilrettelægges i nøje samarbejde med fagenes repræsentanter.

4. De enkelte fags faglige udvalg skal udarbejde forslag til en hensigtsmæssig og tidssvarende undervisningsplan samt drage omsorg for, at der i tilknytning til denne udgives fyldestgørende undervisningsmateriale.

For at stimulere lærlingenes lyst til at deltage i den teoretiske undervisning på de tekniske skoler vil det være nødvendigt, at undervisningen kan tilrettelægges således, at lærlingene straks fra skoletidens begyndelse får en stærkt faglig præget undervisning. Undervisningen i hjælpefagene geometri, projektions- og frihåndstegning skal tilrettelægges således, at den gives, når den faglige undervisning gør det nødvendigt.

Undervisningsplaner og -midler skal godkendes af statens tilsyn med håndværkerundervisningen, således at skolerne får pligt til at følge og anvende disse.

5. På de tekniske *aftenskoler*, hvor rene fagklasser kan oprettes, og hvor de fornødne kvalificerede lærerkræfter er til rådighed, har lærlingen pligt til at deltage i undervisningen i *bele læretiden*. Hvor der af hensyn til skolens og lærlingens tarv kun gives undervisning 3 aftener pr. uge i vinterhalvåret, kan undervisningen udstrækkes til kl. 21 for derigennem at opnå et større tidsinterval mellem arbejdstidens ophør og skoletidens begyndelse.

6. Hvor elevantallet inden for et fag på den lokale tekniske skole er så lille, at der af praktiske grunde ikke kan oprettes rene fagklasser som anført under punkt 2, eller hvor skolen ikke kan stille

en kvalificeret faglærer til rådighed for undervisningen, skal lærlingen deltage i undervisningen på den nærmeste skole (centralskole), der opfylder disse betingelser.

Såfremt afstanden til skolen herved bliver så stor, at undervisningen i aftentimerne vil være uhenigtsmæssig, skal undervisningen foregå om dagen. Lærlingen har i henhold til lærlingeovens § 12 krav på løn for de timer, hvormed arbejdstiden på værkstedet afkortes af hensyn til den teoretiske uddannelse.

7. Når undervisningen foregår *om dagen på centralskoler*, har lærlingen pligt til at deltage i denne i *de 3 første læreår*. Undervisningen kan foregå enten 1 dag à 7 timer pr. uge i 40 uger pr. år eller i samlede perioder à 6 uger pr. år i 3 år.

Det samlede antal undervisningstimer bliver ved aftenskoleundervisning $4 \times 216 = 864$ timer, med undervisning 1 dag pr. uge i 40 uger i 3 år $7 \times 40 \times 3 = 840$ timer og med 6 uger pr. år i 3 år $6 \times 45 \times 3 = 810$ timer.

8. For fag, hvor lærlingeantallet er så lille, at rene fagklasser kun vil kunne oprettes på ganske enkelte centralskoler, må der for de lærlinge, der ikke kan deltage i undervisningen på disse skoler, etableres undervisning på skoler, hvor eleverne kan få kost og logi under skoleopholdet, og undervisningen skal i sådanne tilfælde gives i perioder på 6 uger i hvert af de 3 første læreår.

Udgiften til lærlingens kost og logi i skoletiden skal afholdes af læremesteren.

9. Varigheden af den praktiske uddannelse fastsættes til 4 år.

Dersom der inden for et fag, hvor særlige forhold gør det nødvendigt, ønskes afvigelser fra denne læretid, kan aftale herom træffes i vedkommende faglige udvalg.

Sådanne aftaler skal tiltrædes af fællesudvalget og af dette søges godkendt af ministeriet i henhold til lærlingeovens § 3.

Den tid, hvori lærlingen inden for den normale arbejdstid deltager i teoretisk undervisning, tillægges læretiden.

Den samlede uddannelsestid (den praktiske og den teoretiske) kan dog ikke overstige 5 år.

10. Efter de foran angivne retningslinier skal hvert fags faglige udvalg til Metalindustriens Fællesudvalg afgive indstilling om, hvilken undervisningsform man vil foretrække. – På grundlag af disse indstillinger vil fællesudvalget forhandle med statens tilsyn med håndværkerundervisningen og herigennem med skolerne om en hensigtsmæssig gennemførelse af den ændrede undervisningsform.

Fællesudvalget afgør som repræsentant for organisationerne, hvor central- og kostskoler skal oprettes, og fra hvilket område lærlingene skal besøge de enkelte skoler. Disse afgørelser må dog træffes i nøje samarbejde med statens tilsyn med håndværkerundervisningen og skolerne. Ingen skoler kan foretage omlægning af undervisningen uden fællesudvalgets godkendelse.

11. Selv om aftenundervisningen på den lokale tekniske skole opfylder de i punkt 2 anførte betingelser, skal en læremester, dog efter tilladelse fra fællesudvalget, være berettiget til at lade sine lærlinge deltage i en tilsvarende undervisning på en centralskole eller på en af de i punkt 8 nævnte kostskoler.

12. (*Overgangsbestemmelser*). De nye regler for læretidens længde træder for nyoprettede kontrakter i kraft fra og med den

For læreforhold, der er påbegyndt før den , opretholdes den i kontrakten fastsatte udlæringsdato i tilfælde, hvor lærlingen fortsat deltager i teoretisk undervisning om aftenen.

Såfremt lærlingen – som følge af en omlægning af undervisningen på teknisk skole – skal deltage i teoretisk undervisning inden for den normale arbejdstid, tillægges den tid, hvormed den praktiske uddannelse af denne årsag afkortes, læretiden (jfr. dog punkt 9, stk. 5).

Dersom der mellem kontraktens parter ikke kan opnås enighed om en sådan forlængelse af læretiden, må lærlingen i restlæretiden fortsætte med at deltage i undervisningen på den skole, hvor han hidtil har været elev.»

Til denne aftale er knyttet nogle samtidig vedtagne bemærkninger, der er optrykt som bilag 22.

Aftalen, der foruden af hovedorganisationerne inden for jern- og metalindustrien er tiltrådt af Metalindustriens Lærling udvalg (fællesudvalget), er blevet tilsendt såvel lærlingekommissionen som statens tilsyn med håndværkerundervisningen til forelæggelse i skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder.

Skolerådet har i henhold til en indstilling af det af skolerådet nedsatte central-skoleudvalg som sin formening udtalt, at aftalen afgiver et udmærket grundlag for en tiltrængt å jourføring og forbedring af den supplerende undervisning af metal-fagenes lærlinge.

Skolerådets bemærkninger til aftalen er indeholdt i en redegørelse, der er optrykt

som bilag 23. Skolerådet har ganske vist taget afstand fra visse punkter i aftalen, men har principielt kunnet tiltræde aftalens retningslinier for undervisningens tilrettelæggelse.

Lærlingekommissionen har ikke haft til hensigt at tage stilling til enkeltheder i den heromhandlede aftale, men skal foreløbig pege på det af kommissionen i udk. § 13, stk. 1, fremsatte forslag om ophævelse af afstandsbeholdningerne med hensyn til undervisningspligten efter den gældende lovs § 12. Med dette forslags gennemførelse vil der ikke opstå vanskeligheder for så vidt angår 1. pkt. i aftalen, hvorefter *alle* lærlinge skal følge undervisningen på teknisk skole.

Med hensyn til de i aftalen indeholdte bestemmelser om, at undervisningen skal foregå om dagen, såfremt afstanden til skolen bliver så stor, at aftenundervisning vil være uhensigtsmæssig, skal henvises til udk. § 13, stk. 3, hvorefter undervisningen – såvel på handelsskolerne som på de tekniske skoler – snarest og senest 8 år efter den foreslåede lovs ikrafttræden principielt skal foregå som dagundervisning, jfr. herom i det følgende afsnit.

Aftalens punkt 9 indeholder en bestemmelse om, at den tid, hvori lærlingen inden for den normale arbejdstid deltager i teoretisk undervisning, kan tillægges den i samme punkt anførte læretid på normalt 4 år, dog således at den samlede uddannelses-tid ikke kan overstige 5 år. Denne bestemmelse er et led i en aftale mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationerne inden for vedkommende faglige område.

I udk. § 3 har man bibeholdt de gældende bestemmelser, hvorefter læretidens varighed bestemmes i kontrakten, og hvorefter de faglige udvalg fastsætter minimums- og maksimumslæretid for vedkommende fag. Efter disse bestemmelser er der mulighed for inden for et fag at træffe en tilsvarende ordning om forlængelse af læretiden med den tid, der medgår til undervisning inden for normal arbejdstid.

Fra kommissionens side har man imid-

lertid ikke anset det for hensigtsmæssigt, at der i loven indsættes en bestemmelse om automatisk læretidsforlængelse i tilfælde af undervisning inden for normal arbejdstid, idet man mener, at de almindelige bestemmelser om læretidens fastsættelse også må være gældende i forbindelse med dagundervisning.

Den tekniske skole i Nykøbing Falster har i et par år gjort forsøg med undervisning efter principper svarende til den inden for jern- og metalindustrien indgåede aftale. Man har ved disse forsøg været inde på at lægge mindre vægt på hjælpefag som geometri, projektionstegning og frihåndstegning og at lade undervisningen i disse fag indgå på linie med den specielt for vedkommende fag tilrettelagte faglige undervisning.

Som anført har kommissionen imidlertid ikke anset det for hensigtsmæssigt at komme ind på enkeltheder med hensyn til undervisningens nærmere tilrettelæggelse, som må overvejes af statens tilsynsmyndigheder og de faglige udvalg under hensyntagen til de forskellige fags behov.

Kommissionen har derimod med henblik på fastlæggelsen af rammerne for den fremtidige lærlingeundervisning nøje overvejet, hvorvidt man principielt kunne gå ind for en omlægning af denne undervisning på de tekniske skoler i overensstemmelse med de foran omhandlede retningslinier. Man har herved også haft opmærksomheden henvendt på det nedenfor side 59–60 omtalte indlæg fra direktøren for tilsynet med håndværkerundervisningen (jfr. bilag 11).

Dette spørgsmål har man alle forhold taget i betragtning ment at kunne besvare bekræftende, og man er inden for kommissionen af den overbevisning, at lærlingeundervisningen på de tekniske skoler i større udstrækning end hidtil bør afpasses efter behovet inden for hvert enkelt fag inden for håndværk og industri, således at denne undervisning som foreslået i udk. § 13, stk. 2, 2. pkt., principielt gives i fagklasser – ikke alene for så vidt angår jern- og metalindustrien, men også inden for de andre

fag inden for håndværk og industri. For disse andre fags vedkommende kan der selv sagt for så vidt angår den nærmere tilrettelæggelse af undervisningen gøre sig andre hensyn gældende end i jern- og metalindustrien, hvilket i overensstemmelse med det foran anførte må tages i betragtning ved undervisningsplanernes udarbejdelse.

En gennemførelse af aftalen inden for jern- og metalindustrien, der omfatter henvendelsen af samtlige lærlinge i håndværk og industri, ville allerede under den gældende lov føre til en ændring af det nuværende skolesystem, idet en række mindre tekniske skoler herefter ikke fortsat ville kunne bestå, og man må, som det er anført såvel i fornævnte aftale som i den redegørelse herom fra skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder, der er optaget som bilag 23 til nærværende betænkning, regne med en oprettelse af centralskoler.

Undersøgelserne inden for jern- og metalindustrien og skolerådets redegørelse ses ikke at give holdepunkter for, at problemerne med hensyn til undervisningslokaler, lærerkræfter og udgifter ikke skulle kunne løses.

Spørgsmålet om konsekvenserne ved den nævnte omlægning af undervisningen må ses i sammenhæng med spørgsmålet om dagundervisning, jfr. det følgende afsnit.

Der er inden for skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder nedsat et centralskoleudvalg med den opgave at finde frem til en hensigtsmæssig placering på de tekniske skoler af lærlingene fra de enkelte fag inden for håndværk og industri.

Et mindretal inden for kommissionen (*Axel Christensen*) er med flertallet enig i, at undervisningen på de tekniske skoler principielt bør gives i fagklasser, og at en omlægning af undervisningen må medføre, at der oprettes centralskoler. Dette mindretal mener imidlertid i modsætning til flertallet, at kommissionen også bør tage nærmere stilling til spørgsmålet om undervisning inden for læretidens begyndelse, og mindretallet har i det hele i tilknytning til de i udk. § 13 foreslåede bestemmelser om

læringsundervisningen ønsket at gøre følgende synspunkter gældende:

»Mindretallet ønsker at fremhæve, at der som led i tekniske skolars nyordning må tilsigtes en afsluttende uddannelse i folkeskoleundervisningen, der tager sigte på at bibringe de unge, der ønsker at komme i lære, en nærmere forståelse af forhold, der knytter sig til fagenes arbejde og vilkår. Der klages med rette over, at mange unge møder for dårligt rustet med kundskaber i de elementære fag. Heri bør ske en ændring. Mindretallet mener derfor, at der må tilstræbes en forlængelse af folkeskoleundervisningen med dette for øje, så dagsskoleundervisningen på de tekniske skoler derefter kan koncentreres om de tekniske opgaver. For den yderligere undervisning i de almene fag bør håndværkslærlingene være henvist til de almindelige offentlige aftenskoler. Mindretallet henviser om disse forhold til afsnit I og II i bilag 55 til betænkningen.

Mindretallet ønsker endvidere at fremhæve, at fagskoleundervisningen som supplement til mesterlæren bør yderligere udbygges. De bestående forhold med hensyn til de offentlige udgifter og refusioner af de med denne undervisning, kost og ophold forbundne udgifter må tages op til revision og gives bedre økonomiske vilkår end de bestående, og mindretallet henviser i den forbindelse til afsnit III i bilag 55.«

e. Dag- eller aftenundervisning.

Læringsundervisningen på de faglige skoler er oprindelig blevet tilrettelagt som en supplerende teoretisk undervisning efter endt arbejdstid på lærestedet. Som tidligere omtalt er undervisningen dog efterhånden i en vis udstrækning blevet givet som dagundervisning, men den overvejende del af undervisningen er fremdeles aftenundervisning.

I skoleåret 1952/53 omfattede handelsskolernes undervisning ialt 22.322 lærlinge fordelt over 190 skoler. Heraf var 9 skoler

omfattende 3.743 elever egentlige dagskoler, 57 skoler omfattende 5.437 elever havde undervisning en gang om ugen i form af kombineret eftermiddags- og aftenundervisning, og 36 skoler omfattende 2.789 elever havde undervisning to gange om ugen i form af kombineret eftermiddags- og aftenundervisning.

For så vidt angår de tekniske skoler og fagskoler er det foran anført, at undervisningen i skoleåret 1951/52 omfattede ialt 49.314 lærlinge, hvoraf de 11.187 fik dagundervisning fordelt over 179 skoler af over 360 godkendte skoler.

Omend disse tal muligvis må tages med et vist forbehold, vil de kunne danne grundlag for en bedømmelse af, i hvilken udstrækning der er etableret henholdsvis dag- og aftenundervisning, og efter det oplyste er der ikke sket større forskydninger fra de nævnte skoleår og til nu.

Det ses, at dagundervisning er noget mere udbredt inden for handelsskolerne end inden for de tekniske skoler, men at aftenundervisning for begge undervisningsområder fremdeles er fremherskende. Dette er iøvrigt tilfældet i større udstrækning end ovenstående oplysninger giver udtryk for, idet der til dagundervisning er medregnet al undervisning, som blot begynder inden for normal arbejdstid, medens man efter udk. § 13, stk. 3, kun anser en undervisning, der slutter senest kl. 18, som dagundervisning.

Ungdomskommissionen er gået ind for indførelse af dagundervisning. Der henvises til, at lærlingenes samlede optagne tid, når de besøger de faglige skoler, undertiden kan komme til at udgøre over 65 timer om ugen, således at arbejdstid og skoletid er betydeligt længere end den for fagets voksne arbejdere gældende arbejdstid. De unge går fra et beskyttet skolemilieu til et arbejdsmilieu, hvor de tidsmæssigt og tildels arbejdsmæssigt skal udføre det samme som de voksne arbejdere, og denne overgang sker for de flestes vedkommende på en tid, hvor de er inde i en stærk legemlig udvikling og kun i de færreste tilfælde er i stand til

at opfylde de krav, som stilles til en voksen arbejder. Såvel den fysiske som den psykiske udvikling kan tage skade, hvis man stiller for store krav til dem. Springet fra skolen til arbejdslivet betyder derhos en kraftig nedskæring af den tid, der enten er ren fritid, eller over hvilken den pågældende i hvert fald selv har kunnet disponere, og den fritid, der har form af ferier, bliver kraftigt beskåret. Selvom dette for en dels vedkommende er en overgang, som skal tages før eller siden, må man ikke glemme, at den unges fritid er af overordentlig stor betydning for den personlige udvikling, der foregår i ungdomsårene, hvorfor der ved overvejelsen af de unges arbejdsforhold må tages hensyn til, at der sikres dem tilstrækkelig fritid. I denne forbindelse bemærkes det, at mange lærlinge, som skal på aftenskole, ofte ikke får ro til spisepause efter arbejdsdagens afslutning og inden skolegangens begyndelse.

Ungdomskommissionen erkender, at en egentlig dagskoleundervisning vil forvolde mange læremestre vanskeligheder. Lærlingene arbejder i en række fag nøje sammen med svendene, og disse fags arbejdsorganisation vil forstyrres, hvis lærlingene et større eller mindre antal timer om ugen tages bort fra arbejdspladsen. Forstyrrelsen er afhængig af, hvornår og hvor ofte lærlingene tages bort, og af arbejdsmæssige grunde ville det derfor være ønskeligt at lægge undervisningen på samme dag. Det er imidlertid formentlig pædagogisk uheldigt at undervise mere end 6 timer i træk, og dette ville være nødvendigt, hvis det nuværende timetal – ca. 220 om året – skulle bevares. En vis nedsættelse af timetallet vil dog formentlig kunne gennemføres, da dagskolen bl. a. skulle give større modtagelighed hos eleverne og større effektivitet i undervisningen. Forstyrrelsen i undervisningen på lærestedet ville derhos formindskes, hvis man samlede den teoretiske undervisning i en kortere periode af året, således at den kunne indgå i en passende turnus for oplæringen, og denne løsning, der utvivlsomt er bedre end den dagskoleform, hvor der er under-

visning en dag om ugen, vil også kunne give en bedre udnyttelse af skolebygninger og lærerkræfter. Fra visse sider er det blevet fremhævet, at den nedgang i arbejdstiden, som dagskoleundervisningen vil medføre, betyder en nedgang i den praktiske undervisningstid, og at man, hvis man skal bevare det stade, hvorpå den praktiske undervisning står, må have læretiden forlænget tilsvarende. Fra mange sider anser man det imidlertid for utvivlsomt, at den praktiske undervisning på lærestedet ofte vil kunne anlægges betydeligt mere effektivt, end det nu sker, bl. a. ved at undgå anvendelse af lærlinge til arbejde, der ikke direkte vedrører deres uddannelse i faget, således at den samme praktiske uddannelse meget vel kunne foregå på kortere tid eller, når dagskolen er indført, på højst det samme antal år.

Ungdomskommissionen har endelig fremhævet, at der pædagogisk kun skulle være fordele ved en overgang til dagskole. Eleverne vil være mere oplagt i skoletimerne og ved det praktiske arbejde og derfor få et væsentlig større udbytte af læretiden. Undervisningen vil kunne tilrettelægges bedre, og man vil med rimelighed kunne supplere den med et vist hjemmearbejde, ligesom man vil kunne arrangere fabriks- og værkstedsbesøg og lignende som et vigtigt supplement til undervisningen. Derimod vil de praktiske forhold omkring dagskolens indførelse vise både fordele og ulemper. Skoler med egne bygninger, der ikke i forvejen er beslaglagt hele dagen, vil kunne udnyttes bedre, men hvor de benytter andre lokaler, f. eks. kommuneskolerne, vil overgangen til dagskole nødvendiggøre flytning til nye lokaler, eventuel opførelse af nye skolebygninger. Lærerkorpset vil næppe uden videre kunne overføres til dagskolen; det består i et vist omfang af pædagoger, men først og fremmest – i hvert fald inden for håndværk og industri – af det praktiske livs folk, der har arbejde om dagen. Overgangen til dagskolen vil derfor formentlig nødvendiggøre oprettelsen af et særligt lærerkorps til lærlingskolerne. Disse over-

gangsproblemer vil blive størst i de mindre byer og landkommunerne, hvor det mange steder for de små skoler vil blive praktisk umuligt at gennemføre en dagskoleundervisning, hvorfor problemernes løsning må ske gennem en centralisering på større skoler eller eventuelt således, at de enkelte små skoler specialiserer sig på bestemte fag eller faggrupper og får eleverne hertil fra et større opland. Ved en centralisering vil der opstå nye økonomiske problemer for lærlingene i forbindelse dels med transportomkostningerne dels med indkvarteringen.

Iøvrigt henvises der til ungdomskommissionens betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« §§ 10, 46-49 og 64.

Ved regeringens beslutning om at ned sætte lærlingekommissionen blev der hen vist til forskellige lovforslag bl. a. om indførelsen af obligatorisk dagskoleundervisning.

Som tidligere omtalt er dagundervisning af lærlinge noget mere udbredt inden for handelsskolerne end inden for de tekniske skoler, men for de sidstnævntes vedkom mende vil en gennemførelse af fagklasseundervisning med den deraf følgende etablering i vid udstrækning af centralskoleundervisning nødvendiggøre en yderligere om lægning af undervisningen til dagskole, således at udviklingen formentlig i stigende grad vil gå i retning af dagskole. Under den i kommissionen stedfundne debat om dagskolespørgsmålet er specielt fremdraget det fra den socialdemokratiske folketingsgruppes side i folketinget den 2. april 1952 fremsatte forslag til lov om ændringer i lov om lærlingeforholdet, hvilket forslag blev genfremsat i folketinget den 16. oktober 1952 og indeholdt følgende bestemmelse:

»Undervisningen for lærlinge i de af handelsministeriet anerkendte faglige skoler skal finde sted inden for normal arbejdstid og udgøre en del af denne. Skoletiden samt den tid, i hvilken lærlingen arbejder på lærestedet, må sammenlagt ikke overstige den for de udlærte arbejdere sædvanlig gældende arbejdstid inden for vedkom mende fag. Hvor hensyn til skolens tarv og sær-

lige forhold gør det nødvendigt, kan handelsministeren efter indhentet erklæring fra lærlingerrådet og efter samråd med socialministeren gøre undtagelse fra de i nærværende stykke indeholdte bestemmelser.«

I bemærkningerne til lovforslaget udtaltes:

»Hensigten med de i denne paragraf foreslåede ændringer er at fjerne den urimelighed, at lærlinge har en væsentlig længere arbejdstid end fagets øvrige arbejdere, idet tiden, der medgår til den teoretiske uddannelse, må betragtes som en del af arbejdstiden. Der kan utvivlsomt være visse overgangsvanskeligheder forbundet med den her foreslåede ændring, især med hensyn til frem skaffelse af egnede lokaler til dagskoleundervisning og den fornødne kvalificerede lærerstab. Disse vanskeligheder må i samarbejde med de interesserede organisationer kunne overvindes.«

Kommissionen har fra forskellig side modtaget en række henvendelser angående spørgsmålet om dag- eller aftenundervisningen, hvorom henvises til bilagene.

Det vil heraf fremgå, at der har gjort sig forskellige synspunkter gældende med hensyn til spørgsmålet om indførelse af obligatorisk dagundervisning.

Endvidere henvises der til det som bilag 11 optrykte indlæg fra direktør for statens tilsyn med håndværkerundervisningen F. V. Haugsted, i hvilket indlæg omtales en del af de omstændigheder, som i særlig grad belyser respektive aftenskolens og dagskolens mangler og fortrin.

Som noget særligt for de tekniske skoler må spørgsmålet om dag- eller aftenundervisning som tidligere nævnt ses i en vis sammenhæng med spørgsmålet om, hvorvidt man vil beholde den på en række mindre tekniske skoler praktiserede ordning med undervisning i blandede klasser, idet en almindelig omlægning af undervisningen til fagklasser gennem en centralisering ikke kan foretages uden en overgang til dagskole i videre udstrækning. Som en modvægt mod de efterhånden udbredte krav om afløsning af undervisningen i de blandede klasser indeholder fornævnte indlæg bl. a. et forsvar for denne undervisningsform. I

indlæggets konklusion anføres det imidlertid, at for så vidt angår undervisningens kvalitet og lærlingenes muligheder for at høste udbytte af den, kan det være et skøn, om man vil foretrække dagskole for aften-skole, hvorimod der ingen tvivl er om, at den undervisning, som meddeles i en fag-klasse med en i vedkommende fag oplært lærer, i faglig henseende kan blive den bedst mulige.

Som anført i det foregående afsnit er man inden for kommissionen af den opfattelse, at undervisningen af lærlinge i håndværk og industri i overensstemmelse med det i udk. § 13, stk. 2, 2. pkt., fremsatte forslag principielt må finde sted i fagklasser.

Man skal iøvrigt af de meget indgående drøftelser om dag- eller aftenundervisning på de faglige skoler fremdrage de i det følgende anførte synspunkter.

Læringlekommissionen har lagt hovedvægten på hensynene til undervisningens kvalitet, og der er i kommissionen altovervejende enighed om, at lærlingenes udbytte af en undervisning om dagen vil være væsentlig større end af en undervisning efter en fuld arbejdsdag på lærestedet. Lærlingenes modtagelighed for undervisningen må være større, når denne henlægges til et tidspunkt, hvor eleverne er udhvilte, og der haves efter det for kommissionen oplyste, i hvert fald inden for handelsskolerne, dårlige erfaringer med hensyn til sen undervisning. Eleverne vil ved dagundervisning også få bedre tid til hjemme at forberede sig til undervisningen.

Som en væsentlig indvending mod dag-skoleundervisning er der blevet henvist til, at skoletiden vil gribe forstyrrende ind i arbejdet på lærestedet, navnlig for så vidt angår læresteder med en eller nogle få lærlinge. Betydningen af denne indvending kan ikke afvises, men det må erindres, at allerede efter den nuværende ordning må læremestrene ofte flere gange om ugen lade lærlingene gå før arbejdstidens ophør, da lærlingene ellers ikke kan nå rettidigt på skolen. Mange mestre, ikke mindst blandt kontor- og handelsfagenes principaler, fore-

trækker derfor allerede nu en undervisning, der kan koncentreres på færre dage. Ved en sådan undervisning spares også en del tid og udgifter til transport, hvilket især har interesse i tyndere befolkede egne med lang skolevej.

En dagundervisning bør tilrettelægges under størst mulig hensyntagen til alle parter, og efter hvad praktiske hensyn tilsiger. Myndighederne bør derfor holde sig underrettet om fagenes synspunkter ved kontakt i fornødent omfang med de faglige fællesudvalg, f. eks. med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt undervisningen skal gives en enkelt dag eventuelt nogle få dage om ugen, på hvilket tidspunkt af dagen det er mest hensigtsmæssigt at lægge undervisningen, om denne eventuelt bør gives daglig i en sammenhængende periode med mindre beskæftigelse i vedkommende fag samt med hensyn til spørgsmålet, om der bør søges etableret kostskoleundervisning.

En omlægning af undervisningen til obligatorisk dagskole vil ikke kunne gennemføres umiddelbart, men vil nødvendigvis møde visse overgangsvanskeligheder, og også af hensyn til de mestre, der nu har lærlinge og har tilrettelagt uddannelsen af dem ud fra den forudsætning, at undervisningen på de faglige skoler blev givet om aftenen, bør der åbnes mulighed for at udskyde en sådan omlægning. Også i fremtiden vil der inden for visse fag eller stedlige områder kunne opstå praktiske eller økonomiske vanskeligheder af kortere eller længere varighed. Der bør derfor åbnes mulighed for at fravige kravet om dagundervisning, således at undervisningen i et vist omfang kan gives som aftenundervisning eller som kombineret dag- og aftenundervisning.

Særlig for de tekniske skolars vedkommende vil der formentlig opstå problemer med hensyn til tilvejebringelse af de fornødne kvalificerede lærerkræfter og de nødvendige undervisningslokaler. Til nærmere belysning heraf kan foruden til ungdomskommissionens foran side 57-59 gengivne bemærkninger henvises til det derom indeholdte i direktør F. V. Haugsteds indlæg

(bilag 11), til de af skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder fremsatte bemærkninger til den i det foregående afsnit omhandlede aftale inden for jern- og metalindustrien (bilag 23), samt til afsnittet nedenfor side 64 ff om de med lærlingeundervisningen forbundne udgifter. Med de fornødne overgangs- og dispensationsbestemmelser må det anses for at være praktisk muligt efterhånden at overvinde alle disse vanskeligheder.

Under den gældende ordning anvender man ikke på de tekniske skoler i samme udstrækning som på handelsskolerne lærere med egentlig pædagogisk uddannelse, hvilket har været anført som en mangel ved den nuværende undervisningsform. Ved gennemførelse af almindelig dagundervisning må man i videre udstrækning knytte et fast lærerkorps til undervisningen på de faglige skoler, hvorved savnet af pædagogisk uddannede lærerkræfter i højere grad end hidtil vil kunne afhjælpes. Lærerkorpset må imidlertid også sammensættes på en sådan måde, at det omfatter den fornødne faglige sagkundskab. Det er et fortrin at kunne bevare folk fra det praktiske erhvervsliv for undervisningen, og det kan ikke nægtes, at etableringen af en almindelig dagundervisning her vil støde på visse vanskeligheder. Imidlertid har man i andre lande med dagundervisning kunnet overvinde disse vanskeligheder, ligesom det her i landet har været muligt i vidt omfang at gennemføre den videregående faglige undervisning som dagundervisning. Det kan herved bemærkes, at en omlægning af undervisningen, herunder med oprettelse af centralskoler specielt for de tekniske skolars vedkommende, vil give muligheder for en mere rationel udnyttelse af lærerkræfterne, ligesom omlægningen vil betyde en bedre udnyttelse af undervisningslokalerne end nu, hvor navnlig en række af de mindre tekniske skoler ikke udnyttes i større udstrækning om dagen. Herved må erindres, at omlægningen af undervisningen som nævnt vil betyde, at en række af mindre tekniske skoler må nedlægges. En omlægning af han-

delsskolerne lærlingeundervisning til dag-skole vil derimod ikke i almindelighed få tilsvarende konsekvenser.

Inden for lærlingekommissionen er der altovervejende enighed om, at fordelene ved gennemførelsen af dagundervisning på de faglige skoler må antages at overstige ulemperne ved denne i en sådan grad, at flertallet har ment at kunne foreslå en overgang til obligatorisk dagskole. Kommissionen har indgående drøftet spørgsmålet om den mest hensigtsmæssige formulering af bestemmelserne om almindelig dagundervisning. På den ene side har man ment, at man ved en mere fakultativ ordning efterhånden vil kunne få undervisningen omlagt til dag-skole uden at møde de samme betænkeligheder som ved en obligatorisk ordning, men en fakultativ ordning ville på den anden side ikke give tilstrækkelig sikkerhed for en almindelig omlægning af undervisningen til dagundervisning inden for en rimelig tid. I bestræbelserne på at formulere bestemmelserne således, at omlægningen til dag-skole sker under størst mulig hensyntagen til alle sider, og således at de ved gennemførelsen opstående praktiske vanskeligheder kan overvindes, er man blevet stående ved det i udk. § 13, stk. 3, 1. pkt., fremsatte forslag, hvorefter undervisningen snarest og senest inden 8 år efter lovens ikrafttræden skal gives som dagundervisning og slutte senest kl. 18, for så vidt undtagelse ikke gøres i medfør af § 13, stk. 3, 2. pkt.

Et mindretal inden for kommissionen (*Kjeldgaard Iversen, Kryger, Rønnow-Petersen og Adolph Sørensen*) har imidlertid under henvisning til de problemer, som en obligatorisk dagskoleordning vil skabe, ikke ment at kunne tiltræde flertallets forslag. Mindretallet har udtalt følgende:

»Direktør for statens tilsyn med håndværkerundervisningen F. V. Haugsted har, jfr. bilag 11, fremsat en række almene og principielle bemærkninger vedrørende spørgsmålet aften- eller dagskole og heri givet udtryk for en vurdering, som vi ganske kan tilslutte os.

Det synes os ikke rimeligt i en ny lær-

lingelov at indføje bestemmelser om en almindelig overgang til dagskole, selvom denne overgang som foreslået af flertallet skal strække sig over en længere årrække, så meget mere, som det er hævet over al tvivl, at aftenskolen har opfyldt og selvfølgelig også fremover vil opfylde opgaver af kulturel, karakter- og almindelig betydnings, som vanskeligt kan overvurderes. En overgang til dagskole vil yderligere skærpe de problemer, som aftenskolen hidtil har løst på disse områder.

Det synes også nærliggende at erindre om, at aften- og dagskole i en række lande, Sverige og England m. fl., går hånd i hånd. I Sverige går langt det overvejende antal lærlinge i – som regel kommunal – aftenskole, mindre end 10 pct. går i heldagsskole og ca. 15 pct. i del-dagskole.

Yderligere har der i kommissionen været enighed om at bevare mesterlæren som det fundament, hvorpå også fremtidens uddannelse skal bygges. Det må derfor stå enhver klart, at det gælder om ved den endelige udformning af lærlingeloven ikke at indføje sådanne bestemmelser, som vil kunne virke hæmmende på lysten hos det store flertal af mestre til at antage lærlinge. Og her vil en ubetinget regel om dagskole, som der jo i realiteten er tale om i flertalsindstillingen, utvivlsomt gøre skade. Man erindrer sig reaktionen i læremesterkredse over loven af 1937, ikke mindst med tanke på den nære forbindelse til de store årganges problem, hvis heldige løsning i høj grad knytter sig til at *animere* et stigende antal mestre til at antage lærlinge og nuværende læremestre til, inden for fagligt forsvarlige rammer, at beskæftige flere end i øjeblikket.

Under henvisning til det således anførte skal vi derfor stille forslag om, at udk. § 13, stk. 2 og 3, affattes som følger:

»Stk. 2. Vedkommende faglige udvalg bestemmer efter forhandling med statens tilsyn, om undervisningen skal tilrettelægges som dag- eller som aftenundervisning eller som kombineret dag- og aftenundervisning. For så vidt angår håndværk og industri bestemmer det faglige udvalg efter forhand-

ling med tilsynet endvidere, om undervisningen skal omfatte forskoling og anden supplering af den praktiske uddannelse, samt om undervisningen skal finde sted i fagklasser for lærlinge fra samme eller beslægtede fag og gives særskilt for lærlinge på samme uddannelsestrin.

Stk. 3. Dagundervisning skal slutte senest kl. 18. Aftenundervisning må normalt ikke finde sted mere end 3 aftener om ugen og skal slutte senest kl. 21; udstrækkes undervisningen udover 4 aftener om ugen skal den slutte senest kl. 20. Såfremt en lærling deltager i aftenundervisning, har læremesteren pligt til uden afkortning af den for lærlingen fastsatte løn at give lærlingen fornøden frihed inden skoletidens begyndelse. En lærling har, uanset at han deltager i undervisningen inden for normal arbejdstid, krav på den i overensstemmelse med § 4 fastsatte løn. Det tidsrum, hvori lærlingen inden for normal arbejdstid deltager i dagundervisning, kan efter forud fra det faglige udvalg indhentet godkendelse, uanset bestemmelserne i § 3, tillægges læretiden. Den samlede uddannelsestid kan dog ikke overstige 5 år.«

Det tilføjes, at *Haugsted* har tiltrådt den endelige formulering af bestemmelserne i udk. § 13.

I tilknytning til foranstående skal henvises til det af kommissionen i udk. § 13, stk. 3, 6. pkt., fremsatte forslag med bemærkninger angående opretholdelse af princippet om, at en lærling skal holdes til at deltage i undervisningen uden lønfradrag, uanset at undervisningen ligger inden for normal arbejdstid. De lønspørgsmål, der i denne forbindelse måtte melde sig, skønnes at måtte tages i betragtning ved lønfastsættelsen efter de sædvanlige herom gældende bestemmelser.

Et mindretal (*Axel Christensen, Melchior Kjeldsen og Kryger*) har påpeget, at det ville være urimeligt, om der skulle ydes løn til lærlinge, som uden grund udebliver fra undervisningen. Herved tænkes på tilfælde, hvor undervisningen ligger inden for normal arbejdstid, og lærlingen således

hverken møder på skolen eller på arbejdsstedet.

Kommissionens flertal har imidlertid ikke anset det for hensigtsmæssigt at foreslå en bestemmelse, der tager sigte på sådanne formentlig enkeltstående tilfælde. Herved kan samtidig henvises til det af kommissionen i udk. § 17, stk. 1, fremsatte forslag, hvorefter kontrakten skal hæves ved lærlingens vægring ved at deltage i undervisning. Efter en sådan bestemmelse skulle i hvert fald de tilfælde, hvor foranstående betragtning kunne få større vægt, blive relativt få.

I forbindelse med foranstående skal man yderligere henvise til det af kommissionen i udk. § 13, stk. 6, fremsatte forslag, hvorefter lærlingens udgifter til befordring i anledning af deltagelse i undervisningen skal udredes af statskassen. Et overvejende flertal inden for kommissionen har hermed villet give udtryk for det både ønskelige og hensigtsmæssige i, at læremestrenes økonomiske forpligtelser i forbindelse med lærlingeundervisningen søges begrænset, hvilken betragtning er uddybet nedenfor i bemærkningerne om de med denne undervisning forbundne udgifter. En omlægning af undervisningen i forbindelse med en ophævelse af afstandsgrænserne med hensyn til undervisningspligten vil kunne føre til en ulige fordeling af mestrenes byrder, såfremt mestrene skulle betale rejseudgifterne, og kommissionens flertal finder i det hele, at staten bør påtage sig at udrede disse udgifter fuldt ud. Der vil muligt kunne blive tale om afhentning af eleverne i rutebiler, og det findes hensigtsmæssigt, at skolemyndighederne tager spørgsmålet om en sådan ordning under overvejelse.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen* og *Kryger*) har under henvisning til betænkeligheden ved en udvidet statsstøtte med hensyn til de heromhandlede undervisningsudgifter i det hele taget ikke kunnet tiltræde flertallets forslag. *Kjeldgaard Iversen* har herved fremhævet, at da et læreforhold udelukkende er et forhold mellem mester og lærling, anses det for uretfærdigt at lade staten (skatteyderne og herunder de unge,

der ikke har opnået så gode læreforhold, som loven tilsigter) betale tilskud.

f. Nogle bemærkninger om aftenundervisning.

Efter det af kommissionen i udk. § 13, stk. 3, fremsatte forslag skal undervisningen normalt gives som dagundervisning og slutte senest kl. 18. En undervisning, der udstrækkes efter dette tidspunkt, betragtes derfor som aftenundervisning; dette gælder således den allerede i nogen udstrækning etablerede kombinerede eftermiddags- og aftenundervisning.

Efter de af kommissionen foreslåede overgangs- og undtagelsesbestemmelser vil der fremdeles, uanset en almindelig dagskoleundervisnings indførelse, være mulighed for aftenundervisning.

Efter lærlingeloven af 1921 kunne undervisningen som tidligere omtalt uden særlig tilladelse udstrækkes til kl. 21. Efter den gældende lov af 1937 § 12, stk. 3, må lærlingeundervisningen ikke finde sted efter kl. 20, dog er der mulighed for at dispensere, hvor skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt.

Det har ikke for handelsskolernes vedkommende været nødvendigt at udnytte denne dispensationsmulighed. Der er derfor i kommissionen enighed om, at handelsskolernes lærlingeundervisning fremdeles bør slutte kl. 20, og at der ikke er anledning til at opretholde adgangen til at dispensere for disse skolars vedkommende.

Som anført foran har det derimod gennem årene været nødvendigt at give en række tekniske skoler en sådan dispensation, navnlig begrundet i ønsket om at kunne koncentrere undervisningen på færre aftener.

På denne baggrund har kommissionen anset det for hensigtsmæssigt at foreslå, at aftenundervisningen af håndværkets og industriens lærlinge uden særlig tilladelse kan udstrækkes til kl. 21 under den ufravigelige forudsætning, at undervisningen ikke finder sted mere end 3 aftener ugentlig, og således, at der ikke bør være nogen mulig-

hed for at udstrække undervisningen udover dette tidspunkt. Dette gælder selvsagt alene, såfremt der enten er tale om tidsrummet indtil udløbet af den foreslåede 8 års frist for overgang til almindelig dag-skole eller om en aftenundervisning i henhold til de foreslåede bestemmelser om dispensation fra dagskoleordningen. I overensstemmelse med foranstående har kommissionen udarbejdet det i udk. § 13, stk. 3, 3. og 4. pkt., fremsatte forslag.

Lærlingekommissionen har ikke haft til hensigt at komme nærmere ind på spørgsmål, hvis løsning henhører under den almindelige arbejderbeskyttelseslovgivning. Man har imidlertid med henblik på alle lærlinge, såvel inden for håndværk og industri som inden for kontor- og handelsfagene, fundet det hensigtsmæssigt, at det i loven direkte fastsættes, at en lærling ved aftenundervisning uden lønafkorting skal have fornøden frihed til spisning, omklædning og lignende inden skoletiden, jfr. udk. § 13, stk. 3, 5. pkt.

Udgifterne ved lærlingeundervisningen på de faglige skoler.

Den praktiske oplæring af lærlinge efter den gældende mesterlærcordning er ikke forbundet med problemer om offentlige tilskud, idet lærlingene på nærmere fastsatte lønvilkår er ansat på et lærested, der drager omsorg for oplæringen. Sådanne problemer foreligger derimod med hensyn til undervisningen på de tekniske skoler og handelsskoler.

Efter lærlingelovens § 4, stk. 1, jfr. det af kommissionen i udk. § 4, stk. 3, fremsatte forslag, skal læremesteren betale lærlingens undervisning, men denne betaling dækker kun en del af undervisningsudgifterne.

Efter de gældende bestemmelser, der er opretholdt i udk. § 4, skal de fornødne rekvitter og undervisningsmaterialer udleveres lærlingen af skolen. For handelsskolernes vedkommende er det imidlertid gammel praksis, at skolen blot udleverer rekvi-

sitioner eller boglister, medens eleverne eller principalerne selv anskaffer de fornødne bøger.

Det har været anført, at en ændring af denne praksis ville være uheldig, og man har da heller ikke fra kommissionens side fundet anledning til at foreslå en sådan ændring.

En tilsvarende ordning for de tekniske skolars vedkommende vil imidlertid ikke være hensigtsmæssig, og der har ikke i kommissionen kunnet tilvejebringes flertal for at lovfæste en særordning for handelsskolernes vedkommende i overensstemmelse med fornævnte praksis.

I henhold til de foran omtalte bestemmelser afkræves der læremestrene nærmere fastsatte skolepenge. Disse udgør på de tekniske skoler gennemsnitlig 63 kr. årlig, hvortil kommer det for elevrekvisitter fastsatte beløb, gennemsnitlig 16 kr. På handelsskolerne andrager skolepengene 172 kr. årlig i København og gennemsnitlig 120 kr. i provinsen, hvortil kommer principalernes udgifter til skolerekvisitter.

Som anført dækker skolepengene imidlertid kun en del af de med undervisningen forbundne udgifter, idet der – som det vil fremgå af den økonomiske oversigt i det følgende – ydes væsentlige offentlige driftstilskud, navnlig fra statens side.

Betydningen af bestemmelsen i § 4 om, at læremesteren skal betale undervisningen, er således afhængig af størrelsen af disse tilskud.

Det almindelige driftstilskud fra statens side, der bevilges på de årlige bevillingslove, andrager for tiden 40 pct. og 50 pct. af henholdsvis handelsskolernes og de tekniske skolars tilskudsberettigede udgifter: lønninger, lokaler og undervisningsmidler. For så vidt procentsatserne for disse tilskud forhøjes, således at det offentlige udreder samtlige de med undervisningen forbundne udgifter, vil bestemmelsen om læremestrenes betaling være uden reelt indhold.

Af De samvirkende Fagforbund er der fremsat et forslag, hvorefter udgifterne til lærlingeundervisningen ved den tidligere

omtalte dagskolcording skal udredes af statskassen. Uanset kommissionens almindelige ønske om at lette læremestrenes byrder i forbindelse med undervisningen mest muligt, har der dog, specielt med henblik på handelsskolernes administration, fra visse sider været uvilje imod en for vidtgående ændring af reglerne om betaling af skolepenge. Der formenes i en opretholdelse af disse at være en garanti for bibeholdelsen af det private erhvervs tilknytning til de nævnte skoler og den indflydelse, som fra erhvervenes side ønskes bevaret på skolernes administration.

Det må imidlertid fremhæves, at det til sikring af den fornødne interesse i alle mesterkredse for lærlingeuddannelsen må have for øje, at mestrenes økonomiske forpligtelser holdes så lavt som muligt. Kommissionens flertal skal derfor henstille, at fornævnte procentsatser for statstilskudet forhøjes, således at skolepengene i hvert fald kan holdes på et lavt niveau, eventuelt nedsættes eller om fornødent helt bortfalde. Spørgsmålet om lempelse med hensyn til betalingen af skolepengene kan navnlig blive aktuelt ved indførelse af en obligatorisk dagskolcording.

Bestemmelsen om læremesterens betaling af de omtalte undervisningsudgifter er vel opretholdt i det i udk. § 4, stk. 3, fremsatte forslag, men kommissionens flertal forudsætter, at en fritagelse for læremestrene selv for enhver betalingspligt af den her omhandlede art vil kunne gennemføres uden særlig lovhjemmel.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen* og *Kryger*) har udover den omtalte reservation med hensyn til en for vidtgående ændring af reglerne om betaling af skolepenge ønsket at give udtryk for betænkeligheder ved enhver udvidelse af statsstøtten til undervisningsudgifterne. *Kjeldgaard Iversen* bemærker yderligere, at skolerne ved en forhøjelse af skolepengene på ca. 100 pct. kan drives privat.

Et andet mindretal (*I. P. Jensen og Lund*) kan ikke tilslutte sig forslaget om en almindelig forhøjelse af statstilskudets

satser og ønsker navnlig om handelsskolerne at henvise til de foranstående bemærkninger om læremestrenes og handelsorganisationernes tilknytning til og interesse i skolerne, hvilke man mener vil svækkes væsentligt, hvis skolerne overgår til staten. Dette må nemlig forudses at følge af, at staten overtager samtlige udgifter ved skolernes drift. Mindretallet kan heller ikke slutte sig til den betragtning, at det vil være rigtigt på grundlag af udk. § 4, stk. 3, gennem en forhøjelse af statstilskudet til 100 pct. at gøre bestemmelsen illusorisk.

Økonomisk oversigt vedrørende lærlingeundervisningen.

På grundlag af de fra statens tilsyn med håndværkerundervisningen og statens tilsyn med handelsskoleundervisningen modtagne oplysninger har man udarbejdet nedenstående økonomiske oversigt for henholdsvis de tekniske skoler og handelsskolerne.

Oversigten hviler dog på en sandsynlighedsberegning, idet der gør sig en række mere eller mindre usikre forhold gældende såsom stigninger i lærlingeantallet og eventuelle stigninger i lærerlønningerne, ligesom man har været afskåret fra at tage en række andre forhold i betragtning. Foruden mulige yderligere stigninger i byggeomkostningerne kan nævnes spørgsmålet om kostskoleundervisning i større omfang samt spørgsmålet om forskoling og yderligere supplerende praktisk undervisning, der specielt angår de tekniske skoler. En del af disse forhold vil først gøre sig gældende nogen tid efter en omlægning af undervisningen, og det vil i det hele taget ikke være muligt at forudsige, i hvilket omfang sådanne forhold vil gøre sig gældende.

Yderligere må det specielt for de tekniske skolars vedkommende tages i betragtning, at de enkelte skoler normalt kun fører et samlet regnskab, omfattende såvel lærlingeundervisningen som den videregående undervisning, hvorfor et regnskabsuddrag, der alene vedrører lærlingeundervisningen, beror på et skøn.

De tekniske skoler.

Statens årlige driftstilskud andrager 50 pct. af skolernes tilskudsberettigede udgifter: lønninger, lokaler og undervisningsmidler. Herudover bevilges til værkstedsundervisning, nyanskaffelser, ombygninger m. v. en rådighedssum på 3 pct. af skolernes samlede tilskudsberettigede udgifter. Endvidere refunderer staten halvdelen af de tilskud, amtsskolefondene yder skolerne, hvorhos staten yder rejseunderstøttelser.

I finansåret 1953/54 fandtes 369 af handelsministeriet godkendte tekniske skoler og fagskoler, for hvis lærlingeundervisning omfattende ca. 53.000 lærlinge kan opstilles følgende driftsregnskab:

Indtægter:	kr.
Direkte statstilskud	ca. 6.680.000
Statstilskud til refusion af amtsskolefondenes tilskud	ca. 120.000
Statstilskud til befordringsudgifter for lærlinge	ca. 115.000
Kommunetilskud	ca. 2.140.000
Amtsskolefondenes ikke refunderede tilskud	ca. 120.000
Skolepenge m. v. (betales af mestrene)	ca. 4.020.000
Tilskud fra organisationer, håndværkerforeninger m. v.	ca. 1.120.000
Andre indtægter	ca. 1.100.000
Indtægter ialt	ca. 15.415.000
Udgifter:	kr.
Lærerlønninger og administration ..	ca. 9.070.000
Lokaler	ca. 3.170.000
Undervisningsmidler	ca. 870.000
Diverse ikke tilskudsberettigede udgifter	ca. 2.305.000
Udgifter ialt	ca. 15.415.000

De offentlige tilskud (stats-, kommune- og amtsfondstilskudene) udgør således ca. 60 pct. af skolernes samlede udgifter og ca. 70 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.

I det tidligere omtalte indlæg af direktør F. V. Haugsted (bilag 11) er der bl. a. nærmere redegjort for de årlige undervisningsudgifter pr. elev, der beregnet efter et årligt timetal på 224 for så vidt angår skoleåret 1952/53 er opgjort til 251 kr. årlig for hver lærling. Heraf udgør skolepengene

gennemsnitlig 63 kr., som mestrene har betalt tilligemed elevrekvisitter gennemsnitlig 16 kr. De samlede udgifter til elevrekvisitter andrager årlig op mod 1 mill. kr., som betales af læremestrene og ikke er medregnet i foranstående opstilling.

I direktør Haugsteds indlæg er det forudsat, at en omlægning af undervisningen til almindelig fagklasse- og dagskoleundervisning som foreslået af kommissionen vil medføre, at det samlede antal tekniske skoler vil blive reduceret fra over 360 til godt 100 centralskoler.

I tilslutning til dette indlæg har kommissionen fra direktøren modtaget et overslag over lærlinges rejseudgifter ved centralskoleordning og dagundervisning, der er optrykt som bilag 9. Overslaget indeholder en skematisk opstilling over, hvorledes lærlingene i 1952/53 var fordelt i fagklasser, og hvorledes en fremtidig fordeling i fagklasser kan tænkes. Desuden er (i parentes) for hvert fag anført det antal elever, som i 1952/53 foretog rejser over større afstande for at følge fagklasseundervisning, samt det forventede antal lærlinge, som skal foretage sådanne rejser ved en centralisering af undervisningen. Endvidere er rejseafstandene og befordringsudgifterne anslået. For en række fag er påregnet undervisning i sammenhængende perioder, hvorved det er forudsat, at lærlingene opholder sig i skolebyen i hele perioden. For disse fag er gennemsnitlig regnet med en årlig rejseudgift på 50 kr. pr. lærling.

Af overslaget fremgår, at de samlede rejseudgifter for ca. 50.000 lærlinge efter en omlægning af undervisningen er anslået til ca. 1 $\frac{3}{4}$ mill. kr. Der er herved ikke forudset ændringer i billetpriser; på den anden side er kun regnet med almindelige rabatvilkår ved abonnementskort og ikke med en eventuel særordning for lærlinge.

Efter en ordning i overensstemmelse med kommissionens foran side 63 omhandlede forslag om statens udredning af befordringsudgifterne må det anslåede beløb af 1 $\frac{3}{4}$ mill. kr. lægges til de i fornævnte regnskabsopstilling anførte statstilskud.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt der må påregnes yderligere merudgifter såvel i det samlede udgiftsregnskab som med hensyn til statstilskudet, skal det – udover en henvisning til de indledningsvis nævnte forbehold og bortset fra det foran omtalte spørgsmål om eventuel nedsættelse og om fornødent helt bortfald af skolepengene – anføres, at en centralskoleordning vil kunne medføre en ændring med hensyn til de hidtil ydede kommunetilskud (eventuelt ved amtskommunal påligning), hvad enten der bliver tale om forøgelse, bevarelse eller bortfald af disse tilskud, således at staten ville komme til at bære samtlige de offentlige tilskudsbeløb.

Som anført i direktør Haugsteds oft-nævnte indlæg (bilag 11) sammenholdt med de oplysninger, kommissionen senere har modtaget fra statens tilsyn, skulle en omlægning af undervisningen til centralskoler og dagskoler ikke i sig selv medføre væsentlige fordyrelser. Bortset fra stigninger, som ikke står i forbindelse med omlægningen, forventes de tre hovedudgiftsposter til lærerlønninger, lokaler og undervisningsmidler ikke at blive påvirket i større målestok. Navnlig for så vidt angår lokaleudgifterne skulle besparelserne ved at nedlægge en række mindre skoler kunne modsvare merudgifterne.

Der er i indledningen taget forbehold over for udgifter, som ikke har kunnet beregnes, således med hensyn til kostskoleundervisning og til forskoling og supplerende af den praktiske uddannelse. Omfanget af en sådan fremtidig undervisning kan ikke forudses. Til nogen vejledning kan dog eventuelt tjene en fra statens tilsyn modtaget redegørelse med hensyn til forskole- og værkstedsundervisning, se bilag 10.

I forbindelse med den omtalte kostskoleundervisning kan henvises til de 10 eksisterende håndværkerdagskoler med skolehjem med ialt ca. 1.000 elevsenge. Disse skoler er optaget de 5 vintermåneder, men er derimod i overvejende grad ledige i sommerhalvåret, hvor de eventuelt vil kunne

anvendes til 4 kursus à 6 ugers varighed for ialt 4.000 lærlinge.

Også spørgsmålet om konsekvenserne i lokalemæssig henseende af den omhandlede omlægning af undervisningen er berørt i direktør Haugsteds indlæg (bilag 11). Med hensyn til spørgsmålet om, hvilke etableringsudgifter en almindelig dagskoleordning vil medføre, udtaler direktør Haugsted i en skrivelse af 25. oktober 1954 til kommissionen med 1952/53 som grundlag følgende:

»Med hensyn til etableringsudgifterne for en dagskoleundervisning skal jeg bemærke, at i øjeblikket har ca. 200 af landets 368 tekniske skoler og fagskoler egen bygning, hvilket betyder, at lokalerne i de fleste af disse bygninger kun benyttes til lærlingeundervisningen mellem 200 og 400 timer i vinterhalvåret, medens man ved dagskoleundervisning, der udstrækkes over 40 uger af året, vil kunne regne med en udnyttelse på ca. 8 gange den nuværende. Medens således i de fleste købstæder og stationsbyer, hvor teknisk skole har egen bygning, en overgang til dagskole ikke vil volde lokalemæssige vanskeligheder, vil dette blive tilfældet i hovedstaden og 4 af de største købstæder, nemlig: Aalborg, Århus, Horsens og Odense, hvor de tekniske skolars bygning i øjeblikket udnyttes om dagen til undervisningen i de videregående skoleafdelinger (bygmesterskolen, teknika m. v.). En overgang til dagskole vil således på disse 5 steder nødvendiggøre tilvejebringelse af nye lokaler.

I disse 5 byer besøges lærlingeklaserne i aften-skolen i øjeblikket af mellem 12.000 og 13.000 lærlinge. Regner man med, at der i hvert lokale ved dagundervisning (af et omfang af ca. 220 timer årlig pr. lærling) vil kunne undervises ca. 200 lærlinge, vil der i de 5 byer kunne påregnes at måtte opføres bygninger, der foruden udenomsrum og enkelte laboratorier skulle omfatte 65 egentlige undervisningslokaler.

Såfremt man regner med, at disse bygninger vil komme til at koste 100.000 kr. pr. normalt klasseværelse, vil dette byggeri medføre en udgift på 6.500.000 kr. Dette beløb er således anslået med det nuværende lærlingeantal og den nuværende undervisnings omfang, hvorimod der ikke er taget hensyn til en stigning i lærlingeantal (de store årgange) eller en ændret undervisningsform (forskole eller anden supplerende praktisk undervisning, som i kommende år måtte blive indført.«

Også herved må man imidlertid i overensstemmelse med direktør Haugsted understrege de tagne forbehold, og det an-

slåede beløb 6½ mill. kr., som er et mindstebeløb, skal sikkert forhøjes i ikke uvæsentlig grad, når det bliver muligt at belyse de reelle etableringsudgifter ved undervisningens omlægning til dagskole- og centralskoleundervisning.

Handelsskolerne.

Statens årlige driftstilskud andrager 40 pct. af skolernes tilskudsberettigede udgifter: lønninger, lokaler og undervisningsmidler. Herudover stilles et beløb af 6 pct. af de samme udgifter til rådighed for særlige formål. Af driftstilskudet kan forlods anvendes et mindre beløb til skolernes udgifter til almindende undervisning.

I finansåret 1953/54 fandtes 186 skoler for handelslærlinge, omfattende 25.971 lærlinge, hvoraf de 122 skoler både i pædagogisk og økonomisk henseende henhører under statens tilsyn med handelsskoleundervisningen, jfr. side 39. For de nævnte 122 skolars lærlingeundervisning kan opstilles følgende driftsregnskab:

Indtægter:	kr.
Statstilskud	ca. 1.852.500
Kommunetilskud	ca. 256.300
Amtstilskud	ca. 22.400
Vederlagsfri afbenyttelse af lokaler (kommunale)	ca. 135.200
Skolepenge (betales af mestrene) ca.	3.537.600
Tilskud fra handels- eller skoleforeninger	ca. 125.000
Indtægter ialt	ca. 5.929.000
Udgifter:	kr.
Lærerlønninger og administration ca.	3.808.900
Lokaler	ca. 679.600
Undervisningsmidler	ca. 105.800
Almindende undervisning.....	ca. 9.600
Diverse ikke tilskudsberettigede udgifter	ca. 879.000
Udgifter ialt	ca. 5.482.900*

De offentlige tilskud (stats-, kommune-

og amtstilskud) udgør således ca. 41 pct. af skolernes samlede udgifter og ca. 49 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.

De nærmere regler for beregning og fordeling af statens tilskud er fastsat af handelsministeriet i henhold til lov af 23. juni 1920 om handelsskoler.

Som tidligere omtalt drives en del af skolerne i tilknytning til tekniske skoler i mindre byer. De henhører i pædagogisk henseende under statens tilsyn med handelsskoleundervisningen, medens de økonomiske spørgsmål af praktiske grunde behandles af statens tilsyn med håndværkerundervisningen. Driftsregnskaberne for disse skoler er omfattet af oversigten vedrørende de tekniske skoler.

Dirktør for tilsynet med handelsskoleundervisningen Osvald Larsen har i en skrivelse af 23. oktober 1954 givet kommissionen følgende overslag over de forventede merudgifter som følge af en omlægning af undervisningen til almindelig dagskole i forbindelse med den foreslåede ophævelse af afstandsbegrænsningen med hensyn til skolepligten:

»Rejsegodtgørelse. I år er der 235 landhandelslærlinge, der søger om rejsegodtgørelse.

Hvis alle disse ansøgere fik deres ansøgning bevilget, ville udgifterne beløbe sig til kr. 27.076,82. Regner man med, at der vil blive 3 gange så mange elever af denne kategori, når den nye lærlingelov gennemføres, bliver udgifterne ca. kr. 75.000,00.

Kommer hertil 100 elever til halvårskursus, bliver der en yderligere udgift på ca. kr. 110.000,00.

Dette sidste beløb fremkommer på følgende måde: Den enkelte lærling må formentlig have kr. 275,00 om måneden (det beløb, der nu ydes til unge sydslesvigere).

Dette beløb i 6 måneder	kr. 1.650,00
Skolepenge	- 186,00
	kr. 1.836,00
Heraf betaler principalen ca.	- 400,00
	kr. 1.436,00
Statsstipendium efter reglerne	- 333,00
	kr. 1.103,00

100 lærlinge ialt: kr. 110.300,—«

*) Handelsforeningerne, hvis tilskud er opført med de forlods ydede beløb, dækker normalt skolernes eventuelle driftsunderskud.

Selv om man forhøjer de i foranstående overslag anførte merudgifter i et ikke uvæsentligt omfang, skulle den foreslåede nyordning herefter ikke for handelsskolernes vedkommende betyde merudgifter af samme størrelsesorden som for de tekniske skolars vedkommende.

Som med hensyn til de tekniske skoler må imidlertid erindres de indledningsvis tagne forbehold samt det foran omtalte spørgsmål om eventuel nedsættelse eller bortfald af skolepengene. Disse andrager som tidligere anført pr. lærling 172 kr. årlig i København og gennemsnitlig 120 kr. i provinsen, foruden principalernes udgifter til skolerekvitter, og det vil af foranstående regnskabsopstilling fremgå, at skolepengene for handelsskolernes vedkommende repræsenterer et relativt større beløb end for de tekniske skolars vedkommende.

Også for handelsskolernes vedkommende vil der kunne opstå spørgsmål om en ændring med hensyn til de hidtil ydede kommunetilskud, der dog for handelsskolernes vedkommende repræsenterer relativt mindre beløb.

Man kan næppe se bort fra, at en almindelig dagskoleordning i nogen udstrækning vil øge handelsskolernes behov for egne bygninger, dog utvivlsomt ikke i samme grad som for de tekniske skolars vedkommende.

Afsluttende bemærkninger om statsstøtte til lærlingeundervisningen på de faglige skoler.

Den betydeligste form for statsstøtte til undervisningen på de tekniske skoler og handelsskolerne er de i de foregående oversigter omhandlede *driftstilskud* til skolerne.

Som tidligere omtalt skal læremestrene ifølge lærlingeloven afholde udgifterne i forbindelse med lærlingenes undervisning, men størrelsen af de mestrene pålagte skolepenge vil naturligvis afhænge af skolernes indtægter fra anden side, herunder i første række af de tilskud, der modtages fra staten. Herved kan henvises til udredningen

foran side 65 om betydningen af, at mestrenes økonomiske forpligtelser med hensyn til undervisningen holdes så lavt som muligt.

Udover driftstilskudet yder staten specielt til de tekniske skoler og fagskoler en række *tilskud til nyanskaffelser af inventar og undervisningsmateriel, til indretning og ombygning af fagklasser og lignende*. Disse tilskud ydes som hovedregel med halvdelen af udgifterne, medens den resterende del i de fleste tilfælde ydes af de interesserede faglige organisationer. Disse statstilskud vil fremtidig næppe være tilstrækkelige, også fordi behovet for en supplerende praktisk undervisning må forventes at ville stige inden for mange områder.

Endvidere yder staten *lån til opførelse, ombygning og større udvidelser af skolerne*. Reglerne herom er indeholdt i et handelsministerielt cirkulære af 9. maj 1928, der i sin tid er udarbejdet med henblik på de tekniske skoler, men ifølge praksis også anvendes på handelsskoler. Efter disse regler kan der ved særlig bevilling ydes skolerne 4 pct. afdragsfrie lån på en trediedel af opførelsesudgifterne på vilkår, at der fra anden side ydes tilsvarende beløb som gave eller rentefrit lån. Her er navnlig de interesserede kommuner og erhvervsorganisationer trådt hjælpende til.

Kommissionen er imidlertid bekendt med, at det — især ved større byggerier — i stigende grad er blevet vanskeligt at fremskaffe de fornødne midler fra anden side, hvorfor det i nogle tilfælde har været nødvendigt at yde statslån, uden at disse vilkår er opfyldt, og i et vist begrænset omfang er statsstøtten i den senere tid bevilget med mere end en trediedel.

Spørgsmålet om nødvendigheden af at forhøje grænserne for de omhandlede statslån har i første række været aktuelt for de tekniske skoler, og tilsynet med håndværkerundervisningen og skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder har tidligere henstillet at forhøje grænsen for statslånene til halvdelen af opførelsesudgifterne, hvilken procentsats er gældende for

ydelse af statslån til højskoler. Handelsministeriet har ifølge de for kommissionen foreliggende oplysninger opmærksomheden henvendt på problemet, men har ment at burde afvente resultatet af lærlingekommissionens behandling af spørgsmålet om en omlægning af undervisningen.

De af kommissionen herom i udk. § 13 fremsatte forslag kan sammenfattes i indførelse af skolepligt for alle lærlinge og indførelse af dagundervisning som hovedregel. Specielt for de tekniske skolars vedkommende går kommissionens forslag ud på etablering af fagklassundervisning, der

vil nødvendiggøre oprettelse af centralskoler, hvortil kommer forslaget om, at undervisningen kan omfatte forskoling og anden supplering af den praktiske uddannelse. Samtidig skal henvises til forslaget om, at staten udreder lærlingenes befodringsudgifter i anledning af undervisningen.

Kommissionens flertal anbefaler, at de af det offentlige og i første række de af staten ydede tilskud og lån forøges i det omfang, som en omlægning af undervisningen i overensstemmelse med udviklingens krav gør det fornødent.

2. LOVENS OMRÅDE.

a. Lovens aldersgrænse.

Efter den gældende lovs §. 1 omfatter pligten til oprettelse af lærekontrakt kun personer, der ved antagelsen er under 18 år. Er de pågældende ved antagelsen derimod fyldt 18 år, er læreforholdet ikke omfattet af lærlingeloven og dennes faglige beskyttelsesregler. Bestemmelserne om uddannelse og svendeprove, om undervisning på faglig skole, tilsyns- og straffebestemmelserne i kapitel V, herunder om vedkommende faglige udvalgs beføjelser, de personlige betingelser for oplæringsadgang og bestemmelserne om læretid finder således ikke anvendelse på forholdet. Hvis imidlertid en lærling, der første gang er kommet i lære før det 18. år, men efter at være fyldt 18 år og inden læretidens udløb skifter læreplads i fortsættelse af et tidligere læreforhold, er det i praksis blevet antaget, at sådanne »fortsatte læreforhold« er undergivet lærlingelovens regler, således at der også i det nye læreforhold er pligt til at sørge for oprettelse af lærekontrakt. I praksis er det blevet antaget, at der i alt fald foreligger »fortsat læreforhold«,

- 1) når der inden for faget finder en sammenlægning sted af læretiden hos forskellige læremestre, hvilket tilfælde vil være det almindeligste eksempel på fortsat læreforhold,

- 2) i tilfælde, hvor det ved det første læreforholds indgåelse er blevet udtrykkeligt aftalt eller klart forudsat, at oplæringen skal fortsætte et andet sted, samt

- 3) i de i den gældende lovs § 15, stk. 2, (udk. § 16, stk. 2) omhandlede tilfælde.

Det er anset for formålstjenligt at lovfæste denne praksis, jfr. udk. § 1, stk. 1. Kommissionen har overvejet i selve loven at definere begrebet »fortsat læreforhold«. Da det imidlertid må forudses, at der vil kunne forekomme andre tilfælde af fortsatte læreforhold end de foran nævnte, og det næppe vil være muligt at give en udtømmende definition, har man ikke anset det for hensigtsmæssigt at forsøge i selve loven at give en definition af begrebet, men har ment at burde overlade den nærmere forståelse til almindelig fortolkning.

Ifølge lærlingestatistikken er der kun forholdsvis få personer, der, når de kommer i lære, er fyldt 18 år. For året 1953's vedkommende var det således for håndværks- og industrifagene vedkommende kun ca. 5 pct. og i butiksfaget ca. 4,5 pct. Inden for kontor- og handelsfagene var tallene ca. 10,5 pct. og ca. 10 pct., hvilket formentlig skyldes, at mange lærlinge inden for disse fag først slutter skolegangen med real- el-

ler studentereksamen. Inden for håndværks- og industrifagene er de fleste lærlinge (ca. 65 pct.) 15 eller 16 år ved læreforholdets påbegyndelse. Det må herved erindres, at statistikken er ufuldkommen, da den bygger på de indgåede lærekontrakter; lærekontrakter med personer over 18 år skal efter den gældende lov ikke godkendes, og antallet af sådanne læreforhold må antages at være større, end statistikken giver udtryk for.

Ungdomskommissionen har i sin betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« foreslået, at også unge over 18 år, der antages som lærlinge, skal være omfattet af lærlingeloven, og har samtidig foreslået, at lærlinge, der begynder læretiden efter det fyldte 18. år, eventuelt skal kunne udlæres på kortere tid end yngre.

Lærlingerådet har over for ungdomskommissionen erklæret sig principielt enigt i, at den i lærlingeloven fastsatte 18 års aldersgrænse udvides, således at også unge over 18 år, der antages som lærlinge, skal være omfattet af lærlingeloven. Rådet har derimod fundet det betænkeligt, at det som almindelig regel skulle fastslås, at sådanne unge *skal* udlæres på en kortere tid end yngre lærlinge.

Den norske lærlingelov finder anvendelse på personer mellem 15 og 20 år, og denne aldersgrænse kan af kongen udvides til det 21. år.

I 1952 blev der i folketinget fremsat forslag til lov om ændringer i lærlingeloven, hvorefter bl. a. aldersgrænsen skulle forhøjes til 21 år. Tilsvarende forslag er af De samvirkende Fagforbund fremsat over for kommissionen.

Til støtte for dette forslag er der nærmere henvist til, at også personer, der kommer i lære efter det fyldte 18. år, bør have mulighed for at få en egentlig faglig uddannelse, ligesom også disse personer har behov for den beskyttelse, som lærlingeloven yder. I overensstemmelse med dette synspunkt findes der da også allerede i en del kollektive overenskomster bestemmelser om, at der for lærlinge, der har påbe-

gyndt deres læreforhold efter det fyldte 18. år, skal gælde de samme regler som for lærlinge under 18 år. De lærlinge over 18 år, der ikke er omfattet af sådanne kollektive overenskomster, har ingen garanti for, at læremesteren kan give dem en sådan uddannelse, at de til sin tid kan aflægge svendeprov, hvortil der stilles samme krav som for de lærlinge, der er omfattet af loven. De kan ikke antages selv at kunne skønne over lærestedets egnethed, og så længe læremesteren ikke beskæftiger eller agter at beskæftige lærlinge omfattet af loven, har de faglige udvalg ikke nogen kompetence til at undersøge virksomheden og afgøre, hvorvidt der er tale om et egnet lærested.

Til begrundelse for en forhøjelse af aldersgrænsen er der endvidere henvist til, at børn tidligere almindeligvis kom i skole i 6-7 års alderen, medens børn nu i langt videre omfang er fyldt 7-8 år, inden de kommer i skole, således at de ofte vil være 15 år, inden de bliver udskrevet af skolen, jfr. folkeskolelovens § 43, hvorefter undervisningspligten, der varer i 7 år, indtræder ved skoleårets begyndelse for de børn, der på dette tidspunkt er fyldt 7 år. Hertil kommer yderligere, at der som nævnt side 91 i 1955 i folketinget er blevet fremsat forslag til ændringer i folkeskoleloven, hvorefter der skal indføres et nyt 8. skoleår samtidig med, at undervisningspligten fra 1966 at regne først skal ophøre med det fyldte 15. år (mod nu 14 år). Særlig inden for handels- og kontorområdet stilles der nu til dags i ret vidt omfang krav om realeksamen for at kunne komme i lære, hvilket vil sige, at de pågældende gennemgående er 17-18 år ved læreforholdets påbegyndelse. En fastholden af den nuværende aldersgrænse vil derfor inden for dette område kunne indebære den mulighed, at antagelse af de pågældende ofte vil blive udsat til efter det fyldte 18. år, hvorved parterne kommer uden for forpligtelserne i henhold til loven. Herved vil imidlertid et stort antal unge være uden mulighed for beskæftigelse i tiden indtil deres fyldte 18. år, og loven vil kun i meget begrænset udstræk-

ning komme til anvendelse for handels- og kontorområdet, hvilket er uheldigt, så meget mere som der ofte klages over, at de unge inden for handels- og kontorfaget ikke er i besiddelse af tilstrækkelige faglige kvalifikationer.

Repræsentanterne for Dansk Arbejdsgiverforening, Håndværksrådet, en gros- og detailhandelen såvel som repræsentanterne for Partiet Venstre og Det konservative Folkeparti har principielt ønsket at fastholde 18 års grænsen, og har til begrundelse herfor henvist til en vis konservativ tendens inden for håndværk og industri. De har endvidere navnlig henvist til, at det må befrygtes, at en forhøjelse af aldersgrænsen til det 21. år vil medføre, at mange arbejdsgivere – særlig inden for handels- og kontorområdet – som hidtil har ventet med at antage de unge, til de var fyldt 18 år, i så fald ville vente, til de pågældende ville være 21 år. Et meget stort antal unge ville derved blive unddraget muligheden for umiddelbart efter skolegangens afslutning at komme i lære og blive beskæftiget ved fagligt arbejde, således at der for de 3 årgange mellem 18 og 21 år i stort omfang ville opstå beskæftigelsesvanskeligheder. En sådan udvikling anses af disse medlemmer af kommissionen for yderst betænkelig, ikke mindst når henses til de store fødselsårgange.

For en fastholden af 18 års aldersgrænsen er det endvidere anført, at betænkeligheden ved at bevare denne grænse er blevet formindsket ved indførelsen af udkastets bestemmelse i § 1 om fortsatte læreforhold. Man har dernæst henvist til, at personer, der kommer i lære efter det fyldte 18. år, allerede nu på frivillig basis kan gennemgå en almindelig læringeuddannelse og afslutte denne med sædvanlig svendeproeve. Særlig fra handelens side er det yderligere anført, at de personer, der søger deres uddannelse inden for disse fag, som regel har en længere skoleuddannelse bag sig, og at det må anses for urimeligt, at disse personer, der har opnået en større modenhed, skal behandles efter samme regler som de 14–15-

årige. Endelig er det anført, at der inden for handelen er mulighed for andre uddannelsesformer end den almindelige læringeuddannelse. Således søger mange efter bestået realeksamen en uddannelse på en højere handelsskole. Da sådanne uddannelsesformer anses for fuldt så gode som læringeuddannelsen, findes det mindre rimeligt gennem en forhøjelse af aldersgrænsen til det 21. år fremtidigt at vanskeliggøre mulighederne for sådanne unge personers praktiske beskæftigelse uden lærekontrakt.

Kommissionens medlemmer har principielt fastholdt deres standpunkter. Under hensyn til, at den kommende skolelov muligt vil forlænge skolegangen med et år, at der i kommissionen har været enighed om, at personer over lovens aldersgrænse, der efter frivillig aftale med arbejdsgiveren skal påbegynde et egentligt læreforhold, bør være omfattet af lovens regler om uddannelse, svendeproeve m. m., jfr. udk. § 26 med bemærkninger, samt i erkendelse af den store betydning, der må tillægges en enstemmig indstilling bl. a. på dette punkt, har kommissionens flertal dog kunnet samles om en forhøjelse af lovens almindelige aldersgrænse til det 19. år, jfr. udk. § 1, stk. 1.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) har ikke kunnet tiltræde en forhøjelse af lovens aldersgrænse.

b. Hvilket arbejde omfattes af loven.

Ifølge den gældende lovs § 1, stk. 1, har kun håndværkere, industridrivende, handlende, beværtere, gartnere eller andre *næringsdrivende* (herunder næringsdrivende selskaber samt andels- og forbrugsforeninger) pligt til at sørge for, at der bliver oprettet lærekontrakt. I praksis har der været en del usikkerhed med hensyn til, hvad udtrykket »næringsdrivende« dækker, og også andre virksomheder end egentlig næringsdrivende – således f. eks. sygekasse- og organisationskontorer – har mulighed for at give en faglig uddannelse. Under hensyn hertil samt til, at der i videst muligt omfang bør sikres ungdommen adgang til at opnå

en egentlig faglig uddannelse, har kommissionen fundet det rigtigt principielt at fastslå, at loven finder anvendelse på *alle* virksomheder, i hvilke der udføres *fagligt arbejde*. Ved lovens formulering udelukkes enhver tvivl om, hvorvidt f. eks. sygekasse- og organisationskontorer samt koncessionerede virksomheder falder ind under loven. Det må herved erindres, at visse områder, inden for hvilke der ikke ved 1937-lovens ikrafttræden anvendtes lærekontrakt, er holdt uden for loven, således at disse områder kun kan inddrages under denne, såfremt der herom træffes bestemmelse i henhold til den gældende lovs § 1, stk. 4, (udk. § 1, stk. 5).

Der har således ikke hidtil været anvendt lærekontrakt inden for *landbruget*. Kommissionen er efter de fra de faglige organisationer inden for landbruget indhentede erklæringer af den opfattelse, at der foreløbig ikke vil kunne tilvejebringes enighed om at søge de unges uddannelse inden for landbruget inddraget under lærlingeloven.

For *mejerifagets* vedkommende har indenrigsministeriet i cirkulære af 7. september 1923 bl. a. udtalt, at dette fag ikke skulle anses som hørende under lærlingeloven af 6. maj 1921. Efter den nuværende lovs vedtagelse har der fra De samvirkende Fagforbunds side været rejst spørgsmål om fagets inddragelse under lærlingeloven. Spørgsmålet har været genstand for forhandlinger mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer, hvilket den 13. april 1955 har resulteret i, at organisationerne er enedes om fastsættelse af uddannelsesregler for faget. Kommissionen er af den opfattelse, at den nuværende lovs § 1, stk. 1, efter sin ordlyd også omfatter mejerifaget. Spørgsmålet om dette områdes anerkendelse som fag i henhold til lovens § 1, stk. 4, (udk. § 1, stk. 5) samt om eventuel dispensation efter lovens § 1, stk. 5, (udk. § 1, stk. 6) må afgøres af arbejdsministeren og handelsministeren i forening efter de herom gældende regler. De interesserede organisationer har anmodet om at få faget anerkendt i medfør af lovens § 1,

stk. 4, og samtidig anmodet om dispensation efter § 1, stk. 5.

Også spørgsmålet om *husassistentuddannelsen* har været drøftet i kommissionen. Efter den nuværende lovs formulering falder husassistentuddannelsen uden for loven, der alene tager sigte på næringsdrivende. Det synes ikke muligt at indordne denne uddannelse under lærlingelovens system. Spørgsmålene om lovens faglige og uddannelsesmæssige krav til læremestrene, kontrol med lærestedernes egnethed m. m. ville volde meget betydelige vanskeligheder. Ud fra disse synspunkter har husassistentkommissionen i sin i 1943 afgivne betænkning taget afstand fra at basere en husassistentuddannelse på lærlingelovens principper, hvilket synspunkt kommissionen kan tilslutte sig.

Det førnævnte indenrigsministerielle cirkulære af 7. september 1923 udtalte endvidere, at man ikke for tiden fandt anledning til at inddrage *forsikrings- og bankvirksomheder* under loven. I det i 1931–32 på rigsdagen fremsatte forslag til lærlingelov var bankvirksomhed udtrykkelig nævnt som omfattet af lovens bestemmelser. En bestemmelse herom blev imidlertid ikke optaget i det sidste forslag til 1937-loven. I bemærkningerne til dette lovforslag var det anført, at »det i og for sig følger af sig selv, at disse virksomheder henhører under begrebet næringsdrivende«. Da der i loven imidlertid blev åbnet adgang til at holde visse faglige områder udenfor, forventede man den gang, at spørgsmålet om bankers, sparekassers og forsikringsselskabers forhold til lærlingeloven ville blive gjort til genstand for forhandling med de faglige organer. I 1939 udtalte socialministeriet efter forhandling med handelsministeriet over for Handels- og Kontormedhjælperforbundet, at banker, sparekasser og forsikringsselskaber ikke burde inddrages under lærlingelovens bestemmelser, forinden der i medfør af lovens § 1, stk. 5, var truffet formel afgørelse angående de pågældende virksomheders stilling. Spørgsmålet har derefter været genstand for forskellige for-

handlinger, der endnu ikke er blevet endelig afsluttet.

Kommissionen har fra de pågældende virksomheders organisationer indhentet erklæringer om uddannelsen af lærlinge inden for disse områder og er enig om, at de pågældende virksomheder principielt må anses som omfattet af loven. Det må imidlertid henskydes til administrationens afgørelse, hvorvidt der måtte være grundlag for i medfør af den gældende lovs § 1, stk. 5, (udk. § 1, stk. 6) at meddele de pågældende virksomheder dispensation, hvorved bemærkes, at handelsministeriet fornylig har godkendt undervisningsplaner for forsikringsskolen og bankskolen.

Endelig har kommissionen fra Sagfører-rådet indhentet en udtalelse om uddannelse af elever på *sagførerkontorer*. Ifølge rådets erklæring er arbejdet på sagførerkontorer af en så speciel art, at der ikke er mulighed for at give de unge personer en egentlig lærlingeuddannelse. Kommissionen skal hertil for sit vedkommende udtale, at der efter kommissionens formening også på sagførerkontorer i et vist omfang vil kunne gives en egentlig faglig uddannelse i kontorfaget, hvorfor disse kontorer principielt må anses for omfattet af loven.

Også på *landinspektørkontorer* vil der almindeligvis kunne gives de unge en faglig uddannelse inden for kontorfaget, hvorfor også denne kategori vil være omfattet af loven.

Allerede 1937-loven har i § 1, stk. 9, fastslået, at loven også finder anvendelse på de af *staten* og *kommunerne* beskæftigede personer under 18 år. Undtagelse herfra gøres i loven for personer, der ansættes i statens tjeneste som aspiranter til en tjenestemandsstilling, og som derfor falder ind under tjenestemandsløven. Der har i kommissionen været enighed om at bibeholde formuleringen i den gældende lovs stk. 9, der svarer til udk. stk. 9, idet man dog har foretaget en redaktionel ændring for at tydeliggøre, at loven under alle omstændigheder – som hidtil – finder anvendelse på de af kommunerne beskæftigede personer

under lovens aldersgrænse. Kommissionen ønsker at fremhæve, at kommissionen har forudsat, at der for statens vedkommende i tilfælde, hvor ansættelsen ikke er sket med tjenestemandsansættelse for øje, og hvor betingelserne efter udk. § 1, stk. 6, for meddelelse af dispensation ikke foreligger, oprettes lærekontrakt også på områder, hvor der rent faktisk ikke hidtil er blevet oprettet kontrakt.

Pligten til at oprette lærekontrakt består ifølge udkastet, når der i vedkommende virksomhed udføres *fagligt arbejde*. Virksomheder, i hvilke der ikke udføres fagligt arbejde, er derimod berettiget til at antage personer under 19 år uden oprettelse af kontrakt. Man har fundet det nødvendigt i selve loven at angive, hvad der skal forstås ved fagligt arbejde, og det er i udk. § 1, stk. 1, angivet som »arbejde, der i henhold til denne lov er godkendt som fag, eller som henhører under et sådant fag«, jfr. herved udk. § 1, stk. 5. Hvilke fag, der er godkendt som sådanne i lovens forstand, fremgår af arbejds- og socialministeriets oversigt af 29. marts 1952 med senere ændringer. Der kan iøvrigt henvises til den som bilag 5 optrykte oversigt over læretidens længde, hvori de forskellige fag står anført. I henhold til den gældende lovs § 19, stk. 5, (udk. § 20, stk. 5) er der allerede nu for de fleste fags vedkommende fastsat uddannelsesregler. Det fremgår af disse regler, hvilket arbejde lærlingene inden for de respektive fag skal oplæres i, og alt sådant arbejde er fagligt arbejde. Men iøvrigt må den nævnte bestemmelse ses i sammenhæng med den gældende lovs § 19, stk. 7, (udk. § 20, stk. 6) hvorefter de faglige udvalg skal virke for, at arbejdsforholdene tilrettelægges således, at alt det arbejde, der naturligt henhører under lærlingeuddannelsen, inddrages under loven. Opstår der tvivl om, hvorvidt et bestemt arbejde er fagligt arbejde, har det hidtil været domstolene, der skulle tage endelig stilling til spørgsmålet. Da et spørgsmål af så faglig betonet karakter må skønnes bedst

at kunne afgøres af et fagligt organ, er det i udk. § 1, stk. 4, foreslået, at dette spørgsmål skal afgøres endeligt af lærlingerådet, efter at dette forud har indhentet en erklæring fra vedkommende faglige udvalg. Derimod vil afgørelsen af spørgsmålet om, hvorvidt en person faktisk har været beskæftiget ved et bestemt arbejde, hvilket som regel vil kræve nærmere bevisførelse, også efter udkastet henhøre under domstolene.

I forbindelse med udk. § 1, stk. 3, har man drøftet de i den norske lov indeholdte bestemmelser om *vikarer* inden for handels- og kontorvirksomhed. Disse anses i henhold til den norske lov ikke for lærlinge, forudsat at arbejdsforholdets varighed ikke overstiger 3 måneder. Man har imidlertid ikke fundet grund til at foreslå tilsvarende bestemmelser indført herhjemme.

Af handelsorganisationerne er der over for kommissionen blevet fremsat forslag om en *særlig lov for handelen*, således at den nuværende lærlingelov skulle deles i 2 love med 2 lærlingeråd, nemlig en lov for håndværk og industri og en lov for handels- og kontorvirksomhed, idet iøvrigt en række regler, herunder de almindelige beskyttelsesregler, skulle være fælles for de to områder.

Som begrundelse for dette forslag er der særlig henvist til, at lærlingelovgivningen altid i særlig grad har haft håndværket og industrien for øje, og at der iøvrigt består store forskelle mellem handelen på den ene side og håndværk og industri på den anden side såvel med hensyn til den praktiske som den teoretiske uddannelse. Inden for handelen er det således ikke på samme måde som inden for håndværk og industri en afgørende betingelse for at kunne virke i faget eller for at kunne optages i fagets faglige organisationer, at de pågældende har gennemgået en lærlingeuddannelse.

I det lovudkast, der er resultatet af kommissionens arbejde, er der i vidt omfang taget hensyn til handelens særlige forhold.

Der kan således henvises til udk. § 12, stk. 2, hvorefter der ikke for kontor-, butiks- og handelsfagets vedkommende skal aflægges svendeproeve, men til gengæld kan godkendes en fagprøve, for så vidt der i vedkommende faglige fællesudvalg er enighed herom. Endvidere kan henvises til udk. § 12, stk. 5, der fastsætter den alene for kontor-, butiks- og handelslærlinge gældende regel, at disse ikke må få udleveret lærebrev, forinden de har bestået handelsmedhjælpereksamen eller en tilsvarende eller mere omfattende prøve, jfr. dog udk. § 13, stk. 4. Også ved de i udk. § 13, stk. 2, omhandlede bestemmelser om fagklasseundervisning og forskoling og ved bestemmelserne i udk. § 13, stk. 3, om undervisningens eventuelle udstrækning til kl. 21 er der taget særligt hensyn til de fra handelens side fremførte ønsker, idet disse bestemmelser ikke finder anvendelse på handels-, kontor- og butikslærlinge. Endvidere kan der peges på de i udk. § 21 foreslåede ændrede regler om lærlingerådets sammensætning, hvorefter Dansk Arbejdsgiverforening, som en del handelsvirksomheder – særlig inden for en gros handelen – står tilsluttet, fremtidigt skal udpege 2 medlemmer til rådet mod tidligere kun 1, samtidig med at Håndværksrådet kun skal udpege 2 mod tidligere 3.

Under hensyn til, at der således ved udkastets formulering er taget rimeligt hensyn til handelens særlige forhold, specielt vedrørende uddannelsen, at beskyttelsesreglerne måtte være gældende for lærlinge inden for handels-, kontor- og butiksvirksomheder i samme omfang som for lærlinge inden for håndværk og industri, at det må anses for uheldigt med to lærlingeråd, hvorved ensartede spørgsmål, selv om der ikke gjorde sig særlige forhold for handelen gældende, kunne blive afgjort forskelligt, alt eftersom det drejede sig om lærlinge inden for håndværk og industri eller lærlinge i handels-, kontor- eller butiksvirksomheder, samt til at administrationen vedrørende lærlingeuddannelsen i det hele ville blive besværliggjort ved 2 love og 2 lærlingeråd,

har kommissionens flertal ikke fundet grundlag for at fremsætte forslag om en særlig lov for handelen.

Et mindretal (*I. P. Jensen og Lund*) har ikke kunnet tilslutte sig dette standpunkt og har ud fra de foran anførte synspunkter fastholdt ønsket om en særlig lov for handelen med følgende begrundelse:

»Håndværkets og industriens lærlinge uddannes i et fagmæssigt og håndværksbetonet arbejde, medens hovedvægten for handelens lærlinge lægges på uddannelse i alle discipliner vedrørende køb, salg og varekundskab samt de dermed forbundne økonomiske og regnskabsmæssige forpligtelser.

Håndværkets og industriens fællesudvalg og faglige udvalg deltager i stor udstrækning i tilrettelægningen og selve ledelsen af de tekniske skoler, hvorimod handelen har et skoleråd for tilrettelægningen af den teoretiske undervisning, som ledes af specialuddannede pædagoger på handelsskolerne under handelsskoleinspektørens tilsyn.

Endelig skal vi gøre opmærksom på, at erhvervsorganisationerne inden for handelen ikke på samme måde som håndværkets og industriens fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer griber ind i de rent lønmæssige forhold, men alene beskæftiger sig med mere principielle forhold vedrørende handelen.

Blandt andet disse forskellige forhold bevirker, at en lang række af lovens paragraffer har særlige bestemmelser for handelen, og om andre gælder det, at udformningen kunne have vundet i klarhed og enkelhed, hvis man ikke havde måttet tage hensyn til de vidt forskellige forhold i handel og håndværk og industri.

Til yderligere støtte for ønsket om en særskilt lærlingelov for handelen kan også henvises til, at man på et andet område, nemlig inden for lovgivningen om arbejderbeskyttelse, i 1954 imødekom handelens ønske om ud fra rent praktiske hensyn at give en særskilt lov om arbejderbeskyttelse inden for handels- og kontorvirksomhed, således at man ikke står uden fortilfælde.»

Der er dog ikke fra mindretallets side formuleret noget forslag til en særlig lov for handelen.

c. Undtagelser fra pligten til oprettelse af lærekontrakt.

Over for kommissionen er der fremsat forslag om, at den gældende lovs § 1, stk. 3, nr. 2, (udk. § 1, stk. 3, *litra b*)) ændres derhen, at lærekontrakt ikke skal oprettes, når ansættelsen på grund af den på arbejdsstedet rådende arbejdsdeling alene angår udførelsen af en del af det arbejde, som normalt henhører under lærlinguddannelsen i et fag, og som derfor ikke forudsætter nogen faglig uddannelse.

Der har i kommissionen været enighed om, at bestemmelserne i udk. stk. 3, *litra b*)–c), forudsætter, at det omhandlede arbejde er af faglig art. Under hensyn hertil samt til, at forslaget ikke tilsigter nogen reel ændring i de nuværende bestemmelser, har man ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at gå ind for forslaget. Det bemærkes herved, at det må være en betingelse for fritagelse for oprettelse af lærekontrakt i medfør af udk. § 1, stk. 3, *litra b*), at »den på arbejdsstedet rådende arbejdsdeling« ikke er vilkårlig, men beror på virksomhedens struktur.

Der har endvidere været fremsat forslag om, at de faglige udvalg skal afgøre, hvorvidt en person er antaget som lærling eller er omfattet af undtagelsesbestemmelserne i udk. § 1, stk. 3, *litra a*), *b*) eller *c*), hvilke spørgsmål hidtil har henhørt under domstolenes afgørelse. Inden for kommissionen har der været enighed om, at afgørelsen af faglige spørgsmål bør henhøre under de faglige organer, jfr. nedenfor under afsnit 15 om kompetenceregler, side 100. I konsekvens af dette synspunkt har man i udk. § 1, stk. 4, foreslået, at lærlingerådet efter at have hørt det faglige udvalg skal afgøre, hvorvidt der foreligger fagligt arbejde, jfr. foran side 74–75. Har rådet fastslået, at der foreligger fagligt arbejde, er det hermed også statueret, at der ikke er tale om budtjeneste eller andet af det i udk. § 1, stk. 3,

litra a), omtalte arbejde. Ligesom det faglige udvalg bør være med ved afgørelsen af, om der foreligger fagligt arbejde, og dermed om betingelserne efter udk. § 1, stk. 3, litra a), om fritagelse for oprettelse af lærekontrakt foreligger, således bør udvalget også have lejlighed til at udtale sig om, hvorvidt de fagligt betonedede betingelser i udk. § 1, stk. 3, litra b) eller c), for fritagelse for oprettelse af lærekontrakt foreligger. I stedet for i disse tilfælde at lade de faglige udvalg træffe afgørelse med adgang til appel til lærlingerådet, har man anset det for mest hensigtsmæssigt at lade lærlingerådet træffe afgørelsen, efter forud at have hørt det faglige udvalg.

Under kommissionens drøftelser af *specialarbejderbestemmelserne* er der fremsat forslag om at lade de bestemmelser i den gældende lærlingelov, der omhandler pligten til oprettelse af specialarbejderkontrakt (§ 1, stk. 7) og indholdet heraf (§ 5), samt pligten til at lade specialarbejdere deltage i undervisning (§ 13), helt udgå af loven. Der kan herved henvises til, at hverken i 1889- eller i 1921-loven fandtes bestemmelser for specialarbejdere, der faldt helt uden for disse love. Først i det i folketinget i januar 1925 fremsatte forslag til lov om lærlingeforholdet, der ikke blev gennemført som lov, blev der – dog kun for handels- og kontorområdets vedkommende – foreslået indført bestemmelser om oprettelse af specialarbejderkontrakt af nærmere angivet indhold; principalen skulle endvidere have pligt til at lade specialarbejderne deltage i handelsskoleundervisning og betale de hermed forbundne udgifter samt til at betale specialarbejdernes sygekassekontingent. Disse regler må ses på baggrund af, at der allerede dengang fra handelens side var blevet fremsat krav om en særlig lov for handelen. Dette krav kunne ikke imødekommes. Man mente, at visse arbejdsområder, således arbejde, der bestod i ekspedition af kunder i specialforretninger, i telefonpasning, maskinskrivning og stenografi, og sådant arbejde med bogholderi, regn-

skabsføring og lignende, som det ikke var muligt at give de pågældende unge en hel eller delvis uddannelse igennem, kunne holdes uden for loven. Til gengæld burde der sikres disse personer en vis beskyttelse gennem oprettelse af specialarbejderkontrakter, ligesom der burde sikres dem en vis teoretisk undervisning, som de kunne få brug for senere. Medens reglerne om oprettelse af specialarbejderkontrakt således oprindeligt kun var foreslået for handels- og kontorområdets vedkommende, blev de ved den endelige lovs udformning i 1937 gjort anvendelige også for håndværket og industrien.

Ifølge de fra håndværkets og industriens organisationer samt De samvirkende Fagforbund meddelte oplysninger bliver der kun i ganske ringe omfang oprettet specialarbejderkontrakter inden for disse områder. Efter at bestemmelserne om specialarbejderkontrakter har været i kraft i 18 år, har det således vist sig, at der praktisk taget ikke har været behov for disse kontrakter inden for håndværk og industri. Efter at en del af de arbejdsområder inden for kontorområdet, nemlig maskinskrivning, stenografi, bogholderi og regnskabsføring, der ifølge 1925-lovforslaget skulle holdes uden for loven, er blevet anerkendt som fagligt arbejde, hvoraf følger, at personer under lovens aldersgrænse, der antages til dette arbejde, skal have egentlig lærekontrakt, er en væsentlig del af det grundlag, der i sin tid foranledigede det oprindelige forslag om specialarbejderkontrakter inden for handels- og kontorområdet, dermed bortfaldet. Der er da heller ikke fra handelens side givet udtryk for ønsker om at opretholde disse bestemmelser.

Som begrundelse for at lade de særlige specialarbejderbestemmelser udgå af lærlingeloven er det fra De samvirkende Fagforbunds side endvidere anført, at man ingen interesse har i at bevare bestemmelserne, idet denne gruppe arbejdere som regel er omfattet af de kollektive overenskomster. Den sociale beskyttelse, der ved den gældende lærlingelov er tillagt specialarbejdere, vil fremtidigt kunne sikres dem gennem de

kollektive overenskomster, hvorved bemærkes, at der ikke i lærlingeloven bestemmelser om dette arbejdsforholdes rigthed eller om opsigelsesvarsel, ligesom vilkårene heller ikke er sikret i love illedes at værdien af disse kontrakter været meget problematisk. Medens under ingen udgør en væsentlig del af lærlinguddannelse, er noget tilsvarende ~~ikke~~ tilfældet for specialarbejdere, hvorfor det da også findes ubetænkeligt at ophæve reglerne om specialarbejdernes undervisning, en undervisning, som kun i meget ringe grad er blevet praktiseret. Hvor der inden for visse særlige områder måtte være trang til at give specialarbejderne en undervisning, vil også dette spørgsmål kunne ordnes gennem organisationernes aftaler, og den omstændighed, at bestemmelserne om specialarbejdernes undervisning udgår af loven, kan ikke antages at få nogen indflydelse på mulighederne for at få statstilskud til en eventuel undervisning på de faglige skoler. Opmærksomheden henledes herved også på, at specialarbejderne efter kommissionens opfattelse i modsætning til lærlinge må falde ind under ungdomsskoleloven (lov nr. 219 af 11. juni 1954), hvorved der er sikret dem mulighed for at få en såvel almindelig som erhvervsbetonet undervisning.

Som begrundelse for indførelse af pligten til oprettelse af specialarbejderkontrakter har der bl. a. været henvist til, at der derved ville skabes klarhed over, at den unge ikke var antaget som lærling. Erfaringerne synes imidlertid at have vist, at de unge arbejdere, der inden deres fyldte 18. år er blevet antaget som specialarbejdere, og deres forældre ofte har fået den opfattelse, at der var indgået et egentligt læreforhold, fordi der forelå en kontrakt. Det rette forhold er som regel først blevet klarlagt, når de unge mente at skulle indstilles til svendeprøve og da fik at vide, at de ikke havde været ansat på lærekontrakt. I sådanne tilfælde vil der vel i almindelighed blive rejst erstatningssag ved voldgiftsret mod arbejdsgiveren, men en eventuel erstatning vil ikke kunne råde bod på det forhold, at den unge

ikke havde fået den faglige uddannelse, som han og hans forældre havde troet, at han fik. Ved en ophævelse af bestemmelserne om oprettelse af kontrakt for specialarbejderne skulle der herefter være skabt større klarhed over, at der ikke er tale om et læreforhold.

Under hensyn til det således anførte, der i kommissionen i det hele er blevet tiltrådt fra arbejdsgiverside, har der i kommissionen været enighed om at lade bestemmelserne i den gældende lovs § 1, stk. 7, § 5 og § 13 udgå, medens det af hensyn til den klareste mulige afgrænsning af lærlingebegrebet er blevet anset for hensigtsmæssigt at bibeholde bestemmelserne i udk. § 1, stk. 3, litra a)–c).

Under drøftelserne af udk. § 1, stk. 3, litra d), har man anset det for rigtigt udtrykkeligt at anføre, at ordet »børn« også skal omfatte *adoptivbørn*. Med hensyn til fraskiltes børn har der været enighed om, at fritagelse for pligt til at oprette lærekontrakt efter bestemmelsens hensigt alene bør gælde for de tilfælde, hvor barnet er i lære hos den af forældrene, der har forældremyndigheden. Forholdet må imidlertid anses for at være af en så speciel art, at man ikke har ment at burde foreslå en særlig bestemmelse herom optaget i loven.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 1, stk. 5, (udk. § 1, stk. 6) om særlig fritagelse for enkelte fag eller virksomheder til at oprette lærekontrakt, har man foreslået opretholdt med enkelte ændringer, hvorom henvises til bemærkningerne nedenfor til det nævnte stykke i udkastet.

I henhold til den gældende lovs § 1, stk. 6, (udk. § 1, stk. 7) træffer arbejdsministeren og handelsministeren i forening bestemmelse om, i hvilket omfang loven skal finde anvendelse *dels* på personer, der som led i en skole- eller højskoleuddannelse søger at erhverve sig kundskab til enkelte dele af et fag, *dels* på personer, der på grund af legemlige eller åndelige svagheder er ind-

skrænket i deres erhvervsevne, eller som under børneforsorg er anbragt uden for hjemmet, og dels på personer, der opholder sig i fængsel. En bekendtgørelse herom har af arbejdsministeriet været under udarbejdelse og har stort set været færdigbehandlet,

inden lærlingekommissionen blev nedsat, men har derefter beroet på udfaldet af kommissionens arbejde. Kommissionen har imidlertid ikke fundet anledning til på det heromhandlede område at foreslå ændringer i de gældende bestemmelser.

3. KONTRAKTGODKENDELSEN.

I henhold til den gældende lovs § 1, stk. 1, (udk. § 1, stk. 1) skal der, forinden en person under lovens aldersgrænse antages til fagligt arbejde, oprettes skriftlig kontrakt, som skal godkendes, og som almindeligvis udfærdiges på de af arbejdsministeriet godkendte kontraktformularer, jfr. den gældende lovs (og udk.) § 1, stk. 8. Denne praksis foreslås lovfæstet i udk. § 1, stk. 1, 3. pkt.

Efter politiets opløsning i september 1944 blev ved justitsministeriets bekendtgørelse af 7. november 1944 kontraktgodkendelsen i *provinserne* henlagt til de offentlige arbejdsanvisningskontorer. Denne ordning, der oprindeligt kun var tænkt som midlertidig, blev under hensyn til, at politiet tidligere havde udtrykt ønske om at måtte blive aflastet for det godkendelsesarbejde, som den gældende lærlingelov pålægger det, opretholdt også efter, at politiet efter besættelsens ophør iøvrigt havde genoptaget sine sædvanlige funktioner.

Man har i kommissionen fundet det naturligt, at den kontraktgodkendende virksomhed udøves af de offentlige arbejdsanvisningsmyndigheder, det vil sige det offentlige arbejdsanvisningskontor, inden for hvis distrikt arbejdsstedet er beliggende, der i forvejen udøver anvisningsvirksomhed også med hensyn til lærlinge. Da der endvidere inden for kommissionen efter de foreliggende oplysninger har været altovervejende enighed om, at den siden 1944 praktiserede ordning har virket tilfredsstillende både for læremestre og lærlinge og i forhold til ministerierne og de faglige udvalg, har man foreslået ordningen lovfæstet. Et medlem (*Kryger*) har ikke fundet den omhandlede ordning tilfredsstillende.

For *Københavns og Frederiksbergs* vedkommende er det i henhold til den gældende lov arbejdsdirektoratet, der skal godkende kontrakterne. I konsekvens af den for provinsen foreslåede ordning og under hensyn til, at arbejdsanvisningskontorerne virksomhed i henhold til loven i udk. § 22 er foreslået henlagt under arbejdsdirektoratet, der herved på dette område bliver ankeinstans i forhold til anvisningskontorerne, har man foreslået, at også kontraktgodkendelsen i København og på Frederiksberg bliver henlagt til anvisningsmyndigheden for dette område, nemlig centralarbejdsanvisningskontoret for København og Frederiksberg, jfr. iøvrigt om arbejdsdirektoratets tilsynsmyndighed side 101.

De kontraktgodkendende myndigheder skal ikke forelægge kontrakterne for de faglige udvalg inden godkendelsen, medmindre der i forbindelse med godkendelsen rejser sig særlige problemer.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) har foreslået i udk. § 1, stk. 1, 1. pkt., at ændre ordet »skal« til »kan« og har til begrundelse herfor nærmere anført følgende:

»Mindretallet tilstræber så frie forhold for uddannelsen som muligt og foreslår derfor kontrakttvangen ophævet. Det foreslåede »kan« tilsigter at lade den foreslåede lov gælde for kontraktmæssigt aftalte læreforhold med de økonomiske fordele og forpligtelser et sådant medfører, medens det ikke forhindrer, at unge gennem et løsere arbejdsforhold – og under andre og bedre lønforhold – får lejlighed til selv at tilegne sig den fornødne faglige dygtighed, som kvalificerer til et svendebrev (jfr. side 36 om dette mindretals forslag til en ny paragraf efter udk. § 26). Mindretallet me-

ner, at man ved at tvinge alle arbejdsforhold af faglig karakter ind under lærlinge-loven vil afskære mange fra at få en faglig uddannelse i de unge år. De egentlige læreforhold, som forslaget herefter kommer til at omfatte, formodes at indeholde så mange gensidige fordele, at disse alligevel vil blive indgået i stort omfang.»

I forbindelse med kontraktgodkendelsen har man også drøftet spørgsmålet om, i hvilket omfang der bør kunne godkendes sådanne *ændringer i eller tilføjelser til kontraktformularen*, som går ud over en almindelig udfyldning af formularens bestemmelser. Det er over for kommissionen oplyst, at bestemmelser, der er en gentagelse af loven, rene ordensregler og lignende eller bestemmelser, som er lærefor-

holdet uvedkommende, ifølge arbejdsministeriets praksis ikke kan optages i kontrakten. Denne praksis har kommissionen fundet det rimeligt at opretholde, men der bør dog være en mulighed for at optage individuelle bestemmelser i kontrakten, når det faglige udvalg tiltræder dette. En hertil sigtende bestemmelse er foreslået optaget i udk. § 1, stk. 1, 4. pkt.

Ligeledes har det været drøftet, hvorvidt læremesteren i tilfælde, hvor *lærlingens uddannelse skal foregå hos flere forskellige læremestre*, allerede ved det første læreforholds indgåelse i kontrakten burde angive, hos hvem læreforholdet skulle fortsætte. Et sådant krav har man dog under hensyn til de med dets opfyldelse forbundne praktiske vanskeligheder ikke ment at kunne opstille.

4. LÆRETID.

Ifølge den gældende lovs § 3, stk. 2, (udk. § 3, stk. 2) er det de pågældende faglige fællesudvalg, der fastsætter den for vedkommende fag gældende minimums- og maksimumslæretid, dog at maksimumslæretiden ikke uden særlig tilladelse må overstige 4 år. Af bilag 5 fremgår den for tiden for de forskellige fag gældende læretid. Det ses heraf, at læretiden for 36 fags vedkommende kan overstige 4 år.

Som anført side 20–21 har kommissionen drøftet, hvorvidt der måtte være mulighed for en *nedsættelse af læretiden* og har i den anledning ved den tidligere omtalte henvendelse til de faglige udvalg repræsenterende 90 fag anmodet disse om en udtalelse om, hvorvidt oplæringen, f. eks. ved en fuldt rationel tilrettelæggelse, vil kunne gøres mere effektiv, således at læretiden eventuelt vil kunne forkortes.

Af de 83 fag, for hvilke besvarelse foreligger, er dette spørgsmål i alt overvejende grad (nemlig for 75 fags vedkommende) besvaret benægtende.

Udvalgene er samtidig blevet anmodet om en udtalelse om, hvorvidt det måtte være

formålstjenligt at få fastsat generelle regler om *læretidens graduering* under hensyntagen til lærlingenes alder, modenhed og forudsætninger ved lærens begyndelse. 35 fag har eller ønsker gennemført en graduering væsentligt efter alder, men også delvis efter forudgående uddannelse (eksamen), medens 48 fag ikke har eller ikke ønsker nogen graduering.

Under drøftelserne om muligheden for en nedsættelse af læretiden har man også været opmærksom på de af kontorchef i centralarbejdsanvisningskontoret K. Vedel-Petersen fremsatte synspunkter om en *fremrykket tiltrædelsesalder* i forbindelse med en nedsættelse af læretiden. Disse synspunkter går nærmere ud på, at der skulle indrettes en fælles almenfaglig undervisning for alle unge i alderen fra det 14. til det 16. år. Når disse unge efter udløbet af den 7-årige undervisningspligt udskrives af skolen og antages til arbejde, skulle arbejdsgiveren have pligt til at påse, at de pågældende unge deltog regelmæssigt i undervisningen i den for disse oprettede *ungdomsfagskole*. Den egentlige faglige uddannelse skulle da først

påbegyndes efter det fyldte 16. år. Som følge heraf måtte § 1, stk. 2, i den gældende lov ændres derhen, at ingen kunne indtræde i læreforhold, før vedkommende var fyldt 16 år. Til gengæld skulle læretiden i vidt omfang kunne nedsættes til 3½ og undtagelsesvis 3 år. Fordelen ved en sådan ordning skulle ligge deri, at det endelige valg af fag blev udsat, indtil de unge selv havde erfaret noget om praktisk arbejde og arbejdsvilkår og derfor bedre kunne vælge, ligesom den *erhvervsvejledning*, der kan ydes de unge ved valg af fag, med større sikkerhed ville kunne bidrage til det rette erhvervsvalg, end når spørgsmålet skal afklares allerede i 14-års alderen.

De af kontorchef K. Vedel-Petersen fremsatte synspunkter har været medinddraget i ungdomsskolekommissionens overvejelser. Nævnte kommission har dog ikke fremsat et så vidtgående forslag allerede af den grund, at håndværkets og handelens uddannelsesformer ikke faldt ind under denne kommissions kommissorium, men har alene foreslået, at der i mindst en trediedel af det for ungdomsskolen fastsatte minimumstimer skal gives en erhvervs- og samfundsbetonet undervisning, jfr. nu § 1 i lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v., hvilken lov dog ikke tager sigte på lærlinge, jfr. dens § 1, stk. 4.

Lærlingekommissionens flertal må være af den opfattelse, at det fortsat – inden for lovens nuværende rammer – bør være overladt til de faglige udvalg at fastsætte læretiden, og finder herefter – særlig henset til udvalgenes svar – ikke anledning til at foreslå ændringer hverken med hensyn til de almindelige læretidsregler eller med henblik på indførelse af generelle regler om læretidens graduering. Man ønsker i denne forbindelse at pege på, at vægten stadig – uanset det af hensyn til de store årganges uddannelsesmuligheder ønskelige i en udvikelse af lærepladserne – må lægges på uddannelsen, således at denne bliver så afrundet som mulig. Hvor der imidlertid inden for et fag gennemføres en egentlig forskoling, vil dette formentlig som regel

kunne berettige til en vis nedsættelse af læretiden. Men spørgsmålet om nedsættelse af læretiden i disse tilfælde bør overlades til afgørelse af de faglige udvalg.

Særlig med hensyn til det af kontorchef K. Vedel-Petersen fremførte bemærkes, at kommissionens flertal ikke er uenigt i, at det ikke sjældent kan være rimeligt at nedsætte den for et fag i almindelighed gældende læretid i tilfælde, hvor lærlingen er i besiddelse af en større modenhed, end det i almindelighed er tilfældet for fagets lærlinge. Man må dog finde det betænkeligt at foreslå generelle regler herom, idet herhenhørende spørgsmål bør overlades til de enkelte faglige udvalg, jfr. bl. a. det foran om en graduering af læretiden anførte. Iøvrigt ønsker man at pege på, at formålet med de af kontorchef K. Vedel-Petersen fremsatte tanker i et vist omfang vil blive tilgodeset ved en almindelig forhøjelse af undervisningspligten til det fyldte 15. år, således som det er foreslået i forslaget til ændringer i folkeskoleloven, jfr. foran side 71, samt ved en forskoling forud for den egentlige påbegyndelse af læretiden.

Der er herefter ikke af kommissionens flertal foreslået ændringer i de gældende læretidsbestemmelser bortset fra, at man har foreslået indsat en dispensationsbestemmelse med henblik på forlængelse af læretiden i det konkrete læreforhold, jfr. herom nærmere bemærkningerne til udk. § 3, stk. 3.

Et mindretal (*Axel Christensen*) har foreslået, at der efter sidste pkt. i udk. § 3, stk. 2, indsættes følgende:

»Læretidens varighed kan dog efter behandling i de faglige udvalg nedsættes fra de forannævnte 4 år, når den pågældende lærling ved kontraktens oprettelse gennem et nærmere dokumenteret tidsrum har arbejdet som medhjælper i faget og derved erhvervet sig en indsigt og øvelse, som betinger, at den faglige uddannelse kan afsluttes på en kortere tid. Hvis man ved en behandling i det faglige udvalg i de enkelte tilfælde ikke opnår enighed herom, kan et mindretal indanke sagen for lærlingerådet til endelig afgørelse.«

På grund af *militærtjenestens* udvidelse til 18 måneder og nedsættelse af alderen for militærtjenestens påbegyndelse har man anset det for nødvendigt, at der skabes klarhed over parternes retsstilling i tilfælde af lærlingenes indkaldelse til militærtjeneste.

Efter at forsvarsministeriet underhånden over for kommissionen har oplyst, at det er ministeriets faste praksis at give lærlinge, der kan dokumentere at være ansat i henhold til en godkendt lærekontrakt, udsættelse med aftjening af deres værnepligt indtil læreforholdets afslutning, og at denne praksis – uanset en eventuel forhøjelse af lærlingelovens aldersgrænse – påtænkes opretholdt også fremover, har man ikke fundet anledning til at foretage videre.

Over for kommissionen er der blevet fremsat forslag om i § 3, *stk. 1*, at indføje en bestemmelse om, at indgåelse af læreforhold ikke må betinges af forudgående tjeneste som håndlanger, bud, arbejdsdreng eller lignende. Forslaget er begrundet med, at der ofte finder misbrug sted, således at

prøvetiden reelt ikke bliver 6 måneder som foreskrevet i loven, men derimod helt op til 1 eller 2 år.

Såfremt den pågældende, der er antaget som håndlanger, bud, arbejdsdreng eller lignende uden oprettelse af lærekontrakt, bliver beskæftiget ved fagligt arbejde, vil der foreligge en overtrædelse af udk. § 24, stk. 1, jfr. § 1, medmindre betingelserne efter § 1, stk. 3, litra b) eller c), eller betingelserne efter § 1, stk. 6–7, foreligger opfyldt. Medens man ikke i almindelighed finder anledning til at forhindre, at unge personer, der er blevet antaget som håndlanger eller lignende, senere indgår et egentligt læreforhold, er det kommissionens opfattelse, at en læremester ikke ved at stille beskæftigelse af den omhandlede art som betingelse for indgåelse af et egentligt læreforhold skulle have mulighed for reelt at forlænge prøvetiden. Da en hertil sigtende bestemmelse imidlertid i praksis ville være næsten umulig at overvåge, har man ikke ment at burde fremsætte forslag herom i loven.

5. PRØVETID.

Ifølge den gældende lovs (og udk.) § 6 anses de første 6 måneder af læretiden som en gensidig prøvetid.

Et fællesudvalg har rejst spørgsmålet om en *forlængelse af den almindelige prøvetid* på 6 måneder, idet dette tidsrum for det pågældende fags vedkommende ikke skønnes altid at være tilstrækkeligt for læremesteren til at danne sig et sikkert skøn over lærlingenes egnethed.

Efter kommissionens formening må en prøvetid på 6 måneder i almindelighed anses tilstrækkelig, og parterne har gensidigt et berettiget krav på, at der så hurtigt som muligt skabes klarhed over, om læreforholdet af den anden part ønskes fortsat. Der kan herved også henvises til, at prøvetiden i Schweiz kun er 4 uger, men at den dog ved aftale kan forlænges til 2 måneder. I Tyskland er prøvetiden kun 1 må-

ned, men kan forlænges ved aftale, dog ikke til mere end 3 måneder. I Frankrig er prøvetiden 2 måneder, i England 3–6 måneder og i Norge 6 måneder.

Det er dog fundet rimeligt at åbne mulighed for at gøre undtagelse fra den almindelige regel om 6 måneders prøvetid i tilfælde, hvor læretiden inden for et fag begynder med *kollektiv forskoling*, jfr. nærmere bemærkningerne nedenfor side 122–123 til udk. § 6.

Med hensyn til spørgsmålet om *ny prøvetid i nye læreforhold* er det i praksis blevet fastslået, at der i henhold til den gældende lovs § 6 – uden særlig aftale herom – gælder ny prøvetid på 6 måneder, når lærlingen fortsætter sit læreforhold hos en anden læremester, medmindre dette sker i henhold

til en direkte aftale mellem den tidligere og den nye læremester. I sidstnævnte tilfælde har parterne dog ifølge praksis mulighed for at aftale ny prøvetid.

Det har været drøftet i loven at indsætte en udtrykkelig bestemmelse herom.

Under hensyn til, at det som regel allerede i den første del af læretiden vil vise sig, hvorvidt lærlingen er egnet til faget og til at underordne sig forholdene på en arbejdsplads, vil det for en ny læremester ofte ikke være nødvendigt med en prøvetid af samme længde som i det første læreforhold. Når lærlinge skal skifte lærested, har der i praksis ofte vist sig store vanskeligheder med at anvise de pågældende nye lærepladser. Dette har i almindelighed kun været muligt, når der over for en læremester udtrykkeligt er blevet gjort opmærksom på, at der også i det nye læreforhold gælder en ny prøvetid på 6 måneder. For ikke at vanskeliggøre det for lærlinge at få en anden læreplads, har man derfor ikke ment at burde foreslå en nedsættelse af prøvetiden i disse tilfælde, men har på den anden side heller ikke fundet det påkrævet at søge den foran nævnte i praksis fastslåede regel om ny prøvetid i nye læreforhold lovfæstet.

Efter den gældende lovs § 6, 2. pkt., er ingen af parterne i tilfælde, hvor kontrakten hæves inden prøvetidens udløb, berettiget til *erstatning* hos den anden, medmindre udtrykkelig bestemmelse derom er indført i kontrakten. Bestemmelsen er i praksis blevet fortolket således, at erstatningen allerede ved kontraktens oprettelse kan fastsættes til et bestemt beløb, der i tilfælde af kontrak-

tens ophævelse inden prøvetidens udløb skal betales, selv om der ikke kan dokumenteres et til erstatningsbeløbet svarende tab. Bestemmelsen i 1. pkt. om fri hæveret i prøvetiden har herved i et vist omfang kunnet gøres illusorisk, nemlig når erstatningsbeløbet har været fastsat så højt, at det må skønnes vanskeligt for lærlingen at udrede det. Ud fra disse synspunkter har der været rejst spørgsmål om helt at lade 2. pkt. udgå, men dette har man ikke fundet anledning til. På den anden side er det anset for naturligt, at læremesteren kun skal have mulighed for at få erstattet særlige, påviselige udgifter, som han har afholdt ud over de ham i almindelighed påhvilende udgifter til løn, ferie og skoleophold, hvorfor man har foreslået i et *nyt 3. pkt.* i udk. § 6, stk. 1, at optage en hertil sigtende bestemmelse.

Over for kommissionen er der blevet fremsat forslag om, at *læremesterens pligt til at sende eleven til teoretisk undervisning i tilfælde af dagskoleundervisning først skal indtræde efter prøvetidens udløb*, hvilket forslag kommissionen dog ikke har ment at kunne gå ind for.

Det har ligeledes været drøftet, hvorvidt der burde fastsættes et vist *varsel* for kontraktens ophævelse efter udk. §§ 6, 10, 17, 18 og 19. Det er imidlertid ikke fundet hensigtsmæssigt at fremsætte forslag herom, hvorved bemærkes, at den læremester, der i tilfælde af lærlingens sygdom i medfør af bestemmelsen i udk. § 9, stk. 2, ønsker at hæve læreforholdet, kun kan gøre dette med 2 måneders varsel.

6. LØN.

Af bilag 4 fremgår det, hvorledes lærlingelønningerne i de forskellige fag er fastsat. Som bilag 2 til ungdomskommissionens betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« er optrykt en af socialministeriets statsvidenskabelige konsulent udarbejdet oversigt over de i 1950 gældende lønning-

er, herunder oversigt over stigningen i lønnen i de forskellige læreår.

Ifølge den gældende lovs § 4 (udk. § 4) skal der i fag, inden for hvilke der findes en gennem kollektiv overenskomst mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer fastsat løn, mindst betales denne løn. Så-

fremt sådan overenskomst ikke findes, nedsættes der et nævn bestående af 2 af hver af de pågældende faglige organisationer udpegede medlemmer samt af en af Den faste Voldgiftsret udnævnt formand.

Det er i den gældende lov ikke nærmere angivet, hvem der skal foranledige et sådant nævn nedsat. I praksis har det imidlertid som regel været de pågældende faglige organisationer, eventuelt fællesudvalg, der på egen hånd har foranlediget nedsat et sådant nævn, men en læremester eller lærling må også kunne foranledige spørgsmålet rejst. Særlig med hensyn til handelen bemærkes, at det hidtil har været de pågældende erhvervsorganisationer, uanset at disse ikke er egentlige arbejdsgiverorganisationer, der sammen med Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund har udpeget medlemmerne til nævnet.

Efter udk. § 4, stk. 2, er det de faglige organisationer, der skal nedsætte lønnævnet, således at der udpeges 2 medlemmer fra hver side, medens Den faste Voldgiftsret udnævner formanden. For at forenkle lovens administration, og da spørgsmålet skønnes at være af faglig karakter, har man foreslået, at tvivlsspørgsmål vedrørende nedsættelse af lønnævn, f. eks. om hvilke organisationer der skal kunne udpege medlemmer til nævnet, skal indbringes for læringerådet, og at dets afgørelse skal være endelig, jfr. side 92.

Såfremt et flertal af de af organisationerne udpegede medlemmer er enig om fastsættelsen af en mindsteløn, skal denne løn betales i læreforhold inden for faget, hvad enten læremesteren er organiseret eller ej. Kan et sådant flertal ikke opnås, kan nævnet ikke træffe nogen afgørelse om lønnen, idet nævnets formand alene er berettiget til at offentliggøre resultatet af forhandlingerne og derunder at anføre sit eget standpunkt. Omend man må være af den opfattelse, at de hidtidige regler gennemgående har virket tilfredsstillende, har det dog i praksis i nogle tilfælde vist sig umuligt at opnå enighed om eller flertal for en afgørelse i lønnævnet. Fra flere sider inden for kom-

missionen er det anset for uhensigtsmæssigt, at der i sådanne tilfælde ikke vil kunne træffes afgørelse om lønnen inden for et fag. Der er derfor blevet fremsat forslag om indførelse af en bestemmelse om, at *lønnævnetsformanden*, for så vidt der ikke vindes tilslutning fra et flertal blandt de af organisationerne udpegede medlemmer om fastsættelse af en mindsteløn, skulle kunne træffe *endelig afgørelse* om mindstelønnens størrelse. Et flertal inden for kommissionen har kunnet tiltræde dette forslag, medens et mindretal (*Axel Christensen, I. P. Jensen, Kryger, Lund, Hjalmar Nielsen, Plum og Adolph Sørensen*) ikke har kunnet gå ind for forslaget, idet den nuværende ordning skønnes at have virket tilfredsstillende. Mindretallet har bemærket følgende:

»Angående fastsættelse af lærlingenes løn kan mindretallet ikke tiltræde forslagens formulering med hensyn til, at formanden for det i § 4 nævnte udvalg afgør spørgsmålet, når der ikke kan opnås enighed mellem de i forslaget nævnte parter.

Mindretallet imødeser en lang række tilfælde, hvor overensstemmelser ikke opnås, når formandskendelser kan være afgørende for spørgsmålet og mener navnlig, at dette forhold vil bevirke en tilbageholdenhed hos mestrene i at antage lærlinge, når lønspørgsmålet under læretiden kan være underkastet forhøjelser af grundlønnen, som man fra mesterside ikke kan tiltræde. Mindretallet foreslår derfor, at ordene: »træffer nævnets formand afgørelsen« i udk. § 4, stk. 2, 4. pkt.*), udgår og erstattes med følgende, som indeholdes i den gældende lovs § 4, stk. 1: »er nævnets formand berettiget til at offentliggøre resultatet af forhandlingerne og derunder at anføre sit eget standpunkt.«

Man har drøftet, hvorvidt en kendelse afsagt af et lønnævn bør have *gyldighed for allerede bestående læreforhold* inden for pågældende fag, idet det i en af Østre Landsret afsagt dom i en sag, i hvilken et lønnævn ikke i sin kendelse havde udtalt

*) Svarer til 5. pkt. i det endelige udkast.

sig om spørgsmålet, var blevet fastslået, at kendelsen ikke havde en sådan virkning.

Bl. a. under hensyn til ønskeligheden af, at der gælder ensartede lønninger for alle læreforhold inden for et fag, har der i kommissionen været enighed om at fastslå i loven, at en lønnævnsafgørelse i overensstemmelse med princippet i den gældende lovs § 4, stk. 1, (udk. § 4, stk. 2) om overenskomstmæssigt fastsatte lønninger også skal have gyldighed for allerede bestående læreforhold inden for det pågældende fag. I modsat fald ville man, hvis lønnævnet forhøjer lønnen, kunne risikere, at en ældre lærling var lavere lønnet end en nytiltrådt lærling, hvilket måtte forekomme mindre rimeligt.

Ny sag for lønnævnet kan altid rejses, og en lønnævnskendelse gælder kun, til der oprettes kollektiv overenskomst om lønnen.

Der er over for kommissionen blevet fremsat forslag om i udk. § 4, stk. 2, 1. pkt., efter ordene »kollektiv overenskomst« at indsætte ordene »eller anden overenskomst«. Kommissionen har ikke ment at kunne gå ind for dette forslag, idet ordene »anden overenskomst« (mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer) også må betegnes som en kollektiv overenskomst, og for så vidt er uden indhold.

Heller ikke et forslag om i udk. § 4, stk. 2, 4. og 5. pkt., efter ordet »mindsteløn« i parentes at indsætte ordet »dyrtidstillæg« har man ment at burde tiltræde, da dyrtidstillæg i praksis nu altid medtages ved lønfastsættelsen.

Man har ligeledes drøftet et fremkommet forslag om, at det i loven nærmere præciseres, hvilke *arbejdsgiver- og arbejderorganisationer* der med bindende virkning for et fag skal kunne træffe aftale om *lærlingelønnens størrelse*, idet det samtidig skulle sikres, at organisationer (arbejder- eller arbejdsgiver-), der måtte have betydelig interesse i lønnens størrelse inden for et bestemt fag (bl. a. derved, at der beskæftiges et stort antal lærlinge i vedkommende

fag inden for den pågældende organisations område), får mulighed for medbestemmelsesret eller i det mindste skal »høres«, forinden bindende aftale om lærlingelønnens størrelse træffes.

I kommissionen har der været enighed om, at det næppe er muligt i loven nærmere at præcisere, hvilke arbejdsgiver- og arbejderorganisationer der med bindende virkning for et fag skal kunne træffe aftale om lærlingelønnens størrelse, ligesom det heller ikke synes hensigtsmæssigt i loven generelt at fastslå, hvilke betingelser der bør stilles for, at overenskomstafsluttende organisationer skal kunne anses for fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer. Der kunne her være tale om at lægge vægt på, hvor mange af fagets arbejdsgivere der står tilsluttet organisationen, eventuelt hvor mange af de i organisationen stående arbejdsgivere inden for faget der sædvanligvis beskæftiger lærlinge. Eller man kunne lægge vægten på, hvor mange lærlinge af fagets samlede lærlingeantal der er omfattet af vedkommende overenskomst. Forholdene inden for de forskellige fag og til de forskellige tider er imidlertid så varierende, at fastsættelse af generelle regler på det heromhandlede område i de fleste tilfælde ville komme til at virke vilkårlige, hvorfor det rettelig bør være domstolene, der i de enkelte tilfælde under hensyntagen til samtlige foreliggende omstændigheder bør træffe afgørelsen på dette punkt.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en overenskomstafsluttende organisation eventuelt burde forhandle med en anden organisation, der måtte være interesseret i lønfastsættelsen for det pågældende fag, bemærkes, at der formentlig ikke bør lovgives om dette spørgsmål, idet det må anses for mest hensigtsmæssigt, at organisationerne indbyrdes under skyldig hensyntagen til samtlige interesserede organisationer finder frem til en rimelig ordning.

Ungdomskommissionen har i sin betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« udtalt sig for, at der til sikring af rimelige lær-

lingelønninger i lærlingeloven bør fæstnes visse *grundlæggende principper*, der skal være retningsgivende for fastsættelse af lærlingelønningerne i de faglige overenskomster.

Lærlingerådet har vedrørende dette spørgsmål udtalt, at fastsættelse af lærlingelønningerne bør overlades til organisationerne, hvilket synspunkt kommissionen kan tilslutte sig, jfr. udk. § 4.

I forbindelse med udk. § 4, stk. 4, har der været rejst spørgsmål om at fastsætte nærmere bestemmelser om *lærlinges arbejde for egen regning* under læreforholdets beståen. Man har imidlertid ikke anset dette spørgsmål for at være tilstrækkelig betydningsfuldt til at lovgive herom.

Med hensyn til spørgsmålet om *overarbejde* for lærlinge over 18 år og *betaling* herfor henvises til det nedenfor side 90 anførte.

Også spørgsmålet om *hjælp til trængende lærlinge over 18 år* har været drøftet i kommissionen. I de tilfælde, hvor der alene er tale om at yde hjælp til lærlinge, som endnu ikke er fyldt 18 år, er der intet problem, idet der her i henhold til lov om offentlig forsorg kan ydes hjælp til forsørgeren.

Til lærlinge over 18 år vil der i almindelighed ikke kunne ydes hjælp i medfør af lov om offentlig forsorg. For at modvirke, at lærlingen med det formål at opnå bedre lønnet beskæftigelse skulle blive nødt til at ophæve læreforholdet på et tidspunkt, hvor en væsentlig del af læretiden er afsluttet, har man dog i praksis ofte kunnet

lempe sig til rette. Når således forældrene var under offentlig forsorg, og de erklærede sig villig til at søge hjælpen til sig, er hjælpen tilstået disse som hjælp, dog kun når ydelsen iøvrigt for lærlingens vedkommende skønnedes at være enkeltstående. I andre tilfælde har der været mulighed for at yde hjælp af legatmidler.

Da spørgsmålet i sin tid blev rejst over for socialministeriet, blev der særlig henvist til, at lærlinges løn i almindelighed ikke blev dyrtidsreguleret. Bl. a. under hensyn til, at der nu inden for langt de fleste fag finder en dyrtidsregulering af lønnen sted, har man ikke fundet anledning til at fremkomme med forslag om hjælp til trængende lærlinge. Hertil kommer, at spørgsmålet nærmest må betragtes som et forsørgelses-spørgsmål.

Ud fra en lignende betragtning har man heller ikke ment i udkastet at burde optage bestemmelser om *lærlingeplejehjem*.

I tilfælde, hvor *udlæringsdatoen ligger før tidspunktet for svendeprovns aflæggelse*, har der været rejst spørgsmål om betaling af svendeløn fra udlæringsdatoen. For nogle fags vedkommende er spørgsmålet ordnet overenskomstmæssigt, medens det iøvrigt må bero på fortolkning og eventuelt afgøres af domstolene.

Tilsvarende synspunkter gør sig gældende vedrørende spørgsmålet om *betaling af løn til lærlinge, der ikke har bestået svendeprov, men som efter lærekontraktens udløb fortsætter hos læremesteren*.

7. SYGDOM m. m.

Efter den gældende lovs § 9, stk. 2, er læremesteren kun berettiget til at hæve læreforholdet på grund af sygdom,

- 1) når lærlingen bliver lidende af en uhelbredelig sygdom,
- 2) når han bliver lidende af en langvarig sygdom, og lægen efter en måneds for-

løb skønner, at sygdommen vil hindre uddannelsen i mere end 3 måneder, eller

- 3) når der tilføjes lærlingen betydelig og vedvarende skade.

Omend ikke en hvilken som helst sygdom af bare nogen længere varighed eller

alvorligere art bør berettigede læremesteren til at ophæve et læreforhold forinden udløbet af den i kontrakten fastsatte læretid, har man dog anset den nuværende formulering i § 9, stk. 2, jfr. bl. a. udtrykket »uhelbredelig sygdom«, for at være for streng, og ment, at man rettelig bør lægge et *forudsætningspunkt* til grund for afgørelsen af, om læremesteren skal være berettiget til at hæve lærekontrakten på grund af lærlingens sygdom. Bestemmelsen er derfor foreslået ændret, således at det afgørende bliver, om læreforholdet med rimelighed kan forlanges fortsat til læretidens udløb, jfr. udk. § 9, stk. 2. Afgørelsen er i tilfælde af uenighed foreslået henlagt til voldgiftsretten, jfr. udk. § 23, stk. 1, smh. med udk. § 17, stk. 2.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 9, stk. 3, (udk. § 9, stk. 3) om, at læremesteren, når han under lærlingens fravær fra arbejdet på grund af sygdom skal betale denne løn for sygdomsperioden, kan forlange sygdommen godtgjort ved lægeattest, er fundet naturlig og derfor ikke foreslået ændret, bortset fra at det er anset for hensigtsmæssigt, at attestens betales af læremesteren.

Et over for kommissionen fremsat forslag om, at lægeattest først kan kræves, når sygdommen har varet i mere end 14 dage, har man ikke kunnet tiltræde.

Der er over for kommissionen blevet fremsat forslag om, at læremesterens forpligtelse til at betale lærlingen løn under sygdom skal bortfalde, når lærlingen på grund af sygdom har været fraværende *sammenlagt* i mere end 3 måneder i løbet af eet år. Det er herved tilsigtet at forhindre, at lærlingen inden udløbet af 3 måneder møder på arbejdet en enkelt dag og derefter påny sigemeldes i indtil 3 måneder.

Kommissionen har ikke ment at kunne tiltræde forslaget, navnlig fordi der kan forekomme tilfælde, hvor det ikke ville være urimeligt, at lærlingen fik løn under

mere end 3 måneders sygdom, f. eks. hvor en lærling efter en 3 måneders sygdomsperiode mødte på arbejdet for ganske kort tid derefter at blive ramt af et ulykkestilfælde. Iøvrigt har man ment at måtte overlade det til fortolkning, eventuelt domstolens afgørelse, om der i det enkelte tilfælde måtte være tale om een og samme sygdom.

De nugældende sygdomsbestemmelser indeholder intet om virkningerne af, at lærlingen ikke efterkommer læremesterens anmodning om at dokumentere sygdommen. For at afhjælpe savnet heraf er der foreslået indsat udtrykkelige bestemmelser herom i udk. § 9, stk. 3, jfr. nærmere bemærkningerne til denne bestemmelse.

Det er fundet naturligt at give såvel læremesteren som lærlingen adgang til at forlange *læretiden forlænget*, når lærlingens uddannelse har måttet afbrydes på grund af sygdom, dog således at kun sygdom af så lang varighed, at afbrydelsen virkelig har haft betydning for uddannelsen, skal kunne medføre læretidens forlængelse. Det foreslås derfor, at forlængelse af læretiden først skal kunne kræves, når lærlingen i ialt 4 måneder har været fraværende fra arbejdet på grund af sygdom, jfr. nærmere udk. § 9, stk. 4, og bemærkningerne hertil. Forlænges læretiden, må lærlingen eventuelt vente med aflæggelse af svendep prøve, hvis der ikke i faget er adgang til at indstille sig til prøve inden læretidens udløb.

Over for kommissionen har der været fremsat forslag om indførelse af særlige *barselsbivælbestemmelser* for lærlinge i lighed med de for funktionærer gældende bestemmelser, jfr. funktionærlovens § 7, stk. 3, men i kommissionen har der ikke kunnet opnås enighed om hertil sigtende bestemmelser. Derimod er der i udkastet som en selvstændig § 10 foreslået en bestemmelse om eventuel suspension af læreforholdet under en kvindelig lærlings graviditet. Der henvises herom nærmere til bemærkningerne til § 10.

8. FERIE.

Ved lov nr. 46 af 18. marts 1953 om ændring i lærlingeloven blev der i § 4, stk. 2, indført 3 ugers ferie for lærlinge samtidig med, at lærlingenes ferieperiode blev ændret til den i henhold til ferieloven (lov nr. 65 af 31. marts 1953) gældende ferieperiode fra 2. maj til 30. september. Endvidere blev kostpengene til lærlinge under ferie forhøjet til et minimumsbeløb af 3 kr. om dagen. Endelig ophævedes adgangen for lærlingerådet til at tillade en graduering af ferien på den måde, at lærlingen fik en længere ferie i de første læreår og en kortere i de senere.

I kommissionen har man indgående drøftet de med lærlingenes ferie forbundne problemer, herunder også, hvorvidt ferieloven burde finde direkte anvendelse på lærlinge. Dette ville imidlertid medføre, at lærlinge ikke ville blive berettiget til ferie i det første læreår, medens der på den anden side til brug for lærlingenes første ferie som udlært alene ville være sikret dem en feriegodtgørelse beregnet på grundlag af sidste års lærlingeløn, eventuelt i forbindelse med den i den resterende del af det pågældende ferieår indtjente løn som udlært. Under hensyn hertil har kommissionens flertal ment, at der fortsat bør gælde særlige ferieregler for lærlinge, hvilket også ferielovskommissionen i sin i 1951 afgivne betænkning er gået ind for. Ved reglernes udformning har man dog søgt i videst muligt omfang at følge ferielovens regler. Da der i praksis har været rejst en del tvivlsspørgsmål i forbindelse med feriebestemmelserne, således bl. a. om, hvornår lærlinge skal have den første ferie, hvorvidt den 3. ferieuge kan deles, og hvilken ferie der tilkommer lærlinge med en læretid på et antal måneder udover fulde år, og der endvidere over for kommissionen er blevet fremsat forslag om at sikre lærlinge en feriegodtgørelse til brug ved deres første ferie efter læretidens udløb, har man ment det rimeligt at lade bestemmelserne om ferie udgå af lovens § 4 og søge at løse de herhenhørende problemer i en ny § 5.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen og Kryger*) anser det for naturligt, at lærlinge på lige fod med andre falder ind under de almindelige feriebestemmelser, og at eventuelle sær aftaler må henvises til parternes egen afgørelse.

Mindretallet har under hensyn hertil foreslået, at udk. § 5 udgår, og at der i stedet indsættes:

»Der tilkommer lærlingen ferie efter de almindelige regler i ferieloven (lov nr. 65 af 31. marts 1953).«

Kommissionens flertal har fundet det rimeligt, at lærlinge, hvis *læretid udgør et antal måneder udover hele år*, skal være berettiget til ferie også i forhold til disse overskydende måneder, hvorfor der i udk. § 5, stk. 1, er foreslået en hertil sigtende bestemmelse.

I en del af de kollektive overenskomster er der i de senere år indført bestemmelser om *feriegodtgørelse til udlærlinge*. Inden for nogle fag, således f. eks. jern- og metalindustrien, ydes denne feriegodtgørelse gennem en opsparingsordning ved, at læremesteren i lærlingenes sidste 4 læreår af den aftalte timeløn henlægger 3 øre pr. time, hvilket beløb bliver udbetalt til den pågældende første gang, han efter læretidens afslutning holder ferie. Såfremt et læreforhold ophæves før læretidens udløb, skal det indtil da tilbageholdte beløb indsættes i en sparekasse på spærret konto på lærlingens navn, således at beløbet først kan udbetales, når den i lærekontrakten fastsatte læretid ville have været udstået, og ferie første gang derefter skulle holdes. Sparekassebogen tilstilles mod behørig kvittering lærlingens værge. For handels- og kontorområdets vedkommende er feriegodtgørelsen i overenskomsterne sikret ved en bestemmelse om, at lærlinge, der har gennemgået den aftalte læretid, skal betragtes som omfattet af ferieloven fra læreforholdets indgåelse; ved fratræden efter udstået læretid skal der således ydes en feriegodtgørelse på 6½ pct. efter ferielovens almin-

delige regler, medens udlærninge, der forbliver i virksomheden efter læretidens udløb, får ferie med normal lønudbetaling som udlært.

I overensstemmelse hermed er der over for kommissionen blevet fremsat forslag om indførelse af en bestemmelse, hvorved der tilsikres udlærninge ferie efter samme regler, som gælder for fagets arbejdere iøvrigt, og således at feriegodtgørelse for den del af ferieåret, der dækkes af læretiden, mindst skal svare til fagets minimumsløn.

Såvel ungdomskommissionen (i betænkningen af 1948 om beskyttelsesforanstaltninger m. v. og i betænkningen af 1951 om »Ungdommen og Arbejdslivet«) som ferielovskommissionen af 1948 samt læringerådet er gået ind for, at der skal sikres lærninge feriegodtgørelse i det første år efter udlæringen. Ferielovskommissionen har haft under overvejelse at foreslå en lignende ordning som den, der er gældende i jern- og metalindustrien, gennemført. Da en sådan ordning imidlertid ville være vanskelig at formulere i en egentlig lovtekst, indskrænkede ferielovskommissionen sig til at foreslå, at der i lærningeloven blev optaget en regel om, at lærekontrakten skal indeholde bestemmelser om, at der under oplæringen af læremesteren henlægges en del af lærningelønnen til brug for den pågældende under ferien i det første år efter udlæringen.

Under hensyn til, at der i de kollektive overenskomster er tilsikret en væsentlig del af lærningene en feriegodtgørelse i det første år efter udlæringen, samt til det ønskelige i, at der i videst muligt omfang søges tilstræbt så ensartede vilkår som muligt for samtlige lærninge, har kommissionens flertal (om *mindretallet* se foran side 88) kunnet tiltræde, at der i loven sikres udlærninge feriegodtgørelse. Det er imidlertid ikke anset for muligt i selve loven at give nærmere regler for, på hvilken måde feriegodtgørelsen skal sikres i de tilfælde, hvor der ikke herom er fastsat overenskomstmæssige bestemmelser. Som følge heraf har man i loven alene foreslået indsat en almindelig bestemmelse om, at der ved kontrakten skal sikres

lærningen feriegodtgørelse til brug for den første ferie efter læretidens udløb enten gennem en opsparing eller på anden måde, dog således at overenskomstmæssige bestemmelser altid skal være gældende, jfr. nærmere bemærkningerne nedenfor til udk. § 5, stk. 4.

Kommissionen har derimod ikke ment at burde udtale sig vedrørende spørgsmålet om udlærninges ret og pligt til at holde ferie, idet dette spørgsmål formentlig bedst vil kunne løses ad overenskomstmæssig vej.

Kostpengene under ferien udgjorde tidligere mindst 1 kr. om dagen, men blev som foran nævnt ved loven af 18. marts 1953 forhøjet til 3 kr. I kommissionen har det været overvejet at søge det faste beløb afløst af en ordning, der tog rimeligt hensyn til prisudviklingen. Der har derom været fremsat forskellige forslag. Således er der blevet henvist til de af Statens Ligningsdirektorat og Ligningsrådet fastsatte normalværdier for kost og logi for henholdsvis medhjælpere ved husholdning og landbrug m. v., sygehuspersonale, tjenere, brugsforeningsmedhjælpere m. fl. samt søfolk. Der opereres i forhold til skattemyndighederne ikke alene med forskellige kategorier af ansatte og tjenestesteder, men der sondres til dels også mellem dem, der har en månedsløn over 100 kr. og dem, der har under. Da disse regler således er ret omstændelige at skulle administrere, har man ikke fundet dem egnet til anvendelse i lærningeloven. Da lovens feriebestemmelser iøvrigt i videst muligt omfang er søgt bragt i overensstemmelse med ferieloven, har man derimod ment at måtte lægge til grund de af socialministeriet i henhold til § 44, stk. 2, i ulykkesforsikringsloven, jfr. lovbekendtgørelse nr. 198 af 12. april 1949, fastsatte beløb for værdien af kost og logi, hvortil der er henvist i ferielovens § 5, stk. 8. I henhold til den nævnte bestemmelse udsteder socialministeriet med jævnlige mellemrum bekendtgørelse om værdien af kost og logi. I bekendtgørelsen af 24. juni 1955 er værdien af kost og logi fra 1. april 1955 ansat til følgende beløb pr. år:

I København, Frederiksberg og Gentofte kommuner	1.800 kr.
I købstæderne, Marstal samt i flækker og bymæssige bebyggelser på landet med over 1.500 indbyggere	1.650 kr.
I det øvrige land	1.450 kr.
Samt for mandskabet om bord på skibe	1.800 kr.

I den nævnte bekendtgørelse er der ikke fastsat særlige beløb for de tilfælde, hvor den pågældende kun oppebærer kost hos arbejdsgiveren og ikke tillige logi. I sin i marts 1951 afgivne betænkning har ferie-lovskommissionen henstillet til arbejds- og

socialministeren i de fremtidige bekendtgørelser at offentliggøre en særlig værdiansættelse for kosten. Da der i en del læreforhold af læremesteren ydes kost uden logi, vil det være af betydning, at der i bekendtgørelsen er fastsat særlige beløb for kost alene. Det bemærkes herved, at Direktoratet for Ulykkesforsikringen fra 1. april 1955 at regne beregner værdien af kosten alene til henholdsvis 4,20 kr., 3,80 kr. og 3,45 kr. pr. dag i de omhandlede kommune-grupper.

9. ARBEJDSTID.

Loven af 18. april 1925 om børns og unge menneskers arbejde indeholdt visse bestemmelser om forbud mod natarbejde og om den egentlige arbejdstids længde og tilrettelægning. Disse regler, der gjaldt for alle unge under 18 år og således også for lærlinge, er nu afløst af tilsvarende bestemmelser dels i lov nr. 226 af 11. juni 1954 om almindelig arbejderbeskyttelse og dels i lov nr. 227 af 11. juni 1954 om arbejderbeskyttelse inden for handels- og kontorvirksomhed.

Ifølge § 43 i loven om almindelig arbejderbeskyttelse må således unge personer under 18 år som hovedregel ikke anvendes til arbejde i tiden mellem kl. 18 og kl. 6, medens den *daglige arbejdstid* for disse personer ifølge lovens § 45 ikke må overstige det antal arbejdstimer pr. dag, som ved kollektiv overenskomst er fastsat for fagets voksne arbejdere. Foreligger sådan overenskomst ikke, fastsættes de unge personers arbejdstid af et særligt nævn. Udover den nævnte arbejdstid kan det pålægges de unge personer før arbejdets påbegyndelse at foretage det fornødne til tilrettelægning af dette eller efter arbejdets ophør at foretage fornøden oprydning på arbejdsstedet, medmindre det i lærlingelovens § 12, stk. 3, 3. pkt., omhandlede timetal vil blive overskredet. Den til tilrettelægning eller oprydning medgåede tid må dog ikke udgøre mere end sammenlagt 1/2 time daglig, og det samlede antal arbejdstimer, hvori de unge personer ialt må beskæftiges, må under ingen

omstændigheder overstige 10 timer pr. dag.

Tilsvarende bestemmelser som foran anført om den daglige arbejdstid findes i § 22 i loven om arbejderbeskyttelse inden for handels- og kontorvirksomhed.

Det har i kommissionen været drøftet, hvorvidt man udover de i arbejderbeskyttelseslovgivningen fastsatte arbejdstidsregler, der gælder for alle unge personer under 18 år – altså også lærlinge – fortsat burde have særlige arbejdstidsregler for lærlinge.

Under hensyn til, at de i arbejderbeskyttelseslovgivningen indeholdte arbejdstidsregler som nævnt kun gælder for personer under 18 år, medens lærtiden som regel strækker sig herudover, har man dog ment, at der fortsat i lærlingeloven bør gælde særlige regler om lærlinges daglige arbejdstid, hvilke regler man har foreslået optaget i en selvstændig ny § 14, jfr. nærmere bemærkningerne hertil.

I forbindelse med lærlinges arbejdstid har man også drøftet spørgsmålet om *overarbejde* for lærlinge over 18 år og *betaling herfor* (lærlinge under 18 år må i henhold til arbejderbeskyttelseslovgivningen ikke deltage i overarbejde bortset fra den til arbejdets tilrettelægning og oprydning medgåede tid, dog ikke udover 1/2 time daglig). Man har dog ikke ment at burde foreslå regler herom, idet disse spørgsmål formentlig bedst løses ad overenskomstmæssig vej, men bestemmelsen udelukker, som den er formuleret, ikke overarbejde.

10. KRAVENE TIL LÆRLINGEN.

Lærlingen skal i henhold til den gældende lovs § 1, stk. 2, (udk. § 1, *stk.* 2) for at kunne indgå i et læreforhold være lovlig udskrevet af skolen og fyldt 14 år. Ordene »og fyldt 14 år« blev indsat i loven af 1921 under hensyn til en af den internationale arbejdskonference i 1919 vedtagen konvention, hvorefter børn under 14 år ikke må beskæftiges i industrielle virksomheder.

Ifølge folkeskolelovens § 43 ophører undervisningspligten med udgangen af et skoleår for de børn, der på dette tidspunkt er fyldt 14 år. Af undervisningsministeren er der den 29. april 1955 i folketinget blevet fremsat forslag til lov om ændringer i folkeskoleloven, hvorefter undervisningspligten fra 1966 først skal ophøre med det fyldte 15. år. Forslaget er blevet genfremsat i folketinget den 5. oktober 1955.

Under hensyn til at bestemmelsen endnu ikke er gennemført som lov, og den iøvrigt først er foreslået at skulle træde i kraft i 1966, er det ikke anset for hensigtsmæssigt på nuværende tidspunkt at forhøje de i lovens § 1, stk. 2, fastsatte 14 år til 15 år, hvorved bemærkes, at en gennemførelse af det førnævnte forslag om forhøjelse af aldersgrænsen for undervisningspligten ikke udelukker bevarelsen af den nuværende bestemmelse i lærlingelovens § 1, stk. 2.

Iøvrigt stilles der ikke i loven krav om en egentlig forudgående uddannelse som betingelse for at kunne indtræde i et læreforhold.

I det førnævnte lovforslag om ændringer i lov om folkeskolen foreslås undervisningspligten i folkeskolen udvidet fra 7 til 8 år, dog således at kommunerne indtil 1965 kun er pligtige at indrette undervisning for det 8. skoleår, når der melder sig mindst 10 elever til denne undervisning. De sidste 3 skoleår (hovedskolen) skal ifølge forslaget deles i een eller flere praktiske (tekniske) linier og en boglig (teoretisk) linie, således at fordelingen af børnene skal ske under hensyntagen til børnenes evner, anlæg og

interesser i praktisk og boglig henseende samt under hensyntagen til forældrenes ønsker. Også i hovedskolen skal der ligesom i grundskolen (første 5 år) undervises i de almindelige skolefag, men der skal tillige i de praktiske timer undervises i særlige fag afpasset efter de stedlige ønsker og behov og under hensyntagen til børnenes fremtidige virksomhed i det praktiske liv og deres fortsatte uddannelse. Undervisningen for de praktiske liniers vedkommende vil blive tilrettelagt i nøje kontakt med de faglige skoler uden på nogen måde at blive en faglig undervisning, idet folkeskolen fortsat skal opretholde sit almene præg. Ved forslaget har man haft for øje, at det er af den største betydning, at børnene allerede i skolen har opnået en sådan færdighed i de elementære fag, skrivning, dansk og regning, som deres evner giver mulighed for, idet herved undervisningen på de faglige skoler i størst muligt omfang kan koncentreres om den fagligt betonedede undervisning.

For at skabe et bindeled og et nært samarbejde mellem folkeskolen og erhvervene og disses faglige skoler er der på forslag af undervisningsministeren i marts 1955 oprettet et *Erhvervenes skoleudvalg* på 9 medlemmer med repræsentanter for landbrug, håndværk, industri, handel og fagbevægelse.

Under hensyn til at der således ved oprettelsen af Erhvervenes skoleudvalg er skabt grundlag for at få skoleordningen tilrettelagt således, at der bliver den fornødne samklang mellem undervisningen og det praktiske arbejde, og da spørgsmålet om folkeskolens ordning falder uden for kommissionens kommissorium, har man iøvrigt i forståelse med regeringen ikke taget det omhandlede lovforslag op til nærmere behandling. Kommissionen ønsker dog at udtale sin tilfredshed med, at der gennem forslaget søges tilvejebragt grundlag for at give de personer, der efter skolegangens afslutning ønsker at komme i lære, en bedre uddannelse inden for de almindelige fag, end tilfældet synes at have været hid-

til. Et mindretal (*Axel Christensen*) har dog ment, at kommissionen burde tage lovforslaget op til dyberegående behandling og har nærmere præciseret, hvad undervisningen i det 8. skoleår bl. a. burde omfatte for de elever, der efter skolegangens afslutning ønsker at komme i håndværkerlære, jfr. bilag 55.

Med hensyn til de af kontorchef K. Vedel-Petersen fremsatte synspunkter om en senere tiltrædelsesalder henvises til det foran side 80–81 anførte.

Under læreforholdet skal lærlingen ifølge den gældende lovs § 7, (udk. § 8) være læremesteren til medhjælp ved arbejdet i virksomheden, så vidt hans arbejdskraft og færdighed muliggør det. Man henleder herved opmærksomheden på, at der i forbindelse med den erhvervsvejledning, der fremtidigt kan ydes de unge ved valg af erhverv, ofte vil blive foretaget en psykoteknisk prøve, ligesom læremesteren i henhold til arbejderbeskyttelseslovgivningen har pligt til at lade lærlingen (under 18 år) undersøge af en læge inden 4 uger efter antagelsen. Udover den nævnte arbejdspligt har lærlingen en lydighedspligt over for læremesteren. Tilsidesættelse af disse pligter

kan i henhold til den gældende lovs § 16, stk. 1, nr. 2, (udk. § 17, stk. 2, litra b)) eventuelt berettigge læremesteren til at hæve læreforholdet og kræve erstatning. På dette punkt har der ikke vist sig at være behov for ændringer i de nugældende regler.

Lærlingen skal desuden i henhold til den gældende lovs § 12, stk. 1, (udk. § 13, stk. 1) deltage i den faglige undervisning, jfr. nærmere side 37 samt side 49 om virkningerne af, at lærlingen vægrer sig ved at deltage i undervisningen. Endvidere skal han i henhold til den gældende lovs § 11, stk. 1, (udk. § 12, stk. 2) ved læretidens udløb aflægge svendep prøve, hvorom henvises til side 32 ff.

Endelig har lærlingen pligt til at fortsætte læreforholdet, indtil dette er lovlig hævet, idet lærlingen ved uberettiget at forlade læren kan idømmes bøde og erstatning.

Kommissionen har ikke skønnet, at der er behov for ændringer i bestemmelserne om lærlingens pligter, bortset fra indførelse af en fristbestemmelse i forbindelse med lærlingens adgang til at ophæve læreforholdet og de ændringer, der er foreslået med hensyn til svendep prøver og undervisning.

11. KRAVENE TIL LÆREMESTEREN.

For at kunne antage og oplære lærlinge skal læremesteren i henhold til den gældende lovs § 2, stk. 1, jfr. udk. § 2, stk. 1, selv være faglig oplært i det fag, hvori lærlingen skal oplæres. Om denne betingelse foreligger opfyldt, afgøres i henhold til den gældende lovs § 2, stk. 4, jfr. udk. § 2, stk. 4, af den kontraktgodkendende myndighed eventuelt efter forhandling med det faglige udvalg. Afgørelsen kan efter den gældende lov indankes for ministerierne, men ved udk. § 2, stk. 4, 2. pkt., er det foreslået, at anke fremtidigt skal ske til lærlingerådet, og at dettes afgørelse skal være endelig. Forslaget skyldes dels ønsket om i videst muligt omfang at forenkle administrationen af loven, dels at det findes naturligt, at de faglige spørgsmål afgøres af et fagligt

organ. Når det her udtales, at lærlingerådets afgørelse er »endelig«, er det – ligesom hvor det er foreslået, at arbejdsdirektoratets afgørelse er endelig – hensigten at udtrykke, at der ikke kan ske anke til højere administrativ myndighed, hvorimod man ikke tilsigter en begrænsning af domstolenes almindelige prøvelsesret. Oplæringen kan eventuelt overdrages en i virksomheden ansat person, der er faglig oplært og iøvrigt opfylder betingelserne for at oplære lærlinge, ligesom den, der i 5 år har drevet handelsvirksomhed som hovederhverv, er berettiget til at antage lærlinge, selv om han ikke er faglig oplært.

Der er over for kommissionen fremsat et senere frafaldet forslag om, at den, der i 5 år har drevet handelsvirksomhed som ho-

vederhvert, kun skal være berettiget til at antage lærlinge i den branche, hvori han har drevet handelsvirksomheden. Til begrundelse for forslaget har det været anført, at det findes urimeligt, at en person, der har drevet handelsvirksomhed, f. eks. inden for isenkrambranchen, skal være berettiget til at uddanne lærlinge inden for f. eks. kolonialbranchen. Heroverfor er det blevet fremhævet, at de for lærlingcuddannelsen væsentlige forhold ofte vil være ensartede inden for de forskellige brancher, og at der iøvrigt ved begrænsning til vedkommende branche meget let vil kunne opstå en række tvivlstilfælde med hensyn til branchernes indbyrdes afgrænsning.

Uberettiget til at antage lærlinge var i henhold til 1937-lovens § 2, stk. 1, nr. 2, således som denne bestemmelse var blevet ændret ved § 38 i lov nr. 88 af 15. marts 1939 om rettighedsfortabelse som følge af lovovertrædelser, endvidere den læremester, der i de sidste 5 år var idømt eller havde udstået straf af fængsel i 4 måneder eller derover, arbejds- eller sikkerhedsforvaring, eller som i de sidste 10 år var idømt eller havde udstået straf af fængsel, arbejds- eller sikkerhedsforvaring for overtrædelse af straffelovens kapitel 24. Ved sin underskrift på den almindelige kontraktformular erklærede læremesteren, at han opfyldte disse betingelser for at kunne antage lærlinge.

Ved § 24 i lov nr. 286 af 18. juni 1951 om ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf (»resocialiseringsloven«) ændredes den førnævnte bestemmelse, jfr. udk. § 2, stk. 1, litra b), derhen, at spørgsmålet om berettigelsen til at antage og oplære lærlinge nu ikke mere beror på bestemte i lærlingeloven angivne betingelser, men derimod på et skøn over, om de pådømte strafbare forhold begrundet en *nærliggende fare for misbrug* af hvervet som læremester. Til brug ved afgørelsen af, om der er overgået læremesteren sådanne straffedomme, er det derfor nu ikke længere tilstrækkeligt, at læremesteren selv erklærer at opfylde strafbarhedsbetingelserne,

hvorfor han i henhold til arbejds- og socialministeriets cirkulære af 31. maj 1952 fremtidigt skulle afgive erklæring om, hvorvidt han inden for de sidste 5 år var idømt højere straf end bøde af 300 kr. eller inden for de sidste 10 år havde været straffet for forbrydelser mod kønssædeligheden.

Efter at der fra forskellige sider – særlig fra arbejdsgiver- og erhvervsorganisationer – til arbejds- og socialministeriet var blevet rettet henvendelser om at få disse *læremestererklæringer*, der havde mødt modstand ikke mindst under hensyn til, at man havde medtaget bøder helt ned til 300 kr., afskaffet, anmodede arbejds- og socialministeren i skrivelse af 5. november 1952 lærlingekommissionen om at ville inddrage spørgsmålet under kommissionens overvejelser, jfr. bilag 1.

I kommissionen har der været enighed om, at de omhandlede læremestererklæringer bør afskaffes, og at de kontraktgodkendende myndigheder til brug ved skønnet over, om en læremester opfylder betingelserne efter udk. § 2, stk. 1, litra b), fremtidigt bør kunne indhente sædvanlige 5-årige straffeattester og med henblik på sædelighedsforbrydelser 10-årige attester. Justitsministeriet, som i skrivelse af 2. januar 1953 til Københavns byret og politimestrene har tilladt, at arbejdsdirektoratet og arbejdsanvisningskontorerne som en *midlertidig foranstaltning* skal være berettiget til at få udstedt 10-årige straffeattester med hensyn til overtrædelse af straffelovens kap. 24 (sædelighedsforbrydelser), har over for kommissionen underhånden erklæret sig enig i den foreslåede ordning, hvis nærmere gennemførelse må henskydes til arbejdsministeriet og justitsministeriet. For større virksomheders vedkommende bør attest eventuelt kunne indhentes for den for oplæringen direkte ansvarlige. Spørgsmålet om indhentelse af attester for andre i virksomheden ansatte har også været drøftet, men et krav i så henseende er af praktiske grunde ikke blevet anset for hensigtsmæssigt.

Da der i praksis er forekommet tilfælde, hvor en læremester vel havde opfyldt be-

tingelserne i den gældende lovs § 2, stk. 1, nr. 2, (udk. § 2, stk. 1, litra b)), idet han overhovedet ikke havde været straffet, men hvor det på grund af hans forhold iøvrigt – tonen på arbejdspladsen, umådeholden spiritusnydelse og lignende forhold – alligevel kunne være betænkeligt at anerkende ham som læremester, har det været foreslået i udkastet at indsatte en bestemmelse om, at en læremester skal være uberegtiget til at antage og oplære lærlinge, hvis hans *vandel iøvrigt* begrundet en nærliggende fare for misbrug af hvervet som læremester.

Under hensyn til, at en sådan bestemmelse ville være meget vanskelig at administrere, at den kunne befrygtes at blive en »sladderparagraf«, at dens virkninger ville blive vanskelige at overskue, samt at en del af de tilfælde, som forslaget tog sigte på, eventuelt vil kunne rammes i medfør af udk. § 20, stk. 7, er man dog meget tilbage fra i udkastet at medtage en bestemmelse som den foreslåede.

Med hensyn til læremesterens pligter efter den gældende lovs § 8, stk. 1, (udk. § 8, stk. 1–2) har man ej heller foreslået reelle ændringer.

I forbindelse med drøftelserne om læremesterens forpligtelser har det været overvejet, hvorvidt man i lærlingeloven – således som sket i funktionærlovens § 16 – burde sikre lærlinge, der efter læretidens

udløb ønsker at skifte arbejdssted, den *nødvendige frihed* for arbejdet til at søge *anden beskæftigelse*. Det er herunder blevet fremhævet, at spørgsmålet har en vis betydning inden for handels- og kontorområdet, hvor det – i modsætning til håndværket og industrien – er almindeligt, at medhjælperne skal fremstille sig for arbejdsgiverne, inden antagelse finder sted.

Kommissionen finder det rimeligt, at der bliver givet lærlinge en vis frihed for at kunne søge anden beskæftigelse, men har dog ikke anset det for nødvendigt at lovgive herom, da det må anses for naturligt, at lærlinge efter læreforholdets ophør skifter arbejdssted, således at spørgsmålet om frihed til at søge sådan plads ikke skulle give anledning til modsætningsforhold.

Angående kravene til læremesteren iøvrigt henvises til bemærkningerne vedrørende løn, ferie, sygdom m. m., arbejdstid, svendeproe, den faglige undervisning samt ophævelsesreglerne. Med hensyn til lærlingens *værelse* er der på grundlag af en af landarbejderkommissionen i 1940 afgiven betænkning af flertallet foreslået visse ændringer, hvorom henvises til bemærkningerne til udk. § 8, stk. 3. Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) anser de i udk. § 8, stk. 3, foreslåede bestemmelser som altfor vidtgående og overflødige og foreslår derfor, at udk. § 8, stk. 3, udgår.

12. BORTFALDS- OG OPHÆVELSESBESTEMMELSER.

Ikke alene for den enkelte lærling, men også set ud fra et samfundssynspunkt er det af den største betydning, at et engang indgået læreforhold i videst muligt omfang søges fuldført enten hos den oprindelige eller en anden læremester, således at lærlingen ikke på grund af ham uvedkommende forhold hindres i at fuldføre sin uddannelse.

Når en virksomhed ophæves på grund af konkurs eller anden årsag, eller den overdrages til en køber, der ikke ønsker eller ikke opfylder betingelserne for at videre-

føre læreforholdet, *bortfalder* det i henhold til den gældende lovs § 15 (udk. § 16). Da læremesteren imidlertid ved kontraktens oprettelse har påtaget sig at uddanne lærlingen, må det i disse tilfælde findes naturligt at pålægge læremesteren et vist ansvar for, at læreforholdet således ikke kan føres til ende. Omend der ikke kan pålægges ham en egentlig pligt til at skaffe lærlingen en ny læreplads, vil han – foruden selvfølgelig lærlingen og dennes forældre – dog i hvert fald have en naturlig forpligtelse til at ud-

folde bestræbelser for, at lærlingens oplæring kan videreføres hos en læremester, der er berettiget til at antage og oplære lærlinge, hvorfor man har foreslået indsat en hertil sigtende bestemmelse i udk. § 16, stk. 3, jfr. nærmere bemærkningerne hertil.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) anser den forpligtelse, der herved pålægges læremesteren, for at være urimelig og foreslår derfor, at ordene »udfolde bestræbelser for« i udk. § 16, stk. 3, 1. pkt., ændres til »medvirke til«, hvilket indebærer, at også lærlingen og dennes værge må udfolde bestræbelser for at få læreforholdet videreført.

Hvad der foran er anført om læreforholdets videreførelse ved en virksomheds overdragelse kan også anføres i de tilfælde, hvor en lærekontrakt angående oplæring i f. eks. en *brugsforening* undtagelsesvis ikke er afsluttet med selve brugsforeningen, men derimod med bestyreren på egne vegne. Når der således finder et bestyrerskifte sted, må det, selvom der ikke altid foreligger en egentlig overdragelse, dog findes rimeligt, at den hidtidige bestyrer – i lighed med, hvad der gælder for den læremester, der overdrager sin virksomhed – udfolder bestræbelser for at muliggøre læreforholdets videreførelse enten i samme eller i en anden virksomhed.

Ud fra de ovenfor nævnte synspunkter om betydningen af læreforholdenes fuldførelse bør adgangen til *ophævelse* af læreforholdet være af meget begrænset omfang.

Reglerne om, i hvilke tilfælde et læreforhold kan ophæves, findes i den gældende lovs §§ 16 og 17. Disse regler synes i det store og hele at have virket så tilfredsstillende, at der ikke er fundet anledning til at foreslå væsentlige ændringer heri. På enkelte punkter er de nuværende regler dog ikke anset for tilstrækkelige.

Ifølge § 16, stk. 1, nr. 3, i den gældende lov kan kontrakten hæves af læremesteren, når lærlingen vægrer sig ved at deltage i den anordnede undervisning, eller han med vedkommende undervisningsdirektørs godkendelse bortvises fra skolen. I udk. § 17,

stk. 1, foreslås det, at lærekontrakten under de angivne omstændigheder *skal* hæves af mesteren. Der henvises herom nærmere til bemærkningerne side 49.

I henhold til den gældende lovs § 17, stk. 1, nr. 9, (udk. § 18, stk. 1, *litra i*)) kan en kvindelig lærling hæve læreforholdet, når hun bliver gift, hvorimod der ikke hidtil har været adgang for en kvindelig lærling til at hæve kontrakten, hvis hun bliver *gravid*.

Da graviditet ofte vil medføre, at den pågældende allerede i de tidlige stadier ikke kan udføre regelmæssigt arbejde uden for hjemmet, må det anses for rimeligt, at der gives lærlingen lejlighed til at hæve læreforholdet, uanset at man – som foran anført – ud fra et samfundssynspunkt må være interesseret i, at flest mulig unge gennemfører en faglig uddannelse. Såfremt lærlingen måtte ønske det, vil der imidlertid være mulighed for – i stedet for helt at ophæve læreforholdet – kun at suspendere det i overensstemmelse med reglerne i udk. § 10. Da ikke blot lærlingen, men også læremesteren i henhold til nævnte § 10 har ret til at forlange læreforholdet suspenderet, og mesteren yderligere, såfremt lærlingen modsætter sig dette, er berettiget til at hæve læreforholdet, har man ikke anset det for rimeligt yderligere at give læremesteren en ubetinget ret til at hæve kontrakten i tilfælde af en kvindelig lærlings graviditet.

Medens der efter udk. § 17, stk. 3, der svarer til den gældende lovs § 16, stk. 2, gælder en *frist* for læremesterens ret til at hæve læreforholdet, har der ikke hidtil været tilsvarende frister med hensyn til lærlingens adgang til at hæve kontrakten. Det kan imidlertid ikke anses for rimeligt, at lærlingen, når han eller hans forældre – for så vidt han ikke selv er fyldt 18 år – er kommet til kundskab om noget forhold som nævnt i udk. § 18, stk. 1, altid skal have en ubegrænset ret til at hæve kontrakten. Som følge heraf har man i et nyt *stk. 2* foreslået indsat visse fristbestemmelser for lærlingens hæveadgang. Der henvises herom nærmere til bemærkningerne til udk. § 18, stk. 2.

13. TILSYN MED LÆRLINGEUDDANNELSEN.

I laugstiden førte laugene som allerede nævnt tilsyn med lærlinguddannelsen. Mestrene var interesseret i, at de lærlinge, der senere skulle arbejde for dem som svende, var så dygtige som muligt; også af hensyn til fagets trivsel og renommé måtte der lægges vægt på at dygtiggøre de unge, der skulle arbejde inden for faget. Med laugsvæsenets ophør bortfaldt fagenes tilsyn med uddannelsen. Et sådant tilsyn blev først påny indført i lærlingeloven af 1937 ved oprettelsen af de for hvert fag – eventuelt branche – nedsatte *faglige fællesudvalg*, der i det hele har øvet en gavnlig indflydelse på lærlinguddannelsen. Der har fra alle sider været stor tilfredshed med den ved loven skabte nyordning, og hensigten med de i udkastet foreslåede ændringer til den gældende lovs § 19, (udk. § 20) har også været at skabe grundlag for en videre udvikling af denne tilsynsmyndighed, medens der ikke er foreslået ændringer i reglerne for udvalgenes nedsættelse og sammensætning. Som det fremgår af arbejds- og socialministeriets oversigt af 29. marts 1952 over lærlingelønninger og læretid m. v. med senere ændringer, findes der for tiden ialt 34 sådanne fællesudvalg omfattende 91 fag. Udvalgenes opgave efter udkastet er foruden at være rådgivende over for ministerierne og arbejdsdirektoratet vedrørende lærlingspørgsmål at føre tilsyn med lærestederne, at udarbejde uddannelsesregler, der skal godkendes af lærlingerådet, samt at virke for de bedst mulige uddannelsesforhold og for, at arbejdsforholdene tilrettelægges således, at alt det arbejde, der naturligt henhører under lærlinguddannelsen, inddrages under loven. Der henvises iøvrigt til bemærkningerne side 74.

Efter den gældende lovs § 19, stk. 6, kan de faglige udvalg erklære en virksomhed for uegnet som lærested med den virkning, at de kontraktgodkendende myndigheder fremtidig ikke må godkende lærekontrakter med virksomheden. Forud for en sådan afgørelse har de faglige udvalg i alminde-

lighed foretaget en *undersøgelse* af vedkommende virksomhed, men det er anset for hensigtsmæssigt i loven udtrykkeligt at præcisere, at sådan undersøgelse skal finde sted, jfr. nærmere udk. § 20, stk. 7, og bemærkningerne hertil. Det er ligeledes anset for naturligt i loven at præcisere, at disse afgørelser skal *begrundes*.

Ved en virksomheds underkendelse er det hermed af det kompetente faglige organ fastslået, at virksomheden ikke er i stand til på forsvarlig måde at oplære lærlinge. For så vidt virksomheden på det tidspunkt, hvor underkendelsen finder sted, beskæftiger lærlinge, risikerer disse på grund af virksomhedens manglende oplæringsmuligheder ikke at få den fornødne fuldstændige uddannelse, således at de bliver i stand til at afslutte læreforholdet på den i loven forudsatte måde, jfr. udk. § 12. Omend de i så fald eventuelt vil kunne gøre erstatningskrav gældende over for læremesteren for manglende uddannelse, vil dette ikke være en tilfredsstillende løsning. Efter den gældende lov har lærlingen, når prøvetiden er udløbet, ikke en udtrykkelig adgang til i sådanne tilfælde at hæve læreforholdet, men vil alene kunne hæve ud fra et almindeligt forudsætningssynspunkt. For imidlertid at skabe klarere forhold på dette punkt, er det i udkastet foreslået, at udvalgene ved enhver underkendelse af en virksomhed skal afgive en erklæring om, hvorvidt lærlinge antaget inden en eventuel underkendelse i denne anledning kan hæve kontrakten. Har udvalget udtalt sig for en sådan hæveret, vil lærlingen i medfør af udk. § 18, stk. 1, litra l), kunne hæve læreforholdet, jfr. nærmere bemærkningerne hertil samt til udk. § 20, stk. 7.

Med hjemmel i den gældende lovs § 19, stk. 6, er det hidtil i praksis blevet antaget, at et fagligt udvalg i stedet for helt at nægte en virksomhed retten til at oplære lærlinge, også må være berettiget til det mindre at fastslå, at virksomheden kun er i stand til at oplære et bestemt antal lærlinge. Denne

praksis, som også læringerådet er gået ind for, er i udk. § 20, stk. 7, foreslået lov-
fæstet.

Foruden de faglige udvalg udøver også *læringerådet*, der ligeledes blev indført ved loven af 1937, en væsentlig indflydelse på læringeuddannelsen. Rådet, der foruden en af kongen udnævnt formand består af repræsentanter for arbejdsgiver- og arbejderorganisationer samt for læringemyndighederne, er ligeledes rådgivende over for ministerierne vedrørende læringspørgsmål og træffer afgørelse vedrørende forskellige spørgsmål, foruden at det på andre punkter virker som en overinstans i forhold til de faglige udvalg, jfr. herom nærmere udk. § 21.

Læringerådet har i den forløbne tid virket tilfredsstillende, hvorfor der ikke i udkastet er foreslået afgørende ændringer i bestemmelserne vedrørende rådet. Det har imidlertid dels fra handelsorganisationernes og dels fra Dansk Arbejdsgiverforenings side været gjort gældende, at der ved rådets sammensætning er tillagt håndværket en for stor repræsentation, idet såvel handels- og kontorvirksomhederne som industrien uddanner en ganske betydelig del af samtlige læringe. Under hensyn hertil er det i udk. § 21 foreslået, at arbejdsgiverforeningen, som også en del af handels- og kontorvirksomhederne står tilsluttet, fremtidigt skal udpege 2 repræsentanter mod hidtil 1, medens Håndværksrådet skal udpege 2 repræsentanter mod hidtil 3. Herudover er der stillet forslag om indførelse af en *suppleantordning*, hvorom henvises til bemærkningerne til udk. § 21, stk. 6.

Det er af flertallet anset for formåls-

tjenligt i loven udtrykkeligt at anføre, at personer, der måtte ønske oplysninger og vejledning vedrørende læreforhold – der tænkes ikke herved på erhvervsvejledning – kan henvende sig herom til *de kontraktgodkendende myndigheder*, jfr. udk. § 1, stk. 8, 3. pkt. Det er samtidig foreslået, at der pålægges disse myndigheder en vis pligt til at føre tilsyn med, at personer ikke beskæftiges i strid med loven. Når de kommer til kundskab om forhold, der strider mod lovens bestemmelser, jfr. 4. pkt., bør deres hovedopgave være at søge forholdene bragt i lovmæssig orden frem for i alle tilfælde straks at søge de pågældende draget til ansvar. Hvis forholdene ikke bringes i orden, eller det af andre grunde skønnes nødvendigt, må det pågældende faglige udvalg underrettes, idet det bør være de faglige udvalg og ikke de kontraktgodkendende myndigheder, der skal tage stilling til, hvorvidt der måtte være anledning til at foretage videre, hvorved bemærkes, at hverken de kontraktgodkendende myndigheder eller de faglige udvalg har politimyndighed.

Et mindretal (*Kjeldgaard Iversen*) foreslår, at der i udk. § 1, stk. 8, 1. pkt., sættes punktum efter ordet »lærekontrakter«, således at resten af stykket udgår. Mindretallet har herved anført, at ændringsforslaget »fjerner den nydannelse, som giver de kontraktgodkendende myndigheder initiativ til kontrol, foranstaltninger, som mindretallet mener vil kunne give anledning til utidig indblanding i virksomhedernes forhold og koste stor administration. Eventuelle misforhold vil blive anmeldt af den krænkede part.«

14. BEGRÆNSNING I TILGANGEN AF LÆRLINGE (læringseskalaer).

Som en videreførelse af den de *faglige udvalg* i den gældende lovs § 19, stk. 6, (udk. § 20, stk. 7) tillagte bemyndigelse til at fastsætte antallet af læringe i den enkelte virksomhed har enkelte af udval-

gene fastsat visse generelle bestemmelser, altså uden undersøgelse af de enkelte virksomheders forhold, om hvor mange læringe en virksomhed må beskæftige, jfr. bilag 6. Inden for et fag som f.eks. butiksfaget,

i hvilket der årligt godkendes ca. 4.500 lærekontrakter eller ca. 20 pct. af samtlige godkendte lærekontrakter, er det uoverkommeligt at foretage en systematisk undersøgelse af de virksomheder, der oplærer eller agter at oplære lærlinge. Da oplæringsmulighederne efter udvalgets opfattelse bl. a. er afhængig af antallet af udlærte i virksomheden, har udvalget ud fra praktisk-uddannelsesmæssige hensyn anset det for nødvendigt til vejledning for de kontraktgodkendende myndigheder at fastsætte en skala for forholdet mellem antallet af lærlinge og udlærte i en virksomhed. Ønsker en læremester at antage et større antal lærlinge end hjemlet ved den af udvalget fastsatte skala, vil noget sådant ikke være udelukket, forudsat at virksomheden efter samtlige i betragtning kommende forhold efter en af udvalget foretagen undersøgelse (eventuelt ved besigtigelse på stedet) gør det ubetænkeligt at godkende et større antal lærlinge end normalt.

Hvad foran er anført om butiksfagets lærlingskalaer gælder også for de skalaer, der er fastsat af andre faglige udvalg, således f. eks. inden for frisørfaget, hvor det tilladte antal lærlinge i en virksomhed er fastsat i forhold til dennes omsætning.

De af udvalgene fastsatte lærlingskalaer har som nævnt deres begrundelse i uddannelsesmæssige hensyn. Udvalgene har derimod ikke efter den gældende lov nogen beføjelse til abstrakt at fastsætte lærlingskalaer.

Inden for urmagerfaget er det vedkommende *mesterorganisation*, der har truffet bestemmelse om antallet af lærlinge.

Herudover er der for visse fags vedkommende i de pågældende *kollektive overenskomster* fastsat egentlige lærlingskalaer, hvorefter hver enkelt virksomhed i faget kun må beskæftige så mange lærlinge, som antallet af udlærte i virksomheden i henhold til de aftalte skalaer berettiger til. Samtidig er der almindeligvis fastsat et absolut maksimum for det tilladte antal lærlinge i den enkelte virksomhed. Disse lærlingskalaer gælder ligeledes uden undersøgelse af de enkelte

virksomheders forhold og er bindende for de af overenskomsterne omfattede læremestre. Inden for litograf- og kemigraf-fagene reguleres virksomhedernes lærlingecantagelse ved årlige forhandlinger mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer.

Ungdomskommissionen har i sin betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« været inde på spørgsmålet om, hvorvidt der i lærlingeloven burde optages en bestemmelse gående ud på, at der ikke kan bestå en aftale mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationer om, at arbejdsgivernes ret til at antage lærlinge begrænses, medmindre en sådan aftale er godkendt af lærlingerådet.

Herom har lærlingerådet over for ungdomskommissionen udtalt:

»Der er inden for lærlingerådet betænkelighed ved at indføre regler sigtende til at regulere lærlingeadgangen til de enkelte fag. Man mener, at man må have det overladt til lærlingene at vælge, hvilke fag de vil søge til, men heri ligger naturligvis ikke, at man vil modsætte sig eller underkende betydningen af en erhvervsvejledning. Lærlingerådet mener at måtte modsætte sig en ordning gående ud på, at der ikke kan bestå en aftale om, at arbejdsgivernes ret til at antage lærlinge begrænses, medmindre en sådan aftale er godkendt af lærlingerådet. Efter lærlingerådets mening bør det også som hidtil henhøre under de faglige udvalg at afgøre, om et værksted har mulighed for at give en tilfredsstillende uddannelse af lærlinge. En ordning som den i udkastet foreslåede ville efter rådets mening faktisk også betyde, at overenskomstmæssige aftaler skulle godkendes af lærlingerådet.«

I hvilket omfang de ved kollektive aftaler fastsatte lærlingskalaer betyder en reel begrænsning i tilgangen af lærlinge til faget som helhed, er det vanskeligt at få nøjagtige oplysninger om. Dette ville forudsætte en undersøgelse ikke blot af de virksomheder, som beskæftiger lærlinge, men også af virksomheder uden lærlinge, foruden en nøje undersøgelse af arbejdsforholdene i vedkommende fag ud fra arbejdsmarketsmæssige synspunkter.

Fra arbejdsgiverside inden for kommissionen er det gjort gældende, at lærlingeskalaerne — særlig inden for visse fag — har medført en alvorlig mangel på faglært arbejdskraft, og at en eventuel regulering af lærlingetilgangen til fag med stor arbejdsløshed ikke bør ske gennem lærlingeskalaer, men derimod gennem den erhvervsvejledning, der kan ydes de unge ved valg af fag. Under hensyn hertil samt til, at der ikke bør lægges hindringer i vejen for de store årganges unge til at opnå en faglig uddannelse, er der fra denne side med tilslutning af et flertal inden for kommissionen fremsat forslag om, at der i udkastet som § 28 optages følgende bestemmelse:

»Hvor der i kollektive overenskomster hidtil har bestået bestemmelser, der begrænser lærlingeantallet inden for et fag, vil sådanne bestemmelser være at ophæve, ligesom det er forbudt fremtidig at indføre bestemmelser i overenskomsterne til begrænsning af lærlingeantallet.«

Af flertallet har et medlem (*Kjeldgaard Iversen*) ud fra det princip, at aftaler mellem to parter ikke må skade udenforstående, foreslået følgende bestemmelse, som skal forhindre »regulering« af lærlingetilgang:

»Bestemmelser indsat i kollektive aftaler eller vedtaget af organisationer om begrænsning af tilgangen af lærlinge til et fag eller del af et fag er ugyldig.«

Medlemmet har hertil bemærket, at forbud ikke kan tilrådes, da dette pålægger myndighederne efterforskningspligt og initiativ. Det anses for tilstrækkeligt, at organisationerne ikke kan få sådanne bestemmelser håndhævet gennem domstolene.

Et mindretal (*Amstrup, Dinesen, Hellberg, Hækkerup og Einar Nielsen*) anerkender, at det almindelige princip om fri adgang til uddannelse også bør finde anvendelse på lærlinguddannelsen, men ønsker dog at udtale, at såvel samfundsmæssige hensyn som hensynet til de unges fremtidige beskæftigelsesmuligheder kan føre til undtagelser fra dette princip. Dette mindretal er af den opfattelse, at flertallets forslag er

lærlingeloven uvedkommende, og at spørgsmålet om lærlingeskalaer bør søges løst af arbejdsmarkedets parter og arbejdsmarkedskommissionen, der bl. a. har til opgave at beskæftige sig med problemerne omkring tilgangen af lærlinge og udbudet af lærepladser.

Et andet mindretal (*formanden, Borreschmidt, Graessler og Roelsen*) er af den opfattelse, at der bør arbejdes henimod, at enhver form for begrænsning, der ikke skyldes uddannelsesmæssige hensyn, søges ophævet, idet der for alle fags vedkommende bør være fri adgang til at komme i lære, på samme måde som adgangen til anden uddannelse f. eks. ved universiteterne og de højere læreanstalter er fri. Da lærlingeloven altid har haft til formål at sikre den bedst mulige uddannelse og beskyttelse for de lærlinge, der faktisk kommer i lære, må dette mindretal imidlertid nære betænkelighed ved, at der i denne lov optages en forbudsbestemmelse som den af flertallet foreslåede, der har hensyn til andre sider af arbejdsmarkedet end dem, lærlingeloven hidtil har tilgodeset. Under hensyn hertil, og idet bemærkes, at disse lærlingeskalaer også hidtil i den administrative praksis har været betragtet som et organisationsanliggende, kan dette mindretal ikke tiltræde flertallets forslag, men vil samtidig henstille til arbejdsmarkedets parter i videst muligt omfang at søge bestemmelserne i de kollektive overenskomster om begrænsning i tilgangen af lærlinge ophævet.

I forbindelse med spørgsmålet om lærlingeskalaer har det også været drøftet, hvorvidt det i tilfælde, hvor tilgangen af lærlinge ikke er tilstrækkelig stor til at dække fagets behov, skulle kunne pålægges vedkommende fags arbejdsgivere at uddanne et bestemt antal lærlinge (*»lærlingetvang«*).

Ungdomskommissionen har i sin betænkning »Ungdommen og Arbejdslivet« udtalt, at det vil være naturligt for lærlingerådet eller arbejdsmarkedskommissionen at gøre arbejderne og arbejdsgiverne opmærksom på de her foreliggende forhold, og henstiller

navnlig til arbejdsgiverne, at der findes udveje til at beskæftige flere lærlinge. Ungdomskommissionen har overvejet, om man skulle lade et af de nævnte organer pålægge et fag at beskæftige flere lærlinge, men lærlingerådet har frarådet, at der pålægges et fag som helhed en pligt til at uddanne et vist antal lærlinge. Ifølge ungdomskommissionen vil der derfor formentlig alene kunne blive tale om, at der sættes en propaganda i gang for at få mestrene til at tage lærlinge, eller at lærlingeantagelse præmieres, medens en lærlingepligtskala, som forpligtede mestrene til at have et vist antal lærlinge i forhold til deres arbejderstabs samlede størrelse, næppe vil vinde tilslutning.

Lærlingekommissionen er enig i, at på-

læggelse af sådan pligt ikke er hensigtsmæssig. Der kan i denne forbindelse henvises til, at arbejdsmarkedskommissionens sekretariat med henblik på beskæftigelse af de store fødselsårge allerede har haft forhandlinger med repræsentanter for en række større fag om en udvidelse på frivillig basis af antallet af lærepladser, hvilket foreløbigt er resulteret i, at der synes at være opnået enighed mellem parterne om en udvidelse af antallet af lærlinge i de kommende år med ca. 30 pct. Arbejdsmarkedskommissionen er derhos af regeringen blevet bemyndiget til at føre løbende forhandlinger med fagenes parter for derved at søge at nå frem til den samfundsmæssigt set ønskelige målsætning for tilgangen til de forskellige fag.

15. KOMPETENCEREGLER.

Efter lærlingeloven, der har til formål at yde lærlinge dels en social og dels en uddannelsesmæssig beskyttelse, er såvel arbejdsministeriet som handelsministeriet ressortministerier med hensyn til lærlingeforhold. Dette har i loven fundet udtryk derved, at nogle afgørelser i henhold til loven træffes af det ene og andre af det andet ministerium, medens andre træffes af begge ministerier i forening.

Under kommissionens indledende drøftelser er der rejst spørgsmål om eventuelt at henlægge hele administrationen af lærlingeuuddannelsen under eet ministerium, nemlig arbejdsministeriet. Der er herved bl. a. henvist til, at det ville betyde en forenkling, når kun eet ministerium skulle træffe afgørelse.

Lærlingeuuddannelsen vedrører imidlertid erhvervsområder, som traditionelt henhører under handelsministeriet, hvorfor også lærlingeundervisningen på de faglige skoler – ligesom den videregående undervisning på handelshøjskoler, teknika m. v. – er tilrettelagt af handelsministeriet og de under dette hørende tilsynsorganer. Hensigtsmæssighedsbetragtninger tilsiger ikke nogen ændring af den gældende ordning, der iøvrigt

ikke har betydet nogen reel forsinkelse med hensyn til sagernes behandling. Alene større principielle afgørelser skal træffes af begge ministerier i forening, og der kan samtidig peges på, at de fleste henvendelser vedrørende lærlingeforhold finder sted til de lokale og faglige organisationer samt til de kontraktgodkendende myndigheder.

Under hensyn til det således anførte er der ikke fundet grundlag for at fremsætte forslag om ændringer på det heromhandlede punkt.

Under kommissionens behandling af lovens kompetenceregler har man først og fremmest haft for øje at søge gennemført en forenkling af lovens administration ved bl. a. i videst muligt omfang udtrykkeligt at henlægge faglige spørgsmål til afgørelse hos de faglige organer (de faglige udvalg og lærlingerådet). Der kan således henvises til udkastets bestemmelser i § 1, stk. 1, 4. pkt., og stk. 4, § 2, stk. 4, § 3, stk. 3, § 4, stk. 2, § 6, stk. 2, og § 9, stk. 4 og 8, samt § 20, stk. 7. For en del af disse spørgsmåls vedkommende har afgørelsen hidtil henhørt under domstolene.

Under en af forvaltningsnævnets sekreta-

riat foretagen gennemgang af de offentlige arbejdsanvisningskontorers virksomhed i forbindelse med godkendelse af lærekontrakter har det vist sig, at kontorerne på mangfoldige punkter følger en ret uensartet fremgangsmåde. Uanset at en del af denne uensartethed formentlig vil blive afhjulpnet, når en ny kontraktformular, der kort før lærningekommissionens nedsættelse var blevet udarbejdet af arbejdsministeriet, men derefter stillet i bero på resultatet af lærningekommissionens arbejde, træder i kraft, er det dog anset for ønskeligt, at der gennemføres en ordning, hvorved de offentlige arbejdsanvisningskontorers virksomhed udtrykkeligt ved loven henlægges under arbejdsdirektørens forretningsområde, jfr. nærmere § 22.

I udkastet har man endvidere ikke mindst under hensyn til, at retskredsens civildommer ifølge udkastet til § 23, stk. 2, fremtidigt kommer til at beklæde formandshvervet i voldgiftsretterne, jfr. nedenfor, anset det for ubetænkeligt at foreslå, at enkelte spørgsmål, der hidtil har henhørt under domstolenes afgørelse, bliver henlagt til voldgiftsretternes afgørelse. Man har her ved tillige haft for øje i det omfang, hvori det findes forsvarligt, at lade flest mulige tvistigheder mellem læremester og lærling afgøre ved voldgiftsret, der *dels* er i stand til at anlægge særlige faglige synspunkter, *dels* som regel virker hurtigere og enklere end de almindelige domstole og samtidig er billigere for parterne.

Som anført foran side 79 blev kontraktgodkendelsen i 1944, da politiet under besættelsen blev sat ud af funktion, administrativt henlagt til de offentlige arbejdsanvisningskontorer, hvilken ordning ved en dertil sigtende bestemmelse i udk. § 1, stk. 1, er foreslået lovfæstet. Når henses til, at politimestrene således ikke mere skal godkende kontrakterne, synes de særlige forudsætninger for at lade dem beklæde formandshvervet i lærningevoldgiftsretterne ikke længere at være til stede, hvorfor det er anset for naturligt, at politimestrene fremtidigt fritages for dette hverv — et

hverv, som iøvrigt synes at ligge noget uden for deres almindelige arbejdsområde. Som følge heraf har man foreslået, at retskredsens civildommer fremtidigt beklæder formandshvervet i disse voldgiftsretter. Justitsministeriet har underhånden over for kommissionen erklæret sig enig i en sådan ordning.

Til bedømmelse af omfanget af voldgiftsretternes virksomhed har man indhentet nærmere oplysninger om voldgiftssagerne i årene 1952, 1953 og 1954, jfr. bilag 7. Det fremgår heraf, at der i hvert af disse år gennemsnitlig har været ca. 115 sager i politikredsene.

For Københavns vedkommende har man ikke fundet anledning til at foreslå nogen ændring i den gældende ordning, hvorefter formandshvervet beklædes af en af Københavns magistrat valgt person. Denne voldgiftsret, hvis formand for tiden er en højere tjenestemand under magistraten med juridisk embedseksamen, har i de sidste 3 år gennemsnitligt behandlet ca. 40 sager, jfr. bilag 7 a, og har således allerede i kraft af sagernes antal ganske særlige forudsætninger for at fortsætte denne virksomhed. Det forudsættes herved, at man også ved fremtidige besættelser af hvervet som formand for voldgiftsretten i København søger dette hverv besat med en tjenestemand med juridisk embedseksamen.

Kommissionen har drøftet spørgsmålet om eventuelt at åbne adgang til *appel* af voldgiftsretternes afgørelse, men der har været enighed om ikke at foreslå en sådan adgang. I praksis har der imidlertid i enkelte tilfælde været rejst spørgsmål om *genoptagelse* af en voldgiftsretssag, og trang til at genoptage en sag kan forekomme, hvor det senere viser sig, at den er afgjort på et urigtigt grundlag. En adgang til at genoptage en endelig afgjort sag bør imidlertid være en absolut undtagelse, hvorfor der bør stilles strenge krav, for at voldgiftsretten kan imødekomme et andragende herom fra en af parterne, jfr. iøvrigt nærmere bemærkningerne til udk. § 23, stk. 6.

Iøvrigt går de foreslåede ændringer i bestemmelserne om voldgiftsretterne i al væsentlighed ud på at sikre en hurtigere afgørelse. Herudover er det foreslået, at der – i modsætning til efter den gældende lov – kan ydes voldgiftsrettens formand et særligt vederlag.

I forbindelse med kommissionens drøftelser angående voldgiftsretternes virksomhed i almindelighed har man også behandlet spørgsmålet om *sagføernes mødeberettigelse* for voldgiftsretterne. Det bemærkes herved, jfr. bilag 7, at der kun i 69 – svarende til 20 pct. – af de ca. 350 sager, som i årene 1952, 1953 og 1954 har været behandlet i samtlige politikredse uden for København, er mødt sagfører for en af parterne, og kun i 14 af disse 69 sager mødte der sagfører for begge parter. I København mødte der i de samme år sagfører for en af parterne i ialt 18 – svarende til ca. 15 pct. – af de 114 sager, som i dette tidsrum blev behandlet. Kun i 2 af de 18 sager mødte der sagfører for begge parter.

Omend trangten til at lade sagførere give møde i voldgiftsretterne efter det foran an-

førte ikke synes overvældende stor, har man i overensstemmelse med praksis ikke ment at burde stille forslag om, at parterne afskæres fra at møde med sagfører i voldgiftsretten. Man finder dog anledning til i denne forbindelse at bemærke, at afhøringen af parter og vidner – uanset at sagførere giver møde – vil være at foretage af formanden for voldgiftsretten, og det forudsættes, at der i almindelighed ikke finder egentlig procedure sted, medmindre formanden efter sagens samtlige omstændigheder undtagelsesvis meddeler samtykke hertil.

Kommissionen har drøftet, hvorvidt der burde søges indført regler om adgang til opnåelse af *fri proces* under sagens behandling for voldgiftsretten. Under hensyn til, at der sædvanligvis ikke i disse sager vil være et egentligt behov for at møde med sagfører – hvorved de rent juridiske momenter iøvrigt let ville få en for fremtrædende rolle – og til, at der ikke – i modsætning til almindelige retssager – bliver tale om erlæggelse af gebyrer og lignende, har der i kommissionen været enighed om ikke at gå ind for indførelse af sådanne regler.

KAPITEL IV.

Udkast til lov om lærlingeforholdet. *)

Kapitel I.

Lærekontraktens oprettelse og indhold.

§ 1.

St k. 1. Den, der antager en person under 19 år til arbejde i en virksomhed, i hvilken der udføres arbejde, der i henhold til denne lov er godkendt som fag, eller som henhører under et sådant fag, skal – for så vidt den pågældende ikke allerede er udlært i faget – sørge for, at der, forinden vedkommende træder i arbejde, oprettes skriftlig lærekontrakt med angivelse af, i hvilket fag lærlingen skal oplæres. *Det samme gælder ved fortsatte læreforhold, uanset at lærlingen ved det nye læreforholds indgåelse er over 19 år. Kontrakten affattes på en af økonomi- og arbejdsministeren efter forhandling med lærlingerådet godkendt formular, jfr. stk. 8. Ændringer i eller tilføjelser til den godkendte formular – udover en almindelig udfyldning af formularens bestemmelser – kan kun godkendes med det pågældende faglige fællesudvalgs tilslutning. Kontrakten skal af vedkommende offentlige arbejdsanvisningskontor forsynes med påtegning om, at den er affattet i overensstemmelse med nærværende lovs forskrifter. Efterkommes disse bestemmelser ikke, har overenskomsten om antagelsen ingen gyldighed, jfr. endvidere § 24. Når lærlingen ved kontraktens oprettelse er over 15 år, skal kontrakten foruden af værger medunderskrives af lærlingen selv, hvis den skal være bindende efter lærlingens 20. år.*

St k. 2. Ingen kan indtræde i læreforhold, forinden den pågældende er lovlig udskrevet af skolen og fyldt 14 år.

St k. 3. Foranstående bestemmelser om oprettelse af skriftlig lærekontrakt finder ikke anvendelse,

- a) når den pågældende antages som bud, håndlanger eller lignende eller til udførelse af arbejde, der udelukkende eller i det væsentlige kun består i ind- og udpakning, afvejning, ombæring af varer og lignende arbejder, som ikke falder ind under udøvelse af faget,
- b) når ansættelsen på grund af den på arbejdsstedet rådende arbejdsdeling alene angår udførelsen af et vist specialarbejde, som ikke fordrer nogen faglig uddannelse,
- c) når den pågældende antages til arbejde, der består i udlevering af varer i forretninger, hvis omfang og art er af en sådan beskaffenhed, at der ikke er mulighed for at give en faglig uddannelse,
- d) på læreforhold indgået imellem forældre og børn, herunder adoptivbørn. For sådanne læreforhold gælder bestemmelserne i lovens kapitel III om lærlinges uddannelse, svendeproe m.v. – dog med undtagelse af § 12, stk. 7 – samt bestemmelserne om berettigelse til at antage og oplære lærlinge i § 2 og om læretiden i § 3, stk. 2 og 3.

St k. 4. *Tvivlsspørgsmål om, hvorvidt der i det enkelte tilfælde foreligger fagligt ar-*

*) Ændringer i forhold til den gældende lov er markeret ved kursiv.

bejde, der kræver oprettelse af lærekontrakt, afgøres endeligt af læringerådet efter forud indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg.

St k. 5. Spørgsmål om, hvorvidt et fag (eller en del deraf), for hvis lærlinge der ikke hidtil har været anvendt lærekontrakt, anses som henhørende under denne lov, afgøres af økonomi- og arbejdsministeren og ministeren for handel, industri og søfart i forening efter forudgående forhandling med det pågældende fags organisationer og læringerådet.

St k. 6. For fag eller virksomheder af særlig karakter, inden for hvilke den praktiske og teoretiske uddannelse er ordnet på en efter forholdene fuldt ud betryggende måde, kan arbejdsministeren og handelsministeren i forening efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og læringerådet meddele fritagelse for oprettelse af lærekontrakt. *Sådan fritagelse kan kun meddeles, for så vidt de pågældende lærlinge som helhed ikke er stillet ringere end efter nærværende lov, og kan tilbagekaldes, såfremt forholdene måtte have ændret sig væsentligt.*

St k. 7. Arbejdsministeren og handelsministeren i forening træffer efter indstilling fra læringerådet bestemmelse om, i hvilket omfang loven skal finde anvendelse på:

- a) personer, der ikke er beskæftiget som lærlinge, men som ved forberedelse til eller supplerende af en skole- eller højskoleuddannelse søger at erhverve sig kendskab til enkelte dele af et fag,
- b) personer, der på grund af legemlige eller åndelige svagheder er indskrænket i deres erhvervsevne, eller som under børneforsorg er anbragt uden for hjemmet,
- c) personer, der opholder sig i fængsel, derunder ungdomsfængsel.

St k. 8. De kontraktgodkendende myndigheder skal ved arbejdsministerens foranstalt-

ning være forsynet med blanketter til lærekontrakter. Blanketterne udleveres uden betaling. *De kontraktgodkendende myndigheder skal i fornødent omfang bistå og vejlede personer, der søger oplysning om lærlingeforhold, og i det omfang, det er muligt, føre tilsyn med, at personer ikke beskæftiges i strid med bestemmelserne i denne lov. I tilfælde, hvor de kontraktgodkendende myndigheder bliver bekendt med overtrædelser af loven, skal vedkommende faglige udvalg om nødvendigt underrettes.*

St k. 9. Loven finder anvendelse på de af staten beskæftigede personer, medmindre en antagelse i henhold til tjenestemandsløven måtte foreligge, samt på de af kommunerne beskæftigede personer.

§ 2.

St k. 1. Ueberrettiget til at antage og oplære lærlinge er:

- a) den, der ikke selv er faglig oplært i det fag, hvori lærlingen skal antages til oplæring, medmindre lærlingens oplæring på betryggende måde er overdraget en i virksomheden beskæftiget, faglig uddannet person, der iøvrigt opfylder de i denne lov fastsatte betingelser for at oplære lærlinge; dog er den, der i 5 år har drevet handelsvirksomhed som hovederhverv, berettiget til at antage lærlinge, selvom han ikke er faglig oplært,
- b) den, der er dømt for et strafbart forhold, som begrundet en nærliggende fare for misbrug af hvervet som læremester,
- c) den, i hvis bedrift eller forretning der 3 gange er forefaldet standsninger – lockout, strejke eller tvingende naturforhold dog undtaget –, som har givet anledning til ophævelse af lærekontrakter, jfr. § 16, stk. 1, b),
- d) den, der 2 gange i løbet af 10 år har gjort sig skyldig i sådanne brud på lærekontrakter, at disses ophævelse er blevet en følge heraf.

Stk. 2. Den, der 2 gange i løbet af 10 år ved voldgift, jfr. § 23, er idømt erstatning til en lærling for at have ladet det mangle på tilbørlig omhu for lærlingens uddannelse, skal ligeledes være uberettiget til at antage og oplære lærlinge, medmindre lærlingens uddannelse på grund af virksomhedens omfang, eller fordi den næringsdrivende ikke selv er faglig uddannet, jfr. stk. 1, a), har måttet betros en i virksomheden ansat person; har denne ved sin forsømmelighed 2 gange i løbet af 10 år forårsaget idømmelse af sådan erstatning, mister han retten til at uddanne lærlinge. Såfremt virksomheden på grund af idømt erstatning 2 gange i løbet af 10 år har måttet skifte en sådan ledende person og atter bliver idømt erstatning, fortaber virksomheden retten til at uddanne lærlinge.

Stk. 3. Den, som ved voldgift, jfr. § 23, er idømt erstatning uden at have udredet denne inden for en ved kendelsen fastsat frist, mister ligeledes retten til at uddanne lærlinge.

Stk. 4. Spørgsmålet om, hvorvidt en person efter sin uddannelse og sit kendskab til faget må betragtes som faglig oplært, afgøres af den kontraktgodkendende myndighed, i tvivlstilfælde efter forhandling med det i § 20 omhandlede faglige udvalg. Afgørelsen kan indankes for *læringerådet, hvis afgørelse er endelig*.

Stk. 5. *Arbejdsdirektøren* kan efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg gøre undtagelse fra de i stk. 1, litra c) og d), og stk. 2 og 3 fastsatte bestemmelser, for så vidt omstændighederne måtte tale herfor. Spørgsmål om, hvorvidt nogen efter bestemmelsen i stk. 1, litra b), er uberettiget til at antage og oplære lærlinge, kan forelægges *arbejdsdirektøren*, hvis afgørelse heraf af den pågældende kan indbringes for retten efter reglerne i straffelovens § 78, stk. 3.

§ 3.

Stk. 1. Læretidens varighed bestemmes i kontrakten. Den i § 6 omhandlede prøvetid er indbefattet under læretiden.

Stk. 2. De i § 20 nævnte faglige udvalg fastsætter den for de pågældende fag gældende minimums- og maksimumslæretid. Såfremt der inden for udvalget ikke er enighed om læretidens fastsættelse, kan et mindretal inden for udvalget indanke spørgsmålet for læringerådet, hvis afgørelse er endelig. For intet fag må læretiden overstige 4 år; dog kan arbejdsministeren efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og læringerådet og efter samråd med handelsministeren, hvor faglige hensyn taler derfor, tillade, at læretiden i et fag udstrækkes indtil et år ud over den fornævnte grænse.

Stk. 3. Læringerådet er på derom af læremester og lærling (værge) i forening indgivet andragende bemyndiget til *efter forud indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg* at tillade,

- a) at læretiden afbrydes for et tidsrum af højst 1 år for derved at give lærlingen lejlighed til at besøge et teoretisk undervisningskursus,
- b) *at læretiden, hvor ganske særlige forhold måtte tale derfor, forlænges med indtil 1 år.*

§ 4.

Stk. 1. Det skal ved kontrakten nøjagtig bestemmes, på hvilke økonomiske vilkår lærlingen skal arbejde i læretiden.

Stk. 2. I fag *eller dele af et fag*, hvor der findes en gennem kollektiv overenskomst mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer fastsat løn, skal mindst denne løn betales. I fag, hvor der ikke findes en sådan overenskomst, nedsætter de *pågældende faglige organisationer et nævn, bestående af 2 arbejdsgiver- og 2 arbejderrepræsentanter* samt af en af Den faste Vold-

giftsret udnævnt formand. *Tvivilsspørgsmål vedrørende nedsættelse af lønnævnen kan indbringes for læringerådet, hvis afgørelse er endelig.* Såfremt et flertal af de af organisationerne udpegede medlemmer er enig om fastsættelse af en mindsteløn, skal der i læreforhold inden for faget mindst betales den således fastsatte løn. For så vidt der ikke vindes tilslutning fra et flertal blandt de af organisationerne udpegede medlemmer om fastsættelsen af en mindsteløn, *træffer nævnets formand afgørelsen.* Meddelelse om afgørelsen skal tilstilles de kontraktgodkendende myndigheder, der påser, at den i lærekontrakter i det pågældende fag vedtagne løn ikke ligger under den således fastsatte mindsteløn, *der også skal være gældende i løbende læreforhold.*

Stk. 3. Læremesteren skal betale den i nærværende lovs § 13 omhandlede undervisning. De fornødne rekvisitter og undervisningsmaterialer, der skal betales af læremesteren, udleveres lærlingen af skolen. Lærlingen og dennes forældre er ansvarlige for de udleverede rekvisitter og undervisningsmaterialer. Læremesteren skal bestride udgifterne ved lærlingens aflæggelse af svendeprov eller anden afsluttende prøve.

Stk. 4. Der må ikke i kontrakten optages bestemmelser om, at lærlingen efter udstået læretid eller inden for et vist tidsrum derefter ikke må tage arbejde i det pågældende fag eller drive forretning i samme, eller om, at lærlingen efter læretidens udløb skal arbejde hos læremesteren for en bestemt løn. Der må ikke i kontrakten indeholdes bestemmelser, der direkte eller indirekte fastsætter omfanget af den erstatning, der i tilfælde af eventuelt kontraktbrud vil være at erlægge. Enhver uden for kontrakten indgået forpligtelse, der strider imod de her givne bestemmelser, er ugyldig.

§ 5.

Stk. 1. *Der tilkommer lærlinge en årlig ferie med løn udgørende 18 arbejdsdage for hvert læreår, hvoraf mindst 12 dage skal gi-*

ves i sammenhæng i tiden mellem 2. maj og 30. september (ferieperioden). Er læretiden i kontrakten angivet ved et antal måneder udover hele år, er lærlingen desuden berettiget til inden læretidens udløb at få ferie med løn i 1½ arbejdsdag for hver overskydende måned. Læringerådet kan efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg tillade, at ferien lægges uden for ferieperioden, for så vidt særlige forhold inden for et fag eller del af et fag på afgørende måde taler derfor. *De feriedage, der overstiger 12, kan lægges i den del af året, der ligger uden for ferieperioden; de skal normalt gives i sammenhæng, men kan, hvor hensynet til produktionen gør det ønskeligt, efter læremesterens bestemmelse gives i form af enkelte feriedage.* Iøvrigt fastsættes tidspunktet for ferien af læremesteren, men denne skal give lærlingen underretning herom senest en måned for feriens påbegyndelse, medmindre særlige omstændigheder hindrer dette.

Stk. 2. *For så vidt lønnen helt eller delvis består af kost og logi, beregnes værdien heraf ved betaling af løn under ferie til de af arbejds- og socialministeren i henhold til § 44, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 198 af 12. april 1949 af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde fastsatte beløb.* For så vidt værdien af kost og logi ved aftale mellem parterne er fastsat til et højere beløb, skal dette være gældende ved beregningen af godtgørelse for kost og logi under ferien.

Stk. 3. *Der skal i kontrakten optages bestemmelse om, i hvilke ferieperioder, jfr. stk. 1, inden for læretiden ferierne skal gives.*

Stk. 4. *Ved kontrakten skal der sikres lærlingen feriegodtgørelse til brug for den første ferie efter læretidens udløb enten gennem en opsparing gennem læretiden eller på anden måde.* Såfremt der i et fag eller en del af et fag findes overenskomstmæssige bestemmelser om feriegodtgørelse eller ferie med løn efter udlæringen, skal disse være gældende.

§ 6.

St k. 1. Af læretiden anses de 6 første måneder som en gensidig prøvetid, i hvilken såvel læremesteren som lærlingen, hvis han i løbet af denne tid har nået 18 års alderen, og ellers hans forældre eller værge uden angivelse af nogen grund kan forlange kontrakten hævet. I så fald er ingen af parterne berettiget til erstatning hos den anden, medmindre udtrykkelig bestemmelse derom er indført i kontrakten. *Erstatningen til læremesteren kan kun omfatte sådanne særli-*

ge, påviselige udgifter, som han har afholdt udover de ham ifølge §§ 4, 5 og 9 påhvillende almindelige udgifter.

St k. 2. *Inden for fag eller dele af et fag, hvor læreforholdet begynder med kollektiv forskoling uden for virksomheden, kan læringerådet, såfremt parterne måtte være enige herom, efter forud indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg tillade, at prøvetiden forlænges, dog højst med et tidsrum svarende til varigheden af forskoling.*

Kapitel II.

Parternes gensidige forpligtelser.

§ 7.

Lærlingen skal være læremesteren til medhjælp ved arbejdet i virksomheden, så vidt som hans arbejdskraft og færdighed muliggør det.

§ 8.

St k. 1. Læremesteren må ikke anvende lærlingen til andet arbejde end det, der henhører til forretningens virksomhed og kun undtagelsesvis til arbejde, der ikke vedrører hans uddannelse i faget.

St k. 2. Læremesteren må ikke anvende lærlingen til arbejder, der er skadelige for hans sundhed eller ikke står i forhold til hans kræfter. Læremesteren skal, så vidt det står i hans magt, værne lærlingen mod mishandling fra andre i virksomheden beskæftigede personers eller fra læremesterens husstands side.

St k. 3. Såfremt lærlingen har bopæl hos læremesteren, skal der anvises ham et *vel vedligeholdt, lyst og luftigt værelse med mindst 1 let åbneligt vindue af et lysningsareal svarende til mindst 10 pct. af gulvarealet. Vinduet må ikke vende ud til mødding, stald eller lignende.* Værelset skal have et rumindhold af mindst 15 m³ for 1 person, 25 m³ for 2 personer og 34 m³ for 3 per-

soner og have et gulvareal af henholdsvis mindst 6 m², 10 m² og 15 m² og en bredde af mindst 2 m. Intet værelse må anvendes til natophold for flere end 3 personer. *Værelser, der indrettes eller tages i brug efter denne lovs ikrafttræden, må kun benyttes til natophold for 1 lærling. Gulvet må ikke være af sten eller lignende materiale. Værelset må ikke have adgang alene gennem rum, der tjener til natophold for nogen af husstandens øvrige medlemmer, og det må ikke udgøre eneste adgang til noget af den øvrige husstand anvendt rum.* Findes værelset i en staldbygning, må der ikke være direkte indgang fra stalden. *Værelset skal kunne aflåses og skal være forsynet med tilstrækkelige belysnings- og opvarmningsindretninger.* Hver lærling skal have eget sengested og stol og et aflåseligt klædeskab, hvorhos værelset skal være forsynet med et godt bord. *Hvor lærlingen ikke har adgang til behørigt vaskerum, skal der i værelset findes et vaskestel med fornødent udstyr eller en vaskekumme.* Rene lagner skal gives mindst 1 gang om måneden og rent håndklæde mindst 1 gang om ugen.

§ 9.

St k. 1. Læremesteren skal påse, at lærlingen er medlem af en anerkendt sygekasse. Omkostningerne herved samt ved lærlin-

gens invalideforsikring udredes af læremesteren. Læremesteren er ikke berettiget til at kræve, at lærlingen skal udtræde af den anerkendte sygekasse, af hvilken han ved læreforholdets begyndelse er medlem.

Stk. 2. Såfremt en lærling bliver lidende af en så alvorlig sygdom, eller der tilføjes ham så betydelig og vedvarende skade, at læreforholdet ikke med rimelighed kan forlanges fortsat til læretidens udløb, skal læremesteren være berettiget til at opsiges lærekontrakten med 2 måneders varsel til ophør ved en måneds udgang.

Stk. 3. Lærlingen har ret til løn under sygdom indtil læreforholdets lovlige ophør, dog ikke udover et tidsrum af 3 måneder. Læremesteren har ret til – uden udgift for lærlingen – at forlange sygdommen dokumenteret ved attest fra lærlingens læge eller sygekasse. Dokumenteres sygdommen herefter ikke, har lærlingen ikke ret til løn under sygdommen. Såfremt lærlingen i gentagelsestilfælde uden rimelig grund undlader at skaffe dokumentation for sygdommen, har læremesteren ret til at hæve lærekontrakten uden varsel.

Stk. 4. Såfremt lærlingen på grund af sygdom forsømmer mere end ialt 4 måneder i læretiden, kan såvel læremesteren som lærlingen forlange læretiden forlænget med et af det faglige udvalg godkendt eller fastsat tidsrum. Udvalgets afgørelse kan indbringes for læringerådet, hvis afgørelse er endelig.

Stk. 5. Hvis lærlingen bor hos læremesteren, påhviler det denne under lærlingens sygdom, dog ikke for et længere tidsrum end 3 måneder, at udrede kost og logi, så længe lærlingen forbliver i hans hus, og i andet fald et beløb, svarende til værdien af kost og logi fastsat på tilsvarende måde som

angivet i § 5, stk. 2. Kostpengene bortfalder for den tid, lærlingen måtte være indlagt på et sygehus eller lignende for sygekassens regning eller uden betaling for almindelig kur og pleje.

Stk. 6. Bringes læreforholdet på grund af sygdom til ophør på anden måde end efter foranstående bestemmelser, frigøres læremesteren ikke i forhold til det offentlige, som lærlingen måtte falde til byrde, for de ham foran pålagte forpligtelser.

Stk. 7. Pådrager lærlingen sig en sygdom ved eget utilbørligt forhold, er læremesteren, såfremt lærlingen som følge af sygdommen ikke kan deltage i arbejdet, ikke pligtig at betale løn for det pågældende tidsrum.

Stk. 8. Såfremt der, fordi en lærling ved læreforholdets indgåelse lider af en sygdom, mellem parterne træffes aftale, hvorved foranstående bestemmelser fraviges, er sådan aftale kun gyldig med læringerådets godkendelse.

§ 10.

Bliver en kvindelig lærling gravid uden at hæve læreforholdet i overensstemmelse med § 18, stk. 1, litra j), kan hver af parterne forlange læreforholdet afbrudt i indtil 3 måneder før og 1 måned efter fødselen, således at læreforholdet forlænges tilsvarende; er det læremesteren, der forlanger læreforholdet afbrudt, og lærlingen modsætter sig dette, kan læremesteren hæve læreforholdet.

§ 11.

Forinden en indgået lærekontrakt lovligt er hævet, må lærlingen ikke af nogen anden tages i lære eller anvendes som medhjælp i samme fag.

Kapitel III.

Lærlinges uddannelse, svendeprove m. v.

§ 12.

St k. 1. Læretiden skal anvendes således, at lærlingen lærer det fag, hvori han er antaget til oplæring, så fuldstændigt som muligt. Læremesteren er herunder forpligtet til at følge *de i overensstemmelse med bestemmelsen i § 20, stk. 5, fastsatte regler for uddannelsen inden for faget.*

St k. 2. Ved læretidens udløb skal lærlingen aflægge den for faget fastsatte svendeprove eller, *hvis en sådan ikke er fastsat, anden for faget godkendt prøve. For kontor-, butiks- og handelsfagets vedkommende kan der godkendes en fagprøve, for så vidt der i vedkommende faglige fællesudvalg er enighed herom.*

St k. 3. Handelsministeren kan efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og lærlingerådet bestemme, at svendeprove eller anden afsluttende prøve ikke skal aflægges

- a) af lærlinge, der har bestået en *tilsvarende eller mere omfattende prøve,*
- b) i fag, hvor forholdene gør dette umuligt eller særdeles vanskeligt.

St k. 4. Når lærlingen har bestået svendeprove eller anden afsluttende prøve, udfærdiges der i overensstemmelse med derom af handelsministeren fastsatte forskrifter et bevis (svendebrev eller lignende) for, at prøven er aflagt.

St k. 5. For lærlinge, der ikke skal aflægge svendeprove eller anden afsluttende prøve, skal læremesteren i overensstemmelse med derom af handelsministeren fastsatte forskrifter meddele lærlingen et lærebrev indeholdende bevidnelse af, hvor længe han har stået i lære, og om han har opnået *duelighed* i sit fag. *For kontor-, butiks- og handelslærlinge må lærebrev ikke udleveres lærlingen, forinden denne har bestået handels-*

medhjælpereksamen eller en tilsvarende eller mere omfattende prøve, jfr. dog § 13, stk. 4, 3. pkt.

St k. 6. Vægrer en lærling, der ikke i medfør af foranstående bestemmelser er fritaget for at aflægge svendeprove eller anden afsluttende prøve, sig ved at aflægge prøven, eller består han ikke denne, skal læremesteren udfærdige en attest, som alene må indeholde oplysning om, hvor længe lærlingen har stået i lære, og hvoraf det fremgår, at prøve ikke er aflagt. Attesten udfærdiges i overensstemmelse med derom af handelsministeren fastsatte forskrifter.

St k. 7. Har læremesteren ladet det mangle på tilbørlig omhu for lærlingens uddannelse, og er dette grunden til, at lærlingen ikke ved læretidens udløb er i stand til at bestå svendeprove eller anden afsluttende prøve eller kan erhverve lærebrev med bevidnelse om duelighed i henhold til stk. 5, er læremesteren forpligtet til at give lærlingen erstatning efter voldgiftsrettens skøn, jfr. § 23.

St k. 8. Såfremt læreforholdet ikke føres til ende, er lærlingen berettiget til af læremesteren at forlange en skriftlig bevidnelse angående læreforholdets varighed. Sådan bevidnelse udfærdiges i overensstemmelse med derom af handelsministeren fastsatte forskrifter.

St k. 9. Har læremesteren i de i stk. 5, 6 og 8 nævnte tilfælde givet en vitterlig urigtig bevidnelse, ifalder han herfor straf efter straffelovens § 162.

St k. 10. *Så snart et læreforhold er blevet afsluttet eller afbrudt, skal der gives indberetning herom til den kontraktgodkendende myndighed. Indberetningspligten påhviler:*

- a) i de i stk. 5, 6 og 8 omhandlede tilfælde læremesteren,
- b) i de i stk. 4 omhandlede tilfælde, hvor bevis for bestået svendep prøve eller anden godkendt prøve udfærdiges, vedkommende svendeprovekommission,
- c) i de tilfælde, hvor en kontrakt ophæves ved voldgift, jfr. § 23, alene vedkommende voldgiftsret.

Efter stedfundet gennemsyn skal den kontraktgodkendende myndighed videresende de pågældende indberetninger til vedkommende faglige udvalg. Handelsministeren fastsætter i samråd med arbejdsministeren nærmere forskrifter om indberetningerne.

§ 13.

Stk. 1. Enhver læremester skal holde lærlingen til at deltage i den for faget godkendte undervisning i en af handelsministeren anerkendt faglig skole, for så vidt den pågældende ikke i forvejen har gennemgået tilsvarende uddannelse. Det påhviler forældre eller værge over for lærlingen at støtte læremesteren i opfyldelsen af denne forpligtelse. Lærlingen skal deltage i undervisningen på den lærestedet nærmest liggende skole, hvor den for faget godkendte undervisning gives, medmindre en anden ordning tiltrædes af statens tilsyn med vedkommende undervisning.

Stk. 2. Forslag til planer for den i stk. 1 omhandlede undervisning udarbejdes af henholdsvis statens tilsyn med den tekniske undervisning for håndværkere og industridrivende og statens tilsyn med handelsskoleundervisningen i samråd med vedkommende skoleråd og forelægges efter forud indhentet udtalelse fra vedkommende faglige udvalg handelsministeren til endelig afgørelse. For så vidt angår håndværk og industri, skal undervisningen finde sted i fagklasser for lærlinge fra samme eller beslægtede fag og gives særskilt for lærlinge på samme uddannelsesstrin, medmindre vedkommende faglige udvalg ønsker en anden ordning, og denne tiltrædes af statens tilsyn. Undervisningen kan omfatte medborgerkundskab

samt, for så vidt angår håndværk og industri, endvidere, når det faglige udvalg ønsker det, forskoling og anden supplerende af den praktiske uddannelse.

Stk. 3. Undervisningen skal snarest og senest 8 år efter lovens ikrafttræden, for så vidt undtagelse ikke gøres i medfør af nedenstående bestemmelser, gives som dagundervisning og slutte senest kl. 18. For så vidt der for et fag eller stedligt område måtte vise sig sådanne praktiske eller økonomiske vanskeligheder ved etablering af dagundervisning, at det skønnes, at undervisningen inden for det pågældende fag eller område må gives som aftenundervisning, kan handelsministeren efter samråd med arbejdsministeren og efter indhentet erklæring fra det faglige udvalg og lærlingerådet give tilladelse hertil for et nærmere bestemt tidsrum. Hvis tilladelsen gives, skal undervisningen dog slutte senest kl. 20, for håndværksfagernes vedkommende, når undervisningen ikke finder sted mere end 3 aftener ugentlig, kl. 21. Indtil det i 1. pkt. angivne tidspunkt kan undervisningen gives som aftenundervisning, der ikke må finde sted efter kl. 20, for håndværksfagernes vedkommende, når undervisningen ikke finder sted mere end 3 aftener ugentlig, kl. 21. Såfremt en lærling deltager i aftenundervisning, har læremesteren pligt til uden afkortning af den for lærlingen fastsatte løn at give lærlingen fornøden frihed til spisning, omklædning og lignende inden skoletidens begyndelse. En lærling har, uanset at han deltager i undervisningen inden for normal arbejdstid, krav på den i overensstemmelse med § 4, jfr. § 5, fastsatte løn.

Stk. 4. Lærlingen er ikke pligtig at deltage i undervisningen under ferie, jfr. § 5. Endvidere kan handelsministeren i ganske særlige tilfælde, når vedkommende faglige udvalg og lærlingerådet anbefaler dette, fritage en lærling helt eller delvis for at deltage i undervisningen. Ved en sådan fritagelse af en kontor-, butiks- eller handelslærling kan handelsministeren tillade, at der uanset bestemmelsen i § 12, stk. 5, 2.

pkt., udleveres lærlingen et lærebrev, hvoraf det fremgår, at eksamen ikke er bestået.

Stk. 5. Skolen giver ved udskrivningen lærlingen et bevis for den undervisning, som lærlingen har gennemgået.

Stk. 6. Lærlingens udgifter til befordring i anledning af deltagelse i undervisningen udredes af statskassen efter nærmere af handelsministeren derom fastsatte forskrifter.

Stk. 7. Rammes en af denne lov omfattet lærling af et ulykkestilfælde under et af de heromhandlede skoleophold, henhører ulykkestilfældet under den læremesteren i henhold til ulykkesforsikringslovgivningen påhvilende risiko.

§ 14.

Stk. 1. Den normale ugentlige arbejdstid for lærlinge må ikke overstige den sædvanlig gældende arbejdstid inden for vedkommende fag, faglige område eller virksomhed.

Stk. 2. For lærlinge, der går på dagskole, jfr. § 13, stk. 3, regnes skoletiden med i den i stk. 1 nævnte arbejdstid.

Stk. 3. For lærlinge, der deltager i aftenundervisning eller kombineret dag- og aftenundervisning, medregnes den fornødne frihed, der gives lærlingen inden for normal arbejdstid for at deltage i undervisningen, til den i stk. 1 omhandlede arbejdstid.

§ 15.

Stk. 1. Svendepøverne afholdes af svendeprøvekommissioner, der nedsættes inden for hvert fag. Hver svendeprøvekommissions stedlige virksomhedsområde fastsættes af lærlingerådet efter indstilling fra vedkommende faglige hovedorganisationer.

Svendepøvekommissionerne består af et lige antal faguddannede medlemmer, hvoraf halvdelen skal være arbejds-giverrepræsentanter og halvdelen arbejderrepræsentanter. Medlemmerne vælges af de pågældende faglige hovedorganisationer.

Stk. 2. De inden for hvert fag nedsatte faglige udvalg udpeger et lige antal arbejds-giverrepræsentanter og arbejderrepræsentanter til som skuemestre at bedømme de aflagte svendeprøver. Skuemestrene skal være faglig oplærte, og for håndværksfagernes vedkommende skal arbejds-giverrepræsentanterne *fortrinsvis udpeges blandt håndværkere*, som opfylder betingelserne for at opnå »mester«-betegnelsen, jfr. næringsloven af 28. april 1931 § 22. Skuemestrenes bedømmelse kan overværes af 2 repræsentanter for vedkommende svendeprøvekommission.

Stk. 3. De nærmere regler for valg af medlemmer til svendeprøvekommissionerne, for disses virksomhed og for svendeprøvernes aflæggelse, herunder regler om kravene ved disse, fastsættes af handelsministeren efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg og lærlingerådet.

Stk. 4. De med svendeprøvernes afholdelse forbundne almindelige administrationsudgifter m. v. afholdes af de respektive arbejds-giver- og arbejderorganisationer.

Stk. 5. Såfremt der inden for håndværk og industri måtte blive godkendt andre prøver end svendeprøver, eller for så vidt der for kontor-, butiks- og handelsfagets vedkommende måtte blive godkendt en fagprøve, jfr. § 12, stk. 2, finder bestemmelserne i stk. 1-4 med de fornødne afvigelser tilsvarende anvendelse.

Kapitel IV.

Læreforholdets ophør.

§ 16.

Stk. 1. Lærekontrakten bortfalder:

a) for så vidt læremesteren måtte afgå ved døden,

b) for så vidt læremesterens virksomhed ophæves eller på grund af konkurs eller anden årsag – herunder dog ikke lock-out, strejke eller tvingende naturfor-

hold – standses for et længere tidsrum end 2 måneder.

St k. 2. Overtages i de i stk. 1 omhandlede tilfælde læremesterens virksomhed af en anden, og er den pågældende villig og i henhold til § 2 berettiget til at antage lærlingen, kan lærekontrakten dog fortsættes med den pågældende som læremester, for så vidt lærlingen, eller hvis denne er under 18 år, hans forældre eller værge ved påtegning på kontrakten meddeler samtykke hertil. Er lærlingen over 15 år, udkræves tillige hans medunderskrift, for så vidt lærlinguddannelsen først kan være tilendebragt efter hans 20. år.

St k. 3. *Det påhviler i de i stk. 1, litra b), omhandlede tilfælde og i tilfælde af virksomhedens overdragelse læremesteren at udfolde bestræbelser for, at lærlingens oplæring kan videreføres hos en læremester, der i henhold til § 2 er berettiget til at antage lærlingen. Grov forsømmelse af denne forpligtelse kan medføre erstatningsansvar, jfr. § 23.*

§ 17.

St k. 1. Kontrakten skal hæves af læremesteren, såfremt lærlingen vægrer sig ved at deltage i den i § 13 omhandlede undervisning på en af handelsministeren anerkendt faglig skole eller med vedkommende undervisningsdirektørs godkendelse bortvises fra undervisningen.

St k. 2. Endvidere kan kontrakten hæves af læremesteren:

- a) i tilfælde af lærlingens sygdom overensstemmende med reglerne i § 9,
- b) når lærlingen gør sig skyldig i væsentlige brud på de ham ifølge lærlingeforholdet påhvilende pligter, herunder i lydighedsnægtelse over for læremesteren,
- c) når lærlingen idømmes fængselsstraf, arbejdsbus eller sikkerhedsforvaring for en forsætlig lovovertrædelse,
- d) i det i § 10 nævnte tilfælde.

St k. 3. De under stk. 2, litra b) og c), nævnte forhold skal dog ikke berettigte læremesteren til at hæve kontrakten, når han ikke inden 2 måneder efter, at han fik kundskab om forholdet, benytter sig af sin ret til at ophæve kontrakten.

§ 18.

St k. 1. Kontrakten kan hæves af lærlingen, for så vidt han er fyldt 18 år, og ellers af forældre eller værge på hans vegne:

- a) når læremesteren idømmes fængselsstraf, arbejdsbus eller sikkerhedsforvaring for en forsætlig lovovertrædelse,
- b) når læremesteren gør sig skyldig i væsentligt brud på sine forpligtelser mod lærlingen,
- c) når læremesteren ikke – i det omfang, hvori det efter en almindelig opfattelse må anses for rimeligt – våger over lærlingens opførsel og sædelige forhold og værner ham mod umoralsk påvirkning,
- d) i tilfælde af, at læremesterens virksomhed flyttes til en anden kommune, og afstanden fra lærlingens bopæl derved forøges med mere end 6 km; det samme gælder i tilfælde af tilsvarende flytning af læremesterens bopæl, for så vidt lærlingen har kost og logi hos læremesteren,
- e) når lærlingens hjem flyttes til en anden kommune, og afstanden til lærestedet derved forøges med mere end 6 km,
- f) når læremesteren er fraværende fra forretningen i over 3 måneder, uden at lærlingens oplæring varetages af en faglig uddannet person,
- g) når læremesteren 2 gange i løbet af 10 år ved voldgift, jfr. § 23, er idømt erstatning til en lærling for at have ladet det mangle på tilbørlig omhu for lærlingens uddannelse, medmindre lærlingens uddannelse på grund af virksomhedens omfang, eller fordi arbejdsgiveren ikke selv er faglig uddannet, jfr. § 2, stk. 1, litra a), har maattet betros en i virksomheden ansat person,
- h) når lærlingen ved sygdom eller af anden grund mister den evne til at opnå uddannelse i faget, hvorefter han ved kontrak-

tens indgåelse var i besiddelse, eller når lærlingens fortsatte uddannelse i faget efter lægens skøn medfører fare for hans liv eller helbred,

- i) når en kvindelig lærling bliver gift,
- j) *når en kvindelig lærling bliver gravid,*
- k) når en kvindelig lærling er i huset hos en gift læremester, og dennes hustru dør, eller hendes samliv med ham ophører,
- l) *når et fagligt udvalg i medfør af § 20, stk. 7, 2. pkt., har udtalt sig for en ophævelse af læreforholdet.*

Stk. 2. *De under stk. 1, litra a)–e), g) og i), nævnte forhold skal dog ikke berettige til ophævelse af lærekontrakten, når retten*

til at hæve kontrakten ikke benyttes inden 3 måneder, efter at lærlingen, for så vidt han er fyldt 18 år, og ellers dennes forældre eller værge fik kundskab om forholdet.

Stk. 3. I de i stk. 1, litra d) og e), omhandlede tilfælde *kan arbejdsministeren træffe bestemmelse om, at flere kommuner i denne henseende regnes for een kommune.*

§ 19.

Uden for de i §§ 17 og 18 nævnte tilfælde kan såvel læremesteren som lærlingen eller dennes værge på hans vegne hæve lærekontrakten efter at have udtredet den af voldgiftsretten fastsatte erstatning, jfr. § 23.

Kapitel V.

Tilsyn, straffebestemmelser m. v.

§ 20.

Stk. 1. Inden for ethvert fag – eventuelt branche – nedsættes der et af fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer valgt fællesudvalg, bestående af mindst 4 medlemmer, hvoraf henholdsvis arbejdsgiver- og arbejderorganisationerne i faget vælger lige mange. Udvalget vælger i eller uden for sin midte selv sin formand. Kan enighed ikke tilvejebringes om valget af en formand, udpeges denne af Den faste Voldgiftsret. Arbejdsministeren og handelsministeren i forning afgør, hvilket fagligt område der i forhold til denne lov skal anses for at udgøre et fag (branche).

Stk. 2. Inden for fag, hvor der findes flere faglige organisationer, bestemmes det af arbejdsministeren efter forhandling med læringerådet, hvilke organisationer der er berettiget til at vælge repræsentanter til fællesudvalget.

Stk. 3. De nævnte udvalg kan sammenlutte sig i større udvalg, hvorhos arbejdsministeren efter indstilling fra læringerådet kan bestemme, at flere fag i fællesskab skal

danne et fællesudvalg. De nærmere regler for denne sammenslutning fastsættes af arbejdsministeren.

Stk. 4. Det faglige udvalg er rådgivende over for arbejdsministeriet, handelsministeriet, *arbejdsdirektoratet* samt læringerådet med hensyn til alle spørgsmål vedrørende lærlingeuddannelse og lærlingebeskyttelse.

Stk. 5. Det faglige udvalg *skal* gøre indstilling til læringerådet om de nærmere regler for uddannelsen i vedkommende fag eller del af et fag. *Læringerådet fastsætter herefter sådanne regler og drager omsorg for, at reglerne kommer til de kontraktgodkendende myndigheders kundskab. De kontraktgodkendende myndigheder foranlediger, at enhver lærekontrakt vedhæftes de af læringerådet fastsatte uddannelsesregler.*

Stk. 6. Det faglige udvalg skal inden for sit område virke for de bedst mulige uddannelsesforhold og navnlig for, at arbejdsforholdene tilrettelægges således, at alt arbejde, der naturligt henhører under lærlingeuddannelsen, inddrages under loven. *Det*

faglige udvalg har med henblik herpå adgang til at foretage undersøgelse af virksomheder, der beskæftiger eller agter at beskæftige personer, som er omfattet af denne lov.

Stk. 7. Det faglige udvalg kan, såfremt det efter foretagen undersøgelse af en virksomhed finder, at virksomhedens forhold er til hinder for, at en forsvarlig oplæring af lærlinge kan finde sted, og såfremt to trediedele af udvalgets medlemmer er enige herom, rette henvendelse til vedkommende kontraktgodkendende myndighed om at nægte at godkende kontrakter om antagelse af lærlinge i virksomheden. *Udvalgets henvendelse skal være ledsaget af en begrundelse samt en udtalelse om, hvorvidt lærlinge i allerede løbende læreforhold skal være berettigede til at hæve kontrakten.* Den kontraktgodkendende myndighed *må i så fald ikke godkende kontrakter om antagelse af lærlinge i virksomheden, medmindre det faglige udvalg efter en ny undersøgelse har godkendt virksomheden som egnet lærested.* De af de faglige udvalg i medfør af denne bestemmelse truffne afgørelser kan indankes for lærlingerådet, hvis afgørelse er endelig. Tilsvarende bestemmelser gælder, for så vidt det faglige udvalg finder, at en virksomhed efter sine forhold kun er i stand til at oplære et bestemt antal personer eller kun er egnet som lærested på betingelse af, at lærlingen får supplerende praktisk uddannelse i en anden virksomhed eller på en af handelsministeren anerkendt faglig skole.

Stk. 8. Arbejdsministeren og handelsministeren i forening kan efter indhentet erklæring fra lærlingerådet fastsætte nærmere regler for de faglige udvalgs virksomhed og deres forhold til lærestederne.

Stk. 9. De faglige udvalgs medlemmer er under ansvar efter straffelovens § 152 pligtig at bevare fuldstændig tavshed udadtil angående de forhold, hvorom de i medfør af deres hverv er kommet til kundskab.

§ 21.

Stk. 1. Der oprettes et lærlingeråd, bestående af en af kongen udnævnt formand samt af 6 arbejdsgiver- og 6 arbejderrepræsentanter. Af arbejdsgiverrepræsentanterne udpeges 2 af Dansk Arbejdsgiverforening og 2 af Håndværksrådet, hvorhos 2 repræsentanter udpeges henholdsvis af Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation og af Butikshandelens Fællesråd. Mindst den ene af de af Håndværksrådet udpegede repræsentanter skal være landhåndværker og have særligt kendskab til landhåndværkerens arbejdsvilkår og øvrige forhold. Arbejderrepræsentanterne udpeges af De samvirkende Fagforbund, dog således at 2 af dem skal repræsentere Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark. Der tilforordnes rådet 1 repræsentant for arbejdsministeriet og 1 repræsentant for handelsministeriet, ligesom der kan tilforordnes rådet 2 i erhvervsuddannelse særlig sagkyndige personer, den ene for så vidt angår håndværk og industri, og den anden for så vidt angår handel. I sager, der angår industri og håndværk, tiltrædes lærlingerådet af direktøren for tilsynet med den tekniske undervisning for håndværkere og industri-drivende, og i sager, der angår handelen, af direktøren for handelsskoleundervisningen. Kun formanden og de fagligt valgte medlemmer har stemmeret ved rådets afgørelser. Arbejdsministeren og handelsministeren i forening fastsætter rådets forretningsorden.

Stk. 2. Den fornødne bevilling til rådet, herunder honorarer til formanden og de øvrige medlemmer, de tilforordnede og sekretærhjælp fastsættes ved de årlige finanslove.

Stk. 3. Samtlige medlemmers funktionstid fastsættes til 6 år.

Stk. 4. Lærlingerådet er rådgivende for ministerierne i sager, der af disse forelægges rådet til udtalelse. Rådet skal virke for, at formålene med nærværende lov fremmes, og

kan efter eget initiativ optage til drøftelse sager, der falder inden for lovens område, og udtale sig over for regeringen. Rådet er berettiget til over for arbejdsministeriet og handelsministeriet at fremsætte ønsker og forslag vedrørende lovgivningen om lærlingeforholdet. Læringerådet træffer derhos afgørelse i de i § 1, stk. 4, § 2, stk. 4, § 3, stk. 2 og 3, § 4, stk. 2, § 5, stk. 1, § 6, stk. 2, § 9, stk. 4 og 8, § 15, stk. 1, og § 20, stk. 5 og 7, i nærværende lov omhandlede tilfælde.

Stk. 5. De 2 i erhvervsuddannelse særlig sagkyndige personer, der kan tilforordnes læringerådet, fungerer som konsulenter i læringsager.

Stk. 6. Såfremt nogen af rådets medlemmer for længere tid måtte blive forhindret i at deltage i rådets møder, kan arbejdsministeren efter indstilling fra vedkommende organisation udpege en suppleant til at deltage i rådets møder med stemmeret, så længe medlemmet selv måtte være forhindret.

§ 22.

Stk. 1. De offentlige arbejdsanvisningskontorets virksomhed i henhold til denne lov henhører under arbejdsdirektørens forretningsområde.

Stk. 2. Nægter den kontraktgodkendende myndighed at godkende en lærekontrakt, uden at dette skyldes forhold, der henhører under læringerådets afgørelse, kan den i så henseende trufne afgørelse inden for en frist af 4 uger indankes for arbejdsdirektøren, hvis afgørelse er endelig. Finder arbejdsdirektøren, at kontrakten bør godkendes, giver den kontraktgodkendende myndighed kontrakten påtegning herom.

§ 23.

Stk. 1. Tvistigheder mellem parterne vedrørende denne lovs § 3, § 8, stk. 1, § 12, § 13, § 16, stk. 3, § 17, stk. 1 og stk. 2, litra a), b) og d), § 18, stk. 1, litra b), c), f), h) og l), § 19 samt § 24, stk. 2, skal,

medmindre parterne enes om en anden fremgangsmåde, afgøres af en voldgiftsret efter de i stk. 2–8 fastsatte regler. Ved voldgiftsrettens afgørelse kan lærekontrakten ophæves, ligesom der kan tilkendes den skadelidte part erstatning. Har en lærling haft flere læresteder, skal voldgiftsretten i tilfælde af lærlingens mangelfulde uddannelse undersøge, hvem af læremestrene der bærer ansvaret herfor.

Stk. 2. Voldgiftsretten består af retskredsens civildommer – i København en af Københavns magistrat valgt person – som formand, samt af fire for hver enkelt sag valgte voldgiftsmænd, jfr. stk. 3, af hvilke hver af parterne – for en umyndigs vedkommende værger – udpeger to. Medlemmerne skal være myndige mænd eller kvinder, der er oplært i vedkommende fag.

Stk. 3. Den, som ønsker et af de i stk. 1 nævnte spørgsmål afgjort af voldgiftsretten, skal derom rette skriftlig eller mundtlig henvendelse til voldgiftsrettens formand. Straks efter henvendelsens modtagelse anmoder formanden begge parter – for en umyndigs vedkommende værger – om at udpege to voldgiftsmænd. Meddelelse om voldgiftsmændenes navn og adresse med angivelse af, at de opfylder betingelserne for at virke som voldgiftsmænd, skal være voldgiftsrettens formand i hænde senest 14 dage efter anmodningens fremkomst. I modsat fald kan formanden udpege det manglende antal voldgiftsmænd. Derefter berammer formanden et voldgiftsmøde til afholdelse senest 4 uger efter, at han har modtaget henvendelsen, samt tilsiger med en frist af mindst 7 dage parterne – for en umyndigs vedkommende tillige værger – og voldgiftsmændene til at give møde.

Stk. 4. Voldgiftsretten træffer i umiddelbar fortsættelse af forhandlingerne med bindende virkning for parterne endelig afgørelse i sagen. Afgørelsen, som skal begrundes, træffes ved stemmeflerhed.

Stk. 5. De af voldgiftsretten afsagte kendelser og de for retten indgæede forlig kan eksekveres efter lovgivningens almindelige regler om fuldbyrdelse af domme og forlig.

Stk. 6. Voldgiftsretten kan efter andragende undtagelsesvis tillade, at en af retten afgjort sag påny foretages ved samme, når der er tilvejebragt en meget stor sandsynlighed for, at en af retten afgjort sag uden andragerens fejl har foreligget urigtigt oplyst, og for, at der nu haves oplysninger, som vil medføre et væsentlig forskelligt resultat, samt når samtlige omstændigheder i høj grad taler for bevilgelsen af andragendet. derunder at det må anses for givet, at andrageren kun ad denne vej vil kunne undgå eller oprette et for ham indgribende tab. Samtidig med at tilladelsen gives, såvel som på ethvert senere trin, kan voldgiftsretten på begæring bestemme, at virkningerne af den trufterne afgørelse helt eller delvis skal stilles i bero, mod eller uden sikkerhedsstillelse.

Stk. 7. Der tilkommer ikke voldgiftsrettens medlemmer vederlag eller diæter; dog kan der efter regler, der fastsættes af arbejdsministeren efter forhandling med justitsministeren tillægges voldgiftsrettens formand vederlag af statskassen, der tillige afholder udgifter til anskaffelse af protokol m. m. De med voldgiftsrettens afholdelse iøvrigt forbundne udgifter afholdes af statskassen efter regler, der fastsættes af arbejdsministeren.

Stk. 8. Arbejdsministeren fastsætter iøvrigt efter forhandling med handelsministeren og justitsministeren de nærmere regler vedrørende voldgiftsretternes virksomhed.

§ 24.

Stk. 1. Den læremester eller arbejdsgiver, der overtræder bestemmelserne i §§ 1–3, § 4, stk. 1 og 2, § 5, § 9, stk. 1, 3 og 5, § 11 eller § 17, stk. 1, straffes med bøde. Med samme straf anses den læremester eller arbejdsgiver, der i strid med en af det fag-

lige udvalg i medfør af § 20, stk. 7, trufterne afgørelse har beskæftiget personer under 19 år ved fagligt arbejde.

Stk. 2. Såfremt en læremester eller arbejdsgiver har undladt at sørge for oprettelse af lovlig lærekontrakt enten på grund af forsømmelighed, eller fordi de i § 2 og § 20, stk. 7, indeholdte betingelser for antagelse og oplæring af lærlinge ikke har foreligget opfyldt, og arbejdsforholdet desuagtet har bestået i nogen tid, vil vedkommende under hensyn til varigheden af den ulovlige beskæftigelse kunne idømmes erstatning ved den i § 23 nævnte voldgiftsret.

Stk. 3. Samme straf som i stk. 1 nævnt ifalder, for så vidt ingen strengere straffebestemmelser finder anvendelse på forholdet, den læremester, der i væsentlig grad tilsidesætter de ham ifølge §§ 8, 12, 13 og 14 påhvilende forpligtelser, eller som uberettiget bortviser en lærling af læren, såvel som den lærling, som uberettiget forlader læren. Er lærlingen under 18 år, og forældre eller værge er skyld i, at han uden berettigelse har forladt læren eller pladsen eller undlader at vende tilbage til den, rammer straffen dem.

§ 25.

Sager angående overtrædelse af bestemmelserne i §§ 1–3, § 4, stk. 1 og 2, § 5, § 8, § 9, stk. 1, 3 og 5, §§ 11–14 samt § 17, stk. 1, i nærværende lov påtales af det offentlige. Retssager mellem læremestre og lærlinge, der rejser sig af lærlingeforholdet, behandles ved underret.

§ 26.

En aftale om et læreforhold, der indgås med en person over 19 år, og som ikke er en fortsættelse af et inden den ansattes fyldte 19. år indgået læreforhold, skal af læremesteren, forinden vedkommende træder i arbejde, anmeldes til den kontraktgodkendende myndighed. For sådanne læreforhold gælder bestemmelserne i lovens kapitel III om lærlinges uddannelse, svendepreve m. v., bestemmelserne om berettigelse til at antage

og oplære lærlinge i § 2 og om læretiden i § 3, stk. 2 og 3, samt — med de fornødne afvigelser — de i kapitel V indeholdte tilsyns- og straffebestemmelser m. v. Iøvrigt finder nærværende lov ikke anvendelse på de i 1. pkt. omhandlede aftaler.

§ 27.

Efter indhentet indstilling fra vedkommende faglige udvalg og anbefaling af lærlingerådet kan arbejdsministeren og handelsministeren i forening tillade, at uddannelse af lærlinge helt eller delvis finder sted på en af handelsministeren anerkendt

faglig skole eller iøvrigt på anden måde end forudsat i nærværende lov. Der træffes i så fald bestemmelse om, i hvilket omfang loven skal finde anvendelse på de pågældende lærlinge.

§ 28.

Hvor der i kollektive overenskomster hidtil har bestået bestemmelser, der begrænser lærlingeantallet inden for et fag, vil sådanne bestemmelser være at ophæve, ligesom det er forbudt fremtidig at indføre bestemmelser i overenskomsterne til begrænsning af lærlingeantallet.

Kapitel VI.

Overgangs- og slutningsbestemmelser.

§ 29.

Stk. 1. Nærværende lov træder i kraft den; dog finder bestemmelsen i § 12, stk. 5, 2. pkt., ikke anvendelse på de ved lovens ikrafttræden bestående læreforhold. Iøvrigt er arbejdsministeren beføjet til efter samråd med handelsministeren at fastsætte nærmere regler med hensyn til lovens gennemførelse og til at træffe bestemmelser om, hvorvidt og i hvilket omfang loven

kommer til anvendelse på retsforhold, som er gyldigt stiftet under den hidtil gældende lovgivning om lærlingeforholdet.

Stk. 2. Lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet ophæves.

§ 30.

Denne lov gælder ikke for Færøerne og Grønland.

Bemærkninger til lovkastet.

Idet man iøvrigt henviser til de almindelige bemærkninger, skal man vedrørende de enkelte paragraffer i udkastet bemærke følgende:

Til § 1.

I *stk. 1* har man forladt det hidtil anvendte kriterium »næringsdrivende« og har i stedet herfor foreslået, at loven skal finde anvendelse på *alle* virksomheder, i hvilke der udføres *fagligt* arbejde, således at også andre virksomheder end egentlige næringsdrivende, f. eks. sygekasse- og organisationskontorer, fremtidigt bliver omfattet af loven. For visse arbejdsområder, inden for hvilke der ikke ved 1937-lovens ikrafttræden anvendtes lærekontrakt, gælder pligten til oprettelse af lærekontrakt dog ikke, medmindre der herom træffes bestemmelse i henhold til den gældende lovs § 1, stk. 4, der svarer til udk. § 1, stk. 5, jfr. således om landbruget, mejerifaget m. m. foran side 73.

Den nugældende *aldersgrænse* for pligten til oprettelse af lærekontrakt er i *stk. 1* foreslået forhøjet fra 18 til 19 år, jfr. nærmere side 70 ff. Det bemærkes herved, at det samtidig ved en ændring af den gældende lovs § 25 (udk. § 26) er foreslået, at reglerne om lærlinges uddannelse, svendeproeve m. v., bestemmelserne om berettigelse til at antage og oplære lærlinge i § 2 og om læretiden i § 3, stk. 2 og 3, samt – med de fornødne afvigelser – de i kapitel V indeholdte tilsyns- og straffebestemmelser m. v. skal finde anvendelse på alle lærlinge over 19 år, jfr. nærmere bemærkningerne til udk. § 26.

Pligten til at oprette lærekontrakt består, når der i en virksomhed udføres *fagligt arbejde*, hvorved der ifølge udkastets *stk. 1*

forstås arbejde, der i henhold til loven er godkendt som fag, eller som henhører under et sådant fag, jfr. udk. § 1, stk. 5. Af *stk. 1*, sammenholdt med *stk. 3* og *stk. 5*, fremgår det, at virksomheder, i hvilke der udføres fagligt arbejde, ikke – bortset fra de i stykkerne 3, 6 og 7 nævnte tilfælde – må beskæftige personer under 19 år uden oprettelse af godkendt lærekontrakt. Kan sådan kontrakt som følge af bestemmelserne i § 2 eller § 20, stk. 7, ikke oprettes, må virksomheder – bortset fra de i *stk. 3* nævnte tilfælde – overhovedet ikke beskæftige personer under 19 år. Tvivlsspørgsmål om, hvorvidt der i det enkelte tilfælde foreligger fagligt arbejde, afgøres i henhold til *stk. 4* af læringerådet.

Ordet »*fag*« i *stk. 1* bruges ikke alene i betydning af fag, således som dette ord er anvendt i arbejds- og socialministeriets oversigt af 29. marts 1952 om lærlingelønnin-ger og læretid med senere ændringer, men også som dækkende de under de pågældende fag hørende brancher, der i henhold til den gældende lovs § 1, stk. 4, (udk. § 1, stk. 5) er godkendt som oplæringsområde, jfr. således f. eks. tekstil-, kolonial- og isenkrambranchen inden for butiksfaget. Under hensyn hertil har man for at undgå misforståelser i *stk. 1* udeladt ordene »eller vedkommende del af faget« og »eller del af et fag«, idet disse ord eventuelt fejlagtigt vil kunne opfattes således, at lærlinge kunne antages til oplæring i en del af et fag eller branche, f. eks. i maskinskrivning inden for kontorfaget, eller ikke skulle have lærekontrakt, hvis de f. eks. havde taget kursus i maskinskrivning.

Ved bestemmelsen i *stk. 1, 3. pkt.*, om, at kontrakten skal affattes på *en af arbejdsministeren godkendt formular*, har man foreslået hidtidig praksis lovfæstet.

Det er fundet naturligt, at det pågældende fællesudvalg skal godkende sådanne *tilføjelser til og ændringer i* kontrakten, der går ud over en almindelig udfyldning af kontraktformularen, jfr. *stk. 1, 4. pkt.*

At pligten til oprettelse af lærekontrakt også gælder, når der foreligger et *fortsat læreforhold*, er i overensstemmelse med hidtidig praksis, der således er foreslået lovfæstet.

Ved bestemmelsen i *stk. 1* om, at kontrakterne i provinsen skal godkendes af de offentlige arbejdsanvisningskontorer, har man foreslået den siden 1944 faktisk bestående tilstand lovfæstet, og i konsekvens heraf endvidere foreslået, at kontraktgodkendelsen for Københavns og Frederiksbergs vedkommende henlægges til centralarbejdsanvisningskontoret for København og Frederiksberg.

Det nye 7. punktum i *stk. 1* svarer til den gældende lovs § 3, *stk. 3*. Man har foreslået bestemmelsen flyttet til § 1, hvor den som en ordensforskrift ved kontraktens oprettelse naturligt hører hjemme.

Stk. 2 svarer til den gældende lovs *stk. 2*.

Med hensyn til *stk. 3* bemærkes, at det må være en betingelse for fritagelse for oprettelse af lærekontrakt i medfør af *litra b)*, at »den på arbejdsstedet rådende arbejdsdeling« ikke er vilkårlig, men beror på virksomhedens struktur.

Man har anset det for rigtigt i *stk. 3, litra d)*, udtrykkeligt at anføre, at ordet »børn« også skal omfatte *adoptivbørn*. Med hensyn til *fraskiltes børn* henvises til det foran side 78 anførte. De øvrige ændringer i *stk. 3* er udelukkende af redaktionel art.

Hidtil har det været domstolene, der har haft afgørelsen af, hvorvidt et arbejde efter sin art er fagligt arbejde. Da dette spørgsmåls afgørelse imidlertid naturligt henhører under et fagligt organ, er det i et nyt *stk. 4* foreslået, at dette spørgsmål endeligt afgøres af læringerådet, efter at dette har indhentet en udtalelse fra vedkommende faglige udvalg, jfr. nærmere side 74–75. At spørgsmålet »endeligt« afgøres af læringerådet vil sige, at det ikke kan indbringes for

højere administrativ myndighed, hvorimod man ikke har villet begrænse domstolenes almindelige prøvelsesret.

I *stk. 5*, der svarer til den gældende lovs *stk. 4*, er der efter sidste punktum foreslået indsat ordene »og læringerådet«, hvorved gældende praksis lovfæstes.

Ved spørgsmål om meddelelse af dispensation efter den gældende lovs *stk. 5 (udk. stk. 6)* har loven hidtil lagt vægt på, at den praktiske og teoretiske uddannelse er ordnet på betryggende måde, og at lønningsforholdene gør det ubetænkeligt at meddele dispensation. Det bemærkes herved, at der ifølge de for kommissionen foreliggende oplysninger ikke hidtil efter den gældende lov er meddelt sådan dispensation. Da der ved afvejelsen af, hvorvidt dispensation bør meddeles, også bør tages hensyn til de unges arbejds- og ansættelsesvilkår iøvrigt, herunder spørgsmål om opsigelse, er det foreslået udtrykkeligt i loven at fastsætte, at det for dispensationens meddelelse er en forudsætning, at de pågældende lærlinge som *helhed* ikke er stillet ringere end efter lærlingeloven. I udtrykket »som helhed« ligger, at lærlingene på enkelte punkter kan være dårligere stillet, når de til gengæld på andre punkter er bedre stillet end efter lovens regler. De må blot ikke som helhed blive ringere stillet. Om dette er tilfældet, må afhænge af forholdene i det enkelte tilfælde og må overlades til det administrative skøn. Da det imidlertid ikke kan udelukkes, at forholdene inden for enkelte virksomheder efter meddelelse af dispensationen – hvorved de pågældende virksomheder bliver holdt uden for loven – senere vil kunne blive forringet for lærlingene, har man af præventive grunde foreslået en udtrykkelig bestemmelse om, at tilladelsen kan tilbagekaldes, såfremt forholdene væsentligt måtte ændre sig.

Stk. 7 svarer med enkelte redaktionelle ændringer til den gældende lovs *stk. 6*.

Bestemmelsen i den gældende lovs *stk. 7* om pligten til oprettelse af specialarbejderkontrakt er foreslået ophævet, hvorved de i *stk. 3* under *litra b)* og *c)* anførte personer

bliver ligestillet med de under litra a) nævnte bude, håndlangere og lignende. Der vil herefter ikke mere efter lærlingeloven være pligt for arbejdsgiveren til at betale specialarbejdernes sygekassekontingent, jfr. den gældende lovs § 5, eller til at give specialarbejderne adgang til at deltage i den almindelige undervisning i de faglige skoler eller aftenskoler og at betale udgifterne herved, jfr. den gældende lovs § 13.

Med hensyn til den i § 1, stk. 8, foreslåede *vejledningspligt m. v.* henvises til det side 97 anførte.

Da der til stadighed har vist sig at forekomme tilfælde af overtrædelser af loven, og da de stedlige offentlige arbejdsanvisningskontorer i almindelighed vil have bedst føling med de i deres respektive områder liggende virksomheder, har man foreslået i stk. 8, der svarer til den gældende lovs stk. 8, at indsætte en bestemmelse om, at de kontraktgodkendende myndigheder, når de bliver bekendt med overtrædelser af loven, om fornødent skal indberette overtrædelserne til de faglige udvalg, der da må tage stilling til, hvorvidt der skal indgives anmeldelse til politiet, jfr. foran side 97.

Udk. stk. 9 svarer med enkelte redaktionelle ændringer til den gældende lovs stk. 9. Loven gælder således som hidtil under alle omstændigheder for de af kommunerne beskæftigede personer under lærlingealderen. Også statens virksomheder og kontorer skal sørge for oprettelse af lærekontrakt, når der antages personer under 19 år til fagligt arbejde, medmindre ansættelsen er sket i henhold til tjenestemandsløven, eller dispensation efter udk. stk. 6 foreligger.

Til § 2.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 2. De erklæringer, som læremesteren hidtil har skullet udfylde til brug ved de kontraktgodkendende myndigheders afgørelse af, om betingelserne efter det gældende stk. 1, nr. 2 (udk. stk. 1, litra b)), således som denne bestemmelse er blevet ændret ved § 24 i lov nr. 286 af 18. juni 1951, forelig-

ger opfyldt, af kommissionen foreslået ophævet og erstattet af en ordning, hvorefter de kontraktgodkendende myndigheder indhenter stillingsattest.

Med hensyn til stk. 4 henvises til det side 92 anførte.

At dispensationsbeføjelsen i udk. stk. 5, 1. pkt., og afgørelsen af, om nogen efter bestemmelserne i stk. 1, litra b), er uberettiget til at antage og oplære lærlinge, er henlagt til arbejdsdirektøren, er en naturlig følge af bestræbelserne for at forenkle lovens administration. Det bemærkes herved, at justitsministeriet underhånden over for kommissionen har givet udtryk for, at ministeriet intet har at erindre imod, at »arbejdsministeren« i 2. pkt. erstattes af »arbejdsdirektøren«.

Til § 3.

Stk. 1 og 2 er enslydende med den gældende lovs stk. 1 og 2.

Bestemmelsen i den gældende lovs § 3, stk. 3, er foreslået flyttet til udk. § 1, stk. 1 i fine, jfr. bemærkningerne hertil.

Ifølge den gældende lovs § 3 er der ingen udtrykkelig hjemmel til at meddele tilladelse til *forlængelse af læretiden i konkrete læreforhold*. I henhold til den som § 9, stk. 4, foreslåede bestemmelse kan såvel læremesteren som lærlingen forlange læretiden forlænget, såfremt lærlingen på grund af sygdom har forsømt mere end ialt 4 måneder i læretiden. Der kan imidlertid også forekomme andre tilfælde, hvor en forlængelse af læretiden i det konkrete læreforhold kan findes rimelig, f. eks. i tilfælde, hvor en lærling skifter lærested og hos den tidligere læremester har fået en mangelfuld uddannelse, hvorfor den nye læremester ikke tør påtage sig ansvaret for lærlingens forsvarelige uddannelse, medmindre der bortses fra en del af den læretid, der er udstået hos den første læremester. Bl. a. for ikke at vanskeliggøre lærlingenes muligheder for at fortsætte læreforholdet hos en anden læremester er det fundet rimeligt, at lærlingerrådet, der også efter den gældende lov kan tillade en afbrydelse af læretiden for at give

lærlingen lejlighed til at besøge et teoretisk undervisningskursus, tillige kan give tilladelse til en forlængelse af læretiden i det enkelte læreforhold, hvor ganske særlige forhold foreligger, når begge parter er enige om at søge læretiden forlænget, og det faglige udvalg kan tiltræde det. Man har herefter foreslået en bestemmelse i overensstemmelse hermed indsat i slutningen af *stk. 3*. Da der imidlertid bør være en absolut grænse for læretidens varighed, har man ment, at læretiden ikke bør kunne forlænges mere end eet år. På den anden side kan forlængelse ske, selvom læretiden derved kommer til at overstige den i *stk. 2* for faget fastsatte maksimumslæretid på 5 år.

Til § 4.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 4. Det hidtidige *stk. 1* er af praktiske grunde foreslået delt i 3 selvstændige stykker, således at det nuværende 1. punktum – uden ændringer – bliver til 1. *stk.*, medens 2.–5. pkt. bliver 2. *stk.* og 6.–8. pkt. bliver 3. *stk.*

I udk. *stk. 2, 1. pkt.*, er der efter ordene »I fag« foreslået indsat ordene »eller dele af et fag«, idet der inden for visse fag findes kollektive overenskomster, der kun er gældende for en del af faget, eventuelt en enkelt branche.

Med hensyn til bestemmelserne om lønnævnets nedsættelse henvises til de almindelige bemærkninger side 84.

Medens *lønnævnetsformanden*, når der ikke blandt de af organisationerne udpegede medlemmer af nævnet kan opnås flertal for fastsættelse af en mindsteløn, efter den gældende lov kun kan offentliggøre resultatet af forhandlingerne og derunder anføre sit eget standpunkt, er det i udk. *stk. 2* foreslået, at nævnets formand i sådanne tilfælde skal træffe afgørelsen. Endvidere er det foreslået, at den af nævnet truffe afgørelse også skal være gældende i løbende læreforhold.

Udk. *stk. 3* svarer – bortset fra en enkelt redaktionel ændring som følge af de nye bestemmelser i udk. § 12, *stk. 2* – til den gæl-

dende lovs § 4, *stk. 1, 6.–8. pkt.* Iøvrigt henvises til bemærkningerne til udk. § 13.

Med hensyn til den gældende lovs § 4, *stk. 2*, henvises til bemærkningerne til udk. § 5.

Til § 5.

Paragraffen, der træder i stedet for den gældende lovs § 4, *stk. 2*, således som dette stykke er blevet ændret ved lov nr. 46 af 18. marts 1953 om ændring i lærlingeloven, er i videst muligt omfang udarbejdet på grundlag af bestemmelserne i ferieloven (lov nr. 65 af 31. marts 1953), idet man samtidig har søgt en tydeliggørelse på områder, hvor der hidtil i praksis har hersket tvivl.

I *stk. 1* er det udtrykkeligt fastslået, at ferien udgør 18 arbejdsdage årlig for hvert læreår. De 12 arbejdsdage skal gives i sammenhæng i den egentlige ferieperiode, nemlig i tiden fra 2. maj–30. september. De resterende dage kan gives uden for dette tidsrum, men skal dog som regel ligeledes gives i sammenhæng; det bemærkes herved, at der allerede nu inden for flere fag er truffet aftaler om, hvorledes den sidste ferieuge skal gives. Af hensyn til lærlingenes samarbejde med de voksne arbejdere kan – i lighed med hvad der er gældende efter ferieloven – denne del af ferien dog, hvor hensynet til produktionen gør det ønskeligt, efter læremesterens bestemmelse gives i form af enkelte feriedage. At »hensynet til produktionen gør det ønskeligt«, påhviler det læremesteren at godtgøre, hvorved bemærkes, at ordet »produktion« her må forstås i sin videste betydning som også omfattende anden virksomhed end fremstillingsvirksomhed. Det må tillige findes rimeligt, at der ved feriens fastlæggelse tages hensyn til de voksne arbejderes ferie for at undgå det uheldige forhold, at en virksomheds samtlige voksne arbejdere får ferie samtidig, og virksomhedens produktion i denne tid videreføres alene ved hjælp af lærlinge.

Den i sidste punktum anførte underret-

ningspligt gælder også de enkelte feriedage.

I denne forbindelse bemærkes, at det over for kommissionen er oplyst, at det inden for visse virksomheder har været sædvanligt at give lærlinge enkelte fridage til excursions med teknisk skole eller lignende, uden at sådanne fridage har været betragtet som feriedage. Kommissionen går ud fra, at denne praksis stadig vil fortsætte.

Når læretiden i kontrakten er fastsat til et antal måneder udover hele år, har man fundet det naturligt at tillægge lærlinge ferie også svarende til disse ekstra antal måneder. Som følge heraf har man foreslået ferien for de overskydende måneder fastsat til $1\frac{1}{2}$ arbejdsdag for hver måneds læretid udover hele år. Da også denne del af ferien er begrundet i selve læreforholdet, skal den gives inden læretidens udløb.

Bestemmelserne i *stk. 2* svarer til ferielovens § 5, *stk. 8*. Ved bestemmelsen i *2. pkt.* har man haft for øje de tilfælde, hvor der enten i kontrakten eller ved særskilt aftale mellem parterne er truffet bestemmelse om værdien af kost og logi, således at det her til svarende beløb er kommet i fradrag i den for faget i almindelighed gældende løn. Såfremt det således aftalte beløb er højere end det af socialministeriet i henhold til ulykkesforsikringslovens § 44, *stk. 2*, fastsatte beløb for værdien af kost og logi, må det anses for rimeligt, at den af parterne iøvrigt aftalte værdi også bringes til anvendelse ved beregning af godtgørelse for kost og logi under lærlingens ferie.

Bestemmelsen i *stk. 3* skyldes, at man har anset det for mest hensigtsmæssigt, at parterne straks ved læreforholdets indgåelse gør sig klart, i hvilke ferieperioder, jfr. *stk. 1*, ferien skal gives, uden at det derfor er nødvendigt samtidig at fastlægge det nøjagtige tidspunkt inden for perioden for ferien. Hvis f. eks. et læreforhold med en 4-årig læretid påbegyndes 1. august 1956, kan de 12 dages ferie for det første læreår gives enten i ferieperioden 1956 eller 1957. Bestemmelsen er således kun en ordensfor-

skrift, idet man ikke har ment at kunne give generelle regler for forholdet.

I adskillige kollektive overenskomster er der allerede nu bestemmelser om *feriegodtgørelse til udlærlinge*. Ifølge *udk. stk. 4* skal der fremtidigt ydes feriegodtgørelse til alle udlærlinge. Såfremt der i et fag eller del af et fag findes overenskomstmæssige bestemmelser herom, skal disse være gældende, men iøvrigt er det overladt til parterne selv at aftale, hvordan og med hvilket beløb feriegodtgørelsen skal ydes.

Til § 6.

Stk. 1, 1. og 2. pkt., svarer til den gældende lovs § 6.

Bestemmelsen i *stk. 1, 3. pkt.*, er ny og skyldes, at man i kommissionen har anset det for naturligt, at læremesteren i tilfælde af læreforholdets ophævelse inden prøvetidens udløb, ikke skal kunne kræve refunderet de udgifter til undervisningen, rekvisitter og undervisningsmaterialer, som han allerede havde afholdt inden læreforholdets ophør. Det samme bør gælde, hvis læremesteren i prøvetiden har ydet lærlingen ferie med løn, eller han har udbetalt ham løn under sygdom. Vil læremesteren kræve erstatning, må han kunne dokumentere at have afholdt udgifter, f. eks. til særlig undervisning eller andet, udover de almindelige udgifter, der påhviler ham i henhold til loven.

Medens der ikke i almindelighed kan finde en forlængelse sted af prøvetiden på 6 måneder, er det dog fundet rimeligt at åbne mulighed for i en enkelt henseende at gøre undtagelse fra denne regel.

Dette gælder i tilfælde, hvor læretiden inden for et fag begynder med *kollektiv forskoling* – jfr. bemærkningerne nedenfor til § 13, *stk. 2*, – og denne forskoling således medregnes i læretiden bl. a. med den følge, at prøvetiden begynder at løbe fra forskolingens begyndelse. Da lærlingen imidlertid i denne tid ikke arbejder med på værkstedet, har læremesteren ikke mulighed for at danne sig et selvstændigt skøn over lærlingens egnethed til det pågældende arbejde. Som følge heraf er det i et nyt *stk. 2* fore-

slået, at læringerådet, når parterne er enige herom, i sådanne tilfælde kan tillade en forlængelse efter forud indhentet erklæring fra det faglige udvalg. Det vil dog formentlig ikke i alle tilfælde være naturligt at forlænge prøvetiden med et lige så langt tidsrum, som forskolingens har været. Det må nemlig herved have sig for øje, at læremesteren ved sin bedømmelse af lærlingens egnethed kan støtte sig til skolens udtalelse om lærlingen, og at han med denne udtalelse som grundlag hurtigere vil kunne danne sig et indtryk af lærlingen end i de normale tilfælde, hvor lærlingen begynder læretiden på læremesterens værksted.

Til § 7.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 7.

Til § 8.

Uoverensstemmelser vedrørende lærlingens anvendelse til andet arbejde end det, der henhører til forretningens virksomhed eller ikke vedrører hans uddannelse i faget, jfr. den gældende lovs § 8, stk. 1, er ved udk. § 23 henlagt til voldgiftsretternes afgørelse, idet kendskab til faglige forhold skønnes at være af betydning ved sagens afgørelse. Som følge heraf er der foretaget en redaktionel deling af det nuværende *stk. 1* i 2 stykker, der iøvrigt ganske svarer til stk. 1 i den gældende lovs § 8.

Bestemmelserne i *stk. 3* svarer til stk. 2 i den gældende lovs § 8, men indfører forbedringer for lærlingene. Den mest betydningsfulde af disse er reglen i 5. pkt. om, at værelser, der indrettes eller tages i brug efter lovens ikrafttræden, kun må benyttes til natophold for 1 lærling.

Nye er ligeledes bestemmelserne om, at værelset skal være vel vedligeholdt, om lysningsareal og om forbud mod, at vinduet vender ud til mødding, stald eller lignende, samt bestemmelserne om adgang til værelset. Det samme gælder bestemmelserne om, at værelset skal kunne aflåses, oplyses og opvarmes samt om dets forsyning med klæ-

deskab. Endvidere er der foreslået mindstemål for værelsets gulvareal og bredde, fordi det har vist sig, at en del værelser, særlig i store ejendomme, nok på grund af særlig stor loftshøjde opfylder lovens betingelser om kubikindhold, men er så smalle, at de er utjenlige til ophold.

I den gældende lovs § 8, stk. 2, er det fastsat, at værelsets rumindhold skal udgøre mindst 16 m³ for 1 person. Ifølge bygge-loven for Staden København (lov nr. 148 af 29. marts 1939), hvis bestemmelser helt eller delvis ved de kommunale vedtægter kan gøres anvendelige også uden for København, skal ethvert opholdsrum have en indvendig højde af mindst 2,5 m, hvilket med et gulvareal på 6 m² svarer til et rumindhold på 15 m³. I henhold til indenrigs- og boligministeriets cirkulære af 14. december 1954 kan loftshøjden derhos eventuelt nedsættes til 2,20 m på vilkår, at hvert enkelt rum får et rumindhold på mindst 15 m³. For at bringe lærlingelovens bestemmelser om værelsernes rumindhold i overensstemmelse med de almindelige bygningsbestemmelser, er det i udkastet foreslået at ændre de 16 m³ til 15 m³.

Forslaget er iøvrigt baseret på den i 1940 af *landarbejderkommissionen* af 24. februar 1938 afgivne betænkning. Ifølge dennes forslag skulle vinduet have et lysningsareal af mindst $\frac{3}{4}$ m². Under hensyn til, at der efter de gældende bygningsbestemmelser, jfr. foran, almindeligvis kræves et lysningsareal på mindst 10 pct. af gulvarealet, har man i udkastet ændret forslaget i overensstemmelse hermed. Landarbejderkommissionens forslag er blevet tiltrådt af *husassistentkommissionen* i dennes betænkning af 1943. Endvidere har *ungdomskommissionen* i betænkningen »Ungdommen og Arbejdslivet« under omtalen af medhjælpernes fremtidige boligforhold tiltrådt forslaget, men dog samtidig givet udtryk for, at de af landarbejderkommissionen stillede ændringsforslag til medhjælperlovens § 8, der i det væsentlige svarer til lærlingelovens § 8, repræsenterer det absolutte minimum af, hvad en lovrevision bør omfatte. Ung-

domskommissionen har herved særlig haft for øje, at kravet til møbleringen muligvis kunne sættes højere.

Til § 9.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 9, og 1. stk. er enslydende med det tidligere stk. 1.

Stk. 2 svarer til den gældende lovs § 9, stk. 2. Den nuværende formulering »*uhelbredelig sygdom*« har man anset for at være for streng og har derfor foreslået, at kriteriet for, om læremesteren kan hæve kontrakten, bliver, om sygdommen er af en så alvorlig art, at læreforholdet ud fra et almindeligt forudsætningssynspunkt ikke med rimelighed kan forlanges fortsat til læretidens udløb. Et tilsvarende kriterium har man også foreslået anvendt med hensyn til de tilfælde, hvor der er tilføjet lærlingen betydelig og vedvarende skade.

Efter de gældende bestemmelser kan opsigelse finde sted med 2 måneders varsel til ophør en hvilken som helst dato. Man har imidlertid i overensstemmelse med funktionærlovens princip om arbejdsforholdets ophør fundet det rimeligt, at læreforholdet alene kan bringes til ophør ved en måneds udgang.

De foreslåede bestemmelser om læremesterens ret til at hæve kontrakten omfatter også den efter den gældende lovs § 9, stk. 2, 2. pkt., hjemlede adgang til at hæve i tilfælde af langvarig sygdom. Uoverensstemmelser med hensyn til retten til at hæve efter stk. 2 er ved udk. § 23, jfr. § 17, stk. 2, litra a), henlagt til voldgiftsrettens afgørelse.

Af stk. 3 svarer 1. pkt. – med en redaktionel ændring – til det gældende stk. 3's 1. pkt. Om bestemmelsen også skal gælde, hvis lærlingen indlægges til *mentalobservation*, må afhænge af omstændighederne og er i sidste instans et domstolsspørgsmål. Ved bestemmelsen, der iøvrigt må sammenholdes med bestemmelserne i stk. 2 om retten til at hæve kontrakten, er det tilsigtet at modvirke de lange sygdomsperioder.

Allerede efter de gældende bestemmelser er læremesteren berettiget til at kræve sygdommen godtgjort ved *lægeattest*, men i udkastet er det foreslået, at sådan dokumentation eventuelt også vil kunne foreligge ved attest fra lærlingens sygekasse. Betalingen for lægeattesten har hidtil i almindelighed skullet udredes af lærlingen selv. Det er foreslået, at udgifterne herved afholdes af læremesteren, hvorfor der er indsat en hertil sigtende bestemmelse i 2. pkt.

Bestemmelserne om sygdommens dokumentation udelukker ikke, at læremesteren kan være berettiget til at tilbageholde lønnen, når det – selvom lægeattest ikke er forlangt – iøvrigt er godtgjort, at der ikke foreligger sygdom.

Det er fundet hensigtsmæssigt i loven udtrykkeligt at angive virkningerne af, at lærlingen ikke efterkommer læremesterens anmodning om at dokumentere sygdommen. Da det i almindelighed kun er fravær på grund af sygdom, der berettiger til løn, bør lærlingen ikke kunne gøre krav på løn, hvis han ikke efter anmodning dokumenterer sygdommen.

Har lærlingen gentagne gange undladt at dokumentere sygdommen i tilfælde, hvor læremesteren har anmodet herom, har han derved gjort sig skyldig i sådanne væsentlige brud på sine forpligtelser, at det skønnes rimeligt at give læremesteren ret til at hæve læreforholdet uden varsel. Der kan dog tænkes tilfælde, hvor undladelsen kan være rimeligt begrundet, og i så fald bør læremesteren ikke kunne hæve kontrakten.

Uoverensstemmelser vedrørende stk. 3 henhører efter udk. § 23, jfr. § 17, stk. 2, litra a), ligeledes under voldgiftsrettens afgørelse.

I stk. 4 har man foreslået indført en bestemmelse, hvorefter *læretiden kan forlænges*, når lærlingen i ialt 4 måneder inden for læretiden har været fraværende fra arbejdet på grund af sygdom. I sådanne tilfælde kan såvel lærlingen som læremesteren forlange læretiden forlænget, idet dog selve det tidsrum, hvormed læretiden ønskes forlænget, når parterne er enige, skal

godkendes af det faglige udvalg. Såfremt parterne ikke har kunnet blive enige om tidsrummet, skal dette fastsættes af det faglige udvalg, der både kan tage stilling til, om forlængelse af læretiden skal finde sted og i bekræftende fald med hvilket tidsrum. Udvalgets afgørelse kan indbringes for læringerådet. Da der her er tale om rent faglige spørgsmål, har man foreslået, at læringerådets afgørelse skal være endelig, således at den hverken kan indbringes for ministeriet eller domstolene.

Ved en bestemmelse som den foreslåede har man ment at tilgodese ikke alene læremesterens, men også lærlingens interesser, idet faren for opsigelse i tilfælde af alvorlig eller langvarig sygdom hos lærlingen ikke er så stor, når læremesteren har ret til at kræve læretiden forlænget.

Stk. 5 svarer med visse redaktionelle ændringer, der særlig skyldes, at reglerne for beregning af kostpenge i udk. § 5, stk. 2, er foreslået ændret, til den gældende lovs § 9, stk. 3, 3.-5. pkt., idet man dog har udvidet tidsrummet, i hvilket læremesteren har pligt til at betale kostpenge, fra 8 uger til 3 måneder, der svarer til det tidsrum, i hvilket læremesteren i henhold til stk. 3 har pligt til at betale løn under sygdom.

Stk. 6 vedrører *læremesterens forpligtelser over for det offentlige* og svarer til det gældende stk. 4. Når læreforholdet på grund af sygdom bringes til ophør på anden måde end efter bestemmelserne i stk. 2 og 3, og læremesteren derved – inden lærekontrakten efter lovens almindelige regler kunne være hævet – frigør sig for sine ved loven pålagte forpligtelser i anledning af lærlingens sygdom, kan læremesteren, hvis der har måttet ydes lærlingen offentlig hjælp, tilpligtes at erstatte det offentlige de udgifter, dette måtte have ved forsorgen af lærlingen, dog ikke udover de udgifter til løn, sygekassekontingent og eventuelle kostpenge, som i henhold til stk. 1-3 og 5 påhviler læremesteren. Disse beløb kan det offentlige søge inddrevet under en civil retssag, men der påhviler ikke læremesteren nogen offentligretlig forsørgelsespligt over

for lærlingen. Når der er ydet lærlingen kommunehjælp, får dette således ikke virkning som kommunehjælp ydet læremesteren, ligesom der heller ikke kan pålægges denne bidrag efter lov om offentlig forsorg §§ 7-10 til lærlingens forsørgelse.

Med hjemmel i den gældende lovs § 9, stk. 4, har arbejds- og socialministeriet godkendt, at der i lærekontrakter optages bestemmelse om, at læremesteren forbeholder sig ret til afbrydelse af læreforholdet, såfremt lærlingen måtte afbryde læreforholdet i mere end 30 dage samlet på grund af sygdom.

Ved udkastets formulering af stk. 6 har det været tilsigtet at affatte bestemmelsen således, at den ikke fremtidigt kan give hjemmel for vedtagelse af en tilsvarende sygdomsklausul som den foran omtalte.

Stk. 7 svarer til det gældende stk. 5. Det har været overvejet i loven nærmere at angive, hvad der skal forstås ved »egget utilbørligt forhold«. Dette er dog ikke anset for muligt, bl. a. kan der ikke gives en almindelig til alle tider gældende norm for, hvad der skal forstås ved det omhandlede udtryk. Spørgsmålet bør derfor fortsat være henlagt under domstolenes afgørelse.

Da sygdomsbestemmelserne må ses som udtryk for en social beskyttelse af lærlingen, er det ikke anset for rimeligt, at de i loven fastsatte regler uden videre skulle kunne fraviges ved aftale mellem læremesteren og lærlingen. Når lærlingen således ved læreforholdets indgåelse led af en sygdom, og parterne af den grund træffer aftale, hvorved de i loven fastsatte bestemmelser fraviges, har man ganske vist ikke ment helt at burde forbyde sådan aftale, men har i *stk. 8* foreslået aftalens gyldighed gjort afhængig af, at læringerådet godkender den.

Til § 10.

I henhold til udk. § 18, stk. 1, litra j), har en kvindelig lærling ret til at hæve kontrakten, såfremt hun bliver *gravid*, hvorimod der ikke i sådanne tilfælde er tillagt læremesteren ret til at hæve kontrakten.

Man har imidlertid ikke kunnet bortse fra, at læremesteren kan have en rimelig begrundet interesse i, at arbejdsforholdet midlertidigt afbrydes i de sidste måneder før en forventet fødsel, navnlig i tilfælde, hvor lærlingen i sit arbejde har direkte kontakt med publikum, som f. eks. på kontorer og i forretninger. Man har dog ikke ment, at graviditeten burde kunne give læremesteren ret til en ophævelse af læreforholdet, men har foreslået en bestemmelse om, at begge parter i tilfælde af lærlingens graviditet skal være berettiget til at forlange læreforholdet suspenderet i indtil 3 måneder før og 1 måned efter fødselen mod, at læretiden forlænges tilsvarende. Såfremt lærlingen modsætter sig en sådan suspension, er det fundet rimeligt at give læremesteren ret til at hæve læreforholdet.

I suspensionsperioden tilkommer der ikke lærlingen løn.

Til § 11.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 10.

Til § 12.

Stk. 1 og 2 i udkastet svarer til § 11, stk. 1 og 2, i den gældende lærlingelov.

Henvisningen til de fastsatte regler for uddannelsen er foreslået flyttet fra stk. 2 til *stk. 1*. Da det ud fra ønsket om, at alle lærlinge bliver bedst muligt uddannede, må anses for overordentlig betydningsfuldt, at der foreligger fornødne retningslinier for uddannelsen, er det foreslået, at der for alle under lærlingeloven hørende fag skal fastsættes uddannelsesregler, som læremestrene er forpligtet til at følge, jfr. bemærkningerne til udk. § 20, stk. 5.

Bestemmelsen om, at der ved læretidens udløb skal aflægges svendeproe, er foreslået flyttet fra stk. 1 til *stk. 2*. For håndværk og industri er spørgsmålet om indførelse af andre prøver ved siden af de traditionelle svendeproe næppe aktuelt, men ved de foreslåede nye bestemmelser i udkastet til stk. 2 er der henset til, at dette se-

nere kan blive tilfældet, hvorved navnlig er tænkt på prøver af mere teoretisk art end de sædvanlige svendeproe, jfr. udk. § 15, stk. 5.

For kontor-, butiks- og handelsfagets vedkommende har det hidtil ikke været anset for praktisk muligt at fastsætte svendeproe, og efter udkastet skal der fremdeles ikke aflægges svendeproe i disse fag. For imidlertid ikke at udelukke, at der senere kan godkendes praktiske fagprøve for dette områdes vedkommende, eventuelt i forbindelse med handelsmedhjælpereksamen, åbner udkastet til *stk. 2, 2. pkt.*, adgang til sådanne prøver, for så vidt der i vedkommende faglige fællesudvalg er enighed herom. Se de indledende bemærkninger side 33.

Angående de nærmere bestemmelser om de i udkastet til stk. 2 omhandlede prøver henvises til § 15, jfr. bemærkningerne her til.

Udkastet til *stk. 3* opretholder i princippet den i § 11, stk. 3, i den gældende lov omhandlede adgang til at dispensere fra kravet om aflæggelse af svendeproe. Denne dispensationsadgang omfatter efter udkastet også den heri angivne eventuelle anden afsluttende prøve. Fritagelse kan således for det første meddeles for lærlinge, der har bestået en tilsvarende eller mere omfattende prøve; herved er der som hidtil overensstemmelse med § 22 i næringsloven af 28. april 1931, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse nr. 118 af 30. marts 1932, hvorefter anvendelsen af »mester«-betegnelsen er forbeholdt håndværkere, der foruden at have erhvervet næringsbrev har bestået en i henhold til lærlingeloven anordnet svendeproe, eller som ved en af handelsministeriet godkendt prøve eller på anden som fyldestgørende anerkendt måde har godtgjort at besidde færdighed i faget. For det andet kan fritagelse som hidtil meddeles i fag, hvor forholdene gør aflæggelse af prøve umulig eller særdeles vanskelig. Denne bestemmelse forudsættes dog at ville få en meget begrænset anvendelse.

Udkastet til *stk. 4* er enslydende med

§ 11, stk. 4, i den gældende lov bortset fra den fornødne redaktionelle ændring i anledning af forslaget om eventuel indførelse af anden afsluttende prøve.

Udkastet til *stk. 5, 1. pkt.*, og *stk. 6–9* er bortset fra nogle redaktionelle ændringer overensstemmende med *stk. 5–9* i den gældende lov.

Den foreslåede nye bestemmelse i udkastet til *stk. 5, 2. pkt.*, betyder, at en lærling inden for kontor-, butiks- eller handelsfaget ikke betragtes som udlært, forinden han både har udstået læretiden i overensstemmelse med de for faget fastsatte uddannelsesregler og har bestået handelsmedhjælpereksamen eller en tilsvarende eller mere omfattende prøve, hvilken betingelse er opfyldt, når handelseksamen eller højere handelseksamen er bestået. Forslaget, der må ses i tilknytning til udkastet til § 13, stk. 1, hvorefter enhver lærling, uanset afstanden til vedkommende skole, skal deltage i den godkendte undervisning, er anset for rimeligt under hensyn til, at en sådan lærling ikke kan anses for at være udlært uden at have gennemgået den undervisning, som gives på de af handelsministeren anerkendte skoler for handelslærlinge. Bestemmelsen gælder, uanset at en lærling i medfør af udkastet til § 13, stk. 4, undtagelsesvis er blevet fritaget for at deltage i undervisningen. Det er imidlertid anset for rimeligt, at der i tilfælde af en sådan fritagelse er mulighed for at opnå tilladelse til udlevering af lærebrev, hvoraf det fremgår, at eksamen ikke er bestået, jfr. udk. § 13, stk. 4, 3. pkt.

Efter *stk. 10* i den gældende lov skal indberetninger om svendepøver og om afsluttede eller afbrudte læreforhold afgives til lærlingerådet. Bl. a. for at få et overblik over de forhåndenværende uddannelsesmuligheder (lærepladsernes antal og kvalitet) må de kontraktgodkendende myndigheder og de faglige udvalg have nøjagtigt kendskab ikke alene til indgåelse, men også til afslutning og afbrydelse af alle læreforhold. Da lærlingerådet imidlertid ikke har mulighed for at kontrollere, at indberetningerne foretages i det påbudte omfang, er

det i udkastet til *stk. 10* foreslået, at indberetningerne skal afgives til vedkommende kontraktgodkendende myndighed, der skal videresende indberetningerne til det pågældende faglige udvalg efter nærmere derom af ministeriet fastsatte forskrifter. Det foreslås, at indberetningerne ved en kontrakts ophævelse ved voldgift foretages af voldgiftsretten.

Til § 13.

Efter den gældende lærlingelovs § 12, stk. 1, er læremesteren kun forpligtet til at holde lærlingen til at deltage i undervisningen i en af handelsministeren anerkendt faglig skole – handelsskole eller teknisk skole – for så vidt der findes en sådan skole det pågældende sted. Omend det overvejende flertal af lærlinge har haft mulighed for at få den omhandlede undervisning, medfører begrænsningen imidlertid, at nogle lærlinge afslutter læreforholdet uden at have gået på en faglig skole. Da dette må anses for en meget væsentlig mangel ved lærlingeuddannelsen, har man i udkastet til *stk. 1* foreslået denne begrænsning slettet, således at herefter enhver lærling uanset afstanden til den nærmestliggende godkendte skole skal holdes til at deltage i den omhandlede undervisning. Udkastet anvender samme terminologi som den gældende lov, hvorefter læremesteren skal holde lærlingen til at deltage i undervisningen. Enhver lærling har imidlertid en tilsvarende pligt til at følge undervisningen, hvilken pligt ikke kan tilsidesættes ved aftale eller lignende. Såfremt en lærling vægrer sig ved at deltage i undervisningen, skal kontrakten efter udkastet til § 17, stk. 1, hæves af læremesteren. En lærling er alene undtaget for undervisningspligten, såfremt vedkommende i forvejen har gennemgået en tilsvarende uddannelse, hvilket f. eks. kan være tilfældet med en kontor-, butiks- eller handelslærling, der inden læretiden har taget handelseksamen, eller såfremt vedkommende er blevet fritaget i overensstemmelse med udkastet til *stk. 4*. Den førstnævnte und-

tagelsesbestemmelse vil imidlertid, i hvert fald for så vidt angår lærlinge inden for håndværk og industri, næppe få større praktisk betydning. Der henvises til de indledende bemærkninger side 49.

Til gennemførelse af undervisningen forudsættes det, at der, i hvert fald for de tekniske skolars vedkommende, vil blive etableret centralskoler. I henhold til udkastet til *stk. 3* skal undervisningen iøvrigt fremtidig tilrettelægges som dagundervisning, men kan dog som anført i denne bestemmelse i et vist omfang tilrettelægges som aftenundervisning. Undervisningen skal efter udkastet til *stk. 1, 3. pkt.*, foregå på den lærestedet nærmestliggende skole, hvor den for faget godkendte undervisning gives, d. v. s. den i overensstemmelse med udkastet til *stk. 2* fastlagte undervisning; den »nærmestliggende skole« behøver således ikke at være den geografisk nærmeste tekniske skole eller handelsskole, hvis undervisning eventuelt kan tage sigte på lærlinge fra andre fag. Fra bestemmelsen vil der dog kunne gøres undtagelse med godkendelse af statens tilsyn. Der tænkes i første række på en inden for vedkommende fag truffet overenskomst, f. eks. gående ud på, at undervisningen helt eller delvis, eventuelt ved kostskoleundervisning, skal koncentreres i en sammenlagt periode inden for læretiden i stedet for at udstrækkes over hele eller det meste af læretiden. Endvidere kan undtagelsesbestemmelsen efter omstændighederne finde anvendelse på en aftale mellem parterne i det enkelte kontraktforhold, f. eks. om, at lærlingen skal gå på en dennes bopæl nærmere liggende skole, eller om, at lærlingen, for så vidt vedkommende nærmestliggende skoles undervisning måtte være tilrettelagt som aftenundervisning, i stedet skal gå på en fjernereliggende dagskole. Såvel en overenskomstmæssig undtagelsesordning som en aftale mellem den enkelte mester og lærling skal som nævnt tiltrædes af statens tilsyn. Undtagelsesbestemmelsen kan eventuelt bringes i anvendelse på tilsynets eget initiativ, hvor dette er påkrævet, f. eks. hvor pladshensyn nødvendiggør en udlig-

ning af elevtallene mellem to eller flere skoler. Der henvises nærmere til de indledende bemærkninger side 50.

Udkastet til *stk. 2, 1. pkt.*, om undervisningsplanernes udarbejdelse er i overensstemmelse med § 4 i lov af 28. juli 1916 om tilsyn med den tekniske undervisning for håndværkere og industridrivende og § 2 i lov af 23. juni 1920 om handelsskoler. Dog er det fundet hensigtsmæssigt, at de faglige udvalg får adgang til at fremsætte deres ønsker med hensyn til undervisningen for derved at skabe yderligere sikkerhed for, at undervisningen tilrettelægges efter fagenes behov. Den foreslåede bestemmelse tager sigte på hovedretningslinierne for undervisningen og principielle ændringer i planerne, medens det ikke er nødvendigt, at de faglige udvalg deltager i selve udarbejdelsen af undervisningsplanerne eller medvirker ved mindre væsentlige ændringer i planerne. Der henvises til de indledende bemærkninger side 50-51.

Det foreslås i udkastet til *stk. 2, 2. pkt.*, at der, for så vidt angår håndværk og industri, i alle fag indføres fagklasseundervisning for lærlinge fra samme eller beslægtede fag og på samme uddannelsesstrin, hvor specielle hensyn ikke giver grundlag for en anden ordning. Kommissionen er herved opmærksom på, at bestemmelsen ikke alle steder vil kunne efterleves i fuldt omfang, forinden der bliver oprettet centralskoler. Der henvises nærmere herom til de indledende bemærkninger side 52 ff.

Endvidere er det i udk. *stk. 2, 3. pkt.*, foreslået, at undervisningen inden for håndværk og industri, når det faglige udvalg ønsker det, kan omfatte supplerende af den praktiske uddannelse på lærestedet med en praktisk værksteds- og laboratorieundervisning. Den supplerende undervisning kan ifølge udkastet også omfatte forskoling, hvorved tænkes på en kortvarig forberedende undervisning i vedkommende fags elementære praktiske grundlag. Da egentlig værkstedsskoling og skolemæssig forskoling må anses for at forøge udbyttet af lærlinguddannelsen væsentligt, bør spørgs-

målet om en sådan undervisningsform i videre udstrækning tages op til overvejelse i samråd med vedkommende faglige fællesudvalg. Om de nævnte praktiske undervisningsformer henvises nærmere til de indledende bemærkninger side 24 ff og side 28 ff.

Efter udkastet til stk. 2, 3. pkt., kan undervisningen også omfatte medborgerkundskab, d. v. s. en objektiv undervisning i samfundslære og dermed beslægtet undervisning. Ved overvejelserne om indførelse af en sådan undervisning bør henses til, hvorvidt de pågældende i børneskolen allerede har modtaget en tilsvarende undervisning. Derimod har man ikke i stk. 1 som i den gældende lov angivet, at undervisningen skal være faglig, hvilket anses som en selvfølge, eller at den tillige skal have et almindelig indhold. Man har ikke herved haft til hensigt at søge den almindelig undervisning udelukket fra de faglige skoler, der fremdeles i fornødent omfang bør meddele en sådan undervisning. Denne kan dog eventuelt i større udstrækning end hidtil tilknyttes den egentlige faglige undervisning.

Undervisningen inden for såvel de tekniske skoler som handelsskolerne er allerede i en vis udstrækning tilrettelagt som dagundervisning, men det overvejende flertal af lærlinge undervises uden for almindelig arbejdstid. Den i den gældende lovs § 12, stk. 2, indeholdte bestemmelse om dagskole, tager alene sigte på dagskoler oprettet specielt for det enkelte fag, og medfører kun i den der angivne udstrækning pligt for vedkommende læremestre til at lade deres lærlinge deltage i den således etablerede dagundervisning. Efter udkastet til *stk. 3* skal hele den i paragraffen omhandlede undervisning snarest og senest 8 år efter den foreslåede lovs ikrafttræden principielt gives som dagundervisning, hvilket vil sige, at undervisningen skal slutte senest kl. 18. Den hidtil i et vist omfang etablerede kombinerede dag- og aftenundervisning, der ligger såvel før som efter kl. 18, kan således fra udløbet af 8 års-fristen at regne kun finde sted efter de for aftenundervisning angivne

undtagelsesbestemmelser. Den nævnte tidsfrist for indførelse af en almindelig dag-skoleordning skyldes ønsket om at lette overvindelsen af de praktiske overgangsvanskeligheder herunder tilvejebringelse af de fornødne lokaler og kvalificerede lærerkræfter. Undervisningen kan dog også inden denne tidsfrist tilrettelægges som dagundervisning, og der bør så hurtigt som muligt træffes forberedelser til en omlægning af undervisningstidspunkterne. Der henvises til de indledende bemærkninger side 57 ff.

Den centralisering af skolerne, som den foreslåede fagklasseundervisning inden for håndværk og industri vil føre med sig, vil næppe være mulig uden etablering af dagundervisning i væsentlig øget udstrækning. På den anden side må det forudses, at en centralisering af undervisningen som dagundervisning, navnlig i de større byer, vil kunne møde mange vanskeligheder. Den i udkastet til *stk. 3, 2. pkt.*, indeholdte undtagelsesbestemmelse må således anses for nødvendig. Der kan efter denne dispenseres for et fag eller område, idet de angivne vanskeligheder kan gøre sig gældende såvel inden for et enkelt eller enkelte fag – enten helt eller delvis, begrænset til et eller flere stedlige områder – som inden for flere fag på visse stedlige områder på tværs af faggrænserne.

De foreslåede bestemmelser om adgangen til undervisning efter kl. 18 er ensartede, hvadenten undervisningen finder sted i henhold til en dispensation i medfør af udkastet til stk. 3, 2. pkt., eller i henhold til udkastet til stk. 3, 4. pkt., omhandlende tiden indtil udløbet af fornævnte tidsfrist for indførelse af dagundervisning. I begge tilfælde, jfr. 3. og 4. pkt., skal undervisningen iøvrigt i overensstemmelse med § 12, stk. 3, 1. pkt., i den gældende lov slutte senest kl. 20. For handelsskolernes vedkommende har det ikke været nødvendigt at udnytte mulighederne i lovens § 12, stk. 3, sidste pkt., for at søge tilladelse til undervisning efter kl. 20. Der er derfor ikke for handelsskolernes vedkommende i udkastet åbnet mulighed for at udstrække un-

dervisningen udover kl. 20. Derimod er det under hensyn til, at det gennem årene har været nødvendigt at give en række tekniske skoler tilladelse til at undervise efter kl. 20, foreslået, at undervisningen for håndværksfagene vedkomme de i de tilfælde, hvor aftenundervisningen efter udkastet kan finde sted, uden yderligere tilladelse kan udstrækkes til kl. 21. Der er herved åbnet mulighed for, at de tekniske skoler af hensyn til lærlingene og lærerne kan koncentrere undervisningen på færre aftener om ugen, men det er efter udkastet en ufravigelig betingelse for at udstrække undervisningen udover kl. 20, at den ikke finder sted mere end 3 aftener ugentlig. Der henvises til de indledende bemærkninger side 63-64.

Det er i udkastet til *stk. 3, 5. pkt.*, fundet naturligt at fastslå, at en lærling ved enhver form for undervisning om aftenen, d. v. s. en undervisning, der udstrækkes efter kl. 18, uden lønafkorting har krav på fornøden frihed til spisning, omklædning og lignende inden skoletiden. Der henvises herom til de indledende bemærkninger side 64.

I udkastet til *stk. 3, 6. pkt.*, opretholdes princippet om, at en lærling uden lønfradrag skal deltage i undervisningen, uanset at denne ligger inden for normal arbejdstid.

Spørgsmål om eventuel kompensation for den i anledning af lærlingens deltagelse i dagundervisning skete faktiske afkorting af læretiden på lærestedet skønnes at måtte løses i de i henhold til § 3 af vedkommende faglige udvalg fastsatte læretidsregler. Det samme gælder spørgsmålet om eventuel afkorting af den samlede læretid på grund af eventuel forskoling og anden supplerende på skole af den praktiske uddannelse.

Bestemmelserne i § 12, stk. 3, 2. og 3. pkt., i den gældende lov om lærlingenes arbejdstid i relation til skoletiden er ikke medtaget i udkastet til § 13. Der henvises herom til udkastet til § 14 og bemærkningerne hertil.

Efter udkastet til *stk. 4, 1. pkt.*, er lærlingen ikke pligtig, men har vel adgang til at deltage i den anordnede undervisning under sin lovmæssige ferie fra lærestedet. Der

vil næppe gøre sig væsentlige betænkkeligheder gældende ved, at ferien lægges på et sådant tidspunkt, at lærlingen derved ikke kommer til at deltage i nogle enkelte undervisningstimer, hvorved bemærkes, at man allerede under den gældende lov gennemgik i praksis lader lærlingene være fri for at gå i skole i deres ferie; det drejer sig dog navnlig om den tredje ferieuge, der kan lægges uden for ferieperioden, medens ferie, der gives i ferieperioden, oftest vil falde uden for skoletiden. Det må anses for at være i strid med læremesterens pligt ifølge stk. 1 til at holde lærlingen til at deltage i den anordnede undervisning, at ferien lægges på et tidspunkt, der medfører, at lærlingen hindres i at følge undervisningen i et ikke uvæsentligt omfang.

I henhold til udkastet til *stk. 4, 2. pkt.*, er der åbnet mulighed for i ganske særlige tilfælde, f. eks. ved dokumenteret alvorlig sygdom, der ikke hindrer deltagelse i den praktiske oplæring, at dispensere fra undervisningspligten. Det forudsættes principielt, at enhver lærling efter udstået læretid har gennemgået såvel den praktiske som den teoretiske uddannelse. Dispensation bør således kun meddeles i ganske særlige undtagelsestilfælde, hvor intet væsentligt taler derimod.

Udkastet til *stk. 5* svarer til § 12, stk. 4, i den gældende lov.

Det foreslås i *stk. 6*, at staten efter nærmere fastsatte regler udreder lærlingens befordringsudgifter i anledning af deltagelse i undervisningen. Grunden hertil er, at enhver mester efter udkastet til stk. 1 er pligtig at lade lærlingen deltage i undervisningen uanset afstanden til vedkommende skole, at denne afstand ved en centralskoleordning kan medføre ikke uvæsentlige befordringsudgifter, og at forslaget vil modvirke, at en læremester, hvis virksomhed ligger længere fra en skole, bliver påført flere udgifter end en nærmereboende mester og derfor kunne overveje ikke at tage lærlinge. Statens udredning af befordringsudgifter er tænkt begrænset til tilfælde, hvor lærlingen skal følge undervisningen

på en skole, der ikke ligger ved lærestedet eller – hvis lærlingen regelmæssigt kommer derfra – ved hjemstedet. Der henvises til de indledende bemærkninger side 63.

Læremesteren skal fremdeles efter udkastet til § 4, stk. 3, som efter § 4, stk. 1, 6. pkt., i den gældende lov betale undervisningen samt de fornødne rekvisitter og undervisningsmaterialer. Herom henvises nærmere til de indledende bemærkninger side 64–65.

Udkastet til *stk.* 7 er, bortset fra en mindre redaktionel ændring, enslydende med § 12, stk. 5, i den gældende lov.

Til § 14.

Som anført i bemærkningerne foran har man i forslaget til § 13 udeladt bestemmelserne i den gældende lovs § 12, stk. 3, 3. pkt., om lærlinges arbejdstid, idet det findes rettest at anbringe bestemmelserne herom i en selvstændig paragraf.

Idet der iøvrigt henvises til det foran side 90 anførte, herunder om de i arbejderbeskyttelseslovgivningen indeholdte bestemmelser om arbejdstiden for personer under 18 år, bemærkes, at de i udk. § 14 indeholdte bestemmelser gælder for *alle* lærlinge.

Ved *stk.* 1 er den i arbejderbeskyttelseslovgivningen, jfr. lov om almindelig arbejderbeskyttelse § 45 og lov om arbejderbeskyttelse inden for handels- og kontorvirksomhed § 22, indeholdte regel om arbejdstiden for unge personer under 18 år (herunder lærlinge) gjort anvendelig også for lærlinge over 18 år. Ifølge bestemmelsen i udk. stk. 1 er det fastslået, at den ugentlige arbejdstid ikke må overstige den sædvanlige arbejdstid inden for vedkommende fag, faglige område eller virksomhed. Inden for de fleste fag er arbejdstiden fastsat ved kollektiv overenskomst, men selv hvor dette undtagelsesvis ikke måtte være tilfældet, ligger arbejdstiden i almindelighed så fast, at det ikke findes nødvendigt med særlige regler om arbejdstidens fastlæggelse ved et særligt nævn i lighed med, hvad der gælder

efter § 45 i lov om almindelig arbejderbeskyttelse. Eventuelle nævnsafgørelser i henhold til denne bestemmelse må forøvrigt kunne være vejledende ved fastsættelsen af arbejdstiden i henhold til bestemmelserne i stk. 1. Når der i stk. 1 er anført »ugentlige« arbejdstid i stedet for den i arbejderbeskyttelseslovgivningen anvendte terminologi »daglige« arbejdstid, skyldes det, at den daglige arbejdstid ofte er ret forskellig på de respektive virksomheder, hvorimod man ved at lægge vægten på den ugentlige arbejdstid kan opnå større ensartethed.

Iøvrigt har man ved arbejdstidsbestemmelserne i udk. § 14 opgivet de i den gældende lovs § 12, stk. 3, fastsatte bestemmelser om den samlede længde af lærlingenes arbejdstid på lærestedet og skoletiden, idet disse regler har vist sig at være yderst vanskelige at operere med. Da der i stk. 1 udtrykkeligt står anført »normale« ugentlige arbejdstid, er overarbejde (for lærlinge over 18 år) ikke udelukket.

I *stk.* 2 er det fastslået, at dagskoleundervisning medregnes til den i stk. 1 omhandlede arbejdstid.

Når lærlingen deltager i aftenundervisning, vil det som regel være nødvendigt, at der gives ham fri før den normale arbejdstids ophør, for at han kan nå at komme i skole. Den fritid, der således indrømmes ham, henregnes ifølge *stk.* 3 også til den i stk. 1 omhandlede arbejdstid. Tilsvarende gælder ved dagskole- og ved kombineret dag- og aftenundervisning.

Til § 15.

Der henvises til de indledende bemærkninger side 32 ff.

Udk. *stk.* 1–4 svarer til bestemmelserne i § 14 i den gældende lov med følgende ændringer:

I *stk.* 1 og 2 er det foreslået at simplificere fremgangsmåden ved fastsættelse af svendeprøvekommissionernes stedlige virksomhedsområde samt ved valg af arbejdsgiverrepræsentanter til svendeprøvekommissionerne og ved valg af arbejdsgiverrepræ-

sentanter til skuemestre. I udkastet er således ikke medtaget de Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri, nu Håndværksrådet, i henhold til den gældende lov tillagte beføjelser i så henseende.

I *stk. 1, 3. pkt.*, har man ændret »arbejdsgivere« til »arbejdsgiverrepræsentanter« og »arbejdere« til »arbejderrepræsentanter«. Herved lovfæstes den nuværende praksis, hvorefter arbejdsgivernes repræsentanter i svendeprøvekommissionerne i vidt omfang er funktionærer. Det understreges, at svendeprøvekommissionernes medlemmer som hidtil skal være faguddannede.

I *stk. 2, 1. pkt.*, er ordene »arbejdsgivere« og »svende« ændret på tilsvarende måde.

Endvidere er det som foreslået i udk. *stk. 2, 2. pkt.*, fundet hensigtsmæssigt i overensstemmelse med forskrifterne i næringslovens § 22, jfr. handelsministeriets bekendtgørelse nr. 118 af 30. marts 1932, at modificere kravene i § 14, stk. 2, 3. pkt., i den gældende lov ved at indføje ordet »fortrinsvis«. Det understreges, at skuemestrene fremdeles skal være faglig oplærte.

Der bør normalt ikke gives en lærling adgang til at aflægge prøve uden fornøden attestation for, at den i overensstemmelse med udkastet til § 13 anordnede undervisning er behørigt gennemgået. For så vidt prøven undtagelsesvis afholdes, inden undervisningen er bragt til afslutning, må der tilvejebringes en attestation fra vedkommende skole om den på det pågældende tidspunkt gennemgaaede skolegang. Det vil være hensigtsmæssigt at præcisere det her anførte i de for prøverne fastsatte regler, d. v. s. i svendeprøveregulativer eller lignende, hvor også spørgsmålet om adgang til at gå om til en prøve og lignende spørgsmål kan præciseres. Efter den fulde udståelse af skoletiden udstedes det i udk. § 13, stk. 5, omhandlede bevis.

Ifølge udkastet til § 4, stk. 3, skal læremestrene i overensstemmelse med § 4, stk. 1, sidste pkt., i den gældende lov afholde udgifterne ved den enkelte lærlings aflægelse af prøve herunder eventuelle gebyrer, medens de med prøvernes afholdelse

forbundne almindelige administrationsudgifter m. v. efter udk. § 15, *stk. 4*, der svarer til bestemmelsen i § 14, stk. 4, i den gældende lov, afholdes af de respektive arbejdsgiver- og arbejderorganisationer. Det skønnes rimeligt at opretholde den nugældende praksis, hvorefter organisationerne i vidt omfang afholder samtlige udgifter og opkræver de i prøveregulativerne fastsatte gebyrer, og at disse i et vist omfang fastsættes til et højere beløb for mestre, der ikke er medlem af vedkommende mesterorganisation og således ikke gennem kontingentbetaling yder bidrag til administrationsudgifter m. v. ved prøverne. Det forudsættes imidlertid, at det som hidtil ved reglernes godkendelse påses, at de fastsatte gebyrer holdes inden for rimelige grænser.

Af en nylig af læringerådet foretagen undersøgelse fremgår det, at der for nogle enkelte fags vedkommende inden for håndværk og industri ikke er fastsat svendeprøve-regler i medfør af § 14, stk. 3, i den gældende lov. Da det kun drejer sig om et fåtal af tilfælde, er det anset for unødvendigt at bevare overgangsbestemmelserne i lovens § 26 om svendeprøver aflagt for tidligere nedsatte svendeprøvekommissioner.

Det foreslåede nye *stk. 5* er en følge af udkastet til § 12, stk. 2, om indførelse inden for håndværk og industri af eventuelle andre prøver ved siden af de traditionelle svendeprøver og af eventuelle fagprøver for kontor-, butiks- og handelsfagets vedkommende, jfr. bemærkningerne til udkastet til § 12, stk. 2. Som der anført kan der inden for håndværk og industri navnlig tænkes indført prøver af mere teoretisk art end de sædvanlige svendeprøver. For så vidt sådanne prøver blot får karakter af udvidede svendeprøver, vil det formentlig være naturligt at anvende de for svendeprøver gældende bestemmelser. Det vil dog muligt vise sig mindre hensigtsmæssigt at anvende helt tilsvarende regler, herunder om skuemestre, på sådanne prøver. Tilsvarende betragtninger gælder de eventuelle fagprøver for kontor-, butiks- og handelsfaget. Under hensyn til uvisheden om sådanne eventuelle

prøver, hvis indførelse kan ligge længere ude i fremtiden, er der åbnet mulighed for ved de fornødne afvigelser at afpasse de for svendepøver gældende bestemmelser efter de pågældende forhold. Imidlertid må man påregne, at der til at forestå de omhandlede prøver skal nedsættes et til en svendeprovekommission svarende organ, at der skal udarbejdes nærmere regler for et sådant organs sammensætning og virksomhed og for prøvernes aflæggelse, herunder kravene ved disse, og at sådanne regler vil blive fastsat efter tilsvarende bestemmelser som angivet i § 14, stk. 3, i den gældende lov om svendepøver.

Til § 16.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 15. Man har dog indsat et nyt *stk. 3*. Ophæves en virksomhed, eller standses den for et længere tidsrum på grund af konkurs eller anden årsag – bortset fra lockout, strejke eller tvingende naturforhold – eller overdrages den, uden at køberen på forhånd ønsker at videreføre læreforholdet, har man fundet det rimeligt – da lærlingen er uden skyld i disse forhold – at pålægge læremesteren, der havde påtaget sig en oplæringsforpligtelse, som han ikke uden videre kunne frigøre sig for, pligt til at udfolde bestræbelser for, at lærlingens oplæring kan videreføres hos en læremester, der er berettiget til at antage og oplære lærlinge. Hvad disse bestræbelser skal gå ud på, er det næppe muligt at give bestemte retningslinier for. Nævnes skal det blot, at læremesteren ofte vil have mulighed for – f. eks. ved en virksomheds overdragelse – at medvirke til, at læreforholdet kan fortsætte hos den nye indehaver. Men også på anden måde, f. eks. i kraft af sit kendskab til kolleger og i kraft af eventuelt medlemskab af en organisation har læremesteren mulighed for positivt at medvirke til, at læreforholdet kan videreføres hos en anden læremester. Det er dog en selvfølge, at også lærlingen og eventuelt dennes forældre må udfolde bestræbelser for at finde et nyt lærested.

Da det vil være vanskeligt at afgøre, hvorvidt læremesteren i tilstrækkelig grad har udfoldet bestræbelser for at få læreforholdet videreført, har man ment, at alene grov forsømmelse heraf bør kunne medføre erstatningsansvar. Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger sådan grov forsømmelse, henhører ifølge udk. § 23 under voldgiftsrettens afgørelse.

Til § 17.

Paragraffen svarer med enkelte ændringer til den gældende lovs § 16.

Ifølge § 16, stk. 1, nr. 3, i den gældende lov *kan* kontrakten hæves af læremesteren ved lærlingens vægring ved at deltage i den anordnede undervisning eller ved godkendt bortvisning fra skolen. Da den nugældende bestemmelse ikke i alle tilfælde har været tilstrækkelig som værn for undervisningspligtens opfyldelse, har man i udk. *stk. 1* foreslået, at lærekontrakten under de angivne omstændigheder *skal* hæves af mesteren.

En lærlings uberettigede forsømmelser fra undervisningen vil, navnlig ved væsentlige forsømmelser, kunne sidestilles med en vægring fra lærlingens side, hvilket får selvstændig betydning, for så vidt lærlingen ikke i anledning af forsømmelserne bortvises fra undervisningen i overensstemmelse med den omhandlede bestemmelse. Bortvisning fra undervisningen har iøvrigt kun fundet sted i meget begrænset omfang.

Ophævelse af lærekontrakten i medfør af udkastet til *stk. 1* vil ikke betyde, at lærlingen ikke kan indtræde i et nyt læreforhold. Et sådant forbud ville være urimeligt og unødvendigt. Ved et eventuelt nyt læreforhold må lærlingen imidlertid gennemgå den manglende uddannelse, og ved bortvisning fra en skole bør spørgsmålet om, hvorvidt og hvornår lærlingen påny kan få adgang til at deltage i undervisningen, i tvivlstilfælde forelægges vedkommende undervisningsdirektør.

Som en nødvendig følge af, at mesteren efter udk. *stk. 1* har pligt til at hæve kon-

trakten i de omhandlede tilfælde, medens han ifølge den gældende bestemmelse i § 16, stk. 1, nr. 3, blot har adgang hertil, er bestemmelsen efter udkastet løsrevet fra detses fristbestemmelser i *stk. 3*. Dette stykke svarer iøvrigt til fristbestemmelserne i den gældende § 16, stk. 2, medens udk. *stk. 2*, litra a), b) og c), svarer til de gældende bestemmelser i § 16, stk. 1, nr. 1, 2 og 4. Disse bestemmelser i den nugældende lov er uændrede og giver som hidtil blot adgang for mesteren til at hæve kontrakten under iagttagelse af de nævnte fristbestemmelser. Litra *d)* i udkastet er derimod nyt og er en følge af de nye bestemmelser i § 10 om suspension af læreforholdet, når en kvindelig lærling er blevet gravid. For dette forhold gælder fristbestemmelserne ikke.

Til § 18.

Paragraffen svarer til den gældende lovs § 17.

Litra *a)–i)* i *stk. 1* svarer til numrene 1–9 i den gældende lovs stk. 1.

Særlig med hensyn til litra *e)* bemærkes, at bestemmelsen må ses som udtryk for, at en lærling altid må være berettiget til at hæve kontrakten i de anførte tilfælde, og at dette også gælder, hvor lærlingen erholder kost og logi hos læremesteren, hvilket forøvrigt er i overensstemmelse med en af Vestre Landsret afsagt dom gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 1949, pag. 930.

Bestemmelsen i litra *j)* om kvindelige lærlinges ret til at hæve læreforholdet i tilfælde af *graviditet* er ny.

Litra *k)* svarer til den gældende lovs nr. 10.

Litra *l)* er en følge af de nye bestemmelser i udk. § 20, stk. 7. Det må anses for rimeligt i tilfælde, hvor et lærested underkendes, at give de lærlinge, der allerede tidligere havde påbegyndt deres læreforhold i virksomheden, lejlighed til at frigøre sig for kontrakten for at kunne fortsætte læreforholdet på et godkendt lærested. Det vil nemlig kunne befrygtes, at uddannelsesforholdene er så utilstrækkelige, at der vil være

risiko for, at lærlingene ved læretidens udløb ikke vil kunne få den fuldstændige uddannelse. Vælger lærlingene – uanset virksomhedens underkendelse – at fortsætte læreforholdet, sker det på læremesterens ansvar, således at denne, hvis lærlingen f. eks. på grund af de utilstrækkelige uddannelsesmuligheder ikke består svendep prøve, eventuelt ved voldgiftsretten vil kunne idømmes erstatning for mangelfuld oplæring. Da læremesteren i almindelighed vil have det i sin magt at bringe sin virksomhed i en sådan stand, at den vil kunne godkendes som oplæringssted, eller at sørge for lærlingens fuldstændige uddannelse på anden vis, har man ikke fundet grund til at give ham ret til i disse tilfælde at hæve kontrakten.

Hvad foran er anført om et læresteds underkendelse, finder tilsvarende anvendelse, for så vidt virksomheden kun er godkendt til at oplære et bestemt antal personer, men desuagtet har flere under oplæring, eller kun er egnet som lærested på betingelse af, at lærlingen får supplerende praktisk uddannelse i en anden virksomhed eller på faglig skole, jfr. udk. § 20, stk. 7 in fine.

Stk. 2 er nyt. Der er heri foreslået visse fristbestemmelser med hensyn til lærlingens ret til at hæve kontrakten i lighed med, hvad der efter den gældende lovs § 16, stk. 2, jfr. udk. § 17, stk. 3, gælder med hensyn til læremesterens ret til at hæve kontrakten. Herefter skal de under stk. 1, litra a)–e), g) og i), nævnte forhold ikke berettiggel lærlingen til ophævelse af kontrakten, når retten til at hæve ikke benyttes inden 3 måneder efter, at lærlingen – eventuelt forældre eller værge – har fået kundskab om forholdet.

Der er ikke foreslået nogen hævefrist med hensyn til det under litra f) nævnte forhold, idet de uddannelsesmæssige følger af, at læremesteren har været fraværende fra virksomheden i over 3 måneder, ikke sjældent først vil vise sig nogen tid senere.

Ligeledes er det ikke anset for påkrævet med en hævefrist med hensyn til det under litra *h)* nævnte forhold, hvorved bemærkes, at dette forhold ofte vanskeligt vil kunne tidsfæstes.

Da forholdene under graviditetsperioden kan undergå væsentlige ændringer, og der således kan være rimelig grund for lærlingen til at afvente graviditetens forløb, er det ikke fundet rimeligt at lade 3 måneders fristen finde anvendelse med hensyn til litra j)).

Selve det forhold, at en læremesters hustru dør, eller at hans samliv med hende opbrækker, behøver ikke altid bevirke, at den kvindelige lærling, der bor hos læremesteren, har ønske om at hæve kontrakten. Forholdene kan imidlertid senere udvikle sig på en sådan måde, at lærlingen med god grund ønsker kontrakten hævet, og i så fald bør eventuelle tidsfrister ikke være en hindring herfor, hvorfor hævefristen ikke er foreslået anvendt med hensyn til litra k)).

I tilfælde af en virksomheds underkendelse i medfør af den gældende lovs § 19, stk. 6 (udk. § 20, stk. 7), vil læremesteren ofte have det i sin magt med anvendelse af forholdsvis mindre midler at bringe virksomheden i en sådan stand, at den kan godkendes som oplæringssted. Når læremesteren over for lærlingen har givet udtryk for, at den fornødne forbedring af virksomheden vil blive foretaget, men dette af en eller anden grund ikke finder sted inden udløbet af 3 måneder, bør lærlingen ikke være afskåret fra efter udløbet af denne frist at hæve i medfør af litra l)), når der er hengået længere tid, uden at forholdet er blevet berigtiget. Som følge heraf er litra l)) foreslået holdt uden for fristbestemmelsen.

Stk. 3 svarer til § 17, stk. 2, i den gældende lov. Da der også kan være grund til at regne andre kommuner end København, Frederiksberg og Gentofte for een kommune i de i stk. 1, litra d) og e), omhandlede tilfælde, har man ikke fundet grund til i loven at give København m. fl. kommuner en særstilling. Man går ud fra, at økonomi- og arbejdsministeriet foretager en almindelig undersøgelse af samtlige kommuners forhold med henblik på afgørelse af, i hvilket omfang også andre kommuner end København m. fl. bør regnes for een kommune i den nævnte henseende.

Til § 19.

Paragraffen svarer med de fornødne redaktionelle ændringer til den gældende lovs § 18.

Til § 20.

Udk. *stk. 1-4* samt *stk. 8 og 9* er – bortset fra nogle få redaktionelle ændringer – enslydende med de tilsvarende stykker i den gældende lovs § 19. I *stk. 4* har man under hensyn til de opgaver, udkastet pålægger arbejdsdirektoratet, indføjet ordene »arbejdsdirektoratet samt«.

I lighed med den gældende lov kræves det ikke efter udkastet, at medlemmerne af et fagligt udvalg har faglige kvalifikationer. Det findes fremdeles hensigtsmæssigt at overlade til de udpegende organisationer at skønne, hvem der er egnet til hvervet.

Udgifterne ved de faglige udvalgs virksomhed er hidtil blevet afholdt af vedkommende organisationer. De interesserede organisationers repræsentanter i kommissionen har ikke ønsket nogen ændring i denne ordning, der herefter foreslås opretholdt.

Ifølge § 19, stk. 5, i den gældende lov kan det faglige udvalg, når to trediedele af medlemmerne er enige herom, gøre indstilling til lærlingerådet om fastsættelse af bindende uddannelsesregler. Efter udk. § 20, *stk. 5*, skal udvalget fremkomme med en sådan indstilling om uddannelsesregler, der efter lærlingerådets fastsættelse er bindende, jfr. udk. § 12, stk. 1.

Omend uddannelsesregler ikke bør formuleres på en sådan måde, at rammerne for opleringen bliver for snævre, bør de dog på den anden side indeholde så præcise og udførlige retningslinier, som forholdene inden for vedkommende fag gør muligt. Man har anset det for hensigtsmæssigt i udkastet at udtale, at et eksemplar af de fastsatte uddannelsesregler for vedkommende fag skal vedhæftes enhver lærekontrakt i forbindelse med dens godkendelse. Der skabes hermed sikkerhed for, at de til enhver tid gældende regler kommer til parternes kundskab.

Man har fundet det naturligt at foretage en redaktionel ændring, hvorefter stk. 6 og 7 i den gældende lovs § 19 er blevet ombyttet.

Udk. *stk. 6, 1. pkt.*, svarer til den gældende lovs § 19, stk. 7. I et *nyt 2. pkt.* er det foreslået at give vedkommende faglige udvalg adgang til at foretage undersøgelser af de pågældende virksomheder. Der har hidtil manglet lovhjemmel for de faglige udvalg til at kræve adgang til en virksomhed for at undersøge, om den er egnet som lærested. For at sikre, at alt arbejde, der naturligt henhører under lærlingeuddannelsen, inddrages under loven, har man iøvrigt fundet det påkrævet at give forslaget om denne hjemmel den angivne vide formulering, jfr. udk. § 1. Det faglige udvalg vil herefter få adgang til at undersøge ikke alene virksomheder, der beskæftiger eller agter at beskæftige egentlige lærlinge, men også virksomheder, der beskæftiger de i udk. § 26 omhandlede personer over lærlingealderen eller personer, der henhører under lærlinge-loven, men alligevel ikke har fået oprettet behørig kontrakt.

Udk. *stk. 7* svarer til stk. 6 i den gældende lovs § 19. Udover redaktionelle ændringer har man i udkastet præciseret, at det faglige udvalgs afgørelser af, om en virksomhed er egnet lærested, må træffes efter en undersøgelse af vedkommende virksomhed. Denne undersøgelse behøver ikke ubetinget være en undersøgelse på stedet, men kan efter omstændighederne også foreligge, hvor udvalget f. eks. skriftligt har indhentet oplysninger om vedkommende virksomheds forhold. Kravet om undersøgelse tager også sigte på bestemmelsen i sidste pkt. i udk. stk. 7, herunder om eventuel begrænsning af det antal personer, der må antages til oplæring. I dette antal medregnes foruden egentlige lærlinge antaget inden det 19. år også de i udk. § 26 omhandlede personer over lærlingealderen, som virksomheden måtte have antaget til oplæring.

Man har fundet det hensigtsmæssigt at foreslå, at udvalget skal begrunde de heromhandlede afgørelser. Læremesteren vil

herigennem få fornøden orientering med henblik på en eventuel afhjælpning af påviste mangler.

Endvidere skal udvalget afgive erklæring om, hvorvidt lærlinge, som er antaget inden en underkendelse af lærestedet, kan hæve kontrakten. Udvalget kan imidlertid ikke give en sådan lærling pålæg herom, og underkendelsen medfører ikke automatisk, at en lærling, som er antaget inden en underkendelse, på grund af denne ikke kan få adgang til at aflægge svendep prøve eller anden fastsat prøve. En underkendelse af lærestedet medfører ikke ret for en læremester til at hæve en lærekontrakt, og såfremt lærlingen ikke er blevet behørigt oplært, vil mestren kunne ifalde erstatning, jfr. udk. § 12, stk. 7. Der vil derfor kunne være anledning for en mester til at drage omsorg for, at lærlingen får supplerende uddannelse i en anden virksomhed eller på en faglig skole – eventuelt udover den praktiske skoleuddannelse, som lærlingen i forvejen i medfør af udk. § 13, stk. 2, 3. pkt., måtte være pligtig at deltage i, jfr. udk. stk. 7, sidste pkt., som bl. a. har til formål at undgå en unødigt begrænsning af lærestedernes antal.

Det er fundet naturligt i udk. *stk. 7, 3. pkt.*, at fastslå, at den kontraktgodkendende myndighed ikke i strid med det faglige udvalgs underkendelse må godkende nye lærekontrakter, medmindre det faglige udvalg efter en ny undersøgelse kan godkende virksomheden som egnet lærested. Dette kan f. eks. tænkes i tilfælde af, at en underkendelse skyldes en for lille produktion, som senere forøges, eller manglende maskiner, som senere anskaffes. Såfremt en mangel kan påregnes udbedret i løbet af kort tid, vil det iøvrigt, hvor hensynene til lærlingeuddannelsen ikke taler herimod, kunne være hensigtsmæssigt, at det faglige udvalgs afgørelser med hensyn til underkendelsen stilles i bero.

Efter den gældende lovs § 21 kan de faglige udvalgs afgørelse efter lovens § 19, stk. 6, (udk. § 20, stk. 7) indankes for arbejdsministeren. Da der imidlertid er tale om et fagligt spørgsmål, der efter kommissionens

mening bør løses af faglige organer, er det i udk. § 20, *stk. 7, 4. pkt.*, foreslået, at anke skal ske til læringerådet, hvis afgørelse er endelig.

Selvom såvel læremesterens faglige kvalifikationer som virksomhedens udstyr m. m. ikke er til hinder for, at en forsvarlig oplæring kan finde sted, kan eventuelt andre hensyn, således særligt uheldige forhold, der begrundet en nærliggende fare for uheldig moralsk påvirkning af lærlinge, tale for en underkendelse. Sådanne tilfælde vil formentlig efter omstændighederne kunne falde ind under udtrykket »*Virksomhedens forhold*« i udk. *stk. 7, 1. pkt.*, jfr. iøvrigt udk. § 2.

Til § 21.

Paragraffen svarer til § 20 i den gældende lov.

Med hensyn til læringerådets sammensætning er det i *stk. 1* foreslået, at Dansk Arbejdsgiverforening fremtidigt udpeger 2 repræsentanter mod hidtil 1, samtidig med at Håndværksrådets repræsentation reduceres fra 3 til 2.

For at der fra arbejdsgiverside også skal kunne udpeges repræsentanter, der ikke er arbejdsgivere i dette ords egentlige betydning, er det foreslået at ændre ordene »arbejdsgivere« og »arbejdere« til henholdsvis »arbejdsgiverrepræsentanter« og »arbejderrepræsentanter«.

Endvidere er i udk. *stk. 1* ordene »Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri« ændret til den af fællesrepræsentationen nu anvendte betegnelse »Håndværksrådet«.

Efter at de tre detailhandelsorganisationer, Dansk Textil Union, De danske Handelsforeningers Fællesorganisation og De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark, der tilsammen omfatter hele detailhandelen i Danmark, har dannet Butikshandelens Fællesråd, har man anset det for naturligt, at det bliver fællesrådet, der sammen med Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation, bestående af Grosserer-Societetet og Provinshandelskammeret, ud-

peger detail- og engroshandelens 2 repræsentanter.

Medens det ikke er fundet hensigtsmæssigt med en almindelig ordning med faste *suppleanter*, har man anset det for ønskeligt, at der for hvert enkelt tilfælde, hvor det kan forudses, at et af rådets medlemmer i nogen tid ikke vil kunne deltage i rådets møder, f. eks. på grund af sygdom eller længere tids ophold i udlandet, kan udpeges en suppleant til at deltage i rådets møder på det fraværende medlems vegne. Som følge heraf har man som nyt *stk. 6* foreslået indført hertil sigtende bestemmelser, hvorefter den eller de organisationer, som vedkommende medlem repræsenterer, kan gøre indstilling til arbejdsministeriet om midlertidigt at få udpeget en suppleant, der deltager i rådets møder med stemmeret. Denne ordning gælder kun de faglig valgte medlemmer.

Til § 22.

Med hensyn til *stk. 1* henvises til de almindelige bemærkninger side 100 f.

Med hensyn til *stk. 2* bemærkes, at denne bestemmelse svarer til den gældende lovs § 21, idet man dog ud fra ønsket om at forenkle lovens administration har foreslået, at anke uden for de tilfælde, hvor udkastet har henlagt afgørelsen til læringerådet, fremtidigt skal ske til arbejdsdirektøren i stedet for til arbejdsministeren.

Til § 23.

Ifølge den gældende lovs § 22 skal tvistigheder af den nærmere i paragraffen angivne art afgøres af en voldgiftsret, for hvilken vedkommende politimester er formand. Som anført foran side 101 har der i kommissionen været enighed om at foreslå, at retskredsens civildommer fremtidigt beklæder formandshvervet.

Med hensyn til de enkelte stykker i paragraffen bemærkes følgende:

Efter *stk. 1* i den gældende lovs § 22 er det alene tvistigheder mellem »*læremester og lærling*«, der er genstand for behandling

ved voldgiftsret. Når en arbejdsgiver, der ikke opfylder betingelserne efter udk. §§ 2 og 20, stk. 7, for at kunne antage og oplære lærlinge, desuagtet beskæftiger personer under 19 år ved fagligt arbejde, kan der herved være givet de pågældende unge mennesker det fejlagtige indtryk, at de er kommet i egentlig lære, hvorfor det må findes rimeligt, at der – foruden at mesteren derved ifalder straf i henhold til § 24, stk. 1, – kan tillægges de pågældende ret til erstatning ved lærlingevoldgiftsretten. Når også sådanne tvistigheder er medtaget i udk. stk. 1, kan der imidlertid ikke længere med rette tales om tvistigheder mellem »læremester og lærling«, hvorfor man i stedet herfor har foreslået det mere neutrale udtryk »parterne«.

Med hensyn til paragrafhenvisningerne i 1. pkt. af stk. 1 bemærkes, at man har foreslået § 3 om læretiden medtaget. Der er herved navnlig tænkt på tilfælde, hvor læremesteren uberettiget beholder lærlingen i lære udover den i den godkendte lærekontrakt fastsatte læretid.

Som anført under bemærkningerne til udk. § 8, der svarer til den gældende lovs § 8, har man foretaget en redaktionel ændring i denne paragraf med henblik på at lade tvistigheder mellem læremester og lærling angående spørgsmålet om, hvorvidt læremesteren har anvendt lærlingen til arbejde i strid med reglerne i § 8, stk. 1, finde sin afgørelse ved voldgiftsretten, der også i denne henseende må anses for rette forum. Spørgsmål om overtrædelse af de i udk. § 8, stk. 2, fastsatte bestemmelser synes derimod ikke egnet til afgørelse ved voldgift.

§§ 12 og 13 svarer til den gældende lovs §§ 11 og 12, hvortil der allerede i den gældende lovs § 22 er henvist.

Ved afgørelsen af et eventuelt erstatningsansvar på grund af grov forsømmelse af den læremesteren i henhold til § 16, stk. 3, pålagte forpligtelse, skønnes kendskab til faglige forhold at være af betydning, hvorfor sådanne tvistigheder er foreslået henlagt til voldgiftsretternes afgørelse.

Henvisningen til § 17, stk. 1 og stk. 2,

litra b), svarer til henvisningerne til § 16, stk. 1, nr. 2 og 3, i den gældende lovs § 22. Opmærksomheden henledes dog herved på, at der i udk. § 17, stk. 1, er foreslået en hævepligt for læremesteren i tilfælde af lærlingens vægring ved at deltage i den faglige undervisning og i tilfælde af hans bortvisning fra undervisningen.

Twistigheder mellem læremester og lærling vedrørende spørgsmål om læremesterens ret til at hæve kontrakten i tilfælde af lærlingens sygdom har ikke hidtil været undergivet voldgiftsretternes afgørelse, men har været henlagt til de almindelige domstole. Det findes dog ubetænkeligt at lade også spørgsmål om læremesterens eventuelle hæveret efter § 9, stk. 2 og 3, i tilfælde af lærlingens sygdom afgøre af voldgiftsretten. Som følge heraf har man foreslået § 17, stk. 2, litra a), med dens henvi-
sing til § 9 (stk. 2 og 3) optaget i udk. § 23. Særlig med hensyn til § 9, stk. 3, bemærkes dog, at spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger gentagelsestilfælde, er undergivet domstolens afgørelse.

Ved henvi-
sing til § 17, stk. 2, litra d), er spørgsmål vedrørende læremesterens eventuelle ret til at hæve kontrakten i tilfælde, hvor den kvindelige gravide lærling modsætter sig en suspension af læreforholdet, ligeledes blevet henlagt til voldgiftsrettens afgørelse.

Henvi-
sing til § 18, stk. 1, litra b), c), f) og h), svarer til henvi-
singerne til § 17, stk. 1, nr. 2, 3, 6 og 8, i den gældende lovs § 22.

Også spørgsmål om lærlinges ret til at hæve kontrakten i medfør af udk. § 18, stk. 1, litra l), henhører naturligt under voldgiftsretternes afgørelse.

Henvi-
sing til § 19 svarer til henvi-
singerne til § 18 i den gældende lovs § 22.

Endelig svarer henvi-
sing til § 24, stk. 2, til henvi-
sing til § 23, stk. 2, i den gældende lovs § 22, hvorved dog bemærkes, at bestemmelsen er ændret, hvorom henvises til bemærkningerne til den omhandlede paragraf.

2. pkt. i stk. 1 svarer til 6. pkt. i stk. 1 i

den gældende lovs § 22. Det er imidlertid fundet hensigtsmæssigt at trække denne bestemmelse mere i forgrunden for i forbindelse med paragrafhenvisningerne straks at anføre, at det, som voldgiftsretten kan træffe bestemmelse om, er kontraktens ophævelse og eventuel erstatning. Derimod kan voldgiftsretten f. eks. ikke i forbindelse med tvistigheder efter § 24, stk. 2, tage stilling til, hvorvidt der har foreligget fagligt arbejde, hvilket spørgsmål i henhold til udk. § 1, stk. 4, endeligt afgøres af lærlingerådet efter forud indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg. Spørgsmålet, om der foreligger et fortsat læreforhold, henhører under domstolenes afgørelse, hvorfor voldgiftsretten ikke kan træffe endelig afgørelse herom.

3. *pkt.* i stk. 1 svarer til 7. *pkt.* i den gældende lovs § 22, stk. 1. Bestemmelsen hører naturligt hjemme i stk. 1 sammen med dette stykkes øvrige bestemmelser om voldgiftsrettens virksomhed.

I *stk.* 2 er det – som foran anført – foreslået, at retskredsens civildommer fremtidigt overtager formandshvervet.

Af de 4 voldgiftsmænd skal – som hidtil – hver af parterne ifølge forslaget udpege 2. For at ikke en læremester skal kunne formå den umyndige lærling til som voldgiftsmænd at udpege 2 mestre, har man indsat en udtrykkelig bestemmelse om, at det er værger, der for den umyndiges vedkommende skal udpege de to voldgiftsmænd.

Voldgiftsmændene skal som hidtil være myndige mænd eller kvinder og skal være oplært i vedkommende fag. »*Vedkommende fag*» er det fag, i hvilket lærlingen er antaget til oplæring. Er faget delt i flere brancher, er det tilstrækkeligt, at de er oplært i en af de under faget hørende brancher, der ikke netop behøver at være den branche, hvori lærlingen er antaget til oplæring. Bestemmelsen må iøvrigt forstås således, at den, der er berettiget til at uddanne lærlinge, jfr. § 2, stk. 1, litra a) in fine, også er berettiget til at virke som voldgiftsmand.

De i *stk.* 3 foreslåede bestemmelser vedrørende voldgiftsretternes nedsættelse og de

i forbindelse hermed fastsatte *frister* er udtryk for, at disse sager bør påkendes så hurtigt som muligt for i størst muligt omfang at begrænse et eventuelt tab og et muligt erstatningsansvar. Som følge heraf skal voldgiftsrettens formand, når han har modtaget en henvendelse om nedsættelse af en voldgiftsret, *straks* anmode parterne om at udpege 2 voldgiftsmænd. Denne anmodning vil som regel være skriftlig, men kan dog efter omstændighederne også være mundtlig. Formanden skal have meddelelse om voldgiftsmændenes navn og adresse for senere at kunne indkalde dem til selve voldgiftsmødet. I forbindelse med meddelelsen om voldgiftsmændenes navn og adresse skal det tillige være angivet, at voldgiftsmændene opfylder betingelserne for at virke som sådanne, jfr. nærmere bemærkningerne til stk. 2, idet man har ønsket i størst muligt omfang at undgå, at voldgiftsmøderne afholdes forgæves, idet en sag ikke vil kunne behandles, når blot en af voldgiftsmændene ikke opfylder betingelserne for at virke som sådan. Det bemærkes dog herved, at voldgiftsretten under alle omstændigheder inden selve sagens behandling må tage stilling til, hvorvidt betingelserne – herunder også med hensyn til habiliteten – skønnes at være til stede, hvilket spørgsmål iøvrigt vil kunne indbringes for de ordinære domstole. Har parterne ikke inden udløbet af de 14 dage udpeget deres voldgiftsmænd, kan formanden udpege det manglende antal voldgiftsmænd. Formanden har ikke nogen absolut pligt hertil, idet der kan forekomme tilfælde, hvor parterne har været lovlig undskyldt i ikke selv at have udpeget de pågældende inden fristens udløb, således at det er rimeligt at give vedkommende lejlighed til selv at udpege sine voldgiftsmænd. Det første voldgiftsmøde skal være afholdt senest 4 uger efter, at formanden har modtaget henvendelsen om at få en voldgiftsret nedsat. Det er ikke i udkastet nærmere angivet, i hvilken form tilsigelsen til parterne og voldgiftsmændene skal finde sted; regler herom vil formentlig blive fastsat ved ministeriel bekendtgørelse.

I *stk. 4* er det bestemt, at voldgiftsretten skal træffe sin afgørelse »i umiddelbar fortsættelse af forhandlingerne«. I almindelighed vil sagen kunne færdigbehandles efter afholdelse af det første møde, og voldgiftsrettens afgørelse træffes da samme dag. Der vil imidlertid kunne forekomme tilfælde, hvor en udsættelse, f. eks. til fremskaffelse af yderligere oplysninger, vil være nødvendig, således at afgørelsen først kan træffes efter et senere møde.

Hvad enten afgørelsen træffes i form af forlig eller kendelse, kan den ikke indbringes for højere instans eller for domstolene.

I praksis er afgørelserne hidtil som regel blevet *begrundet*, men man har anset det for hensigtsmæssigt udtrykkeligt at sikre, at begrundelse gives i alle tilfælde.

Stk. 5 svarer til *stk. 2* i den gældende lovs § 22, idet man dog har anset det for naturligt også at tillægge de for voldgiftsretterne indgåede forlig eksekutionskraft.

I *stk. 6* har man foreslået indført en genoptagelsesadgang. Bestemmelsen svarer – med de fornødne afvigelser – til retsplejelovens § 423 om genoptagelse af sager, der er afgjort ved højesteret.

I overensstemmelse med bestemmelsen i *stk. 2* i den gældende lovs § 22 er det i *stk. 7* bestemt, at der ikke tilkommer voldgiftsrettens medlemmer *vederlag* eller diæter. Medens voldgiftsmændene som regel kun giver møde i den enkelte sag, skal formanden deltage i samtlige sager og skal samtidig varetage det administrative arbejde i forbindelse med voldgiftsrettens virksomhed. Under hensyn hertil er det fundet rimeligt, at der kan tillægges formanden et vederlag, der bør afholdes af statskassen.

Medens voldgiftsrettens *udgifter* til anskaffelse af protokol og lignende efter den gældende lovs § 22 skal afholdes af vedkommende kommunalbestyrelse, har man anset det for naturligt, at disse udgifter afholdes af statskassen. Hver part må som hidtil afholde rejseudgifterne for de af ham valgte voldgiftsmænd.

Stk. 8 svarer til den gældende lovs § 22, *stk. 1, 5. pkt.*, idet man dog har fundet det

rimeligt, at justitsministeren, under hvem dommernes almindelige administrative forretninger sorterer, får lejlighed til at udtale sig. De nugældende regler om voldgiftsretternes virksomhed findes i socialministeriets bekendtgørelse af 14. maj 1940.

Til § 24.

Paragraffen svarer med enkelte ændringer til den gældende lovs § 23.

Ændringerne i *stk. 1, 1. pkt.*, er udelukkende af redaktionel art.

Det nye 2. *pkt.* i 1. *stk.* tager sigte på de tilfælde, hvor en arbejdsgiver, hvis virksomhed i henhold til udk. § 20, *stk. 7*, er blevet underkendt, beskæftiger personer under 19 år ved fagligt arbejde, samt de tilfælde, hvor det faglige udvalg i medfør af nævnte bestemmelse har fastsat, at en virksomhed kun må beskæftige et bestemt antal personer under uddannelse, og læremesteren i strid hermed har antaget personer til beskæftigelse ved fagligt arbejde.

Ved Østre Landsrets dom af 19. november 1954 (U. f. R. 1955 side 200) blev det antaget, at en virksomhed, der ikke kunne anerkendes som oplæringssted for lærlinge, ikke var udelukket fra delvis at beskæftige arbejdsdrengene under 18 år ved fagligt arbejde. Af formuleringen af udk. § 24 sammenholdt med § 1 fremgår det imidlertid, at virksomheder af den nævnte art overhovedet ikke må beskæftige personer under lærlingealderen ved fagligt arbejde.

Hvor arbejdsforholdet i disse tilfælde har bestået i nogen tid, vil der i medfør af udk. *stk. 2* – under hensyn til varigheden af den ulovlige beskæftigelse – ved voldgiftsret eventuelt kunne idømmes arbejdsgiveren erstatning. Tilsvarende gælder, hvor en arbejdsgiver har beskæftiget en person under 19 år ved fagligt arbejde, uanset at han ikke opfylder betingelserne i § 2 for at antage eller oplære lærlinge.

Stk. 3 svarer til *stk. 3* i den gældende lovs § 23.

Til § 25.

Paragraffen svarer med de fornødne reaktionelle ændringer til den gældende lovs § 24.

Til § 26.

Ifølge § 25 i den gældende lov kommer denne ikke til anvendelse på aftaler med personer over den i lovens § 1 angivne aldersgrænse, der ved udk. § 1, stk. 1, er forhøjet til 19 år. For så vidt der ikke er tale om en fortsættelse af et med en person under lovens aldersgrænse indgået læreforhold, jfr. udkastet til § 1, stk. 1, 2. pkt., er et med en person over aldersgrænsen indgået læreforhold således heller ikke omfattet af lærlingelovens faglige beskyttelsesregler, herunder bestemmelserne om uddannelse og svendeproe, om undervisning på faglig skole, tilsyns- og straffebestemmelserne i kapitel V, herunder om vedkommende faglige udvalgs beføjelser, de personlige betingelser for oplæringsadgang og bestemmelserne om læretid. Omend disse bestemmelser i et vist omfang i praksis har fundet anvendelse på læreforhold med personer over lærlingealderen, anses det for meget ønskeligt, at de fagligt betonedede beskyttelsesregler direkte omfatter alle sådanne læreforhold. De i kapitel V indeholdte tilsyns- og straffebestemmelser bør være gældende med de fornødne afvigelser. Efter udkastet finder også de for de egentlige lærlinge gældende bestemmelser om læretid anvendelse, men det kan ved de faglige udvalgs fastsættelse af læretidsregler være hensigtsmæssigt at overveje muligheden af en kortere læretid for personer, der kommer i lære efter det 19. år.

Andre end de angivne beskyttelsesregler er efter udkastet ikke gjort obligatorisk for læreforhold indgået med personer over lærlingealderen. Skriftlig lærekontrakt, jfr. udkastet til § 1, stk. 1, skal således ikke oprettes, men aftaler om disse læreforhold skal anmeldes til den kontraktgodkendende myndighed. Herved afskæres tvivl om, hvorvidt der er indgået et egentligt læreforhold eller blot et almindeligt arbejdsforhold uden op-

læringspligt i henhold til lærlingeloven, hvilket sidste fremdeles ikke vil være udelukket. Ved en sådan anmeldelse skabes samtidig mulighed for at tage disse læreforhold i betragtning ved de administrative myndigheders tilrettelæggelse af lærlingeuddannelsen, jfr. udkastet til § 12, stk. 10, med bemærkninger. Endvidere giver en sådan anmeldelse mulighed for at foranledige ophævet en aftale, som er indgået af en i medfør af udk. § 20, stk. 7, underkendt virksomhed. I så tilfælde bør den kontraktgodkendende myndighed underrette den ansatte samt, for så vidt det er påkrævet, vedkommende faglige udvalg.

Til § 27.

Der henvises til de indledende bemærkninger side 16-21.

Lærlingekommissionen ser det først og fremmest som sin opgave at fremkomme med forslag, som må anses for at skabe grundlag for den bedst mulige lærlingeuddannelse. Der er inden for kommissionen enighed om, at mesterlæren med supplerende undervisning på de faglige skoler må opretholdes som princip for denne uddannelse.

Der har været rejst spørgsmål om, hvorvidt det under hensyn til udviklingen på arbejdsmarkedet, navnlig den tiltagende mekanisering og specialisering, vil være påkrævet at fastholde den hidtil praktiserede mere bredt anlagte oplæring som ufravigelig under alle forhold. I denne forbindelse kan der også henvises til den betydning, som man må tillægge løsningen af problemet med de store fødselsårge, hvoraf en væsentlig del i de kommende år vil melde sig til en lærlingeuddannelse. Med henblik på dette spørgsmåls løsning kunne der specielt inden for håndværk og industri eventuelt blive tale om oplæring på værkstedsskoler, hvor lærlingene modtager såvel praktisk som teoretisk uddannelse med adgang til at aflægge svendeproe eller lignende afsluttende proeve.

Omend mesterlæren således efter kommissionens opfattelse bør opretholdes som principielt grundlag for lærlingeuddannelsen,

findes det dog under hensyn til det foran anførte naturligt, at der skabes mulighed for i givet fald at gøre visse fravigelser fra den hidtil praktiserede oplæringsform. Det forudsættes imidlertid, at sådanne eventuelle fravigelser etableres under hensyntagen til ønsket om den bedst mulige lærlingeuddannelse, og det er under hensyn hertil foreslået, at den omhandlede tilladelse kræver beslutning af økonomi- og arbejdsministeren og handelsministeren i forening, at der forinden skal foreligge indstilling fra vedkommende faglige udvalg, og at tilladelsen er anbefalet af lærlingerådet. Endvidere skal der i hvert tilfælde træffes bestemmelse om, i hvilket omfang lærlingeloven iøvrigt kommer til anvendelse. Tilladelsen kan begrænses til en delvis fravigelse af den sædvanlige oplæringsform. Ved overvejelserne om oplæring på skole eller på anden måde i stedet for oplæring på et sædvanligt lærested vil man f. eks. kunne begrænse særordningen til etablering af en skolemæssig oplæring alene i en del af læretiden og en oplæring på et sædvanligt lærested i den øvrige del af læretiden.

Til § 28.

Om denne bestemmelse henvises til bemærkningerne foran side 97 ff.

Til § 29.

Det er anset for rimeligt, at bestemmelserne i udk. § 12, stk. 5, 2. pkt., om, at lærebrev for kontor-, butik- og handelslærlinge ikke må udleveres lærlinge forinden bestået eksamen, kun finder anvendelse på personer, der kommer i lære efter lovens ikrafttræden.

Omend den nye lov principielt bør være gældende for alle læreforhold, findes det dog naturligt, at der i overgangstiden tages det fornødne hensyn således bl. a. på undervisningens område og med hensyn til de nye aldersbestemmelser. Da der imidlertid her er tale om et detailspørgsmål, bør disse forhold rettelig henvises til administrationens afgørelse.

Til § 30.

Lærlingeforholdet er et af de områder, der i henhold til lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre henhører under de særanliggende, hvorom hjemmestyret selv kan lovgive. Da loven derhos ikke er anvendelig på Grønland, er det foreslået, at loven ikke skal gælde for Færøerne og Grønland.

KAPITEL V.

Bilag.

BILAGSFORTEGNELSE.

Bilag	Side
1. Skrivelse af 5. november 1952 fra arbejds- og socialministeren til lærlingekommissionens formand	147
1 a. Skrivelse af 5. november 1952 fra arbejds- og socialministeriet til Dansk Arbejdsgiverforening	147
2. Skrivelse af 21. november 1952 fra arbejds- og socialministeren til lærlingekommissionens formand	148
3. Skrivelse af 26. januar 1954 fra økonomi- og arbejdsministeriet til lærlingekommissionen	149
3 a. Skrivelse af 12. januar 1954 fra økonomi- og arbejdsministeren til arbejdsmarkedskommissionen	149
4. Lønfastsættelsesmåden samt antal godkendte lærekontrakter i 1954	150
5. Læretidens længde i de forskellige fag	151
6. Lærefag, i hvilke der er vedtaget bestemmelser om begrænsning af lærlingeantallet ...	154
7. Antallet af lærlingevoldgiftssagerne i provinsen i årene 1952, 1953 og 1954	155
7 a. Antallet af lærlingevoldgiftssagerne i København i årene 1952, 1953 og 1954	155
8. Håndværkslærlinges deltagelse i undervisningen på tekniske skoler og fagskoler 1951-52	156
9. Overslag over lærlinges rejseudgifter ved centralskoleordning og dagskoleundervisning	158
10. Redegørelse for udgifter ved forskoling og supplerende værkstedsundervisning på tekniske skoler og fagskoler	159
11. Aften- eller dagskole for håndværkslærlinge (F. V. Haugsted)	160
12. Lærlingeuddannelsen i udlandet	166
13. Referat af studiebesøg i Stockholm den 25. og 26. oktober 1954	176
14. Socialministeriets skrivelse af 21. februar 1955 til lærlingekommissionen	177
15. Arbejdsdirektoratets skrivelse af 18. januar 1955 til lærlingekommissionen	178
16. Skrivelse af 13. februar 1953 fra Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark til lærlingekommissionen	179
17. Skrivelse af 29. maj 1953 fra Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark til lærlingekommissionen	179
17 a. Skrivelse af 9. december 1950 fra Metalindustriens fællesudvalg til arbejds- og boligministeriet	182
17 b. Skrivelse af 6. december 1950 fra Metalindustriens fællesudvalg til handelsministeriet	183
18. De samvirkende Fagforbunds forslag til ændringer i lærlingeloven (§§ 1, 2, 11 og 12)	184

Bilag	Side
19. De samvirkende Fagforbunds ændringsforslag til lærlingelovens § 9	185
20. De samvirkende Fagforbunds yderligere ændringsforslag til lærlingeloven	186
21. Skrivelse af 30. april 1955 fra Dansk Arbejdsgiverforening til lærlingekommissionen	188
22. Bemærkninger til aftalen af 17. april 1953 mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark angående lærlingenes teoretiske uddannelse	188
23. Redegørelse vedrørende Metalindustriens aftale af 17. april 1953 om lærlingenes teoretiske uddannelse afgivet af skolerådet for de tekniske undervisningsvirksomheder	190
24. De samvirkende Fagforbunds bemærkninger til Metalindustriens aftale af 17. april 1953 om lærlingenes teoretiske uddannelse	197
25. Skrivelse af 14. april 1953 fra Dansk Arbejdsmands Forbund til lærlingekommissionen	198
26. Skrivelse af 15. april 1953 fra Dansk Arbejdsmands Forbund til lærlingekommissionen	199
26 a. Landbougdommens undervisning og oplæring	199
27. Skrivelse af 17. februar 1954 fra Den danske Andelsskole til lærlingekommissionen	205
28. Skrivelse af 8. marts 1954 fra Sagførerrådet til lærlingekommissionen	208
29. Skrivelse af 25. marts 1954 fra Danske Bankers Fællesrepræsentation til formanden for lærlingekommissionen	209
30. Skrivelse af 13. november 1954 fra Danmarks Sparekasseforening til lærlingekommissionen	210
31. Skrivelse af 17. november 1954 fra Assurandør-Societetet til lærlingekommissionen ...	211
32. Skrivelse af 6. december 1954 fra Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger til lærlingekommissionen	213
33. Skrivelse af 29. april 1955 fra Dansk Mejeristforbund, Dansk Mejeristforening og De danske Mejeriforeningers Fællesorganisation	213
34. Skrivelse af 15. januar 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen	214
34 a. Skrivelse af 27. oktober 1952 fra Murersvendenes Fagforening af 1919 for København og Omegn til statsministeren	214
35. Skrivelse af 15. januar 1953 fra Danmarks socialdemokratiske Ungdom til formanden for lærlingekommissionen	214
35 a. Udtalelse af Danmarks socialdemokratiske Ungdom	214
36. Skrivelse af 15. januar 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen	215
36 a. Skrivelse af 20. november 1952 fra Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København til arbejds- og socialministeren	215
37. Skrivelse af 20. januar 1953 fra handelsministeriet til lærlingekommissionen	216
37 a. Skrivelse af 19. november 1952 fra Dansk Dampskibsrederiforening til handelsministeriet	216
38. Skrivelse af 2. marts 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen	217
38 a. Skrivelse af 28. januar 1953 fra Centralforeningen af Hotelværtforeninger og Restauratørforeninger i Danmark til arbejds- og socialministeriet	217
39. Skrivelse af 5. marts 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen	218
39 a. Ekstrakt af skrivelse af 2. januar 1953 fra Tobaksfagenes fællesudvalg til lærlingerrådet	218
40. Skrivelse af 12. juni 1953 fra Dansk Arbejdsmands Forbund til lærlingekommissionen	218
40 a. Skrivelse af 12. juni 1953 fra Dansk Arbejdsmands Forbund til lærlingekommissionen	219

Bilag	Side
41. Skrivelse af 11. juli 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen ...	219
41 a. Skrivelse af 8. maj 1953 fra Det faglige udvalg for bogtrykfaget i Danmark til arbejds- og socialministeriet	220
42. Skrivelse af 22. juli 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen ...	220
42 a. Skrivelse af 29. maj 1953 fra Handels- og Kontormedhjælperforeningen i København til arbejds- og socialministeren	220
43. Skrivelse af 11. august 1953 fra arbejds- og socialministeriet til lærlingekommissionen	221
43 a. Skrivelse af 29. oktober 1952 fra Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund til arbejdsdirektoratet	221
43 b. Skrivelse af 1. december 1952 fra Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund til arbejdsdirektoratet	222
43 c. Skrivelse af 21. januar 1952 fra arbejds- og socialministeriet til Fællesudvalget for butikslærlinge	222
44. Skrivelse af 21. august 1953 fra Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund til lærlingekommissionens formand	223
45. Skrivelse af 25. september 1953 fra Danmarks Handelsskoleforening til lærlingekommissionens formand	224
46. Henvendelse af 5. maj 1954 fra Typografernes underafdeling, Viborg, til regering og rigsdag	224
47. Skrivelse af 10. juni 1954 fra økonomi- og arbejdsministeriet til lærlingekommissionen	224
48. Skrivelse af 6. september 1954 fra Håndværksrådet til lærlingekommissionen	225
48 a. Resolution fra »Unge håndværkere fra hele landet forsamlet til møde på Brandbjerg Højskole«	225
49. Skrivelse af 1. oktober 1954 fra Urmagernes faglige fællesudvalg til handelsministeriet	225
50. Skrivelse af 5. januar 1955 fra økonomi- og arbejdsministeriet til lærlingekommissionen	226
51. Henvendelse af 20. januar 1955 fra elevrådet ved Det tekniske Selskabs skoler til lærlingekommissionen	227
52. Skrivelse af 27. april 1955 fra Dansk teknisk Lærerforening til lærlingekommissionen	227
53. Skrivelse af 27. maj 1955 fra økonomi- og arbejdsministeriet til udvalget vedrørende sociale film	227
54. Skrivelse af 15. juni 1955 fra Axel Christensen til lærlingekommissionens medlemmer	228
55. Resumé af Axel Christensens synspunkter vedrørende lovudkastets § 13	228
56. Axel Christensens mindretalsindstilling	230
57. Kjeldgaard Iversens mindretalsindstilling	231
58. Skrivelse af 27. september 1955 fra Dansk Kvindesamfund til lærlingekommissionen	233

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTEREN

5. november 1952.

*Hr. vicepræsident H. W. Jacobi, R.D.M.,
Sø- og handelsretten.*

Fra forskellig side er der over for mig rejst kritik af bestemmelserne i arbejds- og socialministeriets vedlagte cirkulære af 31. maj 1952 om adgangen for personer, der er dømt for straffbare forhold, til at antage og oplære lærlinge¹⁾, især for så vidt angår kravet om læremestrenes afgivelse af den som bilag til cirkulæret aftrykte straffeerklæring.

Således har vi i ministeriet modtaget de i afskrift vedlagte skrivelser²⁾ fra M. M., N. N. og Håndværksrådet, hvorhos Dansk Arbejdsgiverforening ved sin formand og Provinshandelskammeret ved professor, dr. Alf Ross underhånden over for ministeriet har rejst spørgsmålet om en ændring af den ved nævnte cirkulære fastlagte ordning.

Under henvisning hertil samt til de i afskrift vedlagte 5 skrivelser²⁾, som dags dato er tilsendt de fornævnte personer og organisationer, skal jeg herved anmode Dem som formand for den af arbejds- og socialministeriet nedsatte lærlingelovskommission om at ville foranledige, at de i forbindelse med reglerne i det nævnte cirkulære opståede spørgsmål inddrages under kommissionens overvejelser, idet jeg samtidig beder om, at kommissionen med hensyn til disse i forbindelse med »resocialiseringsloven« af 18. juni 1951 stående spørgsmål holder sig i kontakt med justitsministeriet.

Med venlig hilsen

Poul Sørensen.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

5. november 1952.

*Dansk Arbejdsgiverforening,
Vester Voldgade 113, V.*

Ved personlig henvendelse i arbejds- og socialministeriet har arbejdsgiverforeningens formand på grundlag af en henvendelse til foreningen fra Jern- og metalindustriens sammenslutning anmodet ministeriet om at overveje spørgsmålet om en ændring af den ordning vedrørende adgangen for personer, der er dømt for straffbare forhold, til at antage og oplære lærlinge, der er fastlagt ved arbejds- og socialministeriets cirkulære af 31. maj 1952.

I denne anledning skal man meddele, at arbejds- og socialministeriet vil anmode den netop nedsatte lærlingelovskommission om også at gøre de i forbindelse med reglerne i det nævnte cirkulære opståede spørgsmål til genstand for overvejelser.

Man skal iøvrigt bemærke, at en læremester – som det vil være arbejdsgiverforeningen bekendt – ifølge de regler i lærlingeloven, som på det heromhandlede punkt var gældende, indtil loven blev ændret ved den gennem justitsministeriet udfærdigede lov af 18. juni 1951 om ændring af reglerne om fortabelse af rettigheder som følge af straf, uden videre var uberettiget til at antage og oplære lærlinge, når han var idømt straf i det i loven nærmere angivne omfang. Efter gennemførelsen af den nævnte »resocialiseringslov« er forholdet imidlertid det, at en læremester er udelukket fra adgangen til at antage og oplære lærlinge, når han er dømt for et strafbart forhold, som begrunder en nærliggende fare for misbrug af hvervet som læremester.

Lovens ord forudsætter således nu en vurdering i hvert enkelt tilfælde af netop de forhold, for hvilke pågældende læremester måtte være straffet (hvilket iøvrigt bl. a. har til følge, at da der til stadighed kan indtræde ændringer med hensyn til en persons strafferetlige forhold, vil oplysninger om en læremesters straffeforhold alene på det tidspunkt, hvor han første gang antager en lærling, ikke uden videre være fyldestgørende).

Det fremgår derhos af de kommissions- og rigsdagsforhandlinger, der ligger til grund for

¹⁾ Er her udeladt.

²⁾ Af praktiske grunde er her kun medtaget skrivelserne til Dansk Arbejdsgiverforening.

den stedsfundne lovændring, at man ved denne lovændring har lagt afgørende og direkte vægt på denne konkrete bedømmelse af faren for misbrug i det enkelte tilfælde.

Da der således er krævet et ganske konkret skøn over den tilstedeværende fare for misbrug af hvervet som læremester, og da justitsministeriet ikke kunne anse det som en praktisk løsning, at de kontraktgodkendende myndigheder eventuelt i hvert enkelt forekommende tilfælde skulle indhente straffeattest for læremestrene, forelå der efter arbejds- og socialministeriets opfattelse ingen anden naturlig mulighed til sikring af opfyldelsen af det ændrede lovkrav end den ved cirkulæret fastsatte ordning, hvorefter læremestrene samtidigt med lærekontraktens underskrivelse afgiver en erklæring vedrørende deres straffeforhold.

For så vidt arbejdsgiverforeningen dernæst har anført, at straffeerklæringen ikke er reelt hensigtsmæssig i tilfælde, hvor læremesteren er en større virksomhed, og hvor vedkommende underskrivers personlige straffeforhold er uden væsentlig betydning, medens man ikke har oplysninger om de i virksomheden beskæftigede personers straffeforhold, skal man henvise til, at lærningeloven såvel før som efter den heromhandlede lovændring har rettet sit krav om opfyldelsen af lovens straffebestemmelser til læremesteren, d. v. s. den, hvem i det hele lovens ansvar for og forpligtelser i forhold til lærning påhviler.

Poul Sørensen.

Borreschmidt.

Bilag 2.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTEREN

21. november 1952.

*Hr. vicepræsident H. W. Jacobi, R.D.M.,
Sø- og handelsretten.*

I 1946 afgav det af arbejds- og socialministeriet nedsatte rådgivende udvalg vedrørende den offentlige arbejdsanvisning indstilling til

ministeriet om etablering af en offentlig erhvervsvejledning. På grundlag af denne indstilling, der blev forelagt ungdomskommissionen og i alt væsentligt tiltrådt af denne, blev der i sommeren 1946 forsøgsmæssigt etableret erhvervsvejledning ved arbejdsanvisningskontorerne i København, Århus og Odense – som i adskillige år havde udøvet erhvervsvejledning – samt i Randers, Haderslev, Sønderborg, Hjørring og Frederikshavn.

Spørgsmålet om en videre udbygning af erhvervsvejledningsvirksomheden har senere været genstand for overvejelser i ministeriet, hvor man i 1950 – på grundlag af den fornævnte indstilling og de ved forsøgene indvundne erfaringer – udarbejdede et udkast til lov om erhvervsvejledning. Det er i dette lovforslag anført, at erhvervsvejledningen består dels i en erhvervsoplysning, d. v. s. orientering af de unge og forældrene om erhvervslivet og de almindelige hensyn, der bør tages ved erhvervsvalget, dels i en erhvervsrådgivning, d. v. s. den individuelle vejledning med hensyn til valget af erhverv, samt at arbejds- og socialministeren bestemmer, hvilke af de offentlige arbejdsanvisningskontorer der skal yde erhvervsvejledning.

Det nævnte lovforslag er af forskellige – herunder økonomiske – grunde ikke hidtil blevet forelagt rigsdagen, men man har i ministeriet ikke været uopmærksom på den værdi for produktiviteten, som det har, at de unge får den rigtige placering i arbejdslivet i den udstrækning, hvori dette kan sikres.

Selv om erhvervsvejledningen søges og vil blive søgt af andre end dem, der ønsker at få en faglig oplæring, findes en meget betydelig del af erhvervsvejledningens klientel netop blandt de unge, der er interesserede i en faglig oplæring. Jeg har derfor fundet det rigtigst at give lærningekommissionen lejlighed til at fremkomme med sine synspunkter med hensyn til erhvervsvejledningen, bl. a. for at ministeriet ikke skal komme i den situation, at der nu etableres en erhvervsvejledning, som lærningekommissionen til sin tid vil foreslå ændret.

Under henvisning hertil skal jeg herved anmode Dem om at foranledige, at spørgsmålet om etableringen af en almindelig erhvervsvejledning tages op til drøftelse i lærningekommissionen, idet jeg beder kommissionen være opmærksom på, om den måtte se sig i stand til at afgive sin udtalelse vedrørende dette spørgsmål forlods, forinden kommissionen iøvrigt afgiver betænkning.

Et eksemplar af den fornævnte udvalgsindstilling og af det ligeledes nævnte lovudkast vedlægges.

Med venlig hilsen

Poul Sørensen.

Bilag 3.

ØKONOMI- OG ARBEJDSMINISTERIET

26. januar 1954.

Læringskommissionen.

Til orientering fremsendes hoslagt afskrift af økonomi- og arbejdsministerens skrivelse af 12. januar 1954 til arbejdsmarkedskommissionen vedrørende dennes fremtidige virksomhed.

P. m. v.
e. b.

Olufsen.

Bilag 3 a.

ØKONOMI- OG ARBEJDSMINISTEREN

12. januar 1954.

Til *arbejdsmarkedskommissionen.*

I skrivelse af 17. oktober 1953 har kommissionen skitseret de beskæftigelsesproblemer, der forventes at ville melde sig i den kommende tid, og anmodet om en udtalelse om regeringens stilling til, i hvilket omfang de foreliggende opgaver bør behandles i kommissionen.

Kommissionens henvendelse har været drøftet i regeringen, der herefter over for kommissionen ønsker at udtale:

Regeringen må anse det for ønskeligt, at kommissionen fortsætter sin virksomhed i henhold til sit kommissorium:

For indeværende år skal man – idet man iøvrigt henviser til de forhandlinger, der har fundet sted med kommissionens formandsskab –

anmode kommissionen om særligt at tage følgende grupper af problemer under overvejelse:

1. Spørgsmålet om, hvilke forberedelser der kan træffes med henblik på at forebygge eller afsvække ugunstige virkninger på den danske beskæftigelse af mulige økonomiske tilbageslag, f. eks. ved konjunkturedgang i udlandet.

Disse overvejelser bør omfatte konkrete undersøgelser *såvel* vedrørende de foranstaltninger, som det private erhvervsliv med eller uden støtte selv kan træffe for at opnå øget konkurrenceevne og større beskæftigelse, *som* de foranstaltninger det offentlige kan gennemføre vedrørende virksomheden inden for sine områder.

2. Spørgsmålet om de foranstaltninger, som kan træffes for at lette inddragelsen i beskæftigelse af det forøgede antal unge, som vil fremkomme i det kommende ti-år. Der tænkes i denne forbindelse atter på konkrete undersøgelser af de foranstaltninger, det private erhvervsliv med eller uden støtte selv kan træffe, samt på tilrettelæggningen af det offentlige virksomhed inden for sine områder. Den her nævnte gruppe af problemer kan også omfatte sådanne *særlige* foranstaltninger vedrørende den faglige og erhvervsmæssige uddannelse af det forøgede antal unge samt vedrørende arbejdskraftens bevægelighed, som i den kommende ti-årsperiode kan bidrage til at lette indpasningen af de unge på arbejdsmarkedet. Det tilføjes, at selve spørgsmålet om læringslovens revision og hele læringsforholdet på længere sigt behandles af læringslovskommissionen.

3. Spørgsmålet om de muligheder, der foreligger for på kortere og længere sigt specielt at bekæmpe arbejdsløsheden inden for de geografiske områder, hvor der findes tendenser til varig høj ledighed, de såkaldte arbejdsløshedssøer.

4. Spørgsmålet om, hvilke yderligere foranstaltninger der kan og bør træffes for at udligne beskæftigelsens sæsonsvingninger.

Regeringen går iøvrigt ud fra, at arbejdsmarkedskommissionen ved gennemførelsen af disse undersøgelser er opmærksom på, at der herved røres ved spørgsmål, der allerede fra forskellig side og ud fra forskellige synspunkter er genstand for overvejelser.

J. O. Krag.

Lønfastsættelsesmåden samt antal godkendte lærekontrakter i 1954.

1 Gruppe	2 Fagenes betegnelse	3 Antal fag	4 Aflønning fastsat ved	5 Antal godkendte kontrakter i 1954
1	Glarmester- og glasfagene	5	Kollektiv overensk.	58
2	Malerfaget	1	»	585
3	Murerfaget	1	»	787
4	Tømrerfaget	1	»	1002
16	Bager- og konditorfagene	3	»	448
17	Tobaksfagene	5	»	76
18	Slakterfagene	4	»	547
19	Farver- og sejlmerfagene m. fl.	4	»	12
22	Tandteknikerfaget	1	»	26
25	Jern- og metalindustrien	12	»	6068
26	Hotel- og restaurationsfagene	2	»	145
27	Butiksfaget	1	»	4671
28	Kontorfaget	1	»	2703
29	Handelsfaget	1	»	795
33	Karstmagerfaget	1	»	34
5	Snedkerfaget m. fl.	10	Fællesudvalget	660
6	Bødkerfaget m. fl.	3	»	3
7	Skotojsfagene	5	»	134
8	Skræderfaget	2	»	213
9	Hattmager- og modistfagene	3	»	93
11	Bogbinderfaget	2	»	59
13	De keramiske fag	2	»	15
15	Garver- og pelsberederfagene	2	»	1
21	Frisørfaget	1	»	1226
23	Skorstensfejerfaget	1	»	16
24	Urmagerfaget	1	»	62
32	Buntmagerfaget	1	»	7
34	Specialoptikerfaget (brilleoptik) *)	1	»	15
10	Bogtrykkerfaget	1	Nævnskendelse	462
12	Litograf- og kemigræffagene	2	»	118
30	Gartnerfaget	1	»	245
14	Stenhuggerfaget m. fl.	3	Ensidigt af mesterorg.	16
20	Tapetscrer- og sadelmagerfagene m. fl. . .	6	»	170
31	Fotograffaget	1	Ingen bindende løn	105

*) Godkendt som selvstændigt fag ved arbejds- og socialministeriets skrivelse af 21. september 1953.

Resumé.

Aflønningsmåde	Antal fag	Antal nye kontrakter	Pct. af samlet antal nye kontrakter
Løn fastsat ved kollektiv overenskomst	43	17957	82,9
Løn fastsat af fællesudvalget	34	2504	11,6
Løn fastsat ved nævnskendelse	4	825	3,8
Løn fastsat ensidigt af mesterorganisationer . .	9	186	} ialt 1,7
Ingen bindende løn	1	105	
Uoplyst		73	
Ialt	91	21650	100,0

**Læretidens længde i de forskellige fag, jfr. arbejds- og socialministeriets oversigt af
29. marts 1952 over lærlingelønninger og læretid m. v. med senere ændringer.**

Gruppe ¹	2 Fag	3 Minimums- læretid	4 Maksimums- læretid	5 Bemærkninger
1	Garmesterfaget	4 år	4½ år	
	Glasrørblæserfaget	5 år	5 år	
	Glasmagerfaget	4 år	4 år	
	Hulglassliberfaget og hulglas- slibere på glasværker og kry- stalsliberier	4 år	4 år	
	Planglassliberfaget	4 år	4 år	
2	Malerfaget	—	4 år— 4 år 3 mdr.	Afhænger p. gr. af svendepøvernes af- læggelse i marts af tidspunktet for lære- tidens begyndelse.
3	Murerfaget	3 år 10 mdr. —4 år 4 mdr.	3 år 10 mdr. —4 år 4 mdr.	Afhænger p. gr. af svendepøvernes af- læggelse i april og oktober af tidspunk- tet for læretidens begyndelse.
4	Tømrerfaget	ca. 4—4½ år	ca. 4—4½ år	Afhænger p. gr. af svendepøvernes af- læggelse i april og oktober af tidspunk- tet for læretidens begyndelse.
5	Bygningssnedkerfaget	4—4½ år	4—4½ år	Afhænger dels af lærlingens alder og dels — p. gr. af svendepøvernes aflæg- gelse i maj og november — af tidspunk- tet for læretidens begyndelse.
	Maskinsnedkerfaget	3½—4 år	3½—4 år	Afhænger dels af lærlingens alder og dels — p. gr. af svendepøvernes aflæg- gelse i maj og november — af tidspunk- tet for læretidens begyndelse.
	Billedskærerfaget	3½—4½ år	4—5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Drejerfaget	4 år	4 år	
	Forgyldefaget	4 år	4 år	
	Møbelsnedkerfaget	4—5 år	4—5 år	Afhænger dels af lærlingens alder og dels — p. gr. af svendepøvernes aflæg- gelse i maj og november — af tidspunk- tet for læretidens begyndelse.
	Pianofortefremstillere	4½—5 år	4½—5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Orgelbygger- og harmoniumsfagene	4—5 år	4—5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Violinbyggerfaget	4½ år	5 år	
	Korkskærerfaget	3 år	3 år	
6	Bødkerfaget	4 år	4 år	
	Kurvemagerfaget	4 år	4 år	
	Børstenbinderfaget	4 år	4 år	
7	Skomagerfaget (håndværk)	—	4 år	
	Nådlere	2—3 år	2—3 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Tilskærer	4 år	4 år	
	Pinderi	4 år	4 år	
	Pudseri	4 år	4 år	
8	Skræderfaget	4—5 år	4—5 år	Afhænger af lærlingens alder, dog at læretiden for lærlinge på skræderlau- gets fagskole altid uanset alder udgør 4½ år.
	Skræderfaget (kjolesyning)	3—4 år	3—4 år	Afhænger af lærlingens alder.
9	Hattemagerfaget	4 år	4 år	
	Modistfaget	4 år	4 år	

1 Gruppe	2 Fag	3 Minimums- læretid	4 Maksimums- læretid	5 Bemærkninger
9	Hue- og kasketmagerfaget . . .	4 år	4 år	Dispensationen m. h. t. læretidens længde udover 4 år gælder kun for læreforhold indgået i tiden indtil 31. december 1955.
10	Bogtrykfaget	4½ år	4½ år	
11	Bogbinderfaget	4-4½ år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Linierere	4 år	4 år	
12	Litograffaget	4 år	4 år	
	Kemigraffaget	4 år	4 år	
13	Den keramiske industri	4-5 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Pottemagerfaget	4-5 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
14	Stenhuggerfaget	4 år	4-4½ år	Afhænger af lærlingens alder.
	Brolæggerfaget	—	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Stukka-urfaget	4-4½ år	4-4½ år	Afhænger af lærlingens alder.
15	Garverfaget	4 år	4 år	
	Pelsberederfaget	4 år	4 år	
16	Bager- og konditorfaget	3 år	4 år	
	Møllerfaget	3 år	4 år	
	Chokolade- og sukkervarefremstillere	4 år	4 år	
17	Cigarmagerlærlinge	4 år	4 år	
	Cigarillosmagerlærlinge	2 år	2 år	
	Cigarsortererlærlinge	4 år	4 år	
	Cigarillosortererlærlinge	2 år	2 år	
	Spinderlærlinge	4 år	4 år	
18	Slagterlærlinge	4 år	4 år	
	Pølse-magerlærlinge	4 år	4 år	
	Tarmrenserlærlinge	4 år	4 år	
	Slagterbutikslærlinge	4 år	4 år	
19	Garderobefarverfaget	4 år	4 år	
	Possementmagerfaget	4 år	4 år	
	Sejlmagerfaget	4½ år	4½ år	
	Rebslagerfaget	4 år	4 år	
20	Tapetsererfaget (møbelpolstrere og dekoratører)	4 år	4 år	
	Autosadelmagerfaget	—	—	
	Sadelmagerfaget	4 år	4 år	
	Bygningstapetsererfaget	4 år	4 år	
	Portefølge- og rejsetøjsfaget	4 år	4 år	
	Handskemagerfaget	4 år	4 år	
21	Frisørfaget	ca. 3 år 8 mdr. -ca. 4 år 1 md.	ca. 3 år 8 mdr. -ca. 4 år 1 md.	Afhænger p. gr. af svendepøvernes aflæggelse i april og oktober af tidspunktet for læretidens begyndelse.
22	Tandteknikerfaget	4 år	4 år	
23	Skorstensfejerfaget	3½ år	4 år	
24	Urmagerfaget	4½ år	4½ eller 5 år	Afhænger af om lærlingen har bestået mellemskoleeksamen.
25	Smede- og maskinarbejderfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Formnerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	(Jern-) og metalsliberfaget	4 år	4 år	
	Metaltrykkerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Kobbersmedefaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Gørtlerfaget	4-4½ år	4-4½ år	Afhænger af lærlingens alder.
	Guld-, sølv- og elektropletarbejderfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Elektrikerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Blikkenslagerfaget	5 år	5 år	

1 Gruppe	2 Fag	3 Minimums- læretid	4 Maksimums- læretid	5 Bemærkninger
25	Skibstømrerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Modelsnedkerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
	Skibssnedkerfaget	4 år	4-5 år	Afhænger af lærlingens alder.
26	Kokkelærlinge	—	4-4½ år	Afhænger af tidspunktet for læretidens begyndelse.
	Tjenerlærlinge	ca. 3 år	ca. 3 år	Afhænger af tidspunktet for læretidens begyndelse.
27	Butiksfaget	3 år	4 år	Afhænger af om lærlingen forud har bestået statskontrolleret handelseksamen eller højere handelseksamen.
28	Kontorfaget	2-3 år	4 år	
29	Handelsfaget	3 år	4 år	Afhænger af lærlingens alder.
30	Gartnerfaget	4-5 år	4-5 år	
31	Fotograffaget	4 år	4 år	Afhænger af lærlingens alder.
32	Buntmagerfaget	4 år	4 år	
33	Kæremagerfaget	4-4½ år	4-5 år	
34	Specialoptikerfaget (brilleoptik)	4 år	4 år	

Resumé.

Maksimumslæretiden	Antal fag
4 år eller derunder	54
over 4 år	36
ingen læretidsregler	1
Ialt . . .	91

Lærefag, i hvilke der er vedtaget bestemmelser om begrænsning af lærlingeantallet ¹⁾.

1 Lærefag	2 Gruppe	3 Godkendte kontrakter i 1954	4 Bemærkninger
Bager- og konditorfaget	16	448	
Bogtrykfaget	10	462	
Buntmagerfaget	32	7	
Butiksfaget	27	4671	Tillige fastsat af fællesudvalget.
Børstenbinderfaget	6	0	
Chokolade- og sukkervarefremstillere..	16	6	
Elektrikerfaget.	25	897 (320) ²⁾	Kun for uorganiserede mestre.
Forgyldefaget	5	4	
Fotograffaget	31	105	Stiltiende aftale inden for fællesudvalget.
Frisørfaget	21	1226	Omsætningskriterium fastsat af fællesudvalget.
Gartnerfaget.	30	245	
Handelsfaget	29	795	Fastsat af fællesudvalget.
Handskemagerfaget	20	0	
Hattemager- og modistfagene	9	93	Fastsat af fællesudvalget.
Kokkefaget	26	78	
Linierere	11	0	
Litograf- og kemigrafefaget	12	118	Virksomhedernes lærlingeantal fastsættes ved årlige forhandlinger mellem organisationerne.
Possementmagerfaget	19	1	
Sejlmagerfaget	19	5	Fastsat af fællesudvalget
Skorstensfejerfaget.	23	16	
Skotøjsfagene	7	134 (121) ²⁾	Fastsat af fællesudvalget og omfatter kun tilskæreri og nådleri.
Slagterfaget	18	547	
Specialoptikerfaget (brilleoptik)	34	15	Fastsat af fællesudvalget.
Tandteknikerfaget	22	26	
Tjenerfaget	26	67	
Tømrerfaget	4	1002 (650) ²⁾	Omfatter kun landdistrikterne.
Urmagerfaget	24	62	Fastsat af mesterorganisationen.
Ialt...		11030	

Reduceret med 942 under hensyn til, at begrænsning inden for enkelte fag kun gælder dele af disse til:

10088

= 47 pct. af det samlede antal godkendte lærekontrakter i 1954: 21.650.

1) Hvor ikke andet er anført, er begrænsningen fastsat ved kollektiv overenskomst, og antallet af lærlinge i den enkelte virksomhed sat i forhold til antallet af svende i virksomheden.

2) De i parentes angivne tal angiver tilgangen af lærlinge inden for de områder af fagene, der har lærlingebegrænsning.

Oversigt over antallet m. v. af lærlingevoldgiftssager i provinsen i årene 1952, 1953 og 1954.

	1	2							3							4	
	Antal sager	Heraf rejst i medfør af lærlingelovens							Sagernes udfald:							Sagfører mødt i flg. antal sager	
		§ 11	§ 12	§ 16	§ 17	§ 18	§ 23	iøvrigt	I flg. antal sager blev læreforholdet <i>opbevaret</i> med			I flg. antal sager blev læreforholdet <i>fortsat</i> med					
									erstatning til lærlingen	erstatning til mesteren	ingen erstatning	erstatning til lærlingen	erstatning til mesteren	ingen erstatning	for en af parterne	for begge parter	
1952	127	23	1	50	29	10	9	5	49	6	36	6	1	29	24	4	
1953	106	22	3	36	30	8	4	3	42	3	29	9	4	19	27	8	
1954	120	19	6	39	32	7	11	6	48	4	27	10	1	30	18	2	
Ialt. .	353	64	10	125	91	25	24	14	139	13	92	25	6	78	69	14	

Oversigt over antallet m. v. af lærlingevoldgiftssager i København i årene 1952, 1953 og 1954.

	1	2							3					4		
		Heraf rejst i medfør af lærlingelovens							Sagernes udfald:					Sagfører mødt i flg. antal sager		
		Antal sager	§ 11	§ 12	§ 16	§ 17	§ 18	§ 23	iøvrigt	I flg. antal sager blev læreforholdet <i>opbevaret</i> med			I flg. antal sager blev læreforholdet <i>forløst</i> med		for en af parterne	for begge parter
erstatning til lærlingen	erstatning til mesteren									ingen erstatning	erstatning til lærlingen	erstatning til mesteren	ingen erstatning			
1952	44	9	-	21	10	-	2	2	8	3	11	-	-	22	7	-
1953	31	4	-	12	13	-	2	-	6	2	10	-	-	13	5	1
1954	39	-	-	17	18	-	4	-	9	2	14	-	-	14	6	1
Ialt..	114	13	-	50	41	-	8	2	23	7	35	-	-	49	18	2

Håndværkslærlinges deltagelse i undervisningen på tekniske skoler og fagskoler: 1951-52.

Bilag 8.

Håndværksfag	Antal elever i faget*	Undervisningen foregår i						Praktisk værksteds- el. laboratorieundervisning i fagskoler eller -klasser						Bemærkninger	
		„blandede klasser“ under 10 elever i faget			„fagklasser“ 10 elever eller derover i faget - faguddannet lærer -			Antal elever			Antal fagskoler eller -klasser				
		Elever	Pct.	Skoler	Elever	Pct.	Skoler	Dag-skole	Aften-skole	Ialt	Pct.	Dag-skole	Aften-skole		Ialt
Automekanikere	{ 246 2617	807	28	219	{ 246 1810	72	69	246	-	246	9	3	-	3	Metalindustriens fagskole.
Bådebyggere og skibsbyggere	662 { 185 1336	208 415	32 27	74 186	454 { 185 921	68 73	12 35	- 711	- 358	- 1069	- 70	- 23	- 18	- 40	23 bagerier i skolens egen bygning, 1 fagskole.
Bagere og konditorer	{ 297 1202	380	25	154	{ 297 822	75	29	315	256	571	47	4	11	15	2 fagskoler.
Blikkenslagere	{ 180 229	36	9	23	373	91	2	180	143	323	79	1	-	1	1 fagskole.
Bogbindere	24	24	100	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bødkere	2990	744	25	232	2246	75	59	206	990	1196	40	10	39	42	-
Elektrikere	888	177	20	53	711	80	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Elektromekanikere	314	157	50	43	157	50	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Formere og modelsnedkere	{ 1139 2135	20	1	11	3254	99	56	2040	1230	3270	99	21	41	55	4 fagskoler.
Frisører	897	318	46	131	579	54	23	-	-	-	-	-	-	-	70 elever delt. i brevskole.
Gartnere	{ 45 129	91	52	52	83	48	3	45	-	45	23	1	-	1	1 fagskole.
Glatmestre	279	59	22	32	220	78	4	-	129	129	46	-	5	5	-
Guld- og sølvsmede	243	171	70	85	72	30	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Karretmagere	59	27	46	14	32	54	1	-	15	15	25	-	1	1	-
Keramikere og pottemagere	1460	125	9	36	1335	91	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Kunst- og klejnsmede	2475	640	26	226	1835	74	57	918	285	1203	49	43	12	46	-
Malere	{ 78 10721	825	8	151	{ 78 9896	92	182	111	-	111	1	2	-	2	2 fagskoler.
Maskinarbejdere og smede.	226	35	15	14	191	85	5	206	8	214	95	8	2	10	-
Modister	2536	901	35	249	1655	65	65	-	-	-	-	-	-	-	-
Murere	320	106	33	59	214	67	8	25	142	167	52	2	6	7	-
Radioteknikere	149	57	38	45	92	62	2	23	5	28	19	1	1	2	-
Skomagere	{ 27 278	174	57	102	{ 27 104	43	5	33	31	64	21	2	3	5	1 fagskole.
Skrædere															

Slagtere	112 { 885	449	45	160	{ 112 434	55	27	35	350	385	39	3	17	20	1 fagskole.
Snedkere	2678	805	30	220	1873	70	69	-	-	-	-	-	-	-	-
Syersker	1862	76	41	18	1786	59	21	152	1102	1254	67	6	22	26	-
Tandteknikere	104	40	38	20	64	62	2	23	-	23	22	1	-	1	-
Sadelmagere og tapetserere	933	349	37	140	584	63	17	-	12	12	13	-	1	1	-
Tjenere og kokke	{ 321 176	14	3	6	{ 321 162	97	9	461	-	461	93	10	-	10	1 fagskole.
Typografer	1470	177	12	82	1293	88	28	496	571	1067	73	3	29	30	-
Tømrere	3909	959	25	208	2950	75	111	102	228	330	8	5	5	9	-
Urmagere	{ 113 193	183	60	90	{ 113 10	40	2	82	31	113	37	1	1	1	1 fagskole.
Finmekanikere	332	62	19	17	270	81	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Fotografer	{ 185 17	17	8	14	185	92	2	109	76	185	98	2	1	2	2 fagskoler.
Glasslibere og -pustere	48	18	38	6	30	62	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gravører og ciselører	47	5	11	3	42	89	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gørlere og figurformere..	51	7	14	5	44	86	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kedelsmede	63	-	-	-	63	100	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kemigrafør	183	4	2	2	179	98	1	151	28	179	98	1	1	1	-
Kobbersmede	37	6	16	3	31	84	2	-	10	10	27	-	1	1	-
Nådlere m. v.	278	17	6	5	261	94	2	-	125	125	45	-	1	1	-
Pladesmede	37	25	68	4	12	32	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rorlæggere	50	40	80	20	10	20	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sejlmagere	13	13	100	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 fagskole.
Skorstensfejere	70	17	24	16	53	76	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Værktøjsmagere	424	29	7	8	395	93	6	-	-	-	-	-	-	-	1 fagskole.
Litografer	170	22	13	4	148	87	2	87	-	87	51	1	-	1	privat skole.
Brolæggere	27	2	7	2	25	93	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Buntmagere	68	2	3	2	66	97	1	-	66	66	97	-	1	1	1 fagskole.
Andre fag	72	72	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ialt . . .	49314	9907	20		39405	80		6757	6191	12948	26				

*) Hvor der er anført { angiver det øverste tal elevantalet i en selvstændig fagskole.

**Overslag over lærlinges rejseudgifter
ved centralskoleordning og dagskoleundervisning.**

Fag	Elever (lær- linge)	Skoleantal m. fagklas- ser		Antal rejsende elever	Gen- nem- snitl. rejse- afst. km.	Udgift til rejse pr. år kr.	Rejse- ud- gift ialt 1000 kr.
		nu	frem- tidig				
Automekanikere	2617	5	36	1200 (37)	22	136 (91)	160
Bådebyggere	602	3	8	200 (1)	47	280 (364)	55
Bagere	1477	35	35	700 (202)	23	144 (130)	100
Blikkenslagere	1287	13	15	500 (44)	34	204 (156)	100
Elektrikere	2990	44	44	900 (225)	20	124 (104)	110
Elektromekanikere	888	5	10	200 -	41	256 -	50
Fotografer	304	2	3	150 -	-	50 -	7
Frisører	3551	56	56	700 (584)	18	116 (141)	100
Gartnere	897	4	14	400 (42)	35	220 (82)	90
Kleinsmede	1460	8	13	200 -	36	228 -	50
Maskinarbejdere	10721	43	85	2000 (58)	14	92 (85)	190
Formere og modelsnedkere	314	1	5	170 -	58	368 -	60
Finmekanikere	332	1	4	70 -	-	50 -	4
Værktøjsmagere	424	2	4	50 -	-	50 -	3
Malere	2475	44	46	700 (117)	19	124 (97)	90
Modister	226	9	5	70 (25)	58	50 (182)	6
Murere	2556	4	103	600 (74)	13	84 (84)	50
Tjenerne og kokke	484	11	11	60 (60)	40	248 (249)	15
Radiomekanikere	320	7	7	120 -	50	320 -	40
Slagtere	1005	20	30	500 (33)	24	152 (110)	75
Snedkere	2678	6	70	800 (49)	16	104 (91)	85
Skomagere	150	3	3	80 -	-	50 -	4
Skrædere	298	1	7	150 -	50	50 -	8
Syersker	1862	26	14	150 (24)	35	220 (147)	35
Sadelmagere	933	2	20	300 (8)	29	184 (82)	55
Guld- og sølvsmide	279	1	4	60 -	-	50 -	3
Typografer	1470	30	30	150 (66)	24	152 (159)	25
Tømrere	3909	11	100	1000 (166)	13	84 (97)	85
Garmestre	192	1	2	125 -	-	50 -	6
Karretmagere	243	-	2	170 -	-	50 -	9
Urmagere	331	1	1	190 -	-	50 -	10
Tandteknikere	104	1	1	50 -	-	50 -	3
Litografer	170	1	1	30 -	-	50 -	2
Ca. 50 andre fag	2425	-	-	1000 -	-	- -	50
Ialt	49964			13745			1735

De i parentes anførte tal angiver rejseudgifter og antal rejsende elever af pågældende fag, som i indeværende finansår har modtaget rejseunderstøttelser af handelsministeriets bevilling.

København, den 24. februar 1954.

Redegørelse for udgifter ved forskoling og supplerende værkstedsundervisning på tekniske skoler og fagskoler.

Forskole.

Der har hidtil ikke ved tekniske skoler og fagskoler været etableret kursus, hvor der foregår en systematisk fortræning af lærlinge med henblik på at meddele disse fagets elementære grundsætninger, før den egentlige uddannelse hos mesteren påbegyndes.

Der har dog i 1954 foreligget et andragende fra Jydsk Teknologisk Institut om tilskud til forsøg med sådan undervisning.

Forsøget skulle omfatte en række håndværksfag med 10 ugers kursus og 44 timers ugentlig undervisning, således at der i ca. halvdelen af tiden skulle undervises i praktiske grundlæggende øvelser for vedkommende fag og i den resterende tid i teori. Driftsudgifterne var anslået til følgende beløb:

Fag	Antal elever	Anslået pris kr.	Pris pr. elev- time kr.
Automekanikere	2 hold à 10 lærlinge	21600	2,44
Smede og maskinarbejdere	2 » » 10 »	20300	2,30
Murere	1 » » 10 »	12200	2,77
Maskinsnedkere	1 » » 10 »	10200	2,32
Håndsnedkere	1 » » 10 »	10200	2,32
Tømrere	1 » » 10 »	11700	2,66

Da der er tale om overslag over en forsøgsundervisning, må oplysningerne tages med forbehold. Det tilføjes, at instituttet råder over det fornødne værktøj og maskiner m. v., således at der her alene er tale om driftsudgifter.

Om etableringsudgifter til en forskoleundervisning kan der ikke uden nærmere præcisering af undervisningens omfang og indhold gives pålidelige oplysninger.

Værkstedsundervisning.

Da de enkelte tekniske skoler normalt fører et samlet regnskab omfattende samtlige skoleafdelinger, er det ikke muligt på grundlag af disse skolers regnskaber med særlig sikkerhed at opstille en oversigt over, hvad værkstedsundervisningen koster.

Derimod er det på grundlag af fagskolernes regnskaber muligt at give sådanne oplysninger. Det må dog bemærkes, at udgifterne – udover vedligeholdelses- og afskrivningsudgifter – navnlig er afhængige af, i hvilket omfang skolernes kapacitet udnyttes, samt hvor mange elever den enkelte lærer kan undervise.

På grundlag af regnskaberne for enkelte fagskoler, der – bortset fra bagerne – har værkstedsundervisning over længere perioder, er nedenfor skønsmæssigt angivet, hvad undervisningen koster pr. elevtime, hvor mange elever der undervises pr. lærer samt udgiften for 1 times undervisning af et hold elever.

Fag	Antal elever pr. lærer	Udgift pr. elevtime kr.	Udgift for 1 hold pr. time kr.
Blikkenslagere	ca. 12	1,50	ca. 18,00
Bagere	» 16	1,55	» 24,80
Automekanikere	» 8	2,95	» 23,60
Frisører	» 20	1,10	» 22,00
Beslagsmede	» 12	1,80	» 21,60

På dette grundlag kan beregnes, at f. eks. et kursus for automekanikere med en undervisning på 378 timer skønsmæssigt vil koste ca. 9000 kr. pr. hold (23,60 kr. $\times$ 378).

Aften- eller dagskole for håndværkslærlinge

ved F. V. Haugsted.

Det gælder for vort nuværende danske tekniske skole- og fagskolesystem for håndværkslærlingenes supplerende undervisning, at dette specielt er anlagt på aftenskoleundervisning. At der alligevel er et forholdsvis stort antal lærlinge, som får deres supplerende undervisning i dagskole, ændrer intet i dette skolesystems principielle anlæg. Det har været ønsket om på ethvert sted i landet at tilvejebringe muligheder for, at håndværkets lærlinge efter endt arbejdsdag kunne besøge en skole, hvor de kunne få den almene og faglige skolemæssige undervisning, som de enkelte fag måtte ønske, der har været grundlaget for skolernes oprettelse. Derved har man fået et meget stort antal skoler fordelt over hele landet i forholdsvis ringe indbyrdes afstand.

Dette, at systemet er anlagt på aftenundervisning, medfører, at en overgang til dagskole ikke kan etableres uden en meget radikal omlægning af hele systemet. Man vil derfor heller ikke midlertidig eller forsøgsvis for en kortere periode kunne gå over til dagskole og så uden videre gå tilbage til aftenskolen igen. Ved overgangen til dagskole vil man uvægerligt slå det eksisterende system i stykker. Derfor må man også, inden man går over til det nye system, så vidt det overhovedet er muligt, have sikkerhed for eller i hvert fald en ganske overvejende sandsynlighed for, at det nye, man sætter ind, virkelig er bedre end det, som man forlader og dermed slår i stykker.

Som bidrag til klaring af dette spørgsmål skal jeg i det følgende fremdrage en del af de omstændigheder, som i særlig grad belyser respektive aftenskolens og dagskolens mangler og fortrin.

Manglerne og fordelene ved de to former for skole har jeg i det følgende navnlig set ud fra de tre hensyn, 1) undervisningens kvalitet, 2) de unges kræfter samt deres legemlige og åndelige udvikling og 3) lokalemæssige og økonomiske forhold.

ad 1) a. Der rettes den indvending mod aftenskolen, at dens undervisning ikke kan blive særlig effektiv, når den skal meddeles til lærlinge, som dagen igennem har haft en fuld arbejdsdag på værksted og arbejdsplads. Fra

enkelte sider går man endog så vidt, at man hævder, at al undervisning, der foregår efter kl. 20, er værdiløs.

Det må efter alle hidtil gjorte erfaringer formenes, at elevernes modtagelighed for undervisning er større om morgenen, hvor de møder helt friske og udhvilede, end om aftenen efter endt arbejdsdag. Men der er dog formentlig her kun tale om en gradsforskel, om hvilken der ikke kan siges noget absolut og ubetinget.

Desuden er der næppe tvivl om, at en hvilepause af passende længde mellem arbejdstidens ophør og skoletidens begyndelse kan forhøje elevernes lyst til og modtagelighed for skolearbejdet, selv om det endda udstrækkes til langt efter kl. 20. I denne forbindelse kan det anføres, at i de frivillige aftenskoler eller ungdomsskoler er det ikke ualmindeligt, at der undervises til langt senere tidspunkter end kl. 20, og at også både gymnasieungdommen og studenter må erhverve en meget væsentlig del af deres kundskaber om aftenen, ofte i meget sene natte timer. Endelig kan det anføres, at man i en skoles forsømmelser eller elevernes disciplinære forhold har et ganske godt barometer for elevernes lyst eller ulyst til undervisningen. Her kan det oplyses, at tekniske skole har en meget lav forsømmelsesprocent, og at man så at sige ikke kender til disciplinære vanskeligheder i vore skoler.

Aftenskolen kan altså ikke fordømmes ud fra hensynet til, om eleven har mulighed for at få udbytte af undervisningen.

ad 1) b. Lærernes mangelfulde uddannelse i pædagogisk henseende er en anden indvending, som kan anføres imod aftenskolen.

Det kan jo kun blive en bibeskæftigelse at undervise i en aftenskole. Det kan formentlig ikke forventes, at personer, der ikke har lærergerningen som hovedbeskæftigelse, skal ofre ret megen tid og kræfter på at uddanne sig til en sådan bibeskæftigelse. Det overvejende antal af lærerne i de tekniske skoler er håndværkere, arkitekter og ingeniører, der har deres hovedbeskæftigelse i de praktiske erhverv.

Det er rigtigt, at vore fagligt uddannede lærere i teknisk skole trænger til en pædagogisk uddannelse og navnlig til instruktion i, hvor-

ledes man lægger en undervisning til rette og gennemfører en klasseundervisning. Til gengæld har disse folk det betydelige fortrin, at de står med begge ben i det praktiske erhverv. Dette er en omstændighed, som i de fleste tilfælde opvejer de mangler, som de har i pædagogisk uddannelse.

Ved overgang til dagskole vil det utvivlsomt blive nødvendigt at benytte heltidslærere, om ikke udelukkende så i hvert fald i betydelig udstrækning. Dette vil byde den fordel, at disse lærere vil kunne forventes fuldt forsvarligt uddannet både som fagfolk og som pædagoger. Men samtidig må man affinde sig med, at de ikke i samme grad som vor nuværende lærertype har den levende forbindelse med det praktiske liv.

Det fortrin, som forbindelsen med det praktiske liv giver vore faglærere idag, er så stort, at man alene af den grund kunne nære betænkeligheder ved en overgang til dagskole. Ved overgangen til dagskole stilles man derfor overfor at måtte vælge, hvilken lærertype man vil fortrække.

ad 1) c. Som en tredje mangel ved de små tekniske aftenskoler har man peget på de blandede klasser. Herved forstås klasser med lærlinge af mange forskellige fag, som skal undervises i fagtegning, faglære, materiellære eller faglig regning af en lærer, som, bortset fra at han, som allerede omtalt, savner egentlig læreruddannelse, højst er oplært i et af de fag, som hans undervisning vedrører, medens han med hensyn til de øvrige væsentligst må støtte sig til de for de pågældende fag eksisterende undervisningsmidler.

Det er bl. a. navnlig disse blandede klasser, som har givet jern- og metalindustrien anledning til at udarbejde forslag til en centralisering af undervisningen, således at alle denne faggruppes lærlinge fremtidig kan blive undervist i fagklasser af i pågældende fag oplærte lærere.

Det må indrømmes, at de blandede klasser er den svageste omstændighed ved vort nuværende system, idet jeg dog gerne vil tilføje, at det i realiteten ikke er helt så u hensigtsmæssigt, som man sommetider har villet gøre det til. Der er strålende eksempler på, at f. eks. en skræder godt kan undervise en maskinarbejderlærling, således at lærlingen havde udbytte deraf.

Der er som bekendt andre former for undervisning end den, der sker på den måde, at en lærer meddeler kundskaber af sit fond til sine elever. Undervisning kan f. eks. ske som selv-

studium i tilknytning til samtaler med en lærer, hvor eleven, uden at læreren i og for sig selv ved ret meget om vedkommende fag, sættes på sporet af problemerne og ved at tænke sagerne igennem og i tilknytning dertil søger de efterhånden opstående spørgsmål besvaret hos de rette folk, får sine kundskaber og sin horisont udvidet. Det er således ikke altid den bedste undervisning, hvor læreren til enhver tid har et svar parat på ethvert af elevernes spørgsmål. Den viden, som en elev tilegner sig gennem et vist selvstændigt tankearbejde, hvor der må grundens en vis tid over sagen og samles oplysninger sammen, er ofte lige så værdifuld som den, en lærer kan servere færdigkogt og krydret på passende måde.

ad 1) d. Selv om man som tilsynsførende ofte må indrømme, at den undervisning, som drives i de blandede klasser, er højst tilfredsstillende, må man dog ikke overse betydningen af den indsats, som udøves gennem de små skoler med de blandede klasser. Eleverne får måske ofte ikke de helt rigtige kundskaber i den lille skole, men ofte lærer de at tænke selvstændigt og har senere gode muligheder for at tilegne sig de kundskaber, de har brug for.

Der er i disse små skoler, eller i hvert fald i mange af dem, blevet bevaret noget af den første kærlighed og idealisme, som i menneskelig henseende er så uhyre værdifuld. Der gør sig i en sådan lille skole gældende en meget nær forbindelse mellem ledelse og lærer i langt højere grad end under de store forhold, hvor der er større fare for, at den enkelte kan drukne i de store mængder og blot blive et nummer. Ikke mindst på en tid, hvor teknik og mekanisering optager interessen og har tilbøjelighed til at give de unge en eensidig åndelig udvikling, er det ønskeligt, at alle muligheder for at give de unge en alsidig og harmonisk udvikling søges bevaret.

ad 1) e. Vort nuværende system har gjort det muligt, at enhver lærling kan komme i teknisk skole efter endt arbejdsdag, og det betyder bl. a., at den teoretiske kundskab meddeles sideløbende med den praktiske uddannelse hos mesteren. Dette har mange fag hidtil tillagt afgørende betydning.

Det er også en fordel, at den praktiske uddannelse ikke afkortes af hensyn til skoleuddannelsen. Det er en fordel for mesteren, men også for lærlingen, der derigennem har den bedste mulighed for at lære sit fag. Ønsker man ikke en sådan afkortning, må læretiden

ved dagskolegang forlænges med skoletiden, jfr. metalindustriens aftale. En sådan forlængelse kan i flere henseender være mindre ønskelig.

ad 2) a. I det foregående har jeg alene betragtet vort nuværende system og dagskolen i forhold til spørgsmålet om undervisningens forsvarlighed. Men der er jo også det andet hovedhensyn at tage i dette spørgsmål, nemlig om det af hensyn til de unges kræfter og legemlige og åndelige udvikling er forsvarligt, at deres aftener beslaglægges i så høj grad, som tilfældet er med det eksisterende system for teknisk aftenskole.

På dette punkt har megen af den kritik, som er rettet mod den tekniske aftenskole, sat ind. Det er her navnlig fremført, at det var en urimelighed, at de unge, som er i lære, og som netop er i den meget vanskelige overgangsalder, skal belemres med en samlet arbejdsdag – arbejdstiden på værkstedet og skoletiden sammenlagt – som er længere end de voksnes i hvert fald i legemlig henseende fuldt udviklede arbejdere. Jeg, må indrømme, at denne betragtning ikke uden videre helt kan afvises. Man kan naturligvis anføre, at der også er andre kategorier af unge, som også har en arbejdsdag, der er længere end den for voksne almindelige. Det gælder f. eks. gymnasieungdommen, som allerede har været nævnt i anden forbindelse. Men det gør i og for sig ikke sagen bedre, at der også er andre unge, som deler skæbne med håndværkerne i denne henseende. Det har også været nævnt, at unge deltager i frivillig undervisning i ungdomsskoler eller kommunale fortsættelseskursus om aftenen. I og for sig er der næppe nogen, der regner med, at de unge, der er i lære, ophører med al virksomhed, når fløjten på værkstedet eller arbejdspladsen har kaldt til fyraften. Tværtimod må man regne med, at de unge, også efter at arbejdet på værkstedet er ophørt, skal være beskæftiget. Spørgsmålet er kun, hvad den beskæftigelse skal omfatte, og om den er frivillig eller tvungen.

Det skal vist indrømmes, at ikke alle unge med lige stor lyst og begejstring går til arbejdet på teknisk skole. Men til gengæld er der mange, der går til denne skole med virkelig glæde og interesse. Der er unge, som man bogstavelig ikke kan drive ud af skolen om aftenen, og som derfor også vil hævde, at man faktisk ikke kunne sætte dem til noget, som de var mere interesserede i og glade for at arbejde med, end det de får på teknisk skole.

Derfor var det også meget ønskeligt, om

skolegangen kunne være frivillig. Det er en af de gode ting i jern- og metalindustriens forslag, at skoletiden lægges til arbejdstiden, hvis de unge går i skole om dagen. Kunne de unge så yderligere selv vælge, om de helst ville gå på aftenskole med kort læretid eller på dagskole med længere læretid, ville det være helt ideelt. Der er som bekendt meget stor forskel på det, som gøres frivilligt og det, som gøres af tvang. Lærlingene bør have den fornemmelse, at det, som de lærer i skolen er noget, som hører med til uddannelsen i deres fag, ikke noget som de tvinges til ved en lovbestemmelse. Blot lærlingene er interesserede i skolearbejdet, vil skolegangen heller ikke føles som tvang. Spørgsmålet bliver herefter, om man af hensyn til de unges bedste udviklingsmuligheder i legemlig og åndelig henseende med rette kan stille andre krav til de unges beskæftigelse uden for arbejdstiden, og hvorledes sådanne krav kan forventes opfyldt.

I virkeligheden er dette kardinalpunktet i hele spørgsmålet: aftenskole – dagskole.

Blikkenslagerne, hvis fagskole for ca. 7 år siden gik over til dagskole her i København, optog for nogle år siden en statistik over, hvad eleverne i fagskolen beskæftigede sig med om aftenen. Resultatet af dette rundspørge var slet ikke opmuntrende. I Schweiz, hvor man har haft dagskole i en menneskealder, har jeg spurgt, om der ikke var noget problem med hensyn til de unges beskæftigelse, men der kendte man ikke problemet. Muligvis skyldes det, at mentaliteten her er en anden. Schweizerne er af naturen slidere, og mange af de unge, som er i lære, hører hjemme på landet, og når de kommer hjem fra arbejdet på værkstedet, må de om aftenen hjælpe til med landbrugets eller husligt arbejde. I byerne er forenings- og klubliv meget udbredt, der er skytteforeninger, sangkor, musikforeninger o. lign., og desuden er gammeltdags hjemmeliv måske nok så udbredt i Schweiz som her, hvor mange unge i storbyerne så at sige ikke har et hjem, i hvert fald ikke et sted, hvor de kan opholde sig eller hygge sig om aftenen.

I en af ungdomskommissionens betænkninger er man inde på spørgsmålet og siger noget i retning af, at man naturligvis ikke kan vente, at de unge straks dagen efter, at de bliver fri for aftenskolen, skal have noget frivilligt at sætte ind i stedet. De unge må have en vis tid til at vænne sig til friheden, men så vil de også efterhånden finde ud af at benytte tiden på gavnlig måde. Personlig er jeg lidt skeptisk.

Den ungdom, som vi her har med at gøre – alle dens mange fortrin ufortalt – skal da som regel sættes i gang ved impulser udefra. Derfor er netop også den tekniske aftenskole så udmærket.

Skulle jeg konkludere de her anførte betragtninger, vil jeg anføre, at såvidt angår undervisningens kvalitet og lærlingenes muligheder for at høste udbytte af den, kan det være et skøn, om man vil foretrække dagskole for aftenskole. Derimod er der ingen tvivl om, at den undervisning, som meddeles i en fagklasse med en i vedkommende fag oplært lærer som leder, i faglig henseende kan blive den bedst mulige. En sådan centralisering af undervisningen i fagklasser vil imidlertid kun kunne etableres ved i noget omfang at måtte gå over til dagskole.

En almindelig overgang til dagskole vil medføre, at de allerfleste mindre tekniske skoler vil ophøre, således at det samlede antal af tekniske skoler vil blive reduceret fra i øjeblikket at være 368 tekniske skoler og fagskoler til godt og vel 100.

Denne omlægning rejser spørgsmålet om, hvorledes en sådan dagskole rent praktisk kan etableres.

Lokalemæssigt vil denne overgang ikke kunne gennemføres i de største byer som København, Odense og Horsens samt i nogen grad Århus og Aalborg, før der bliver opført nye bygninger for de pågældende tekniske skoler. De øvrige steder, d. v. s. i købstæder og stationsbyer, hvor de tekniske skoler har egne bygninger, vil der være rigelig plads. Centraliseringen vil her have til følge, at en række bygninger, i hvilke de mindre tekniske skoler har til huse, vil blive ledige til anden anvendelse.

Også for de største byers vedkommende kunne en dagskoleundervisning teoretisk set gennemføres uden at opføre nye bygninger. Man kunne f. eks. for Odenses vedkommende lade lærlingene besøge de tekniske skoler i byerne udenom Odense, som alle har egne bygninger, f. eks. Kerteminde, Otterup, Årup, Tommerup, Glamsbjerg, Nr. Broby, Ringe og Nyborg, og skulle der ikke være plads nok her, kunne man gå længere ud til Bogense, Brenderup, Middelfart, Nr. Åby, Ejby, Assens, Fåborg o. s. v. Noget lignende kunne gøres for Københavns vedkommende, hvor der både i Lyngby, Holte, Birkerød, Farum, Ballerup, Glostrup, Tåstrup, Tårnby, Roskilde, Hillerød o. s. v. er tekniske skolebygninger, som står ledige om dagen. En sådan ordning ville naturligvis medføre en mængde rejseri, som man formentlig ikke i det lange

løb ville anse for en helt rationel løsning af spørgsmålet.

Imidlertid vil jeg anse en almindelig overgang til dagskole som et meget voveligt eksperiment og vil derfor også anse det for ønskeligt, om en ny lærlingelov ikke indeholder bestemmelser, der tager sigte på en sådan almindelig overgang. Derimod vil jeg meget tilråde, at der i loven gives de nødvendige muligheder for gennemførelse af dagskole i alle de tilfælde, hvor en sådan er tiltrængt af hensyn til undervisningens kvalitet. Bortset fra ophævelsen af afstandsbestemmelserne må loven således sikre, at lærlingen skal have mulighed for at komme i dagskole, selv om den falder inden for normal arbejdstid, og spørgsmålet om, hvorledes lærlingenes rejseudgifter skal dækkes, må også være forudset, o. s. v.

For så vidt aftenskolen bibeholdes, vil det være ønskeligt at sikre, at aftenskolen højst optager 3 ugentlige aftener, og at der skal være et tidsrum af mindst 2 timer mellem arbejdets ophør og skolens begyndelse. Endelig vil det være ønskeligt at få klaret, hvor lang lærlingenes arbejdsdag (arbejdet på lærestedet plus skoletiden) højst må være. Såfremt der i lighed med den gældende lærlingelov indføres betegnelsen »gennemsnitlig«, må det angives, for hvilket tidsrum dette gennemsnit gælder, ligesom det vil være ønskeligt, at der ikke alene fastsættes et gennemsnitstal for arbejdsdagen for et år, men også et maksimumstimetal for den enkelte uge (eller dag).

I øjeblikket foregår en del af den obligatoriske undervisning for lærlinge inden for nogle enkelte fag (gartnere, typografer, radiomekanikere) som korrespondanceundervisning som regel i tilknytning til skolernes undervisning, således at de pågældende lærlinge møder på skolen, og forbindelsen med brevskolene foregår gennem den lokale skole, som de pågældende lærlinge besøger.

I den gældende lærlingelov findes der ingen bestemmelser om muligheden af, at den pligtige undervisning kan erstattes af en korrespondanceundervisning. Det vil være ønskeligt, at den reviderede lov kom til at indeholde bestemmelser om, hvorvidt den pligtige undervisning kan eller ikke kan erstattes af en korrespondanceundervisning.

Selv om jeg ikke kan tilråde en almindelig overgang til dagskole, må man ikke se bort fra, at jern- og metalindustriens ordning, der som bekendt kan gennemføres under den nugæl-

dende lærlingelovs bestemmelser, når den gennemføres, vil kunne fremtvinge om ikke en almindelig overgang til dagskole, så i hvert fald en ganske betydelig centralisering, idet den centralisering, som jern- og metalindustriens plan betinger, vil medføre, at en del af de mindre tekniske skoler må indstille driften.

Spørgsmålet om en overgang til dagskole, omend ikke totalt, er således i dag ikke længere et spørgsmål, der alene kan overvejes rent teoretisk, men vil nærme sig til at være en kendsgerning, den dag jern- og metalindustriens plan bringes ud i livet.

Med hensyn til bekostningen ved en overgang til dagskole kan det anføres, at man formentlig ikke bør regne med, at lærerlønnen i en dagskole vil ændres i forhold til aftenskolen. I øjeblikket benyttes de samme timelønssatser for samme art af undervisning, hvad enten den foregår i aften- eller dagskole. Muligvis vil en centralisering af undervisningen i en del tilfælde medføre, at der vil være et noget større antal elever i klasserne end i de små skolars blandede klasser. Der vil således i enkeltstående tilfælde kunne blive tale om ubetydelige besparelser på lærerlønnen. Som almindelig betragtning vil jeg imidlertid mene, at overgangen til dagskole ikke vil medføre øgede lønningsudgifter.

Hvad lokaleudgiften angår, vil undervisningen som nævnt kunne samles i et mindre antal skoler, og man vil derved spare de udgifter, som opretholdelsen af alle de mindre tekniske skolars bygninger, hvis drift indstilles, hidtil har medført. Til gengæld vil de tekniske skoler, hvis bygninger som følge af dagskolen får øget udnyttelse, dels blive udsat for større vedligeholdelsesudgifter som følge af det øgede slid, dels få noget større udgifter til opvarmning og rengøring af lokalerne, og endelig vil de miste en del lejeindtægter, idet mange af disse bygninger i øjeblikket udlejes til andre formål i dagtimerne.

En løselig beregning af den mulige besparelse ved nedlægning af de små skoler vil under hensyntagen til de større vedligeholdelsesudgifter i centralskolerne beløbe sig til højst kr. 300.000. Da de lejeindtægter, som de tekniske skoler i øjeblikket oppebærer, imidlertid beløber sig til ca. kr. 500.000, og da man vanskeligt kan skønne om, hvor stor en del af disse lejeindtægter skolerne vil miste, vil det være mest rimeligt ikke at regne med nogen besparelse i skolernes lokaleudgifter. Hertil kommer, at skolernes

samlede lokaleudgift i 1952-53 udgjorde noget over kr. 4.000.000, således at det beløb, som eventuelt kunne spares ved centraliseringen (kr. 300.000) i hvert fald ikke udgør mere end ca. 7,5 pct., en størrelse som man her uden betænkeligheder kan se bort fra.

For den tredje hovedpost på de tekniske skolars udgiftsregnskab, undervisningsmidlerne, vil en forbedret undervisning muligvis kunne medføre visse forhøjelser, men om størrelsen heraf vil det være vanskeligt at skønne, i hvert fald vil den ikke blive af betydeligt omfang, idet de samlede udgifter til undervisningsmidler i det sidste år for lærlingskolen har beløbet sig til kr. 840.000.

Stort set vil man således ikke have nødt til at regne med, at undervisningen i dagskole skulle blive hverken billigere eller dyrere end aftenskoleundervisningen. Kun i een henseende vil der blive en fordyrelse, nemlig transporten af eleverne til og fra skolerne.

I forbindelse med de i det følgende angivne udredninger vedrørende skolernes økonomi skal jeg tillade mig nærmere at redegøre for den størrelsesorden, man må regne med, at elevernes transportudgifter kunne forventes at antage ved en almindelig overgang til dagskole.

Med hensyn til en redegørelse vedrørende skolernes økonomiske forhold og en udredning af hvad undervisningen af lærlingene koster, skal jeg forudskikke den bemærkning, at de enkelte tekniske skoler normalt kun fører et samlet regnskab, der omfatter samtlige afdelinger lige fra den elementære lærlingeundervisning i aftenskoleklasserne til den videstgående teknikumundervisning. Ligeledes foregår undervisningen også i stor udstrækning i de samme lokaler, og endelig er statens driftstilskud som forøvrigt de øvrige tilskud fra offentlig side (amt og kommune) heller ikke adskilt efter de enkelte skoleafdelinger, selv om der i noget omfang gives særtilskud udover de normale driftstilskud til den videregående eksamensskoleundervisning og til den særlig kostbare værkstedsundervisning.

Når jeg derfor i det følgende har opstillet et regnskab for de tekniske skolars lærlingeklaser, er dette at anse som et uddrag af skolernes samlede regnskaber, hvor der efter visse principper er udtaget de udgifts- og indtægtsbeløb, som efter tilsynets bedste skøn falder på undervisningen af lærlinge alene. De anførte tal er derfor opgivet ikke alene passende afrundet, men også med et vist forbehold.

I finansåret 1952-53 var der ialt 368 tekniske skoler og fagskoler, der af handelsministeriet er godkendt som berettiget til at oppebære driftstilskud af statskassen, og for disse kan der opstilles følgende driftsregnskab.

Udgifter:	1000 kr.
Lærerlønninger, administration m. v.	kr. 8.440
Lokaler	— 3.090
Undervisningsmidler	— 840
Diverse udgifter bl. a. formue- fremføgende	— 1.830
Ialt	kr. 14.200

Skolernes indtægter fordeles som følger:

Statstilskud	kr. 6.470
Kommunetilskud	— 1.990
Amtsskolefondenes tilskud	— 240
Skolepenge (betalt af mestrene)	— 3.580
Tilskud fra organisationer, håndvær- kerforeninger, private m. v.	— 1.050
Andre indtægter	— 870
Ialt	kr. 14.200

Iøvrigt bemærkes, at udgiften til elevrekvisitter, der afholdes af læremestrene, andrager 0,75-1 million kroner, og lejeindtægterne, som er fradraget i udgiftsposten for lokaler (idet denne indtægt fradrages ved beregningen af statens driftstilskud) udgør 0,5 million kroner.

Endelig skal det anføres, at lokaleudgifter på ca. 0,5 million kroner, der ydes som gratis lokaler af kommunerne, og 4 pct. af skolernes egenkapitaler i bygningerne indgår som versurposter under udgiftsposten, lokaler, respektive indtægtsposterne, kommunetilskud og andre indtægter. Statens driftstilskud til disse skoler beregnes som 50 pct. af skolernes tilskudsberettigede udgifter til lønninger, lokaler og undervisningsmidler i det nærmest foregående finansår. Herudover ydes en rådighedssum på 3 pct. af skolernes samlede tilskudsberettigede udgifter, hvoraf udredes overordentlige tilskud til eksamensskoler, værkstedsundervisning, mindre nyanskaffelser, ombygninger m. v. Herudover refunderer staten amtsskolefondene halvdelen af de tilskud, som disse yder de tekniske skoler.

De tekniske skolers og fagskolers lærlinge-klasser besøgte i 1952-53 af ca. 53.030 lærlinge, og undervisningen omfattede ialt 12.708.469

elevtimer, således at hver elev gennemsnitlig er blevet undervist 240 timer. Denne undervisning koster pr. elevtime kr. 1,12, således at undervisningen pr. elev pr. år udgør ca. kr. 268, hvortil kommer elevrekvisitterne, som lavt anslået kan sættes til kr. 16, ialt kr. 284. Heraf skulle de skolepenge, som mestrene betaler, gennemsnitlig udgøre kr. 67,50, hvortil kommer rekvisitpenge kr. 16, ialt kr. 83,50.

I opgivelserne af elevantal, elevtimetal og hvad undervisningen koster, er medtaget en række dagskolekursus, f. eks. de der forekommer på håndværkerdagskolerne med skolehjem, hvor undervisningen omfatter 800-1100 timer årligt. Det samlede elevantal på disse og lignende skoler udgør 1364 og elevtimetallet 1.129.537. Fradrager man disse tal i angivelserne i det foregående afsnit, reduceres elevantal til 51.666 og elevtimetallet til 11.578.932. Dette antal af elever undervises gennemsnitlig 224 timer pr. år. Dette timetal giver således et mere korrekt gennemsnitsbillede af det timetal, de lærlinge undervises, der følger den almindelige, obligatoriske lærlingeundervisning i en af de på stedet værende tekniske skoler eller fagskoler (lærlingelovens § 12, 1. stk.). Regner man fortsat med, at undervisningen af lærlinge gennemsnitlig koster 1,12 kr. pr. elevtime, vil undervisningen af hver lærling, der følger den obligatoriske undervisning, gennemsnitlig koste $1,12 \times 224 = 251,00$ kr. pr. år. Heraf udgør skolepengene i gennemsnit 25,2 pct. De skolepenge, som mestrene skal betale pr. lærling, udgør herefter ca. 63,20 kr. om året, eller med elevrekvisitter afrundet ca. 80,00 kr. pr. år.

Jeg undlader dog ikke at bemærke, at der kun har været ringe tid til gennemførelsen af de her opstillede beregninger, således at det kan forudses, at en senere mere detaljeret kontrolberegning vil medføre visse mindre afvigelser fra de her anførte tal.

Af den her foretagne opstilling fremgår, at de offentlige tilskud dækker ca. 60 pct. af de heromhandlede skolers driftsudgifter, eller ca. 70 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.

Vedrørende transportudgifterne kan det anføres, at en beregning heraf i øjeblikket kun kan bygge på et forholdsvis løst grundlag. For det første forudsætter en sådan beregning, at den centralisering af undervisningen, som overgangen til dagskole medfører, er fastlagt for hvert enkelt fag, og for det andet at det er fastlagt, hvorledes undervisningen skal gennemføres, om f. eks. en hel dag ugentlig i 40 uger om året, i

en samlet periode af 6 ugers varighed, hvor lærlingen rejser hver dag frem og tilbage til skolen, eller han kun rejser en gang til skolen ved periodens begyndelse og en gang fra skolen ved periodens slutning, og endelig afhænger udgiften af befordringsmidlets art, og hvilke muligheder der kan regnes med for opnåelse af prisreduktioner på abonnement med eller uden særlig hensyntagen til, at det drejer sig om befordring af lærlinge.

Imidlertid har det været muligt at foretage en foreløbig og skønsmæssig centralisering inden for de enkelte fag efter visse opstillede formler,

som i hvert fald ved sammenligning med foreliggende oplysninger om elevrejser, hvortil der søges statstilskud efter de for tiden herfor gældende tilskudsregler, har vist sig at stemme nogenlunde.

I et bilag, som vil blive fremlagt på lærlingekommissionens møde onsdag den 24. d. m., har jeg foretaget en samlet opstilling over disse beregninger *).

København, den 20. februar 1954.

F. V. Haugsted.

Bilag 12.

Lærlingeuddannelsen i udlandet.

Norge.

Bestemmelserne om lærlingeuddannelsen findes i lov om lærlinger i håndverk, industri, handel og kontorarbeid af 14. juli 1950 med ændringslove af 23. februar 1951 og 8. juli 1954 samt i lov af 1. marts 1940 om yrkesskoler for håndverk og industri med ændringslov af 23. november 1951.

Den norske lærlingelov svarer i væsentligt omfang til den danske lærlingelov af 1937. Ikke mindst de forskellige geografiske forhold har dog medført, at lærlingeuddannelsen i Norge afviger noget fra uddannelsen her i landet, og på grund af de store afstande og den spredte befolkning er mesterlæren ikke så udbredt i den form, som praktiseres her.

Lærlingeloven gælder umiddelbart for købstæderne og kan uden for købstæderne – helt eller delvis – sættes i kraft ved kgl. resolution, hvilket med virkning fra henholdsvis 1. oktober 1952 og 1. oktober 1953 er sket for 12 håndværksfag og 10 faggrupper inden for metalindustrien.

Loven omfatter læreforhold indgået af en lærling efter det fyldte 15. år og før det fyldte 20. år. Aldersgrænsen kan i visse fag hæves til 21 år.

Ministeriet, hvorunder lærlingespørgsmålene henhører, kirke- og undervisningsdepartementet, kan bestemme, hvor mange lærlinge virksomhederne i de forskellige fag må beskæftige

i forhold til antallet af udlærte arbejdere, og hvilke arter af virksomheder der er for specialiserede til at beskæftige lærlinge. Tarifaftalerne har hidtil overflødiggjort ministerielle lærlingeskalaer.

I de kommuner, hvor loven gælder, er oprettet lærlingenævn på mindst 4 medlemmer, hvoraf mindst halvdelen vælges efter indstilling af fagenes organisationer, medens kommunens yrkesskoler og arbejdsnævn hver udpeger 1 medlem, valgt efter indstilling af fagenes organisationer. Disse lærlingenævne fører tilsyn med lærlingeuddannelsen, godkender lærekontrakter og træffer i tvivlstilfælde afgørelse om en virksomheds ret til at antage lærlinge. Denne afgørelse kan indankes for lærlingerådet, der svarer til det herværende lærlingeråd.

Som rådgivende organer for lærlingerådet fungerer for hvert fag eller gruppe af fag riksyrkesudvalg på mindst 4 fagligt uddannede medlemmer med lige mange arbejdsgiver- og arbejderrepræsentanter udnævnt efter indstilling af hovedorganisationerne. Riksykesudvalgene udarbejder oplæringsplaner og fremmer forslag om fagprøve, læretid, lærlingeskalaer m. m.

Som rådgivende for lærlingenævnene oprettes yrkesudvalg, der foretager inspektioner af virksomhederne, men det overvejende antal kommuner har benyttet sig af lovens adgang til at indhente lærlingerådets samtykke til at lade lærlingenævnene overtage yrkesudvalgenes opgaver.

*) Jfr. bilag 9.

Udgifterne til lærlingerådet og riksykesudvalgene dækkes af staten, medens kommunerne afholder de øvrige organers udgifter.

Stedlige arbejdsformidlingskontorer fører register over lærlingene og kontrollerer i samarbejde med lærlingskolerne, at lærekontrakter oprettes.

Der kan ved kgl. resolution træffes bestemmelse om medicinske og psykologiske undersøgelser af lærlinge for vedkommende virksomheds regning.

Som i den danske lov indeholdes bestemmelser om virksomhedens og lærlingens pligter, herunder bestemmelser om oplæringspligt, løn, sygdom, ferie med løn i overensstemmelse med ferieloven, lydighedspligt m. m., ligesom der indeholdes bestemmelser om adgangen til ved ændringer i kontraktforholdet at opsige med lærlingenævnenes samtykke.

Virksomheden skal uden lønfradrag give lærlingen fornøden frihed til at deltage i den pligtige yrkesskoleundervisning; (der skal foretages lønfradrag for den tid, lærlingen uden gyldig grund forsømmer undervisningen). Arbejdstid og skoletid må tilsammen ikke overstige arbejdstiden for voksne arbejdere. Virksomheden betaler lærlingens udgifter til lærebøger o. lign. Hvis yrkesskoleundervisningen medfører, at lærlingen gennem længere tid holdes borte fra arbejdet i virksomheden, kan de heromhandlede bestemmelser eventuelt fraviges. Lærlingen har pligt til at søge lærlingskole, hvis en sådan findes på stedet.

Departementet fastsætter læretiden for de enkelte fag. Læretiden skal normalt ikke overstige 4 år, men kan dog i særlige tilfælde forlænges indtil 5 år. De første 6 måneder er prøvetid.

Afbrydes oplæringen sammenlagt mere end 4 uger i et år eller mere end 12 uger i hele læretiden som følge af lærlingens fravær eller standsning i bedriften, kan læretiden forlænges tilsvarende. Med lærlingenævnenes samtykke kan læretiden forlænges indtil 1 år, hvis lærlingen ikke opfylder sine pligter tilfredsstillende.

Departementet kan fastsætte fradrag i læretiden for tidligere gennemgået yrkesskole og for fagoplæring under militærtjeneste, samt graduere læretiden efter lærlingens alder m. m. (I fag med mindst 4-årig læretid er der således for tidligere gennemgået yrkesforskole midlertidigt fastsat fradrag på 14 og 8 måneder for henholdsvis 1 års og 1/2 års forskole).

Fagprøve (svendep prøve) aflægges for kom-

munale prøvenævn på 3 medlemmer, heraf mindst 2 faglærte valgt efter indstilling fra fagenes organisationer. Såfremt fagprøven ikke består, forlænges læretiden, og efter 6 måneder aflægges ny prøve. Bestås heller ikke denne, kan der ikke aflægges flere prøver som lærling.

Fagprøve kan også aflægges af den, som uden at have gennemgået læretid som lærling har mindst 25 pct. længere praksis end læretiden. Lærlingerådet kan i særlige tilfælde fritage for dette tillæg på 25 pct.

Departementet kan bestemme, at fagprøven i enkelte fag skal aflægges på yrkesskole. Endvidere kan departementet bestemme, at bestået eksamen ved yrkesskole skal ligestilles med fagprøve.

Under yrkesskoleloven af 1. marts 1940 – som på grund af krigen først blev sat i kraft 1. juli 1945 – med ændringer af 23. november 1951 henhører skoler, som giver praktisk og teoretisk undervisning i tilslutning til den praktiske oplæring samt skoler med videregående teknisk undervisning, herunder statens teknologiske institut og statens yrkeslærerskole, hvor faguddannede på 1½ år uddannes som yrkesskolelærere.

Yrkesskolerne henhører som lærlingeuddannelsen iøvrigt under kirke- og undervisningsdepartementet. Der er nedsat et yrkesopplæringsråd for håndværk og industri, lokale yrkesskolenævn og et særligt styre for hver skole. Ved værkstedsskoler og lærlingskoler oprettes rådgivende yrkesudvalg. De faglige organisationer er repræsenteret i disse råd og nævn m. m.

Skolerne er som regel kommunale med statstilskud på 50 pct. eller statsskoler. Foruden regulær skoleundervisning findes kursusundervisning.

Skoleundervisning før udlæring kan dels finde sted på almindelige forskoler (værkstedsskoler) før læretiden eller på lærlingskoler under læretiden.

Forskolerne giver dagundervisning til elever, der er 15–18 år ved optagelsen, og som er udskrevet af folkeskolen. Undervisningen er normalt 1-årig og har til formål at give begyndere en grundlæggende faglig uddannelse i skoleværkstederne. Eleverne får samtidig en teoretisk uddannelse, der enten svarer til en 2-årig eller en 3-årig aftenundervisning på lærlingskole.

Skoletiden må ikke overstige 48 timer pr. uge.

Som tidligere anført fastsættes fradrag i læretiden for yrkesskoleundervisning inden læretiden.

Læringskolerne giver eleverne den fornødne teoretiske undervisning, som det ikke er muligt at få på arbejdspladsen.

Undervisningen varer normalt 3 år og finder som regel sted 5 aftener à 2 timer om ugen. Skoletid og arbejdstid må sammenlagt ikke overstige 48 timer pr. uge. Enkelte steder findes dagskoler med undervisning 1 dag om ugen eller med årligt sammenhængende dagkursus på 12–13 uger. Undervisningen er gratis.

Visse læringskoler kan give en praktisk supplerende værkstedsundervisning.

Ved nogle virksomheder er oprettet bedriftsskoler, hvor der meddeles enten teoretisk undervisning eller praktisk oplæring i specielle skoleværksteder eller begge dele. Lærlinge, der ud-

dannes teoretisk på bedriftsskoler efter en godkendt undervisningsplan, skal ikke gå på læringskole. Godkendte bedriftsskoler modtager statstilskud.

Endelig findes fuldstændige værkstedsskoler, hvor der gives såvel teoretisk som praktisk oplæring, der giver adgang til svendeproe.

Der findes for tiden 14 handelsgymnasier (12 kommunale og 2 private med kommunetilskud) samt ca. 80 handelsskoler, men der findes ikke for handelsfagernes vedkommende læringskoler svarende til de for håndværk og industri oprettede. Der er imidlertid nu nedsat en komité til udarbejdelse af lovforslag herom, herunder forslag om tilskud til handelsskolerne, der ikke modtager statstilskud.

Sverige.

Der findes ingen lærlingelov i Sverige, selvom der i årenes løb har været fremsat flere forslag herom. Bestemmelser om lærlingeuddannelsen indeholdes imidlertid i de mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationerne indgåede kollektive overenskomster. Der er rettet henstilling om at oprette skriftlig lærekontrakt, men man udlader ofte at udfærdige en sådan kontrakt om læreforholdet.

Lærlingeuddannelsen støttes af staten og kan, selvom statsstøtte ikke ydes, stilles under tilsyn af överstyrelsen för yrkesutbildning, der efter samråd med statens arbejdsmarkedskommission og de pågældende faglige organisationer behandler de fra mestrene modtagne ansøgninger om statsstøtte. (Det er her bl. a. et vilkår, at kontrakt oprettes). For 1953–54 er der bevilget en statsstøtte på 300.000 sv. kr. til håndværksmestre begrænset til uddannelse af 375 lærlinge og en statsstøtte på 200.000 kr. inden for bygningshåndværk, begrænset til uddannelse af 300 lærlinge. Der kan for uddannelse af en lærling bevilges mesteren ialt 900 kr., hvilket beløb ned sættes, hvis lærlingen tidligere har gået på værkstedsskole.

Der er endvidere i 1953–54 bevilget 25.000 kr. som statsstøtte til svendeproe.

Med henblik på lærlingeuddannelsens fremme inden for industrien har arbejderne og arbejdsgivernes hovedorganisationer nu oprettet et særligt organ, Arbetsmarknadens Yrkesråd, hvilket centralorgan virker som bindeled mellem överstyrelsen og de faglige organisationer.

På tilsvarende måde er der inden for Sveriges

håndværk og småindustri oprettet det Centrala Yrkesnämnden (CYN).

Organisationerne har endvidere oprettet lokale lærlingenævn (distriktslærlingenævn og lokale lærlingenævn), der fører tilsyn med lærlingeuddannelsen og søger denne uddannelse fremmet, registrerer læreforhold, udarbejder uddannelsesregler, anordner kontrol med svendeproe og holder kontakt med læringskolerne.

Inden for industrien anvendes i stigende grad yrkesombud, d. v. s. en af vedkommende fagforening blandt virksomhedens udlærte arbejdere udpeget repræsentant, der sammen med arbejdsgiveren og vedkommende arbejdsleder skal følge og fremme lærlingeuddannelsen inden for virksomheden. Lærlingene skal som regel være 15–20 år ved antagelsen.

Læretiden er i væsentligt omfang fastsat til højst 4 år; de første 6 måneder er prøvetid.

Hovedgrundlaget for lærlingeuddannelsen såvel inden for håndværk og industri som inden for handel er principielt den praktiske oplæring på arbejdspladsen suppleret med skoleuddannelse.

Yrkeskoleundervisningen er nu i lighed med lærlingeuddannelsen iøvrigt henlagt til for nævnte under det pågældende ministerium (departement) hørende överstyrelse, överstyrelsen för yrkesutbildning, hvortil er knyttet et råd med faglig repræsentation.

Forinden lærlingeuddannelsen og yrkeskoleundervisningen påbegyndes, skal folkeskoleundervisningen være afsluttet. – Under folke-

skolen indgår iøvrigt en (obligatorisk) fortsættelsesskole, hvorigennem der kan meddeles en vis praktisk betonet undervisning. —

Under yrkesskoleundervisningen er etableret en elementær faglig teoretisk læringskole samt en fortsættelse, yrkesskolen. Begge skoleformer er kommunale med statstilskud. Desuden findes særlige kommunale værkstedsskoler samt centrale værkstedsskoler, der er kostskoler og tager elever fra et større område.

På læringskolerne meddeles de grundlæggende faglige teoretiske kundskaber, evt. også praktisk uddannelse, som ikke kan gives på arbejdspladsen. Den principielle normerede undervisning er 2-årig med 6–12 ugentlige undervisningstimer, som regel uden for almindelig arbejdstid. Denne skoleform er dog i stort omfang erstattet af læringskursus, som regel med mindst 4 timers ugentlig undervisning over 1 eller 2 år; i almindelighed er skoleuddannelsen begrænset til et mindre antal undervisnings-emner. Som oftest er der tale om deltidsundervisning, men heldagskursus på nogle måneder eller højst et par dage om ugen forefindes også.

I den heromhandlede undervisning kan også deltage arbejdere, der ikke gennemgår en egentlig læringsuddannelse, samt personer uden beskæftigelse, ligesom der findes kursus for ældre.

På værkstedsskolerne gives såvel praktisk som teoretisk uddannelse, og undervisningen er som regel tilrettelagt som en grundlæggende uddannelse inden for hele vedkommende fag. Elever med fornøden uddannelse på værkstedsskole kan få adgang til at aflægge svendeprøve. Undervisningen foregår i almindelighed hele dagen med 35–40 timer om ugen i praktisk arbejde og ca. 8 timer om ugen i teori. Undervisningen er som oftest 2-årig, men 3- eller 4-årig undervisning i visse håndværksfag forefindes. Der kan finde en vekseluddannelse sted, således at den pågældende elev skiftevis uddannes på værkstedsskole og i en virksomhed.

Der forekommer også værkstedsskoler indrettet i tilknytning til private industrivirksomheder, men uden egentlig forbindelse med selve

produktionsvirksomheden. Lærerne er som regel udpeget blandt de ved virksomheden ansatte. Undervisningen sorterer under en kommunal yrkesskolestyrelse, og det økonomiske grundlag beror på aftale mellem kommunen og virksomheden.

Inden for handelsundervisningen svarer de kommunale handelsskoler med heldagsundervisning til fornævnte værkstedsskoler inden for håndværk og industri. Der er normeret en 1-årig handelsskole, som dog mere og mere erstattes af heldagskursus, såkaldte 1-årige handelskursus på ca. 35 uger med 35 ugentlige undervisningstimer, der sædvanligvis er organiseret som sammenhængende årskursus med et læringskursus og et efterfølgende yrkeskursus. Optagelsesalderen er omkring 15 år. I undtagelsestilfælde forekommer 2-årige og 3-årige heldagskursus.

Overstyrelsen fastsætter elevafgifter, der i almindelighed er lave, og iøvrigt kan der ydes stipendier. I værkstedsskolerne er undervisningen i reglen gratis.

Såvel inden for håndværk og industri som inden for handel meddeles videregående undervisning, ligesom håndværksmestre kan få videregående uddannelse på statens håndværksinstitut. Endvidere er oprettet særlige kursus for lærere. Der lægges vægt på at have kvalificerede lærerkræfter, og man anvender i vidt omfang specialister.

Antallet af læringe i Sverige er forholdsvis lille. Inden for industrien kan imidlertid i denne forbindelse henvises til den uddannelse, der finder sted af fagarbejdere på relativ kort tid, og organisationerne udfolder store bestræbelser på i produktionens interesse at dygtiggøre både arbejdere og arbejdsledere.

Også for så vidt angår den egentlige læringsuddannelse udfoldes bestræbelser på en udbygning, men grundlaget er fremdeles ikke en særlig læringslov med lovfæstede bestemmelser om vilkårene for parterne i kontraktforholdet, herunder med hensyn til skolepligt. Man baserer som hidtil de fornødne bestemmelser på de mellem organisationerne indgåede overenskomster.

Frankrig.

Bestemmelser om læringsuddannelse i Frankrig findes i

1) lov af 25. juli 1919 vedrørende faglig uddannelse (»loi Astier«) med senere ændringer,

2) arbejdsloven, ligeledes med senere ændringer,

3) lov af 10. marts 1937 vedrørende læringsuddannelse i håndværksvirksomheder samt

4) lov af 1925 vedrørende en læringskat (»taxe d'apprentissage«).

Endvidere indeholder

- 5) kollektive overenskomster nærmere bestemmelser vedrørende organisering af lærlingeuddannelse i overensstemmelse med gældende lovgivning.

For håndværksfagenes vedkommende fastsætter ministeren for faglig uddannelse og arbejdsministeren i forening, efter at have hørt de interesserede faglige organisationer, inden for hvilke fag lærlingeuddannelse kan finde sted, medens der ikke iøvrigt er fastsat en sådan afgrænsning. Dette hænger til dels sammen med, at fransk lovgivning ved et læreforhold forstår enhver oplæring, som kvalificerer en person til at blive faglært arbejder eller medhjælper.

Ingen kan indtræde i læreforhold, forinden den pågældende er lovligt udskrevet af skolen, hvilket som regel vil sige, at den pågældende skal være fyldt 14 år. Der er ingen aldersgrænse opad, og voksne personer kan derfor også beskæftiges på grundlag af en lærekontrakt. Af forudgående uddannelse kræves i almindelighed kun, at de pågældende har gennemgået den almindelige skoleuddannelse.

For lærlinge inden for industri, handel, håndværk og de liberale erhverv skal der oprettes en *lærekontrakt*, om hvis indhold der er fastsat nærmere regler, og som – for at være gyldig – skal være skriftlig. Den skal indsendes til registrering hos lærlingemyndighederne, hvorfor der betales et gebyr af 4 kr. For håndværkets vedkommende indføres den i et særligt register, der føres af håndværksskammene. Kontrakten bortfalder i visse tilfælde og kan i andre tilfælde opsiges.

I henhold til loven af 10. marts 1937 er kun personer, der er fyldt 24 år, og som har bestået mesterprøven, *berettiget til at uddanne lærlinge*.

Lønnen fastsættes i almindelighed gennem kollektiv overenskomst eller – hvor sådan ikke foreligger – ensidigt af læremesteren. Lønnen er i den første tid som regel meget lav, og det er ikke ualmindeligt, at lærlingen i de første 6 måneder eller det første år slet ingen løn får. I de sidste 6 måneder af læretiden udgør lønnen som regel halvdelen af en faglært arbejders.

Ferien udgør for lærlinge under 18 år 2 dage for hver måneds beskæftigelse og for 18–21-årige 1½ dag for hver måneds beskæftigelse, dog altid mindst 12 arbejdsdage uanset beskæftigelsens længde.

Læretiden udgør sædvanligvis 3 år, i enkelte fag mere og i andre mindre, og fastsættes iøvrigt ofte ved kollektiv overenskomst.

I tilfælde af sygdom eller anden fravær i mere end 15 dage forlænges læretiden med et tilsvarende tidsrum.

De første 2 måneder af læretiden betragtes som *prøvetid*, inden for hvilken hver af parterne frit kan opsiges kontrakten.

Der er fastsat generelle regler for *antallet af lærlinge* i den enkelte bedrift. Herudover kan der i fornødent omfang fastsættes individuelle begrænsninger, ligesom retten til at uddanne lærlinge kan fratages en virksomhed for en bestemt tid.

På den anden side kan det inden for fag, hvor der er mangel på faglært arbejdskraft, pålægges vedkommende at uddanne et i forhold til det samlede antal voksne arbejdere fastsat antal lærlinge. Dette skete f. eks. under krigen for metalindustriens vedkommende. I dag er der ikke for noget fags vedkommende sådan »lærlingetvang».

Tilsynet med lærlingeuddannelse i de offentlige og private værkstedsskoler udøves af særlige lærlingeinspektører, der også er berettiget til at føre tilsyn med oplæringen af lærlinge i industrielle bedrifter. Håndværket har sine egne tilsynsmyndigheder, der udfører hvervet vederlagsfrit, og som afgiver rapport om tilsynet til de kompetente myndigheder. Til brug for tilsynet har hver lærling sin »arbejdsbog».

Inden for jern- og metalindustrien afholdes der hvert kvartal og ved udløbet af hvert læreår prøver i praksis og teori.

I tilslutning til den almindelige skoleuddannelse gives der eleverne på enkelte skoler en *faglig forskoling*. Inden for enkelte fag findes dog egentlige *lærlingeforskoler* (varende 1–2 år). Uddannelsen her medregnes senere i læretiden.

Den egentlige uddannelse kan foregå på 3 forskellige måder, nemlig

- 1) oplæring i *værkstedsskoler* oprettet af staten eller større virksomheder (eller flere virksomheder i fællesskab),
- 2) oplæring efter *mesterlæresystemet* med supplerende teoretisk skoleuddannelse (inden for de middelstore og mindre virksomheder, særlig inden for håndværket) og
- 3) en kombination af 1) og 2).

De unge kommer i reglen ind på *værkstedsskolen* i 14 års alderen efter at være udskrevet

af skolen. Oplæringen varer 3 år og omfatter både den praktiske og den teoretiske uddannelse. Selve undervisningen er gratis, og eleverne har mulighed for at få stipendier.

Efter grunduddannelsen sættes eleverne til praktisk arbejde såsom fremstilling af maskiner og redskaber, enten til skolens eget brug eller til brug for andre virksomheder. Industrielle produkter udføres i det omfang, dette har undervisningsmæssig betydning. Iøvrigt lægges stor vægt på at gøre eleverne bekendt og fortrolig med forholdene på et almindeligt værksted. Værkstedsskoler findes såvel inden for håndværk og industri som inden for handel, og antallet af lærlinge uddannet i disse er i 5-året fra 1944 til 1949 mere end fordoblet.

Den *supplerende teoretiske uddannelse* for de lærlinge, der er i *mesterlære*, er tvungen indtil det 18. år på de steder, hvor der findes tekniske skoler. Til gengæld er undervisningen gratis for lærlingene, idet det er kommunerne, der bekoster oprettelsen og driften. Undervisningen, der gives som *dagundervisning*, skal strække sig over fra 4 til 8 timer ugentlig (eller fra 100 til 200 timer årligt). Der undervises i fransk, regning, historie, geografi, fysik, teknologi, tegning og samfundslære.

På landet og på steder, hvor der ikke findes tekniske skoler, er der – særlig inden for byggeindustrien, bogtryk- og håndværksfagene – gennemført *korrespondancekurser*. I tilslutning til disse korrespondancekurser har man f. eks. indenfor byggeindustrien ansat personer (i almindelighed en af de lokale skolelærere) til at vejlede lærlingene. Også disse kurser er gratis.

Under *den tredje form for oplæring*, der særlig anvendes inden for tekstilindustrien i Nordfrankrig, bruges halvdelen af læretiden i skolen og den anden halvdel på arbejdsstedet. Et udvalg bestående af repræsentanter for arbejdsgiverne og arbejderne samt for staten fastsætter de nærmere regler for oplæringen og overvåger denne.

Ved læretidens udløb skal alle lærlinge indstille sig til en tvungen (praktisk, skriftlig og mundtlig) *prøve*, der forestås af en særlig prøvekommission, bestående af et lige antal repræsentanter for fagets arbejdsgivere og ar-

bejdere. Der er fastsat særlige regler for disse prøver. De, der har bestået prøven, får udstedt et *duelighedsbevis* («certificat d'aptitude professionnelle») underskrevet af amtmanden og formanden for prøvekommissionen. Inden for håndværket afholdes prøverne af håndværksskammene, der også udsteder duelighedsbeviset. Dette bevis er ikke udtryk for, at de pågældende hermed er at betragte som »faglært«. Dette bliver de i almindelighed først, når de har bestået en egentlig *svendep prøve* efter at have besøgt højere tekniske skoler.

Et særligt ministerium for faglig undervisning og arbejdsministeriet er de *øverste ansvarlige organer for lærlingeuddannelsen*. *Fællesudvalg* for forskellige faggrupper, bestående af repræsentanter for arbejdsgiverne og arbejderne og med virkekræds for hele landet samt lokale fællesudvalg har fået pålagt forskellige funktioner (fastsættelse af uddannelsesregler, regler for den afsluttende prøve, oprettelse af tekniske skoler for lærlinge – og andre personer under 18 år – m. m.) i forbindelse med lærlingeuddannelsen (inden for håndværket varetages disse opgaver af håndværksskammene).

Loven af 1919 pålagde arbejdsgiverne at give deres lærlinge fri i arbejdstiden for at besøge teknisk skole. Omkostningerne herved blev imidlertid anset for at være så store, at de ikke kunne afholdes af de sædvanlige bevillinger, hvorfor der ved en lov af 1925 blev pålagt erhvervsvirksomheder at betale en særlig *lærlingskat* («taxe d'apprentissage»). Undtaget er dog personer, der selv sørger for lærlingenes skoleuddannelse. Inden for jernindustrien er der en særlig *fond for faglig oplæring*, hvis midler tilvejebringes ved en afgift på de enkelte virksomheders produktion. Oplæringen af lærlinge anses for en betydelig økonomisk byrde udgørende ca. 3 pct. af de til samtlige arbejdere udbetalte lønninger. Ved de gennem fonden modtagne beløb reduceres udgifterne til ca. halvdelen.

Udgifterne ved lærlingeuddannelsen afholdes for langt den største dels vedkommende af det offentlige. Lærlingene har i ret vidt omfang adgang til stipendier, ligesom der af staten ydes særlige *familietilskud* for lærlinge under 17 år.

Tyskland (Vesttyskland).

Reglerne for lærlingeuddannelsen findes spredt i forskellige love. I »Handelsgesetzbuch« findes reglerne om handelslærlinge, i

»Gewerbeordnung« om lærlinge i næringsvirksomhederne i almindelighed (herunder håndværk), medens »Bürgerliches Gesetzbuch« fast-

sætter bestemmelser for lærlinge, der ikke er omfattet af bestemmelserne i de fornævnte love, særlig kontorlærlinge og lærlinge inden for land- og skovbrug.

Nogen egentlig pligt til at oprette *lærekontrakt* består der ikke. Ingen kan indtræde i læreforhold før det fyldte 14. år, med hvilken alder skolepligten ophører.

Selve *lærekontrakten* er principielt ikke bundet til nogen bestemt form. For lærekontrakter inden for handels- og andre næringsvirksomheder er der dog foreskrevet egentlig skriftlig form som betingelse for at kunne gøre visse retsvirkninger gældende. Kontrakterne bliver indført i registre, der for håndværkets vedkommende føres af de såkaldte »Handwerkskammern«, der er private organisationer, men om hvilke der i G.W.O. er fastsat nærmere regler.

For lærlinge inden for andre næringsvirksomheder føres registre af »Handelskammern« og »Industriekammern«. Disse »kamre« har bl. a. pligt til at øve kontrol med de forskellige bestemmelsers overholdelse og nedsætter svendeprøvekommissioner.

Kontrakten skal oprettes inden 4 uger efter læreforholdets indgåelse og skal være af et nærmere angivet indhold.

Kontrakten skal af læremesteren på forlangende indsendes til den stedlige politimyndighed.

Ret til at antage og oplære lærlinge har kun personer, der er i besiddelse af de borgerlige rettigheder.

Specielt for håndværkets vedkommende kræves yderligere, at de pågældende er fyldt 24 år og har bestået mesterprøven eller enten har gennemgået den foreskrevne læretid og aflagt svendeprøve eller i 5 år har udført selvstændig håndværksvirksomhed inden for faget eller i samme tidsrum har arbejdet som værkfører eller lignende.

Retten til at antage og oplære lærlinge kan i visse tilfælde – enten helt eller for en begrænset tid – fratages en læremester.

Lønnen fastsættes enten ved aftale mellem læremesteren og lærlingen (eller dennes fader) eller ved kollektiv overenskomst.

Læretidens længde andrager i almindelighed 3–3½ år. Afgivelser fra den almindelige læretid kan eventuelt aftales med samtykke fra håndværkskammeret, der iøvrigt i enkelttilfælde kan give lærlingene tilladelse til at nøjes med en kortere læretid.

Hvis ikke andet er aftalt, betragtes den første måned som *prøvetid*, og i denne kan opsigelse finde sted ensidigt og uden særligt varsel. Det kan dog ikke aftales, at prøvetiden skal vare længere end 3 måneder.

Iøvrigt kan *opsigelse uden varsel* kun finde sted, såfremt der foreligger en »vigtig grund«. Hvad der skal forstås herved uddybes nærmere i H.G.B.

Antallet af lærlinge i den enkelte bedrift må ikke stå i misforhold til bedriftens omfang og art på en sådan måde, at oplæringen ikke bliver forsvarlig. Ministeriet eller eventuelt de lokale myndigheder kan for enkelte erhvervsgræne fastsætte generelle regler om lærlingeanallet i de enkelte bedrifter.

Ved læreforholdets afbrydelse efter prøvetidens udløb, men inden udløbet af den aftalte læretid, kan der blive tale om *erstatning* såvel fra lærlingens som fra læremesterens side.

Ved læretidens udløb skal læremesteren udstede et *lærebrev* med angivelse af, i hvilket fag oplæringen har fundet sted, læretidens længde, hans kunnen og færdigheder såvel som hans opførsel.

Inden for håndværket har lærlingen pligt til efter udløbet af læretiden at aflægge *svendeprøve*, hvilket sker over for en svendeprøvekommission bestående af en formand, udnævnt af håndværkskammeret, og mindst to andre medlemmer, af hvilke halvdelen skal udpeges blandt mestrene og den anden halvdel blandt sven-
dene. Resultatet af svendeprøven påføres lærebrevet.

De øvrige lærlinge er kun forpligtet til at aflægge svendeprøve, såfremt dette udtrykkeligt er fastsat i lærekontrakten, hvilket er tilfældet med standardlærekontrakten.

Den *praktiske uddannelse* foregår principielt i virksomheden inden for almindelig arbejdstid. Langt de fleste lærlinge bliver oplært efter »mesterlære«-systemet.

Den industrielle udvikling har imidlertid bevirket, at mesterlæren alene ikke strækker til. Som følge heraf har en række industrielle virksomheder oprettet *lærlingeværksteder*. Her begynder oplæringen med en grunduddannelse. Den videre uddannelse sker på grundlag af praktiske arbejder, som bliver skilt ud af virksomhedens produktion og henlagt til værkstederne. Nogle steder får lærlingene dog ikke alene lov til at fremstille enkelte dele, men får tildelt hele arbejder til udførelse. Efter 2 års forløb kommer lærlingene ned i en afdeling af

virksomheden, hvor de arbejder sammen med de andre arbejdere – men stadig under tilsyn af den, der har fået overdraget deres oplæring. En gang om måneden samles lærlingene igen i lærlingeværkstedet til videre uddannelse der.

Ved siden af de enkelte virksomheders egne lærlingeværksteder findes også *fælles lærlingeværksteder* for små og mellemstore virksomheder. Virksomhederne opretholder i fællesskab disse værksteder både økonomisk og arbejdsmæssigt derved, at de overdrager til værkstedet at udføre visse arbejder.

Den *teoretiske uddannelse* foregår ved, at lærlingen i hele læretiden besøger en fagskole, en såkaldt »berufsbegleitende Berufsschule«; undervisningen finder sted som *dagsskoleundervisning* i arbejdstiden, i almindelighed 2 dage om ugen. Det påhviler kommunerne at oprette disse skoler, medens arbejdsgiverne betaler skolepengene, således at lærlingene ikke skal yde bidrag hertil.

Storbritannien.

I britisk lovgivning findes ingen særlige bestemmelser om lærlinguddannelsen. Med hjemmel i »Wages Councils Act, 1945« er der dog udstedt bekendtgørelser om minimumslønnen og om uddannelsesvilkår for lærlinge i enkelte industrier.

Generelt kan det siges, at organisationen og administrationen af lærlinguddannelsen varetages af de faglige arbejdsgiver- og arbejderorganisationer, der gennem frivilligt oprettede fællesudvalg fastsætter de nærmere regler for uddannelsen.

En tidligere lærlingelov af 1563 blev ophævet 1814. Siden den tid gik såvel den faglige uddannelses kvalitet som antallet af læreforhold stærkt tilbage. I 1945 afgav imidlertid en kommission (»The Joint Consultative Committee«) bestående af repræsentanter for den britiske arbejdsgiverorganisation (»British Employer's Confederation«) og de britiske fagforbund (»Trades Union Congress«) en betænkning til regeringen, i hvilken det kraftigt henstilledes til de enkelte industrier at fastsætte regler for uddannelse af de unge og at samarbejde med undervisningsmyndighederne med henblik på at få oprettet ensartede regler for hele landet for lærlingenes uddannelse.

Inden for ca. 70 fag er der oprettet fællesudvalg (National Joint Apprenticeship and

Desuden findes *fagskoler* inden for alle fag, på hvilke de uddannede lærlinge søger *videreuddannelse* eller forbereder sig til mesterprøven.

For de enkelte fag er der iøvrigt fastsat såkaldte »Berufsbilder« med angivelse af læretid, arbejdsområdet samt hvad lærlingen skal opføres i.

Antallet af *anerkendte lærefag* udgør for tiden ca. 300.

Under krigen blev der anerkendt en mængde »Anlernberufe«, hvor de unge i løbet af 1–2 år fik en uddannelse inden for snævrere arbejdsområder. Ikke mindst inden for tekstilindustrien spillede denne del af oplæringen en væsentlig rolle. Langt den største del af disse »Anlernberufe« udgøres af kvinder. Bortset fra, at denne oplæringsmetode inden for visse områder har sin fulde berettigelse, har der dog været almindelig enighed om i størst muligt omfang at forlade dette system til fordel for en egentlig oplæring, hvorfor en mængde af »Anlernberufe« allerede er udgået og flere følger efter.

Training Councils) for hele landet, der har fastsat regler for den faglige og teoretiske uddannelse inden for vedkommende fag. Lokale fællesudvalg er på tilsvarende måde blevet oprettet.

For at kunne indtræde i et læreforhold skal de unge i almindelighed være fyldt 15 år, med hvilken alder skolepligten ophører. Inden for nogle fag er minimumsalderen 16.

Senest ved udløbet af prøvetiden skal der i almindelighed – med virkning fra læreforholdets påbegyndelse – oprettes en skriftlig *lærekontrakt* underskrevet af parterne (incl. værgen) og i nogle industrier tillige af en repræsentant for fællesudvalgene. I kontrakten skal bl. a. være fastsat parternes gensidige forpligtelser, læretidens varighed, løn, ferie samt bestemmelser om den faglige undervisning og om afgørelse af uoverensstemmelser mellem lærling og læremester. Kontrakten bliver registreret hos fællesudvalgene.

Lønnen: fastsættes i almindelighed ved kollektive overenskomster og er som regel af samme størrelse som for andre unge arbejdere.

Læretiden udgør som regel 5 år og afsluttes i en alder af 21 år. For nogle industriers vedkommende er der fastsat en minimums- og maksimumslæretid, der kan variere fra 3–4 år og op til 5 år.

De første 3–6 måneder betragtes i almindelighed som *prøvetid*, der medregnes i læretiden, og i hvilken begge parter frit kan opsige læreforholdet.

For de fleste fags vedkommende er der fastsat en *generel begrænsning i antallet af lærlinge i den enkelte bedrift*, således at antallet af lærlinge (og andre ufaglærte) sættes i forhold til antallet af faglærte i vedkommende bedrift.

Særlig i Skotland er der siden 1943 inden for enkelte fag blevet oprettet *lærlingeforskoler*, hvor der i et år gives heldagsundervisning i de vigtigste fag inden for den industri, som lærlingene ønsker at komme ind i. På disse skoler gives der samtidig undervisning i de almindelige skolefag.

Den praktiske uddannelse hviler på *mesterlæresystemet*. Der lægges vægt på, at lærlingene kommer rundt til virksomhedens forskellige afdelinger. Her får lærlingene den fornødne instruktion af den håndværker, under hvem de arbejder.

Nogle større virksomheder har oprettet *lærlingeværksteder* eller specielle lærlingeafdelinger, hvor der i et år gives de unge en grunduddannelse, før de påbegynder den egentlige lærlingeuddannelse.

Undervisningen i de almindelige faglige skoler foregår i reglen som *aftenundervisning* bl. a. på grund af mangelen på klasselokaler. Der er imidlertid en stadig voksende tendens til at lade lærlingene følge undervisningen i selve arbejdstiden, og det sker da som regel i en 3-årig periode mellem det 15. og 18. år; praksis er dog ikke helt ens, idet nogle kun lader undervisningen i arbejdstiden strække sig over et eller to år. Undervisningen er som regel gratis for lærlingene. Lærerkrafterne kommer i almindelighed fra industrierne.

Svendeprøve aflægges som hovedregel ikke, men lærlinge, der har gennemgået den aftalte læretid, får udstedt et *lærebrev*. Når uddannelsen er sket efter den af fællesudvalgene fastsatte plan, bliver lærebrevet udstedt af fællesudvalget og ellers af arbejdsgiveren.

Schweiz.

Lærlingeuddannelsen i Schweiz hviler på en *forbundslov af 26. juni 1930* samt på kantonale love og bestemmelser. Loven gælder for håndværk, industri, transport, handel (incl. kontor) og dermed beslægtede fag. Den gælder både for private og offentlige virksomheder, men ikke for husligt arbejde, land-, mejeri- eller skovbrug. Kantonale love har dog også delvis inddraget disse erhverv under lærlingebestemmelserne. Loven gælder heller ikke for kunst, videnskab, opdragelse eller sygepleje, for hvilke områder der delvis findes kantonale bestemmelser.

Alle mindreårige, der er fyldt 15 år, lovligt udskrevet af skolen og beskæftiget i en offentlig eller privat virksomhed med det formål at lære et fag, falder ind under loven. Efter kantonale love bevirker selve beskæftigelsen ved fagligt arbejde, at arbejdsforholdet falder ind under lærlingeloven. Loven gælder selv efter opnået myndighedsalder (20 år). Er læretiden mindre end et år, foreligger der ikke noget læreforhold.

Der skal oprettes *lærekontrakt*, om hvis indhold der er fastsat nærmere regler.

De kantonale myndigheder afgør, om en *virksomhed er berettiget til at uddanne lærlinge*,

og fører registre over firmaer, der har fået fratrækt retten til at uddanne lærlinge. I visse fag skal læremesteren have bestået mesterprøven.

Lønnen, der fastsættes ved kollektiv overenskomst, eller hvis sådan ikke foreligger, ved overenskomst mellem kontraktparterne, varierer fra fag til fag. For ydelse af kost og logi foretages visse fradrag.

Der skal ydes mindst 6 dages *ferie med løn*, men efter kantonale love dog som regel mere (12–18 dage).

Læretiden er fastsat i uddannelsesreglerne og udgør som regel 3–4 år. De kantonale myndigheder kan meddele dispensation.

De første 4 uger af læretiden er *prøvetid*, i hvilken kontrakten af begge parter frit kan opsiges med 3 dages varsel. *Prøvetiden* kan ved aftale forlænges til 2 måneder.

Kontrakten kan i nærmere bestemte tilfælde *opsiges*.

Læremesteren skal påse, at lærlingen får den rette uddannelse og følger den tekniske undervisning. *Arbejde på akkord* er som regel ikke tilladt. Læremesteren er pligtig at indtegne lærlingen til svendeprøve og skal give ham den fornødne fritid til at udføre denne. Har svendeprøven vist, at oplæringen ikke har været for-

svarlig, kan læremesteren tilpligtes at betale *erstatning*.

Arbejdstiden må ikke overstige den for voksne i samme bedrift eller den på stedet sædvanligt gældende arbejdstid. Arbejdstiden er dog som regel reguleret ved kollektiv aftale eller kantonale love.

Antallet af lærlinge i den enkelte bedrift er nærmere reguleret i uddannelsesreglerne for de enkelte fag, således at antallet er sat i forhold til antallet af voksne arbejdere i bedriften. I visse fag er der endog et absolut maksimum for antallet af lærlinge i den enkelte bedrift (i malerfaget således f. eks. 4). Yderligere begrænsning for de enkelte bedrifters vedkommende kan fastsættes af de kantonale myndigheder.

Tilsynet med uddannelsen forestås af de kantonale myndigheder. Dette sker i almindelighed ved, at såkaldte »commissaires«, der er folk fra det praktiske liv, indtil fire gange årligt ved besøg på stedet overbeviser sig om, at oplæringen er forsvarlig, og at den skrider planmæssigt fremad. Hver »commissaire« har som regel at føre tilsyn med 5 lærlinge. I en særlig »lærebog« anfører »le commissaire« og skolen hver 4. måned deres bemærkninger. Bogen underskrives af lærlingens værge.

Uddannelsesregler er fastsat for 187 fag svarende til, at der for ca. 95 pct. af alle læreforhold gælder bestemte uddannelsesregler. I uddannelsesreglerne er fastsat et uddannelsesprogram, læretidens varighed, antallet af lærlinge i den enkelte bedrift og svendeprovregulativ.

Unge arbejdere, der ikke inden deres 20. år har gennemgået lærlinguddannelse, kan senere aflægge svendeprov, når de har fulgt den faglige undervisning og har været beskæftiget ved faget i dobbelt så lang tid som den almindelige læretid for vedkommende fag eller på anden måde erhvervet sig den fornødne fagkundskab.

For visse fag er der oprettet særlige kurser for at give lærlingene en *forudgående lærlinguddannelse*, inden de træder ind i et egentligt læreforhold.

Lærlinguddannelsen i Schweiz hviler for ca. 95 pct.s vedkommende på *mesterlæren*. I den franske del foregår uddannelsen dog for ca. 15 pct.s vedkommende i værkstedsskoler.

Undervisningen i de almindelige faglige skoler foregår som *dagundervisning* og skal være afsluttet inden kl. 20. Den foregår i videst muligt omfang i rene *fagklasser*. Er undervis-

ning i rene fagklasser ikke mulig, kan der oprettes interkantonal skoler (altså for større områder). Eventuelt kan elever inden for beslægtede fag undervises samlet i *faggruppe*-klasser. I de almene fag kan elever fra forskellige fag dog altid undervises samlet.

Undervisningen gives af trænede *lærere*, der som regel er heldagsbeskæftigede, og som er pligtige at følge træningskurser, hvor der gives en faglig videreuddannelse, og hvor deltagerne får lejlighed til at udveksle synspunkter.

For næsten alle fags vedkommende skal der aflægges *svendeprov*. Svendeproverne er gratis for lærlingene og bliver afholdt 2 gange årligt. Det er de kantonale myndigheder, der afholder disse prøver. Inden for handelsfaget forstås de dog af købmandsorganisationen.

Efter bestået svendeprov udstedes der af de kantonale myndigheder et *forbundssvendebrev*, der giver indehaveren ret til at betegne sig som »faglært«, hvilken betegnelse er lovmæssigt beskyttet.

For skuemestrene afholdes *instruktionskurser*, for at der kan opnås størst mulig ensartethed ved prøvernes aflæggelse og bedømmelse.

På skolerne gives der de unge lejlighed til at gennemgå særlige kurser med henblik på *videreuddannelse*. Hertil og til videreuddannelse i udlandet ydes der stipendier.

Den, der har været svend i 3 år, kan lade sig indstille til *mesterproven*. Mesterbetegnelsen er ligeledes lovmæssigt beskyttet.

Værkstedsskolernes forhold er forskellige fra kanton til kanton. Eleverne betaler i almindelighed et vist mindre beløb for undervisningen, de får ikke egentlig løn, men har adgang til stipendier m. m. Undervisningstiden er på ca. 44-46 timer ugentlig. De fremstillede varer bliver til dels solgt på almindelig måde. Værkstedsskolerne anses for meget dyre for det offentlige, men uddannelsen er bedre og de unges senere muligheder større.

Kantonerne er ansvarlige for lovens *administration* og træffer i almindelighed i første instans afgørelse af tvivlsspørgsmål. Hver kanton er inddelt i »*lærlingekredse*«, for hvilke der udnævnes lærlingevalg på fra 5-15 medlemmer, der bistår de kantonale myndigheder i administrationen.

Forbundsmyndighederne har den højeste myndighed og er appelinstans.

Kantonerne og forbundsrådet afholder i fællesskab langt den væsentligste del af de med den samlede lærlinguddannelse forbundne ud-

gifter. Forbundsrådet yder desuden stipendier og lignende.

I 1952 var der ialt 79.389 løbende lærefor-

hold; der blev indgået 27.937 nye læreforhold og 26.060 aflagde svendeproe (Schweiz's indbyggerantal er ca. 4,7 mill.).

Bilag 13.

Referat af studiebesøg i Stockholm den 25. og 26. oktober 1954.

Den 25. og 26. oktober 1954 foretog en delegation fra lærlingekommissionen efter anmodning af økonomi- og arbejdsministeren en rejse til Stockholm for at studere de svenske yrkesskoler. Deltagere i rejsen var:

Formanden,
kontorchef H. Borreschmidt,
fhv. landstingsmand Axel Christensen,
direktør F. V. Haugsted,
folketingsmand Per Hækkerup,
fhv. folketingsmand C. Kjeldgaard Iversen,
fhv. landstingsmand Melchior Kjeldsen,
fhv. folketingsmand Oscar Kryger,
næstformand Einar Nielsen,
oldermænd, smedemester Hjalmar Nielsen,
værkfører Julius Nielsen samt
folketingsmand Adolph Sørensen.

Den 25. oktober kl. 12 blev delegationen i Ecklesiastikdepartementet modtaget af statsråd Persson, der ledsagedes af ekspeditionschef Dillner, samt af överdirektören i överstyrelsen för yrkesutbildning Ryno Lundquist m. fl. Efter en kort velkomst fra statsråden gav bureaudirektör Gårstedt en kortfattet orientering vedrørende lærlinguddannelsen i Sverige. I denne fremhævedes navnlig, at man i Sverige ikke har nogen lærlingelov, og at lærlinguddannelsen i skolerne er helt frivillig. Til yrkesskolerne, der findes i så at sige alle byer og i ca. 200 landkommuner, og som hovedsagelig er kommunale, ydes der statstilskud. I skolerne går ikke blot lærlinge, og over halvdelen af eleverne er for tiden over 24 år gamle. I værkstedsskolerne er der ca. 4.000 elever årlig, og skolerne står åbne både for faglærte og ikke-faglærte. Der er endvidere værkstedsskoler for arbejdsløse, »internat-skoler«, hvor eleverne bor, og hvor der gives kurser i både praktiske og teoretiske emner; varigheden varierer fra 2 til 4 år. Understøttelse kan gives til håndværksmestre, som uddanner lærlinge såvel som til lærlinge, som uddannes på arbejdspladserne. Den svenske enhedsskole har 9 klasser, men eleverne i 9. klasse kan i stedet for at gå i skole indskrives til værkstedsskoler,

hvor de udover den faglige uddannelse får den almindelig uddannelse, som de ville have fået i 9. klasse.

Kl. 13 kørtes i bus til Stockholms Lens Landstings Centrale Værkstedsskole i Häggvik. Skolen er en »internatsskole« og begyndte sin virksomhed i 1945, internatet toges i brug 1946/47. Skolen er bekostet af landstinget (svarer til amtsrådet) og kostede ca. 1.538.000 kr.; staten ydede i tilskud 698.000 kr. Maskiner og værktøj kostede ca. 320.000 kr., hvoraf staten ydede 271.000 kr. I 1952/53 balancerede skolens regnskab med 899.376 kr. Til driften af skolen ydede staten i arbejdsåret 1953/54 381.000 kr. og landstinget 164.000 kr. I statens tilskud var indbefattet lærerlønninger, hvorved bemærkes, at lærerne (rektor + 13) lønnes efter statens lønninger. Lærerne har alle mindst 10 års praktisk uddannelse + en pædagogisk uddannelse. Driftsomkostningerne for internatet var i 1953/54 226.000 kr., hvoraf landstinget betalte 89.000 kr., medens resten betaltes af eleverne. Undervisningen er gratis, men opholdet betales med 100 kr. månedlig, hvortil kommer 15 kr. årlig til skolemateriel; herved må bemærkes, at eleverne kan få indtil 105 kr. månedlig i statstilskud.

Elevantallet er højst 178. Der er både mandlige og kvindelige elever – også i »internatet«. Der er undervisning for:

bilmekanikere	3-årig
bådebyggere	3-årig
elektrikere	2-årig
kjolesyersker	2-årig
kokke	1-årig
metalarbejdere	2-årig
malere	4-årig
møbelsnedkere	4-årig
reparationssmede og svejsere	2-årig
vaskeriarbejde	1-årig
varme- og sanitetsmontering	2-årig

Undervisningen (uddannelsen) foregår på skolen, men skolen påtager sig arbejde på bestilling, f. eks. snedkerarbejde, elektrikerarbejde o. s. v., således at eleverne kommer til også at arbejde »i marken«. Skolen tager så-

dant arbejde betalt med en pris lidt lavere end den almindelige, og indtægten ved dette arbejde var i 1953/54 ca. 70.000 kr.

Kl. 19 var delegationen gæster ved en af Svenska Arbetsgivareföreningen og Landsorganisationen arrangeret middag.

Den 26. oktober startedes kl. 9 i bus til Södertälje, hvor delegationen besøgte Scania Vabis' yrkesskole. Scania Vabis er en automobilfabrik, skolen en »indbygget værkstedsskole«, d. v. s. det er virksomhedens skole, som helt betales af virksomheden selv. På skolen antages 14–18-årige elever. Man averterer efter elever, skal bruge ca. 25 årlig, og der melder sig i reglen 3 gange så mange. Man sorterer ansøgerne omhyggeligt på grundlag af udtalelser fra skolen, kontakt med lærere o. s. v.; meningen er, at man vil uddanne de pågældende for at få en stab, hvorfra man senere kan tage virksomhedens mestre. Skolen varer 3 år, 2 år på skolen og 1 år på værksted. Grunduddannelsen varer 4 måneder, og efter denne kommer eleverne til at udføre produktivt arbejde. Undervisningen er iøvrigt såvel teoretisk (763 timer + gymnastik og idræt 184 timer) som praktisk (2 år). Eleverne er på lærekontrakt med 6 måneders prøvetid. For udenbys elever har virksomheden oprettet et elevhjem, hvor de pågældende kan bo mod betaling (i 1954 175 kr. månedlig).

Kl. 13 var delegationen Ecklesiastikdepartementets gæster ved en lunch i Utenriksdepartementets lokaler.

Rejsen afsluttedes derefter med et besøg på Stockholms stads skole för yrkesundervisning, skolen for industri og håndværk, Polhemsgatan 35. Der er andre skoler: 1) for kjole-syersker, hattemodister, dameskrædere og konfektionssyersker samt »sømnadskurser«, 2) for husligt arbejde og 3) for handel. Skolen for industri og håndværk har efter direktørens udtalelse ca. 1.000 heldags elever og ca. 2.000 del-dags elever. I alt var der ca. 14.000 elever på Stockholms yrkesskoler i 1954, heri medregnet et betydeligt antal ikke-lærlinge (ældre). Skolen for industri og håndværk virkede overvældende, og der undervises i en lang række fag, dels i 2–4-årige kursus på dagskolen, dels på kursus af varierende længde på aftenkursus hovedsagelig for folk, der allerede har arbejde inden for industri og håndværk, og som ønsker at udvide deres kundskaber. Eleverne på dagskolen får hele deres uddannelse på skolen, dog at man også her i et vist omfang påtager sig arbejde mod betaling »i byen«. Udgiften pr. elev var ca. 3.000 kr. årlig (må tages med forbehold), bygningsomkostningerne ikke oplyst (der bygges stadig), investering i maskiner løber op i millioner.

Bilag 14.

SOCIALMINISTERIET

21. februar 1955.

Lærlingekommissionen.

I skrivelse af 5. december 1953 har kommissionen til brug ved overvejselen af spørgsmålet om udarbejdelse af forslag om ophævelse af bestemmelsen i lærlingelovens § 9, stk. 4, udbedt sig oplysning om, hvorvidt en læremester efter den gældende lovgivning vil kunne gøres ansvarlig over for det offentlige i de tilfælde, hvor lærlingen er faldet det offentlige til byrde.

I denne anledning skal man efter stedfunden forhandling med økonomi- og arbejdsministeriet meddele, at det formentlig på forsørgelsesvæsenets begæring vil kunne pålægges en læremester i tilfælde, hvor han ved aftale med lærlingen frigør sig for sine ved loven hjemlede forpligtelser i anledning af lærlingens sygdom,

inden lærekontrakten efter lovens regler kunne være hævet, og hvor der herefter må ydes hjælp af det offentlige til lærlingen, at erstatte forsørgelsesvæsenet de udgifter, dette måtte have ved forsorgen for lærlingen, dog ikke ud over de udgifter til løn, sygekassekontingent, invalidepræmie og eventuelt kostpenge, som i henhold til lærlingelovens § 9, stk. 1–3, påhviler mesteren. Derimod påhviler der ikke mesteren nogen offentligretlig forsørgelsespligt over for lærlingen, hvorfor en hjælp i henhold til forsørgsloven, der i det omhandlede tidsrum ydes lærlingen, ikke får retsvirkning efter denne lovs regler som hjælp ydet mesteren, jfr. herved Steincke »Håndbog i Forsørgelsesvæsen« 3. udg. s. 53–57, »Fremtidens Forsørgelsesvæsen« I, s. 57, og II, s. 8–9.

P. m. v.
e. b.

B. W. Bentzon
fg.

ARBEJDSDIREKTORATET

18. januar 1955.

Lærlingekommissionen.

Ved skrivelse af 8. januar 1955 har den ærede kommission udbedt sig en udtalelse fra direktoratet om, hvorvidt kontraktgodkendelsen i København (og Frederiksberg) i konsekvens af den ordning, der også fremover skal være gældende for provinsens vedkommende, ikke rettelig bør henlægges til arbejdsanvisningskontoret for København og Frederiksberg.

Således foranlediget skal direktoratet udtale, at man, for så vidt det ved en ny lærlingelov *ikke* er hensigten at foretage andre ændringer med hensyn til de kontraktgodkendende myndigheder end at lovfæste den siden 1944 bestående *faktiske* tilstand, under hensyn til den sum af praktiske erfaringer, som direktoratet har indvundet ved i en menneskealder at have godkendt ca. $\frac{1}{4}$ af samtlige kontrakter, ikke finder noget sagligt grundlag for en henlæggelse af godkendelsesmyndigheden til nogen anden institution, i hvilken forbindelse man skal bemærke, at godkendelsen i København aldrig har ligget hos politiet, uanset at den i provinsen lige fra lærlingeloven af 30. marts 1889 til 19. september 1944 har ligget hos politimestrene, således at det aldrig har været samme art myndighed, der har godkendt i hovedstaden og i provinsen.

Når lærlingegodkendelsen i provinsen imidlertid nu ikke længere som en midlertidig foranstaltning, men varigt skal forblive hos anvisningskontorerne, finder direktoratet anledning til at henlede opmærksomheden på betimeligheden af på dette område at undergive dem samme vejledende og tilsynsførende myndighed fra direktoratets side, som de i henhold til den herhenhørende lovgivning er undergivet på alle deres øvrige arbejdsområder. Direktoratets rejseinspektør har ikke kunnet undgå at bemærke, at kontorerne administrering af godkendelsesvirksomheden ikke følger ensartede retningslinier, og det samme er oplyst for direktoratet af nogle repræsentanter for forvaltningsnævnet, der netop som følge af den ved deres undersøgelse af kontorerne konstaterede uensartethed, hvorved praktisk taget ikke 2 kontorer handlede ens i

samme situation, op søgte direktoratet, fordi de mente, at direktoratet var beføjet til at give den efter deres formening absolut tiltrængte vejledning. Det er direktoratets opfattelse, at en nogenlunde ensartet forvaltning på et område som det heromhandlede ikke med rimelighed kan forventes af så mange ligestillede organer uden et vejledende og tilsynsførende mellemorgan, til hvilket alle tvivlsspørgsmål i første omgang rettes, som derefter forelægger spørgsmål, det ikke har kompetence til at besvare, for vedkommende ministerium eller andet dertil bestemt organ, i lærlingesager formentlig lærlingerådet og de faglige fællesudvalg, og som endelig drager omsorg for, at alle afgørelser bliver samtlige godkendende kontorer bekendt. Et sådant tilsyn og en sådan vejledning kan måske have været mindre påkrævet, så længe kontorerne godkendelsesvirksomhed var at anse som en midlertidig nødforanstaltning, men kan formentlig ikke undværes, når den skal være et varigt og fast led i kontorerne normale arbejde.

Det kan bemærkes, at også direktoratets almindelige sager, f. eks. vedrørende børnetillæg til arbejdsløse, ofte kunne give anledning til vejledning og tilrettevisning af kontorerne med hensyn til deres kontraktgodkendende virksomhed.

For så vidt der måtte blive tillagt direktoratet en sådan tilsynsførende og vejledende bemyndigelse, der kun ville svare til den, det allerede har for såvel anvisning som erhvervsvejledning, ville man ikke finde det sagligt urimeligt at henlægge dets lokale godkendende virksomhed til arbejdsanvisningskontoret for København og Frederiksberg, selv om man ikke kan se bort fra, at en vejledende melleminstans muligt ville blive mere effektiv, såfremt den selv deltog i det praktiske arbejde, for hvilket den skal være vejledende. En sådan stilling synes i henhold til arbejdsanvisningsloven af 29. april 1913 at have været tillagt arbejdsanvisningsdirektøren, der samtidigt var chef for den lokale arbejdsanvisning i København og førte tilsyn med anvisningen i hele landet.

Korsgaard.

Herbert Graessler
eksp.

SAMMENSLUTNINGEN
AF ARBEJDSGIVERE INDENFOR
JERN- OG METALINDUSTRIEN
I DANMARK
LÆRLINGESEKRETARIATET

13. februar 1953.

Herr sekretær K. Bøtefyhr,
lærlingekommissionen.

Under henvisning til Deres samtale med
oldermand, smedemester Hj. Nielsen skal jeg
herved tillade mig at fremsætte forslag til
ændret ordlyd af lærlingelovens § 1, stk. 3,
punkt 2.

Med socialministeriets skrivelse af 26. okto-
ber 1944 – journ. nr. 12/85/41 – fortolkes oven-
nævnte punkt i den nugældende lærlingelov,
hvad angår spørgsmålet om, hvornår special-
arbejderkontrakt skal oprettes. I overensstem-
melse med denne fortolkning mener man herfra,
at det nævnte punkt i loven bør formuleres
således:

»når ansættelsen på grund af den på ar-
bejdsstedet rådende arbejdsdeling alene
angår udførelsen af *en del af* det arbejde,
som normalt henhører under lærlingedu-
dannelsen i et fag, og som derfor ikke
forudsætter en fuldstændig faglig uddan-
nelse«.

I § 1, stk. 7, sidste punktum, står i den nu-
gældende lov:

»Tvivlsspørgsmål om, hvorvidt en person
er omfattet af bestemmelsen i stk. 3, nr. 1,
eller af bestemmelsen i stk. 3, nr. 2, af-
gøres af vedkommende faglige udvalg«.

Da der ikke i denne bestemmelse tillægges
de faglige udvalg ret til at skønne over, hvor-
vidt et beskæftigelsesforhold er et læreforhold
eller ikke, men kun ret til at skønne over, hvor-
vidt arbejdsforholdet skal henføres under be-
stemmelsen i § 1, stk. 3, nr. 1, eller bestem-
melsen i § 1, stk. 3, nr. 2, og da der ikke
andre steder i loven tillægges de faglige udvalg
myndighed til at afgøre, hvorvidt et beskæfti-
gelsesforhold er et læreforhold, har disse af-
gørelser hidtil skullet træffes af domstolene, der
efter vor formening i nogen grad savner de

Bilag 16.

faglige forudsætninger for at træffe ensartede
afgørelser i disse spørgsmål.

Man støtter sin formodning om, at de faglige
udvalg ikke har den nævnte kompetence, på en
af højesteret under 18. april 1940 afsagt dom
i en sag anlagt af Dansk Handels- og Kontor-
medhjælperforbund mod en lærlingevoldgifts-
ret i Århus.

Da det vil have stor betydning, at ethvert
fagligt skøn i et beskæftigelsesforhold, even-
tuelt henhørende under lærlingelovens bestem-
melser, tillægges de faglige udvalg, skal man
foreslå sidste punktum i § 1, stk. 7, formuleret
således:

»Tvivlsspørgsmål om, hvorvidt en person
er antaget som lærling eller er omfattet af
bestemmelsen i stk. 3, nr. 1, stk. 3, nr. 2,
eller stk. 3, nr. 3, afgøres af vedkommende
faglige udvalg«.

Oldermand, smedemester Hj. Nielsen har
herfra til orientering modtaget kopi af nær-
værende skrivelse.

Deres ærbødige

Svend Rasmussen.

Bilag 17.

SAMMENSLUTNINGEN
AF ARBEJDSGIVERE INDENFOR
JERN- OG METALINDUSTRIEN
I DANMARK

29. maj 1953.

Lærlingekommissionen.

Under henvisning til skrivelse af 13. februar
d. å. fra vort lærlingesekretariat til herr sekre-
tær K. Bøtefyhr vedrørende ønskelige ændrin-
ger i lærlingelovens § 1 skal sammenslutningen
tillade sig nedenfor nærmere at redegøre for,
hvilke yderligere ændringer man herfra vil finde
hensigtsmæssige at indføre i lærlingeloven:

ad § 2.

Denne paragraf indeholder bestemmelse om,
hvem der er uberettiget til at antage og oplære
lærlinge, og der bør heri indføres sådanne be-

stemmelser, at den i den senere tid så stærkt omdiskuterede »vandelsattest« ikke i fremtiden skal udfyldes af læremestrene.

ad § 4.

Stk. 1.

Det bør her præciseres, *hvilke* arbejder- og arbejdsgiverorganisationer der med bindende virkning for et fag kan træffe aftale om lærlingelønnens størrelse, idet man samtidig må sikre, at organisationer (arbejder- eller arbejdsgiver-), der måtte have betydelig interesse i lønnens størrelse indenfor et bestemt fag (derigennem at man beskæftiger et stort antal lærlinge i dette fag indenfor den pågældende organisations område), får mulighed for medbestemmelsesret eller i det mindste skal »høres«, forinden bindende aftale om lærlingelønnens størrelse træffes.

ad § 6.

Dersom det i overensstemmelse med ordlyden af lovens § 12, stk. 2, indenfor et fag fastsættes, at alle eller en del af fagets lærlinge skal have den teoretiske uddannelse på en dag-skole, bør det af hensyn til bestemmelsen om, at lærlingen i så fald skal have løn for skoletiden, fastslås, at læremesterens *pligt* til at sende eleven til teoretisk undervisning *først indtræder efter prøvetidens udløb*.

ad § 9.

Stk. 3.

Med den nuværende ordlyd af dette stykke har læremesteren pligt til at betale løn under sygdom i indtil 3 måneder. Bestemmelsen fortolkes således, at en lærling kan oppebære løn under sygdom i 3 måneder og derefter møde på arbejdet een dag og påny sygemeldes med ny ret til løn i indtil 3 måneder.

Bestemmelsen bør ændres således, at læremesterens forpligtelse til at betale lærlingen løn under sygdom bortfalder, når lærlingen på grund af sygdom har været fraværende sammenlagt i mere end 3 måneder i løbet af et år.

Stk. 6 (nyt stk.).

I § 9 bør indføres en bestemmelse, hvori der fastsættes regler for forlængelse af læretiden, såfremt lærlingen på grund af sygdom eller af anden årsag får større forsommelser i læretiden. En sådan bestemmelse kunne f. eks. formuleres som i den nye norske lærlingelov:

»Såfremt læretiden sammenlagt afbrydes med mere end 4 uger på et år eller mere end 12 uger i hele læretiden som følge af lærlingens fravær fra arbejdet eller standsning i bedriften, kan læretiden forlænges tilsvarende«.

En bestemmelse af denne art vil ikke kun være til gavn for læremesteren, men også være til gavn for lærlingen og dennes forældre, idet en læremester, hvis lærling bliver lidende af en langvarig sygdom, ikke så let vil være tilbøjelig til at opsigte læreforholdet (hvilket der gives ham ret til med bestemmelserne i den nuværende lærlingelovs § 9, stk. 2), når han til stadighed er klar over, at han har ret til at kræve læretiden forlænget, såfremt sygdommen strækker sig over en så lang periode, at det vil være til hinder for en forsvarlig oplæring af lærlingen.

ad § 11.

Stk. 8.

Heri bør indføres følgende bestemmelse:

»Såfremt et læreforhold bringes til ophør inden udlæringsdatoen, skal læremesteren indsende meddelelse herom til den kontraktgodkendende myndighed, som derefter videresender meddelelsen til vedkommende faglige udvalg«.

Den nugældende bestemmelse om, at meddelelse skal tilgå lærlingerådet, er upraktisk og efterleves iøvrigt kun i meget få tilfælde.

Stk. 10.

Tallet 8 (stk. 8) udgår, og ordet »lærlingerådet« erstattes af »vedkommende faglige udvalg«.

Med hensyn til en motivering for de foran foreslåede ændringer skal her blot henvises til skrivelse af 9. december 1950 fra Metalindustriens Lærling udvalg til arbejds- og boligministeriet og skrivelse af 6. december 1950 fra samme udvalg til handelsministeriet. (Genpart af de to nævnte skrivelser vedlægges til orientering).

Nyt stk.

Da man i svendeprovkommissionerne ofte er ude for, at lærlinge, der anmeldes til svendeprov, har forsømt undervisningen på teknisk skole i ganske utilstodelig grad, uden at lære-

mesteren i henhold til bestemmelsen i lovens § 16, stk. 1, nr. 3, har kunnet ophæve læreforholdet, eller læremesteren har undladt at benytte sig af denne ret, vil det være af stor betydning, om der med loven kunne tillægges en svendeprøvekommission myndighed til efter nærmere fastsatte regler at afvise en lærling fra svendeprøve, dersom undervisningen på teknisk skole ikke er fulgt på forsvarlig måde.

ad § 12.

Stk. 1.

Ifølge handelsministeriets fortolkning af ordene »de på stedet værende« fritages en læremester for pligten til at sende lærlingen til teoretisk undervisning, når afstanden fra lærestedet til skolen overstiger 7 km.

Denne fortolkning medfører, at et ikke ubetydeligt antal lærlinge kan udstå deres læretid uden nogen form for teoretisk uddannelse. (Indenfor jern- og metalindustriens fag drejer det sig om ialt ca. 600 af ca. 23.000 lærlinge, der ikke går på teknisk skole).

Ordlyden af stk. 1 bør derfor ændres således, at læremesterens pligt til at sende lærlingen til undervisning på teknisk skole og lærlingens pligt til at deltage i denne undervisning gøres uafhængig af afstanden til skolen.

Stk. 2.

Under hensyntagen til det af handelsministeriet under 9. april 1951 i skrivelse til Sammenslutningen af Arbejdsgivere indenfor Jern- og Metalindustrien i Danmark udtalte vedrørende en læremesters pligt til at lade lærlingen deltage i teoretisk undervisning *indenfor* den normale arbejdstid skal man foreslå, at bestemmelsen om, at *dagskoler kun kan oprettes* under medvirken af vedkommende fags faglige organisationer, tydeliggøres yderligere, således at det samtidig slås fast, at dagundervisning ikke kan indføres på initiativ af de enkelte skoler.

Med den samme motivering, som er anvendt vedrørende 7 km-grænsen, skal vi foreslå, at bestemmelsen om 10 km-grænsen udgår.

Stk. 3.

Da det såvel for lærlingene som for læremestrene har medført ret store ulemper, at undervisningen på de tekniske skoler skal slutte senest kl. 20, og da det også for skolerne har været meget vanskeligt at efterleve denne bestemmelse, hvilket det store antal dispensationer

viser, skal det foreslås, at undervisningstidens afslutning sættes til kl. 21. — Eventuelt kan man her tilføje, at tilladelsen til at undervise til kl. 21 kun vil kunne gives til de skoler, der underviser højst 3 aftener pr. uge.

Mange lærlinge, der har lang vej til skolen, og som hidtil har gået til undervisning 4-5 aftener pr. uge, vil opnå en betydelig fordel ved at få undervisningsaftenerne reduceret til 3 pr. uge, selv om undervisningen på disse 3 aftener skal udstrækkes til kl. 21 imod nu kl. 20.

Yderligere vil der for lærlingene kunne blive bedre tid mellem arbejdstidens ophør og skoletidens begyndelse, hvilket vil virke gavnligt på lærlingenes arbejdslyst på skolerne.

ad § 13.

Stk. 1.

Under henvisning til den med skrivelse af 13. februar 1953 foreslåede ændring til § 1, stk. 3, punkt 2, hvorefter specialarbejdere skal oplæres i *en del af et fag*, bør der i § 13, stk. 1, indføres en bestemmelse om, at unge mennesker antaget på specialarbejderkontrakter skal deltage i en faglig teoretisk undervisning efter nærmere af de faglige udvalg fastsatte regler.

ad § 14.

Stk. 1.

Ordene »arbejdsgivere« og »arbejdere« i andet punktum ændres til »arbejdsgiverrepræsentanter« og »arbejderrepræsentanter«, hvilken ændring vil være i overensstemmelse med den hidtil anvendte praksis.

Stk. 2.

Kravet om, at arbejdsgiverrepræsentanterne blandt skuemestrene skal opfylde betingelserne for at opnå »mesterbetegnelsen«, bør udgå, da man ofte som skuemestre har måttet anvende funktionærer.

Det væsentlige må være, at skuemestrene opfylder de rent faglige krav, der altid må stilles, men at dette bliver tilfældet må være sikret gennem den måde, hvorpå skuemestrene iøvrigt udvælges.

Stk. 4.

I dette stk. er det i den nugældende lov fastsat, at de med svendeprøvernes afholdelse forbundne udgifter skal afholdes af de respektive arbejdsgiver- og arbejderorganisationer.

Da det imidlertid i § 4, stk. 1, er fastslået, at de nævnte udgifter afholdes af læremesteren, bør stk. 4 i § 14 udgå.

ad § 16.

Stk. 1, nr. 3.

I den nugældende lov gives der her læremesteren ret til at hæve lærekontrakten, dersom lærlingen med vedkommende undervisningsdirektørs godkendelse bortvises fra undervisningen på teknisk skole.

Da det i praksis har vist sig, at denne fremgangsmåde for godkendelse af en bortvisning er temmelig omstændelig, burde loven måske på dette punkt ændres således, at der kun kræves skolens bestyrelses enstemmige godkendelse af bortvisningen for at give læremesteren ret til at ophæve læreforholdet.

ad § 19.

Stk. 6.

Med bestemmelserne i dette stykke bemyndiges de faglige udvalg til at afgøre, hvorvidt en virksomhed er egnet eller ikke egnet til uddannelse af lærlinge.

Da de faglige udvalg imidlertid i henhold til en ministeriel afgørelse yderligere har fået tillagt ret til at træffe afgørelse i spørgsmålet om, hvormange lærlinge der ad gangen kan uddannes på en virksomhed, bør denne udvidede ret til de faglige udvalg lovfæstes f. eks. derved, at man til stk. 6's nuværende ordlyd tilføjer:

»På samme måde kan et fagligt udvalg for en virksomhed fastsætte, at der kun på denne er mulighed for uddannelse af et bestemt antal lærlinge«.

ad § 20.

Stk. 1.

I dette stykke fastsættes regler for, hvem der vælger lærlingerådets medlemmer, og det fremgår, at de 6 arbejdsgiverrepræsentanter i rådet vælges således, at Dansk Arbejdsgiverforening vælger 1, Fællesrepræsentationen for dansk Håndværk og Industri vælger 3, medens 2 repræsentanter udpeges af henholdsvis Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation og Købmændsrådet i forening med De samvirkende Købmandsforeninger i Danmark.

I betragtning af at der alene indenfor jern- og metalindustriens område beskæftiges ca. 50 pct. af samtlige de i håndværk og industri beskæftigede lærlinge, vil det forekomme rime-

ligt, at bestemmelsen ændres således, at Dansk Arbejdsgiverforening f. eks. vælger 2 og Håndværkets Fællesrepræsentation 2 af rådets medlemmer.

Sammenslutningen går ud fra, at de her fremførte forslag forelægges for de af lærlingekommissionens udvalg, under hvis område de enkelte spørgsmål henhører.

På sammenslutningens vegne

Svend Heineke
formand.

Svend Rasmussen.

Bilag 17 a.

METALINDUSTRIENS LÆRLINGEUDVALG FÆLLESUDVALGET

9. december 1950.

*Arbejds- og boligministeriet,
Slotsholmegade 6, K.*

Med rundskrivelse af 18. marts 1941 til samtlige politimestre meddelte ministeriet bl. a., at lærekontrakterne herefter vil være at oprette i 4 eksemplarer, og således at det 4. eksemplar blev tilstillet det pågældende fags faglige udvalg.

I henhold til denne ordning, som for så vidt har virket tilfredsstillende, modtager Metalindustriens Fællesudvalg for tiden årligt op imod 6.000 lærekontrakter, og på grundlag af et så stort materiale ville det være naturligt at formene, at der kunne udarbejdes en fyldestgørende statistik med hensyn til tilgangen af lærlinge til de enkelte fag og brancher under fællesudvalget.

I de tilfælde, man har forsøgt at udarbejde en sådan statistik, er man imidlertid stødt på den vanskelighed, at udvalgene jo nok får meddelelse om indgåede læreforhold, men ikke på noget tidspunkt fra nogen side modtager underretning om de tilfælde, hvor læreforholdene ophæves enten i prøvetiden eller senere af den ene eller den anden årsag.

Det overordentlig store materiale, man derfor nu ligger inde med i udvalgets arkiv, er for så vidt uanvendeligt, idet man kun bruger de indsendte 4. eksemplarer af lærekontrakterne på

METALINDUSTRIENS LÆRLINGEUDVALG
FÆLLESUDVALGET

6. december 1950.

*Handelsministeriet,
Slotsholmsgade 10, K.*

den måde, at man kontrollerer, at der ikke indgås læreforhold på virksomheder, som af udvalget er erklæret for uegnede til uddannelse af lærlinge, og derved, at man, når der oprettes lærkontrakter på virksomheder, der er udvalget ubekendte, lader foretage undersøgelser på disse virksomheder for at konstatere, om mulighederne for en lærlinguddannelse er til stede.

I henhold til de gældende regler skal en læremester, når et læreforhold ophæves, indgive meddelelse herom til lærlingerådet, jfr. særlig hertil beregnede, på lærkontraktformularernes bagside trykte formularer, men man er i udvalget bekendt med, at denne anmeldelsespligt fra læremestrenes side kun i meget få tilfælde overholdes.

En væsentlig årsag hertil må søges deri, at læremesteren finder det ganske unaturligt, at meddelelse om et ophævet læreforhold skal tilstilles lærlingerådet, medens han sikkert vil finde det langt mere naturligt, dersom meddelelse herom skal tilstilles den myndighed, som læremesteren, hver gang han antager en lærling, er i forbindelse med, nemlig amts-arbejdsanvisningskontoret.

Fra fællesudvalgets side skal man tillade sig at henstille til overvejelse at indføre en ændring i spørgsmålet om læremestrenes pligt til at indsende anmeldelse om ophævede læreforhold, og for så vidt man efter en nærmere undersøgelse af sagen måtte komme til det resultat, at en sådan meddelelse bør tilgå amts-arbejdsanvisningskontorerne, ville man inden for nærværende fællesudvalg sætte pris på, at der periodisk, f. eks. een gang hvert kvartal, fra de kontraktgodkendende myndigheder tilgik de faglige udvalg meddelelse om, hvilke læreforhold der var ophævet.

Såfremt en sådan ordning kunne indføres, ville det store lærkontraktmateriale, som fællesudvalgene for tiden ligger inde med, kunne udnyttes på en langt mere hensigtsmæssig måde, end tilfældet er nu, bl. a. kunne der til enhver tid statistisk føres en nøje oversigt over svingningerne i lærlingetilgang og -afgang og dermed det øjeblikkelige antal lærlinge inden for de enkelte brancher.

Man modtager gerne fra ministeriet nærmere meddelelse om, hvilken stilling man måtte tage til det her stillede forslag.

P. f. v.
e. b.

Svend Rasmussen.

Svendeprøvekommissionerne for 11 af de 12 under nærværende fællesudvalg henhørende fag administreres, som det måske vil være ministeriet bekendt, fra et fælles sekretariat under adresse: Metalindustriens Svendeprøvekommissioner, Nørrevoldgade 34.

Da der er tale om fagområder med et meget stort antal lærlinge, er der med lærlingelovens bestemmelser om afholdelse af udgifterne ved disse svendeprøver pålagt organisationerne store udgifter, men man har til stadighed arbejdet på at tilrettelægge sekretariatets arbejde således, at det udføres så rationelt som muligt, idet man dog fortsat søger at gennemføre yderligere forenklinger.

Under bestræbelserne herfor er man blevet opmærksom på bestemmelsen i svendeprøve-regulativernes § 13, der lyder:

»Om de af svendeprøvekommissionen udfærdigede svendebreve vil der af svendeprøvekommissionens formand inden 14 dage være at afgive indberetning til lærlingerådet i overensstemmelse med de i handelsministeriets bekendtgørelse af 17. december 1937 fastsatte forskrifter«.

For de af vore svendeprøvekommissioner, der årligt kun udsteder et mindre antal svendebreve, har overholdelsen af denne bestemmelse ikke voldt særlige vanskeligheder, medens det for smede- og maskinarbejderfaget, for hvis svendeprøvekommission der til eksempel i 1950 vil blive aflagt op imod 5000 prøver, betyder denne bestemmelse et overordentligt stort ekstra kontorarbejde.

I handelsministeriets bekendtgørelse af 17. december 1937 er den omhandlede bestemmelse fastsat i § 3, og den formentlige begrundelse findes anført som § 4, idet der her står:

»Såfremt et svendebrev, lærebrev eller bevidnelse angående læretiden måtte bortkomme, vil lærlingerådet på grundlag af de afgivne indberetninger kunne udfærdige duplikater«.

Siden bestemmelsen om de tvungne svendepøver i 1940 blev indført, har der for smed- og maskinarbejderfagets svendeprøvekommission været aflagt over 30.000 svendepøver.

Man har erfaring for, at en ung mand, der mister sit svendebrev, ganske naturligt henvender sig til den institution, der har udstedt det svendebrev, der er bortkommet, d. v. s. svendeprovekommissionen, og man fører da også et fuldstændigt kartotek over alle de svendepøver, der er aflagt for de 11 under vort sekretariat sorterende kommissioner, således at man med øjeblikkelig varsel vil være i stand til at give enhver nødvendig oplysning vedrørende en aflagt svendeprove, såfremt man modtager henvendelse herom fra personer, som kan have adgang til sådanne oplysninger.

Man har skønmæssigt i de forløbne ca. 10 år udstedt omkring 200 kopier af svendebreve til personer, der over for kommissionen har kunnet dokumentere, at det til dem tidligere udstedte svendebrev er bortkommet.

Da det således i praksis har vist sig, at det store materiale, som svendeprovekommissionerne i henhold til den foran nævnte bestemmelse har pligt til at tilstille lærlingerådet, ikke udnyttes som forudsat, og da alle oplysninger om aflagte svendepøver som allerede anført på fuldt betryggende måde registreres af hver af de under vort sekretariat henhørende svendeprovekommissioner, skal man herved tillade sig at henstille, at den omhandlede bestemmelse ændres, og således at man derved fritager kommissionernes sekretariat for et meget stort og kosteligt arbejde.

Som yderligere begrundelse for gennemførelse af en ændring som den ønskede kan anføres, at der formentlig herigennem også kan opnås en væsentlig arbejdsmæssig besparelse i lærlingerådets sekretariat. Endvidere vil man formene, at det materiale, der hidtil er tilgået lærlingerådet, må være overordentlig mangelfuldt, da man her er bekendt med, at mange svendeprovekommissioner helt har undladt at indsende oplysninger om de aflagte prøver, hvorved lærlingerådet formentlig på nuværende tidspunkt er ude af stand til som forudsat at udfærdige duplikater af alle de af svendeprovekommissionerne udstedte svendebreve.

Det vil efter fællesudvalgets formening være u hensigtsmæssigt at fortsætte med ordningen, som den hidtil er praktiseret, men da det med bestemmelsen i svendeproveregulativernes § 10 er pålagt de enkelte kommissioner at indføre samtlige de ved en svendeprove opnåede karakterer m. m. i en særlig dertil af kommissionens formand autoriseret protokol, vil man ikke her formene, at der skulle være noget til hinder for, at svendeprovekommissionerne blev fritaget for i fremtiden at sende de nu krævede indberetninger til lærlingerådet, der selvfølgelig, når man måtte ønske det, kan få adgang til vore kartoteker og protokoller over svendepøverne.

Man forventer snarest belejligt at modtage meddelelse om ministeriets stilling til det her stillede forslag.

P. f. v.
e. b.

Svend Rasmussen.

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND I DANMARK

16. februar 1953.

Ændringer i lov om lærlingeforhold.

(Ændringsforslag, der mundtligt er fremsat af fagforbundenes repræsentanter i lærlingekommissionen ved møderne den 5. og 12. februar 1953.)

- 1) *Vedrørende lovens område m. m. (§§ 1 og 2).*

§ 1, stk. 1, foreslås affattet således:

»Enhver håndværker, industridrivende, handlende, beværter, gartner eller anden næringsdrivende (herunder næringsdrivende selskaber samt andels- og forbrugsforeninger), der antager en person under 21 år til at arbejde i sin virksomhed, skal – for så vidt den pågældende ikke allerede er udlært i faget eller vedkommende del af faget – sørge for, at der, forinden vedkommende træder i arbejde, oprettes

skriftlig lærekontrakt med tydelig angivelse af, i hvilket fag eller del af fag lærlingen skal oplæres, og at kontrakten af det stedlige offentlige arbejdsanvisningskontor, i København eller på Frederiksberg arbejdsdirektoratet, forsynes med påtegning om, at den er affattet i overensstemmelse med nærværende lovs forskrifter. Efterkommes disse bestemmelser ikke, har overenskomsten om antagelsen ingen gyldighed, jfr. endvidere § 23.

For lærlingeforhold, der indgås med personer over 21 år i anerkendte lærefag, er nærværende lovs § 11 dog gældende.»

§ 1, stk. 1. Paragraffen tydeliggøres, således at offentlige institutioner også omfattes af loven.

§ 1, stk. 5. Bestemmelsen om ministeriets adgang til at give dispensation med hensyn til kontraktens oprettelse for virksomheder, der anses at have ordnet forholdene på betryggende måde, foreslås at udgå.

Det er endvidere foreslået, at stk. 2 i nuværende § 23 overføres til § 1.

§ 1, stk. 7, sidste punktum, ændres således, at det faglige udvalgs afgørelse af tvivlsspørgsmål også kommer til at omfatte § 1, stk. 3, punkt 3.

§ 2, stk. 1. Sidste sætning ændres til:

»Dog er den, der i 5 år har drevet handelsvirksomhed som hovederhverv, berettiget til at antage lærlinge i samme branche, selv om han ikke er faglig oplært.«

2) Vedrørende skoleforhold og svendepreve m. m. (§§ 11 og 12).

§ 11, stk. 2. Ændres til at lyde:

»I fag, hvor der ikke er svendepreve, skal der fastsættes uddannelsesregler på den i § 19, stk. 5, foreslåede måde, og læremesteren er forpligtet til at følge disse.«

§ 12, stk. 3, foreslås affattet således:

»Undervisningen for lærlinge i de af handelsministeriet anerkendte faglige skoler skal finde sted indenfor normal arbejdstid og udgøre en del af denne. Skoletiden samt den tid, i hvilken lærlingen arbejder på lærestedet, må sammenlagt ikke overstige den for de udlærte arbejdere sædvanlig gældende arbejdstid indenfor vedkommende fag. Hvor hensyn til skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt, kan det pågældende ministerium efter indhentet erklæring fra lærlingerådet og efter samråd med socialministeren gøre undtagelse fra de i nærværende stykke indeholdte bestemmelser.«

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND I DANMARK

Bilag 19.

Ændringsforslag til lærlingelovens § 9.

Hele paragraffen fra stk. 2 og ud søges ændret efter følgende opstilling:

Stk. 2. Såfremt en lærling bliver lidende af en uhelbredelig sygdom, eller der tilføjes ham betydelig og vedvarende skade, skal læremesteren være berettiget til at opsigse lærekontrakten med 2 måneders varsel til den 1. i en måned. (Resten af stykket udgår.)

Stk. 3. Lærlingen har ret til løn under sygdom, indtil læreforholdet lovligt ophører. Under sygdom af mere end 14 dages varighed har læremesteren ret til – uden udgift for lær-

lingen – at kræve nærmere oplysninger om sygdommens varighed gennem lærlingens læge. Opfylder lærlingen ikke denne forpligtelse, kan læremesteren forelægge sagen for voldgiftsretten, jfr. lovens § 16, stk. 1, nr. 2, sammenholdt med § 22, stk. 1.

Stk. 4. Såfremt lærlingens sygdom strækker sig udover 120 sygedage inden for en samlet periode, er læremesteren berettiget til at kræve læretiden forlænget. En aftale herom skal godkendes af lærlingerådet.

Hvis lærlingen eller dennes værge ikke ønsker at indgå på en sådan forlængelse, er lære-

mesteren berettiget til at opsige læreforholdet med 2 måneders varsel til den 1. i en måned. Det er ikke tilladt i lærekontrakten at indføre bestemmelser i modstrid med disse regler.

Stk. 5. Hvis lærlingen bor hos læremesteren, påhviler det denne at udrede kost og logi, så længe sygdommen varer, eller til lærlingen indlægges på sygehus eller lignende anstalt for sygekassens regning eller uden betaling for al-

mindelig kur og pleje, eller til læreforholdet lovligt ophører.

Stk. 6. Skulle læreforholdet ophøre under sygdommens forløb enten i henhold til bestemmelserne i stk. 4 eller ved overenskomst, frigøres læremesteren ikke i forhold til det offentlige, som lærlingen måtte falde til byrde, for de ham foran pålagte forpligtelser.

Stk. 7. Nuværende stk. 5.

Bilag 20.

Den 20. april 1953.

Yderligere ændringsforslag til lov om lærlingeforhold fremsat af De samvirkende Fagforbund, jfr. bilag 18 og 19.

§ 3, *stk. 1*, tilføjes:

»Indgåelse af læreforhold må ikke betinges af forudgående tjeneste som håndlanger, bud, arbejdsdreng eller lignende.«

§ 4, *stk. 1*, foreslås affattet således:

»Det skal ved kontrakt nøjagtigt bestemmes, på hvilke økonomiske vilkår lærlingen skal arbejde i læretiden.

I fag eller dele af et fag, hvor der findes en gennem kollektiv overenskomst eller anden overenskomst mellem fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer fastsat løn, skal mindst denne løn betales lærlinge i faget. I fag, hvor der ikke findes en kollektiv overenskomst, kan der, såfremt der ikke mellem organisationerne opnås enighed om lønspørgsmålet, nedsættes et nævn bestående af 2 af hver af de pågældende faglige organisationer udpegede medlemmer samt af en af Den faste Voldgiftsret udnævnt formand. Såfremt et flertal af de af organisationerne udpegede medlemmer er enige om fastsættelse af en mindsteløn (dyrtidstillæg), skal der i læreforhold indenfor faget mindst betales den således fastsatte løn. For så vidt der ikke vindes tilslutning fra et flertal blandt de af organisationerne udpegede medlemmer om fastsættelse af en mindsteløn (dyrtidstillæg), kan nævnets formand på grundlag af de under forhandlingerne fremkomne forslag træffe endelig afgørelse om mindstelønnens (dyrtidstillæggets) størrelse. Meddelelse om fastsættelse af mindsteløn (dyrtidstillæg) skal tilstilles de

kontraktgodkendende myndigheder, der påser, at den i lærekontrakter i det pågældende fag vedtagne løn ikke ligger under den for fagets lærlinge fastsatte mindsteløn med eventuelt dyrtidstillæg.

Læremesteren skal betale den i nærværende lovs § 12 omhandlede undervisning; de fornødne rekvisitter og undervisningsmaterialer, der skal betales af læremesteren, udleveres lærlingen af skolen. Lærlingen og dennes forældre er ansvarlige for de udleverede rekvisitter og undervisningsmaterialer. Læremesteren skal bestride udgifterne ved lærlingens aflæggelse af svendep prøve.»

§ 4, *stk. 2*, foreslås ændret således:

»Der skal i kontrakten optages bestemmelse om ferie med løn for lærlingen. For så vidt lærlingen har kost og logi hos læremesteren, skal denne udrede kostpenge under ferien. Kostpengene fastsættes, hvis mindelig overenskomst ikke kan nås, efter de stedlige forhold, dog ikke til under 3 kroner om dagen. Ferien skal mindst vare 3 uger, hvoraf mindst 14 dage i tiden fra 1. maj til 15. september.«

Som nyt stykke foreslås:

»Udlærlinge skal tilsikres ferie efter samme regler, som er gældende for fagets arbejdere iøvrigt, og således at feriepengene for den del af ferieåret, der dækkes af læretiden, mindst skal svare til fagets minimalløn.«

§ 4, stk. 2.

Heri ønskes indført, at ferien ikke kan gives i den periode, hvor skolen giver undervisning.

§ 5.

Ændres således, at der indføres bestemmelse om, at specialarbejderkontrakter skal godkendes af arbejdsanvisningskontorerne på samme måde, som det er tilfældet med lærekontrakterne. Derved opnås, at man får en vis kontrol med, at der ikke oprettes specialarbejderkontrakt i de tilfælde, hvor der i virkeligheden burde have været oprettet lærekontrakt.

§ 8.

Omredigeres, således at rækkefølgen bliver følgende med henblik på, at uoverensstemmelser vedrørende § 8, stk. 1, skal behandles ved voldgift:

Stk. 1.

»Læremesteren må ikke anvende lærlingen til andet arbejde end det, der henhører til forrettningens virksomhed, og kun undtagelsesvis til arbejde, der ikke vedrører hans uddannelse i faget.«

Stk. 2.

»Læremesteren må ikke anvende lærlingen til arbejder, der er skadelige for hans sundhed eller ikke står i forhold til hans kræfter. Læremesteren skal, så vidt det står i hans magt, værne lærlingen mod mishandling fra andre i virksomheden beskæftigede personers eller fra læremesterens husstands side.«

Stk. 3.

Det nuværende stykke 2.

§ 11, stk. 2. Ændres til at lyde:

»I fag, hvor der ikke er svendeprov, skal der fastsættes uddannelsesregler på den i § 19, stk. 5, foreslåede måde, og læremesteren er forpligtet til at følge disse.«

§ 12, stk. 3, foreslås affattet således:

»Undervisningen for lærlinge i de af handelsministeriet anerkendte faglige skoler skal finde sted indenfor normal arbejdstid og udgøre en del af denne. Skoletiden samt den tid, i hvilken lærlingen arbejder på lærestedet, må sammenlagt ikke overstige den for de udlærte arbejdere sædvanlig gældende arbejdstid indenfor vedkommende fag. Hvor hensyn til skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt, kan det pågældende ministerium efter indhentet erklæring fra lærlingerådet og efter samråd med socialministeren gøre undtagelse fra de i nærværende stykke indeholdte bestemmelser.«

§ 15, stk. 2, foreslås affattet således:

»Ved forretningsophør, konkurs eller salg af virksomhed samt ved udskiftning af bestyrer eller anden form for arbejdsleder, der står i kontraktligt forhold til en lærling, skal læreforholdet videreføres. Uoverensstemmelser, der måtte opstå i forbindelse hermed, herunder evt. fastsættelse af erstatning til lærlingen, kan i mangel af enighed afgøres ved voldgift.«

§ 17, stk. 1.

Der indføres nyt nr. 11:

»Når en kvindelig lærling bliver gravid.«

§ 19, stk. 4.

Foreslås affattet således, at alle lærlingeforhold samles under arbejds- og socialministeriet.

§ 22, stk. 1.

Heri ønskes indsat, at tvistigheder angående § 8 skal afgøres ved voldgift.

§ 23, stk. 2.

Overføres til § 1.

§ 25. Foreslås affattet således:

»Nærværende lov kommer ikke til anvendelse på aftaler om lærlinge- og arbejdsforhold, der indgås med personer over 21 år — jfr. dog § 1, stk. 1, sidste punktum.«

Bilag 21.

DANSK ARBEJDSGIVERFORENING

30. april 1955.

Lærlingekommissionen.

I udvalg I har vor repræsentant, direktør Carl Plum, gentagne gange berørt spørgsmålet om, at der nødvendigvis i den nye lærlingelov må indføres en bestemmelse, der viser de kommende store årgange af unge, der indtræder på arbejdsmarkedet, det hensyn, at man på en effektiv måde modvirker usaglige bestræbelser inden for fagene for at begrænse tilgangen af lærlinge.

Når spørgsmålet imidlertid har været fremdraget, har man henvist til, at en nærmere udvalgsbehandling af det ikke havde udsigt til at resultere i en ordning, og at sagen derfor måtte henvises til behandling i kommissionens plenum.

Da man således ikke hidtil har kunnet kom-

me i en realitetsforhandling, finder Dansk Arbejdsgiverforening sig foranlediget til som grundlag for videre diskussion at fremføre følgende positive forslag til lovændring:

»Hvor der i kollektive overenskomster hidtil har bestået bestemmelser, der begrænser lærlingeantallet inden for et fag, vil sådanne bestemmelser være at ophæve, ligesom det er forbudt fremtidig at indføre bestemmelser i overenskomsterne til begrænsning af lærlingeantallet.«

Arbejdsgiverforeningen anmoder herefter om, at man fra administrationens side drager omsorg for, at ovennævnte forslag til lovændring kommer til behandling og indpasses i den efter administrationens skøn naturlige paragraf i lærlingeloven.

Med højagtelse

Dansk Arbejdsgiverforening

Carl Plum.

Bilag 22.

Bemærkninger

til

Aftale mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark angående lærlingenes teoretiske uddannelse *).

ad 1.

I henhold til den nugældende lærlingelov er der fastsat bestemmelse om, at en læremester er fritaget for at sende lærlingen til undervisning på teknisk skole om aftenen i tilfælde, hvor afstanden fra lærestedet til nærmeste skole overstiger 7 km.

Såfremt undervisningen foregår på dagskole, ophører læremesterens pligt til at sende lærlingen til undervisning på denne, når afstanden til skolen overstiger 10 km.

Det vil derfor være nødvendigt, at der enten sker en ændring i den nugældende lærlingelovs »afstandsbestemmelser«, eller at metalindustriens lærlingeudvalg søger en almindelig dispensation fra lovens bestemmelser vedrørende dette punkt.

ad 2.

Tilladelse til undervisning af lærlinge fra flere forskellige – men beslægtede – fag vil f. eks. kunne gives, når talen er om lærlinge fra elektriker- og elektromekanikerfaget, former- og modelsnedkerfaget, armaturbranchen i gørtlerfaget og maskinarbejderfaget og lignende beslægtede fagområder.

ad 5.

Ved at udskyde tidspunktet for undervisningens ophør fra kl. 20 til kl. 21 kan der opnås flere fordele. Spørgsmålet om, hvorvidt lærlingen skal have fri før normal arbejdstids ophør, vil falde bort, og der vil såvel for lærere som elever blive god tid mellem det praktiske arbejdes ophør og skoletidens begyndelse, idet det forudsættes, at tidspunktet herfor forrykkes på samme måde som tidspunktet for skole-

*) Selve aftalen findes optrykt side 53 ff.

tidens slutning – dette under forudsætning af, at undervisningen hidtil har været givet på 3 aftener pr. uge.

Hvor der har være anvendt flere end 3 aftener pr. uge til undervisningen på teknisk skole, kan undervisningen herefter samles på 3 aftener, hvorved navnlig de lærlinge, der har lang vej til og fra skolen, opnår en betydelig fordel.

På et meget stort antal skoler i provinsen undervises lærlingene i dag mere end 3 aftener pr. uge, idet man kun herved kan opnå det krævede samlede timeantal (ca. 220 timer pr. år). Dette skyldes, at skolen ofte først kan begynde sin undervisning kl. 18.20 af hensyn til, at arbejdstiden flere steder først slutter kl. 17, og eleverne kan således pr. aften kun få 2 undervisningstimer (à 50 min.), hvilket igen betinger op til 5 afteners undervisning pr. uge.

ad 6.

Når den i stykke 2 nævnte afstand til skolen kommer til at overstige 7 km, bør lærlingens overføres til undervisning i dagtimerne.

ad 7.

Grunden til, at man har foretrukket kun at undervise lærlingene, der skal gå på centralskoler, i de 3 første læreår, er, at lærlinge i de første læreår bedre kan forlade arbejdspladsen uden større gene for læremesteren, som herefter kan disponere fuldt og helt over lærlingens arbejdskraft i den sidste og vigtigste del af læretiden.

Værdien af lærlingenes arbejdskraft vil også stige væsentligt, når de allerede hen imod slutningen af det tredje læreår har fået hele det teoretiske grundlag for den faglige uddannelse.

Det må – såvel af pædagogiske som af praktiske hensyn – for skolen være at foretrække, at undervisningen gives i samlede perioder à 6 uger pr. år, og da de samme forhold må gøre sig gældende for læreværkstederne, skal det anbefales, at fagene tilrettelægger deres undervisningsplaner under hensyntagen hertil.

ad 8.

På de eksisterende håndværkerskoler andrager udgiften til kost og logi for tiden for en 6-ugers periode ca. 180 kr. – Da læremesteren, hvor han som her skal betale for lærlingens kost og logi, ikke samtidig skal udbetale løn til den unge mand, men kun et mindre beløb til lommepenge, vil der ikke blive tale om nogen forøgelse af læremesterens udgifter

ved denne skoleform, og det må i den forbindelse også fremhæves, at rejseudgifterne kun kommer til at omfatte een rejse til og fra skolen.

Ved en gennemgang af den tidligere udarbejdede redegørelses bilag I *), der viser lærlingenes fordeling på de nuværende tekniske skoler, må det skønnes, at aftenundervisningen kan bibeholdes for ca. 14.500 af jern- og metalindustriens 22.500 lærlinge. Ca. 8.000 skal overføres til undervisning på centralskoler og ca. 500 til skoler, hvor der kan gives kost og logi. Sidstnævnte tal vil muligvis stige noget, idet nogle af de mindre fag efter en nærmere undersøgelse af de foreliggende forhold måske vil foretrække denne skoleform frem for undervisning på centralskoler eller aftenskoler.

ad 9.

Da en undersøgelse har vist, at der kun i yderst beskedent omfang gøres brug af de hidtil gældende gradueringsbestemmelser for læretidens længde – således er gennemsnitslæretiden for 5002 i 1952 inden for jernindustrien oprettede lærekontrakter udregnet til 4 år, 1 måned og 12 dage – vil det være uhenigtsmæssigt at opretholde gradueringsbestemmelserne, idet læretidens længde i så fald ikke alene ville være afhængig af, om lærlingen skulle gå på teknisk skole om aftenen eller om dagen, men også afhængig af lærlingens alder ved læreforholdets tiltrædelse.

Læretidens varighed må derfor, efterhånden som de enkelte fag har taget stilling til, hvilken skoleform der skal være gældende for fagets lærlinge, nøje fastsættes, dels for lærlinge, der skal undervises på skolerne uden for den normale arbejdstid, og dels for lærlinge, der skal gå på skole i dagtimerne.

ad 11.

Dersom den omstændighed, at en læremester skulle foretrække at sende sine lærlinge på central- eller kostskole, selv om der på den lokale tekniske skole gives en fyldestgørende undervisning, skulle medføre, at elevantallet til denne aftenundervisning reduceres, således at opretholdelsen af undervisningen på aftenskolen derved bliver uhenigtsmæssig, skal fællesudvalget efter forhandling med skolen kunne nægte overflytningen af de pågældende elever.

*) Et her udeladt.

ad 12.

Den i stk. 1 manglende ikrafttrædelsesdato kan ikke fastsættes på tidspunktet for aftalens indgåelse, men skal fastsættes, når lærlingekommissionens betænkning vedrørende lærlingenes teoretiske undervisning foreligger.

I stk. 4 forudsættes enighed mellem en lærekontrakts parter som betingelse for forlængelse af den oprindelig aftalte læretid.

Det ville måske være at foretrække, at man kunne pålægge parterne pligt til at ændre formen for lærlingens teoretiske undervisning – og dermed læretidens længde – i overensstemmelse med de i aftalen indeholdte øvrige bestemmelser; men der findes ikke hjemmel til for fællesudvalget eller anden tilsvarende

myndighed her at gribe ind i et bestående kontraktforhold.

Kun en lovændring kan skabe en sådan hjemmel, men under hensyntagen til de tidligere gjorde erfaringer med love, der får tilbagevirkende kraft, vil en sådan lovændring ikke kunne anbefales.

Odense, den 17. april 1953.

Hans Rasmussen. Svend Heineke.

D. Amstrup. Hjalmar Nielsen.

Helmuth Christensen. Svend Rasmussen.

TILSYNET MED
DEN TEKNISKE UNDERVISNING FOR
HÅNDVÆRKERE OG INDUSTRIDRIVENDE.
SKOLERÅDET

Bilag 23.

Redegørelse vedrørende metalindustriens aftale af 17. april 1953 om lærlingenes teoretiske uddannelse.

Ved skolerådets 170. møde den 9. oktober 1952 var rådet enigt om, at en overgang til centralskoleundervisning kunne blive nødvendig navnlig for jern- og metalindustriens lærlinge, idet det havde vist sig, at undervisningen i de små skolars blandede klasser ikke længere slog til. Skolerådet nedsatte i den anledning et udvalg, der skulle undersøge spørgsmål i forbindelse med en centralisering af undervisningen, bl. a. for, at der herigenom kunne fremsættes vejledende udtalelser fra skolerådet overfor den af regeringen nedsatte lærlingelovskommission.

I anledning af aftalen mellem jern- og metalindustriens sammenslutning og centralorganisationen for metalarbejdere i Danmark angående lærlingenes teoretiske uddannelse af 17. april 1953, som af metalindustriens fællesudvalg under 20. maj d. å. blev tilstillet skolerådet, skal dette i henhold til en af centralskoleudvalget afgiven indstilling tillade sig at bemærke.

Det må formenes, at aftalen afgiver et udmærket grundlag for en tiltrængt a jour-føring og forbedring af den supplerende skoleundervisning for metalfagernes lærlinge. Aftalen har alene tilsigtet en forbedret undervisning uden at søge gennemført sådanne principielle ændringer i undervisningens tilrettelægning, som har været fremme i den offentlige debat i de senere år, f. eks. almindelig overgang til dagskoleundervisning, kl. 8-lukning o. lign., udover i det omfang det har været nødvendigt for at forbedre undervisningen.

Der vil næppe være noget til hinder for, at aftalens bestemmelser i lokalemæssig henseende vil kunne gennemføres. Nyordningen forudsættes gennemført som aftenskoleundervisning for de større og største skolars vedkommende og vil således ikke nødvendiggøre radikale omlægninger for disse skoler, og da det antal lærlinge, som i øjeblikket undervises i blandede klasser, kun udgør en mindre del i forhold til de mange teknisk skolebygning-

ger, som står ledige om dagen, vil gennemførelsen af centralskoleundervisning i dagklasser næppe heller volde lokalemæssige vanskeligheder.

Tilvejebringelsen af lærerkræfter til dag-skoleundervisningen vil medføre visse nyordninger. Man vil ikke i dagskoler i samme grad som hidtil kunne regne med lærere fra erhvervslivet, der har undervisningen som bibe-skæftigelse. Dagskoleundervisningen vil således kunne nødvendiggøre beskæftigelsen af heltidslærere, et forhold, der atter vil øve sin indflydelse på de planer, efter hvilke centraliseringen bør gennemføres. I det hele taget må man ikke se bort fra, at aftalen indebærer kimen til en meget radikal ændring af strukturen i vort nuværende teknisk skole-system, der er karakteriseret ved det meget store antal geografisk jævnt fordelte skoler.

Da jern- og metalindustriens lærlinge i antal udgør henved halvdelen af det samlede antal lærlinge i håndværk og industri, vil en centralisering af disse lærlinges undervisning medføre, at mange af de mindste tekniske skolars elevantal vil blive stærkt reduceret, og at nogle af skolerne må lukke på grund af utilstrækkelig elevtilgang. Lægger man hertil muligheden af, at den for metalfagene indførte centralisering også gennemføres for andre fag, f. eks. byggefagene, vil det overvejende antal af de mindre tekniske skoler være nødsaget til at lukke. Det vil ikke kunne undgås, at en sådan strukturændring af det tekniske skolevæsen vil medføre adskillige både administrative og økonomiske konsekvenser.

Selvom det ikke skulle blive dyrere at undervise lærlinge i centralskolernes fagklasser fremfor i mindre skolers blandede klasser, vil omlægningen dog kunne medføre en ændret stilling for skolerne, bl. a. i tilskudsmæssig henseende. Det må her erindres, at de enkelte skoler i øjeblikket foruden fra staten oppebærer tilskud både fra amt, kommune, foreninger, organisationer og private. Desuden vil nyordningen medføre forøgede rejseudgifter, som formentlig også må søges dækket gennem en passende ordning.

Endelig vil der i forbindelse med den eventuelle lukning af de mindre skoler, af hvilke mange har egen bygning, fremkomme en række spørgsmål, som må søges løst på den for skolerne bedst mulige måde. Det vil derfor også være nødvendigt, at gennemførelsen

af nyordningen sker igennem en passende overgangsperiode.

Vedrørende de i aftalen indeholdte enkelte bestemmelser skal iøvrigt bemærkes følgende.

ad punkt 1.

Gennemførelsen af den heri indeholdte bestemmelse har primært relation til lærlingelovens bestemmelser. Skolerne må derfor også tage den i dette punkt indeholdte bestemmelse til efterretning.

Bestemmelsen alene vil i og for sig ikke medføre nogen revolutionerende ændring i skolernes forhold, idet det antal af metalindustriens lærlinge, som hidtil ikke har besøgt en teknisk skole, er så lille, at den forøgede tilgang til skolerne, – såfremt der ikke samtidig indføres andre ændringer i det bestående undervisningssystem, – ikke ville true skolernes kapacitet.

Ifølge den nugældende lærlingelovs bestemmelser vil mestrene ikke kunne tvinges til at opfylde den i punkt 1 angivne bestemmelse. Derimod vil passende ændringer i uddannelsesreglerne, undervisningsplanerne og svendeprøveregulativerne kunne medføre dels en gavnlig stimulans for undervisningen og for elevernes interesse for den, dels at mestrene, uanset lærlingelovens bestemmelser, vil blive tvunget til at holde deres lærlinge på skole, idet lærlingene i modsat fald ikke vil komme i besiddelse af de kundskaber, som duellighed i faget og aflæggelse af svendeprøven betinger.

Da lærlingenes interesse for undervisningen i mange tilfælde afsvækkes dels som følge af, at mange lærlinge ikke har pligt til at besøge skolen, dels som følge af, at svendeprøveregulativernes bestemmelser om skolearbejdernes bedømmelse ofte ikke virker efter deres hensigt, kan skolerne kun være interesseret i gennemførelsen af den i punkt 1 indeholdte bestemmelse.

ad punkt 2.

I 1. stk. er indeholdt en bestemmelse for undervisningens gennemførelse, som helt kan anbefales.

Denne bestemmelses gennemførelse vil medføre en radikal ændring i det hidtil anvendte system, hvor en forholdsvis betydelig del af metalindustriens lærlinge har været undervist i blandede klasser. Disse blandede

klasser har enten 1) været af den karakter, som forekommer i de mindste skoler, hvor metalindustriens lærlinge undervises sammen med lærlinge af alle mulige andre fag, og hvor læreren i de fleste tilfælde ikke er fagmand, eller 2) i blandede klasser af den art, som forekommer i små skoler, hvor elevantallet dog er så stort, at man har kunnet samle metalindustriens lærlinge af alle årgange og alle industriens fag i een klasse, og hvor læreren som regel er fagmand i den forstand, at han i hvert fald er uddannet i et af metalindustriens fag, eller 3) i blandede klasser i den forstand, som det forekommer i skoler med et noget større elevantal, hvor en noget større deling af klasserne har været mulig, således at f. eks. elektrikerne er i klasse for sig muligvis sammen med elektromekanikere, medens smede og maskinarbejdere danner en særlig klasse – muligvis sammen med automekanikerne –, men hvor der er flere årgange i samme klasse, og lærerne i disse tilfælde som regel vil være fagmænd. Kun ved de største skoler er antallet af lærlinge fra metalindustriens fag så stort, at det har været muligt at gennemføre en klassesdeling helt efter både fag og årgang, i hvert fald for de større af metalindustriens fag, medens de mindre fags lærlinge fortsat undervises i en blandet klasse. Dette er f. eks. som oftest tilfældet for formere og modelsnedkere, hvor alle årgange undervises sammen.

Medens det må anses for hensigtsmæssigt, at den i 1. stk. indeholdte principielle hovedregel for lærlingenes teoretiske undervisning bør fastholdes og kun bør fraviges i det omfang nærbeslægtede fags undervisningsplaner er identiske, f. eks. hvis dette måtte blive tilfældet for maskinarbejdere og automekanikere i 1. eller 1. og 2. år, må den i 2. stk. indeholdte undtagelsesbestemmelse anses for uheldig og uigennemførlig. Så længe der ikke for metalindustriens lærlinge foreligger de nye undervisningsplaner, som tænkes gennemført, er det næppe muligt at tage stilling til, hvorvidt det vil være hensigtsmæssigt netop at undervise beslægtede fags lærlinge af 1. og 2. år i en og 3. og 4. år i en anden klasse.

Den i 1. stk. indeholdte hovedregel er betinget af, at undervisningen i de enkelte klasser gennemføres som klasseundervisning, medens der i det omfang, de nye undervisningsplaner måtte tillade, at undervisningen gennemføres som enkeltmandsundervisning, ikke

foreligger samme nødvendighed for den skarpe klassesdeling, som 1. stk. angiver.

Det vil næppe være hensigtsmæssigt, at metalindustriens lærlingeudvalg i hvert enkelt tilfælde skal give skolerne særlig tilladelse til gennemførelsen af afvigelser fra hovedreglen, idet det vil medføre et betydeligt administrativt arbejde, som metalindustriens lærlingeudvalg næppe bør påtage sig. Endelig vil tilstedeværelsen af undtagelsesbestemmelsen i alt for høj grad afsvække hovedregelens vægt og dermed mulighed for gennemførelsen af den idé, som er nedlagt i aftalen. Der må derfor også tages afstand fra de i stk. 2 indeholdte bestemmelser.

ad punkt 3.

Det anses, at den heri indeholdte bestemmelse om, at lærerne regelmæssigt skal deltage i kursus, er hensigtsmæssig, og at der intet vil være til hinder for, at de omhandlede lærerkursus vil kunne tilrettelægges i nøje samarbejde mellem fagenes repræsentanter og statens tilsyn. Gennemførelsen heraf forudsætter, at de fornødne bevillinger til afholdelse af lærerkursus gives på de årlige finanslove.

I forbindelse med spørgsmålet om lærernes uddannelse må man dog ikke se bort fra, dels at en 2 ugers årlig deltagelse i lærerkursus synes ret vilkårligt ansat, navnlig så længe de undervisningsplaner, hvorefter lærlingene fremtidig skal undervises, ikke kendes, dels at gennemførelsen af den centraliserede undervisning – i hvert fald den del af den, som skal drives som dagskole – vil medføre, at der ved denne undervisning i noget omfang vil blive beskæftiget lærere, der har undervisningen som hovederhverv. For disse vil det være ønskeligt, at de foruden deres uddannelse (oplæring) i faget har gennemgået en mere omfattende pædagogisk grunduddannelse, som næppe kan gennemføres på 2 uger.

Når man tager i betragtning, at en af svaghederne i vort hidtidige system netop har været vore aftenskolelæreres manglende pædagogiske uddannelse, vil det næppe være forsvarligt at gennemføre en nyordning for undervisningen af metalindustriens lærlinge, uden at man også har spørgsmålet om lærernes uddannelse for øje. Ser man imidlertid bort herfra, vil man formene, at de 2 ugers uddannelse indtil videre vil give lærerne i lærlingeklaserne den årlige fornyelse, som de har behov.

Iøvrigt må det forudses, at en deltagelse i lærerkursus, som angivet i 1. stk., næppe vil kunne forventes opfyldt fuldt ud, idet mange af lærerne, for hvem undervisningen er en biskæftigelse, ikke vil kunne afse 2 uger til deltagelse i lærerkursus hvert år af hensyn til deres hovederhverv.

ad punkt 4.

Den i stk. 1 angivne bestemmelse om, at de faglige udvalg udarbejder forslag til hensigtsmæssige og tidssvarende undervisningsplaner, som i henhold til 3. stk. skal godkendes af statens tilsyn med håndværkerundervisningen, kan ganske tiltrædes.

I denne forbindelse bør dog peges på ønskeligheden af, at der for jern- og metalindustriens fag udarbejdes samlede uddannelsesplaner, der omfatter såvel den teoretiske som den praktiske uddannelse, dels for derigennem at fastholde samhørigheden mellem den praktiske og teoretiske uddannelse, dels for overfor skolerne at kunne fastholde undervisningens mål.

Man kan imidlertid ikke se bort fra, at hvor tiltalende den i 2. stk. udtalte pædagogiske idé end må forekomme, er dog hermed langt fra givet, at alene en sådan omlægning af undervisningen vil medføre den forøgede kundskabsstilegnelse, som tilsigtes. Haves det i erindring, at en lærling ikke på ethvert tidspunkt i sin læretid vil være i stand til at skønne om, hvilke discipliner faget omfatter, og hvilke kundskaber den veluddannede og duelige fagmand bør være i besiddelse af, vil det skøn, der skal afstikke grænserne for den undervisning, som kan kaldes »stærkt faglig præget«, være behæftet med overmåde stor usikkerhed. Det vil her, som i alle andre tilfælde, hvor det drejer sig om undervisning, mere være lærerens evner og personlighed, som vil være afgørende for, om den faglige undervisning bliver lyst- og interessebetonet end selve undervisningens indhold.

Af det i punkt 4 indeholdte bør man derfor næppe lægge afgørende vægt på de i 2. stk. indeholdte mere pædagogiske betragtninger, men der vil formentlig gennem de forsøg, som siden sidste skoleår er sat igang, kunne opnås resultater, som vil være vejledende for undervisningens fremtidige tilrettelægning. Man bør imidlertid særlig fæstne sin opmærksomhed ved det i 1. stk. indeholdte, som, selvom det kun indirekte angives, dog må for-

stås således, at jern- og metalindustrien ønsker, at den fremtidige teoretiske undervisning skal omfatte nye discipliner, og at det er et udtrykkeligt ønske, at industriens faglærte fremtidig skal være i besiddelse af adskillige kundskaber, som hidtil har været savnet. Selvom sådanne yderligere kundskaber kan være ønskelige, og det for så vidt kan forsvares at indføre nye discipliner, må man dog ikke være blind for, at man ikke på forhånd har nogen garanti for, at gennemsnitslærlingens kundskabsmæssige forudsætninger og evner i det hele taget vil tillade at bibringe ham de ønskede kundskaber indenfor rimelig tid.

Det anerkendes med tilfredshed, at metalindustriens organisationer gennem bestemmelserne i 1. og 3. stk. påtager sig forpligtelsen til at tilvejebringe de nødvendige undervisningsmidler og den forpligtelse, som pålægges skolerne til at benytte disse undervisningsmidler, forventes også at ville blive mødt med forståelse fra skolerne side, navnlig når det tages i betragtning, at lærerne under deltagelsen i lærerkursus vil blive instrueret i disse undervisningsmidlers benyttelse.

ad punkt 5.

De i dette punkt udtrykte retningslinier kan tiltrædes. I lokalemæssig henseende vil den heri angivne ordning betyde en overmåde stor lettelse for skolerne, idet det for mange af de større tekniske skoler, hvor undervisningen allerede nu meddeles i fagklasser i aftenskole, ville være vanskeligt at skaffe fornøden lokaleplads, såfremt undervisningen skulle meddeles i dagskole.

Den udtalte tilslutning til at undervisningen kan udstrækkes til kl. 21, såfremt den kun optager 3 ugentlige aftener i vinterhalvåret i den hensigt at opnå et større tidsinterval mellem arbejdstidens ophør og skoletidens begyndelse, kan ligeledes tiltrædes. Det har for det overvejende antal af skolerne voldt uhyre vanskeligheder at tilrettelægge undervisningen således, at den kunne slutte kl. 20, og således at der mellem arbejdstidens ophør og skoleundervisningens begyndelse var rimelig tid for lærlingene til soignering, omklædning, indtagelse af et måltid og tilbagelæggelse af vejen mellem arbejdsplads, hjem og skole. Med den i aftalen fastsatte bestemmelse skulle en væsentlig bedring i dette forhold være mulig, således at lærlingene vil være mindre

trætte og kunne vise undervisningen større interesse, selvom den udstrækkes til kl. 21.

Ved lærlingeloven af 1937' ikrafttræden måtte skolerne mange steder skaffe yderligere lokaler, fordi det ugentlige antal undervisningsaftener måtte forøges. Dette var en følge af, at den enkelte aftens undervisningsperiode, der før 1937 først skulle slutte kl. 21, nu måtte afkortes, fordi lærlinge ikke måtte undervises efter kl. 20. En udstrækning af undervisningen til kl. 21, som angivet, vil derfor også kunne forventes at virke i modsat retning og således, at en tilstedeværende lokaleknaphed mange steder vil blive overvundet.

Gennemførelsen af ordningen vil under den gældende lærlingelov være mulig ved anvendelsen af den i lærlingelovens § 12, 3. stk., fastsatte dispensationsbeføjelse, i henhold til hvilken der kan gives skolerne tilladelse til at undervise efter kl. 20.

Hvad der iøvrigt er interessant ved pkt. 5 er, at det heri angives, at aftenskoleundervisning kan bibeholdes. Alligevel må man ikke se bort fra, at gennemførelsen af undervisningen som aftenskole ikke vil være mulig de fleste steder på grund af utilstrækkelige elevantal, idet den i pkt. 2 angivne betingelse, at »rene fagklasser kan oprettes«, i alle tilfælde skal være opfyldt.

ad punkt 6.

Bestemmelserne i dette punkt, hvori der samtidig henvises til pkt. 2, vil medføre, at det nogle steder vil vise sig hensigtsmæssigt at oprette aftenskoleundervisning for de lokale lærlinge og dagskoleundervisning for oplandets lærlinge. I andre tilfælde vil det være hensigtsmæssigt i trafikalt centralt beliggende skoler helt at gå over til dagskole, idet antallet af lokale lærlinge sammen med oplandets vil være stort nok til at danne fagklasser, medens antallet af lokale lærlinge alene ikke er stort nok hertil. For de mindre fag vil der kun ved de største skoler kunne oprettes fagklasser i aftenskoler, medens undervisningen iøvrigt må henlægges til centrale dagskoler, hvis indbyrdes afstand bliver større, jo mindre faget er. Eksempelvis kan det anføres, at medens kun 15–20 pct. af maskinarbejdernes ca. 10.000 lærlinge vil komme til at besøge dagskole, vil 2.000 af 2.500 automekaniklærlinge eller 80 pct. af dette fags lærlinge komme til at besøge dagskole.

Medens det for de største skolars vedkom-

mende ikke vil være muligt at indføre dagskoleundervisning for lærlinge uden betydelige lokaleudvidelser, findes der i mange købstæder og stationsbyer teknisk skole bygninger, som i øjeblikket så godt som kun benyttes til lærlingeundervisning om aftenen. Disse bygninger vil uden større vanskeligheder kunne anvendes til dagskoler, og vil som sådanne kunne betjene et betydeligt større antal lærlinge end i aftenskolen. Gennemførelsen af dagskole i det omfang, som aftalen forudsætter, skulle således ikke medføre lokalemæssige vanskeligheder.

Bestemmelsen i dette punkt om centralskole henlagt til dagtimerne vil, som allerede berørt, kunne komme til at gribe dybt ind i skolernes struktur. Hvilke ændringer i skolesystemet dette vil medføre, og hvorledes planerne for fordelingen af centralskolerne vil blive, vil ikke i alle enkeltheder kunne overses i øjeblikket. Det vil derfor også blive nødvendigt i en overgangsperiode i nogen grad at forsøge sig frem ved gennemførelsen af disse reformer, idet det f. eks. næppe vil være muligt ved første forsøg at finde den helt rigtige centralskolefordeling.

ad punkt 7.

Undervisningen i centralskoler med dagskoleundervisning skal i henhold til 1. stk. fremtidig foregå over et skoleår på 40 uger, medens skoleåret hidtil kun har været på 26 å 28 uger. Gennemførelsen af et sådant forlænget skoleår skønnes at skulle være mulig.

Lokalemæssigt skulle ordningen ikke kunne støde på vanskeligheder, og for så vidt lærerkræfter kan skaffes til dagskoleundervisning i 28 uger af året, skulle et 40 ugers skoleår næppe være uigennemførligt. Det må dog forventes, at det både fra skolernes og mestrenes side i overvejende grad vil blive foretrukket at koncentrere undervisningen i samlede perioder på 6 uger, hvilket ikke formenes at ville medføre større vanskeligheder hvad lokaler eller lærerkræfter angår end det 40 ugers skoleår.

Selvom det må anerkendes, at aftalen har måttet fastsætte bestemte samlede timetal for undervisningen, bør der dog peges på, at ved gennemførelsen af en udvidet undervisning med indførelsen af nye undervisningsfag, således som jern- og metalindustrien ønsker, må det forudses, at det samlede timetal i væsentlig grad vil kunne komme til at overstige de 810 resp. 840 eller 864 timer, idet det ikke vil

kunne forventes, at en udvidelse af lærlingenes teoretiske kundskaber, som tilsigtet, vil kunne opnås uden væsentlig forøgelse af tallet, jfr. iøvrigt ad punkt 4, stk. 3, sidste punktum.

ad punkt 8.

Benyttelsen af de eksisterende håndværker-skoler med skolehjem til centralskoleundervisning for visse af jern- og metalfagene må anses for hensigtsmæssig og gennemførlig.

Ved oprettelsen af sådanne kursus vil disse kostskoler blive udnyttet i større udstrækning end hidtil, navnlig såfremt disse 6-ugers kursus henlægges til sommerhalvåret, i hvilket kostskolerne hidtil kun i ringe grad har haft undervisning. Det vil være vanskeligt at skønne om, i hvilket omfang de eksisterende håndværkerdagskoler vil kunne rumme det antal lærlinge fra jern- og metalindustriens fag, som vil søge de planlagte kursus, men for så vidt disse skoler skulle vise sig utilstrækkelige, vil der være mulighed for på nogle af de tekniske skoler med egen bygning, som ved omlægningen af skolesystemet skulle blive overflødige, at indrette kostskoler til opfyldelsen af det heromhandlede formål.

ad punkt 9.

De heri indeholdte bestemmelser om den praktiske læretids længde og om, at den tid, hvori lærlingen indenfor normal arbejdstid deltager i teoretisk undervisning, skal tillægges læretiden, fastsættes i henhold til lærlingelovens § 3 af de faglige udvalg. Skolerådet anser sig ikke kompetent til at fremsætte bemærkninger til disse bestemmelser.

ad punkt 10.

Bortset fra, at en enkelt redaktionel ændring er ønskelig, nemlig: at sidste punktum udelades, og at der til næstsidste punktum tilføjes: »andre omlægninger er ikke tilladt«, giver de heri indeholdte bestemmelser ikke anledning til bemærkninger.

ad punkt 11.

Af praktiske grunde bør det formentlig overlades til de enkelte læremestre selv at træffe bestemmelse om, hvorvidt de ønsker at lade deres lærlinge deltage i en stedlig centralskole eller i en kostskole, men det må iøvrigt overlades til fællesudvalget, hvorvidt det ønsker at give mestrene sådan tilladelse i hvert enkelt tilfælde.

ad punkt 12 (overgangsbestemmelser).

Dette punkt indeholder et antal overgangsbestemmelser vedrørende indførelsen af de nye læretidsregler og lærlingens deltagelse i den teoretiske undervisning for så vidt denne efter nyordningen kommer til at foregå indenfor normal arbejdstid. Disse bestemmelser kan skolerne ganske tage til efterretning.

Iøvrigt bemærkes.

Sålænge den nuværende lærlingelov er gældende, har mesteren pligt til at holde sin lærling til besøg i den stedlige tekniske skole. Denne bestemmelse har været praktiseret således, at mesteren var forpligtet til at holde lærlingen på den tekniske skole, som lå indenfor 7 km afstand, og som meddelte en faglig undervisning for pågældende fags lærlinge, og således at mesteren ikke vilkårligt kunne holde lærlingen på en anden skole. Derimod har det i ret vid udstrækning været praktiseret, at mestre – uden at der fra nogen side har været gjort indsigelse herimod – har undladt at holde deres lærlinge i den stedlige skole, når disse i stedet deltog i en for faget særligt tilrettelagt fagklasse ved en anden skole. Dette har f. eks. været tilfældet for typografer, bagere, frisører, elektrikere m. fl., for hvilke der ved centralt beliggende skoler er oprettet fagklasser med praktisk undervisning.

Gennemførelsen af de i pkt. 6, 8, 10 og 11 indeholdte bestemmelser formenes således ikke at burde kunne støde på hindringer fra lovens side selv med den nugældende lærlingelov. Men med denne lov kan der imidlertid, som allerede anført, *ikke pålægges* mestre pligt til at holde deres lærlinge på andre skoler end den stedlige.

For skolerne vil nyordningen komme til at betyde, at en del af den frihed med hensyn til gennemførelsen af drift og undervisning, som de hidtil har haft, vil blive beskåret, og at de centrale myndigheder må tage et noget fastere greb om undervisningens tilrettelæggelse end det hidtil har været tilfældet. En del skoler vil få tildelt visse centrale fagklasser for lærlinge fra bestemte steder, lokalt eller fra oplandet, medens der direkte vil blive nægtet en hel række andre tekniske skoler til-ladelse til at optage og undervise lærlinge, som de pågældende skoler tidligere har undervist. Endelig vil der kunne blive tale om, at det vil kunne pålægges enkelte mindre skoler med egen bygning at skulle stille lokaler til rådighed som filial for en centralskole i til-

fælde, hvor det skønnes hensigtsmæssigt at lade læreren rejse fra centralskolen til filialen fremfor at lade eleverne i filialskolens by eller opland rejse til centralskolen.

Indledningsvis blev det anført, at undervisningen i fagklasser ikke skulle formodes at blive dyrere end undervisning i blandede klasser.

I det omfang de små tekniske skoler vil bestå efter gennemførelsen af metalindustriens centralskoleordning, vil disse mindre skolars drift imidlertid blive forholdsvis dyrere (pr. elevtime). Dette er en følge af, at den reduktion i elevantallet ved de små tekniske skoler, som centralskoleordningen vil medføre, ikke i alle tilfælde vil blive fulgt af en dermed proportional reduktion i skolernes driftsudgifter. Denne fordyrelse vil dog næppe blive betydelig.

Derimod vil gennemførelsen af centralskoleordningen kunne få indflydelse på skolernes tilskudsmæssige forhold. Selvom der ikke findes lovbestemmelser eller lignende, hvorefter kommunerne er forpligtet til at give tilskud til de tekniske skoler, er det dog almindeligt, at de lokale sogneråd og byråd yder driftstilskud til skolerne som udtryk for de lokale offentlige myndigheders interesse for dette skolevæsen. I årenes løb har der dannet sig nogen praksis for fastsættelsen af disse tilskuds størrelse, selv om den dog kan være stærkt varierende fra kommune til kommune. Den centralisering af undervisningen, som allerede er iværksat ved oprettelsen af værkstedsundervisningen og anden praktisk faglig undervisning for f. eks. bagere, frisører, elektrikere m. v., som helt eller delvis har unddraget den lokale tekniske skole disse fags lærlinge, er i de fleste tilfælde blevet støttet ved kommunale tilskud fra de kommuner, hvor de pågældende lærlinge er i lære, selvom der i vedkommende kommune er en lokal teknisk skole, som den pågældende kommune også bidrager til. Man må dog ikke være blind for, at den stærke centralisering, som metalindustrien ønsker, vil kunne medføre en ændret holdning fra kommunernes, navnlig oplandskommunernes, side overfor de tekniske skoler, til hvilke de centrale fagklasser henlægges. Navnlig må der regnes med en sådan ændret holdning, såfremt centraliseringen også udstrækkes til andre end metalindustriens fag, og konsekvensen heraf bliver, at de små skoler i stort omfang bliver nedlagt.

Såfremt de kommunale tilskud skulle blive reduceret, rejser spørgsmålet sig om, hvorvidt fagenes hovedorganisationer vil vise skolerne en så stor interesse, at der fra disses side vil blive ydet tilskud, som vil kunne kompensere for de kommunale tilskuds reduktion. Såfremt dette ikke skulle blive tilfældet, er der kun een af to muligheder tilbage, enten at forhøje skolepengene, eller at statstilskuddet må forhøjes. Den første udvej vil meget let kunne medføre den konsekvens, at mestrenes interesse for antagelsen af lærlinge vil kølnes, på samme måde som de ved lærlingeloven af 1937' ikrafttræden reagerede, hvilket gav sig til kende ved en betydelig nedgang i lærlingeantagelsen de nærmest følgende år. Den anden udvej vil utvivlsomt medføre en fremskyndelse af skolernes overgang til statsdrift, en driftsform, der formentlig vil blive dyrere uden at medføre nogen tilsvarende påviselig stigning i undervisningens kvalitet.

Med hensyn til nyordningens økonomiske konsekvenser er der iøvrigt i pkt. 6 angivet, at lærlingen skal have løn for de timer, han deltager i skolens undervisning indenfor normal arbejdstid, og i pkt. 9, at denne skoletid tillægges læretiden. I pkt. 8 er det desuden angivet, at udgiften til lærlingens kost og logi i skoletiden for de lærlinge, som deltager i kostskolernes undervisning, betales af mestren. Disse bestemmelser vedrører væsentligt mestrene mere end skolerne.

Der er imidlertid endnu et økonomisk forhold, som ikke er forudset ordnet ved den trufne aftale, det er lærlingenes transportudgifter. Det er formentlig umiddelbart indlysende, at centraliseringen vil medføre øgede transportudgifter. Det er ikke angivet, om mestrenes forpligtelse til at holde lærlingen på centralskole indebærer en forpligtelse til at betale transporten. For den lokale skolegang har der aldrig været regnet med transportudgifter, idet transporten som regel foregår pr. cykel. Hvor oplandslærlinge deltager i undervisning i fagklasser i centralskoler, hvortil afstanden er over 7, respektive 10 km, har der i de senere år været ydet rejsehjælp af statskassen, som har udgjort 50 pct. af rejseudgifterne, men der hersker nogen uklarhed om, hvorledes resten dækkes. Selv om man vil regne med en sådan tilskudsordning i fremtiden, må spørgsmålet om mesterens forpligtelse i hvert fald klares. Ligeledes må der regnes med, at den bevilling på de årlige finanslove, som

skal ydes til rejsehjælp, vil stige ret betydeligt. Muligvis kunne der indføres særlige befordringsordninger med skolebusser med f. eks. afgiftsfri benzin eller lignende.

Af hensyn til det dybe indgreb, som iværksættelsen af den nye ordning vil medføre, vil det være nødvendigt, at nyordningen indføres gennem en passende overgangsperiode.

Det er allerede nævnt, at der vil være en del usikkerhed med hensyn til centralskolernes placering og fastsættelsen af de områder, fra hvilke eleverne skal optages.

Den eventuelle nedlæggelse af de mindre tekniske skoler vil heller ikke kunne ske, uden at der må træffes en række særlige foranstaltninger, bl. a. under hensyn til at et ret stort antal af disse skoler har egne bygninger, til hvis opførelse der er ydet statstilskud eller statslån, eller som har fået indrettet særlige lokaler, til hvis indretning der er ydet statstilskud.

Ligeledes vil der utvivlsomt blive vanskeligheder med hensyn til spørgsmålet om tilvejebringelsen og uddannelsen af lærerkræfter, navnlig for dagskoleklasserne. Selvom det forudsættes, at nyordningen ikke sættes i kraft, før undervisningsplanerne er udarbejdet, og de nødvendige nye undervisningsmidler forelig-

ger, vil det dog være hensigtsmæssigt, om nyordningen i nye centralskoler, som skal betjene et større opland ved dagskoleklasser, gennemføres gradvis, således at den nye centralskole f. eks. i begyndelsen kun besøges af lærlinge i sidste læreår og således, at undervisningen i disse centralskoler, efterhånden som forholdene tillader det, udvides til at omfatte de yngre årgange. Ved lempelser i de fastsatte undervisningsplaner vil man uden større vanskeligheder kunne tilpasse undervisningen for en sådan gradvis overgang.

Uanset, at der ikke i alle henseender hersker fuld klarhed over omfanget af de konsekvenser, nyordningen vil medføre, og uanset de vanskeligheder, som vil være forbundet med dens gennemførelse, er man dog overbevist om, at der ikke under det eksisterende system for de tekniske skoler vil kunne ydes alle jern- og metalindustriens lærlinge en fuldt forsvarlig undervisning, ligesom man er overbevist om, at der i den mellem de interesserede parter indenfor jern- og metalindustrien afsluttede aftale er fastsat bestemmelser, som vil kunne tilvejebringe muligheder for en væsentlig forbedring i den faglige uddannelse for denne store faggruppes lærlinge.

Bilag 24.

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND I DANMARK

15. august 1953.

*Til formanden
for lærlingekommissionen af 1952,
hr. vicepræsident H. W. Jacobi.*

Gjort bekendt med den mellem Jern- og Metalindustriens Sammenslutning og Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark under 17. april d. å. indgåede aftale angående lærlingenes teoretiske uddannelse ønsker De samvirkende Fagforbund allerede på nuværende tidspunkt at gøre følgende bemærkninger:

Den mellem parterne indgåede aftale, der må anses som et bemærkelsesværdigt skridt til forbedring af den faglige uddannelse inden for et betydeligt område af dansk industri, ikke mindst derved, at der med den indgåede aftale kan

bygges bro for den teoretiske uddannelses om-lægning fra aften- til dagskoleundervisning, bekræfter efter vor opfattelse rigtigheden af De samvirkende Fagforbunds krav vedrørende dagskolen og tillige, at dens gennemførelse er praktisk mulig inden for den nærmeste fremtid. De mellem parterne aftalte bestemmelser er imidlertid på forhånd hjemlet i den nuværende lærlingelovs § 12 og vil for så vidt ikke nødvendiggøre andre ændringer i loven, end at de i § 12 indeholdte afstandsbestemmelser udgår af loven, en ændring, som fagforbundene iøvrigt har været indstillet på at søge gennemført i kommissionsarbejdet. De nærmere regler i aftalen vedrørende uddannelsen – og her især læretidens længde – nødvendiggør ikke lovændringer, eftersom lovens bestemmelser giver fagene adgang til at træffe aftale herom og til at søge dispensation fra lovens bestemmelser om 4 års læretid, en dispensation, der iøvrigt er almindelig for en række fag.

Hvad endelig angår de i aftalen indeholdte bestemmelser vedrørende den fastsatte læretids

virkning på de gældende kontraktforhold finder vi anledning til at bemærke, at man ved loven af 1937 ikke tog i betænkning at lade de i medfør af loven forekommende ændringer gælde for løbende læreforhold, og at man ved den senest gennemførte ændring af loven – forhøjelsen af lærlingenes ferie fra 2 til 3 uger – lod også disse ændringer have virkning for bestående kontraktforhold. Den enighed, der vedrørende løbende kontraktforhold er opnået mellem parterne inden for jern- og metalindustrien, kan derfor ikke have nogen præcedens for fagforbundene for så vidt angår ikrafttræden af eventuelle ændringer i lærlingeloven, der måtte blive resultatet af kommissionens arbejde.

I det skriftlige materiale, fagforbundene har fremsendt til lærlingekommissionen, har fagforbundene for så vidt dagskolespørgsmålet angår henholdt sig til det af Socialdemokratiet under 2. april 1952 i folketinget fremsatte forslag til ændring i loven, og fagforbundene finder ikke anledning til at ændre sin stilling i dette spørgsmål som følge af den i metalindustrien indgåede aftale.

Vi skulle derimod være villige til ved den endelige affattelse af § 12 at gøre den omhandlede paragraf mere detaljeret med henblik på overgangen til dagskoleundervisning og de retningslinier, der rimeligt må kræves fulgt ved fagenes tilrettelægning af denne undervisning i forbindelse med den praktiske uddannelse.

Vi vil derfor finde det naturligt efter den i jernindustrien indgåede aftale, at affattelsen af § 12 ændres til også at omfatte følgende:

»Den faglige og almindende undervisning skal foregå i fagklasser under ledelse af uddannede faglærere, og undervisningen gives for samme fags lærlinge i samme læreår. For så vidt der på stedet ikke er et tilstrækkeligt antal lærlinge til fagklasseundervisning – således som ovenfor anført – skal undervisningen gives i nærmeste centralskole og som dagskoleundervisning. Oprettelsen af centralskoler for dagundervisning sker efter forhandling mellem arbejds- og socialministeriet og de pågældende interesserede fag, og således at aftenskoleundervisningen efterhånden, men senest i 1957 afløses af dagundervisning. Undervisning i dagsskoler skal uden afkortning i den for lærlingene fastsatte løn finde sted inden for normal arbejdstid og udgøre en del af denne. Skoletiden samt den tid, i hvilken lærlingen arbejder på lærestedet, må sammenlagt ikke overstige

den for udlærte arbejdere gældende arbejdstid inden for vedkommende fag. Hvor hensyn til skolens tarv og særlige forhold gør det nødvendigt, kan arbejds- og socialministeriet efter indhentet erklæring fra lærlingerådet gøre undtagelse fra de i nærværende stykke indeholdte bestemmelser.«

P. f. v.

Eiler Jensen.

Einar Nielsen.

Bilag 25.

DANSK ARBEJDSMANDS FORBUND

14. april 1953.

Lærlingekommissionen.

Foranlediget af den højtærede kommissions skrivelse af 31. f.m. angående mejeriernes forhold til lærlingeloven har vi hørt vor afdeling: Mælkeriarbejderne, hos hvem arbejderne i de storkøbenhavnske mejerier er organiseret.

Afdelingen har med skrivelse af 10. ds. svaret os, at der ikke uddannes lærlinge indenfor afdelingens område, hvorfor det ikke findes, at spørgsmålet har interesse for denne.

For forbundets vedkommende henledes opmærksomheden på, at i den mellem Mejeriernes Arbejdsgiverforening, Dansk Mejeristforbund og Dansk Arbejdsmands Forbund bestående overenskomst findes en bestemmelse gående ud på, at efter et års arbejde i et mejeri bliver en ufaglært arbejder at betegne som tilført mejeriarbejder. Den pågældende oppebærer samme løn som mejerister af 1. klasse og beskæftiges i almindelighed ved samme arbejde som mejerister, der har stået i lære.

Det er os også bekendt, at i et så udpræget mejeriland som Holland har man en ganske kort oplærings tid vistnok svarende til, hvad man f. eks. på danske sukkerfabriker ofrer på uddannelsen af de såkaldte sukkerkogere.

Det synes derfor rimeligt at rejse spørgsmålet, om hvorvidt det er nødvendigt at opretholde en så lang læretid for mejerister, som tilfældet hidtil har været.

P. f. v.

Chr. Larsen.

Vilb. Rasmussen.

15. april 1953.

Lærlingekommissionen.

Med skrivelse af 31. f.m. har man til brug for fortsatte forhandlinger i et af lærlingekommissionen nedsat udvalg om inddragelse af landbruget under lærlingelovens område udbedt sig en udtalelse fra Dansk Arbejdsmands Forbund.

Således foranlediget skal vi tillade os ved nærværende at bemærke:

Tilsvarende spørgsmål har været drøftet i et af arbejdsmarkedskommissionen nedsat udvalg af landbrugskyndige medlemmer, blandt hvilke Dansk Arbejdsmands Forbund var repræsenteret, og resulterede i en indstilling, som af ar-

bejdsmarkedskommissionen i 1952 blev afgivet til ungdomsskolekommissionen. Sidstnævnte kommission har afgivet betænkning den 9/10-52, men arbejdsmarkedskommissionens indstilling er ikke gengivet eller omtalt heri. Til orientering vedlægger vi et eksemplar af den ovennævnte indstilling, som altså for så vidt dækker forbundets opfattelse, dog finder vi det nødvendigt at gøre opmærksom på, at indstillingen naturligvis er et kompromis, og at forbundet på forsk. områder har haft en opfattelse, der ikke helt falder sammen med, hvad der er givet udtryk for i indstillingen; men omvendt er det givetvis gået tilsvarende for de øvrige medlemmer af arbejdsmarkedskommissionens udvalg.

P. f. v.

Chr. Larsen.

Vilb. Rasmussen.

Landbougdommens undervisning og oplæring.

De muligheder, der foreligger for landbougdommen i henseende til undervisning og oplæring i de år, der følger umiddelbart efter udskrivningen af folkeskolen og indtil det 18. år, er stort set vel ikke væsentlig mindre end de muligheder, der foreligger for byernes ungdom, men gennemførelsen af disse muligheder er bl. a. på grund af afstandsforholdene mere tilfældig både hvad omfang og benyttelse angår, og den faglige oplæring savner den fasthed og plan, der præger f. eks. den faglige oplæring i byerhvervene.

Den følgende kortfattede beskrivelse af de foreliggende muligheder er delt i to afsnit, hvoraf det ene omfatter de muligheder – om man vil: det undervisningsapparat, der tager sigte på at meddele de unge almindelig belæring, medens det andet omfatter de muligheder, der foreligger for at meddele de unge landbrugsfaglig oplæring. Der vil kun blive omtalt de forhold, der har betydning for den almindelige dreng eller pige på landet, d.v.s. de muligheder, der ønskes benyttet af og er tilrettelagt for praktisk talt alle de heromhandlede unge, og dette er motiveret med, at det, man

har for øje, er at finde frem til undervisningsformer, der kan højne folkeoplysningens niveau for det størst mulige antal. Derfor vil uddannelsesformer med specielt sigte som f. eks. uddannelsen til kontrolassistent eller til landbrugskandidat, der kun er for de få, ikke blive omtalt.

Den almindelig undervisning for unge 14–18 årige drenge og piger – og altså også for de unge, der arbejder i landbruget, ydes efter een af 3 hovedlove 1) loven om ungdomsskoler for ufaglært ungdom, 2) loven om aftenskoler og 3) lov om efterskoler. Hertil kommer så 4) folkeskolens fortsættelsesklasser.

Lov om ungdomsskoler for den ufaglærte ungdom (24/5 1948). 1)

Ungdomsskolen er ifølge lovens § 1 beregnet for unge mennesker, fortrinvis ufaglærte mellem 14 og 18 år; den skal give en undervisning, der tager sigte på at give dem forståel-

1) Jfr. nu lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v.

se af vilkårene for det erhvervsliv, i hvilket de er indtrådt, og af det samfund, hvortil de hører, samt at udvide og udbygge deres kundskaber og derigennem også bidrage til deres karaktermæssige udvikling.

Hensigten med denne skole er at samle til undervisning den del af ungdommen, for hvilken der efter barneskolens ophør ikke er tilrettelagt nogen yderligere undervisning af faglig eller almindendannende art.

I byerne drejer det sig navnlig om bude, arbejdsdreng, mælkeassistenter samt husassistenter, fabriksarbejdere og ekspeditricer, medens det på landet navnlig vil dreje sig om de unge medhjælpere ved landbruget og de unge piger, der er beskæftiget ved husligt arbejde i hjemmene.

Ungdomsskolen tilstræber ikke at give disse unge en egentlig faglig uddannelse, men idet den tager størstedelen af sit stof fra de unges arbejdsverden, søger den at orientere dem fagligt og derved give dem forøget indsigt i og forøget interesse for det arbejde, de har, eller det, de en gang vil få.

Ungdomsskolen har i øvrigt som formål at give de unge et perspektiv for deres eget liv og deres erhvervsmæssige fremtid og tillige sans for den sammenhæng, de som ansvarlige mennesker og samfundsborgere står i. Undervisningen skal således være såvel fagligt orienterende som kundskabsmeddelende og karakterdannende.

Undervisningen er frivillig og vederlagsfri for eleverne.

Skolen skal give en erhvervsbetonet undervisning, der omfatter mindst 40 timer pr. år i aftenungdomsskolen og mindst 30 timer pr. år i dagungdomsskolen, og som afpasses efter de hovedbeskæftigelser, der står eleverne åbne i det praktiske erhvervsliv.

Under hensyn til det krævede timetal af mindst 180, eventuelt 150 timer, forudsættes skolen at være 2-årig, således at den erhvervsbetonede undervisning omfatter ialt henholdsvis 80 timer og 60 timer.

Ved den krævede erhvervsbetonede undervisning er i første række tænkt på en undervisning i arbejdskundskab, omfattende dels produktionslære – læren om de i produktionen anvendte råstoffer, deres tilvejebringelse, fordeling og bearbejdelse, produkternes anvendelse og samfundsøkonomiske betydning – med udgangspunkt i erhvervslivets forskellige hovedgrene som landbrug, fiskeri, industri, hånd-

værk, handel, transportforhold m. m., dels værktøjslære, der tager sigte på at give eleverne et alment kendskab til arbejdsmidlerne og deres vedligeholdelse og behandling.

For de unge mænd på landet vil det være naturligt at hente undervisningsstoffet fra landbrugsbedriften, dens maskiner og redskaber, dens bygninger og produktion. En del af stoffet vil kunne være fælles for by og land, f. eks. kraftmaskiner og dunkrafte fra værktøjslæren, kul, jern og olie fra produktionslæren.

Den erhvervsbetonede undervisning vil for de unge piger kunne forme sig som undervisning i husgerning og barnpleje, i hjemmets økonomi og materialer, i boliglære eller i arbejdskundskab af det foran antydede indhold; som arbejdskundskab vedrørende håndarbejde kan medregnes materialelære om stoffer og garner, disses tilvirkning og behandling, gennemgang af symaskinen, mønstertegning m. m.; praktisk håndarbejdsundervisning kan ikke medregnes, jfr. nedenfor.

Der bør ved valget af emnerne for den erhvervsbetonede undervisning lægges vægt på, at der skabes så nær forbindelse som muligt mellem undervisningen og de unges arbejde og fremtidige erhvervsmuligheder.

Til undervisningen skal i alle fag, hvor det naturligt kan ske, være knyttet øvelser i dansk, dagliglivets regning og tegning, således at der sikres disse fag en fremtrædende plads som led i undervisningen i de øvrige fag, *medens de derimod ikke kan optages som selvstændige fag på timeplanen.*

Eleverne må være fyldt 14 år, men ikke fyldt 18 år ved begyndelsen af det kursus, på hvilket de optages. Et 2-årigt kursus betragtes i denne forbindelse som en helhed, således at en elev, der ikke var fyldt 18 år ved begyndelsen af 1. års kursus, opfylder aldersbetingelsen også for 2. års kursus, selv om han er fyldt 18 år inden begyndelsen af 2. års kursus.

For at statstilskud skal kunne ydes, skal der til undervisningen have meldt sig mindst 12 elever i alderen mellem 14 og 18 år, der alle, medmindre lovligt, forbigående forfald foreligger, giver møde ved undervisningens begyndelse.

Der skal føres dagbog over elevernes møde til undervisningen, og det bør meddeles forældre og arbejdsgivere, når anmeldte elever har forsumt denne uden medbringelse af behørig dokumentation for, at forsømmelsen skyldes lovlig grund.

Ungdomsskolens forskellige former.

a. Aftenungdomsskolen.

Aftenungdomsskolen skal omfatte fra 180 til 360 timer. Skolen bør normalt være 2-årig, således at det krævede timetal fordeles med halvdelen på hvert af de to år; skolen kan dog godkendes som 1-årig med samme timetal. Eventuelle timer ud over det angivne maksimum af 360 kan ikke tages i betragtning ved anvendelse af lovens bestemmelser med hensyn til tilskud m. v.

Undervisningen gives efter endt arbejdstid og må ikke slutte senere end kl. 22.

b. Dagungdomsskolen.

En dagungdomsskole skal normalt omfatte een ugentlig arbejdsdag eller to halve arbejdsdage om ugen inden for et sammenhængende tidsrum af mindst 12 uger om året i 2 på hinanden følgende år og have et samlet timetal på mindst 150 timer. Hvor elevernes antal eller forholdene ellers taler derfor, kan undervisningen samles på et enkelt år efter tilladelse fra ministeren.

Dagungdomsskolen må ikke slutte senere end kl. 19.

Da en dagundervisning såvel af sociale som pædagogiske grunde er af større værdi end en aftenundervisning under hensyn til den betydning, det har, at de unge en dag om ugen tages ud af erhvervslivet til samvær af udviklende indhold med jævnaldrende kammerater, vil det

være ønskeligt, at der i videst muligt omfang oprettes dagungdomsskoler, til hvis undervisning eleverne også vil møde langt bedre oplagt end til den aftenundervisning, der følger efter en anstrengende, fuld arbejdsdag.

c. Ungdomskostskolen.

En ungdomskostskole skal have en varighed af mindst 2 måneder. Den forudsætter, at eleverne i denne tid er helt fri for arbejde og ganske kan hellige sig skolen.

Ungdomskostskolen kan have egne lokaler eller f. eks. indrettes i sommerlejre og lejrskoler eller i folkehøjskoler og efterskoler, der kan stilles til rådighed.

Som kostskoler kan kun anses skoler, hvor eleverne både har ophold og får deres kost på skolen.

Det kan fastsættes i skoleplanen, hvorledes udgifterne til opholdet på skolen skal afholdes, herunder hvor meget eleverne skal betale for opholdet. Undervisningen skal derimod være vederlagsfri.

Det vil være af betydning, at vederlaget for opholdet såvidt muligt fastsættes således, at ingen unge mennesker af økonomiske grunde udelukkes fra at deltage.

Private ungdomsskoler kan oprettes som aftenungdomsskoler, dagungdomsskoler eller ungdomskostskoler.

En godkendt privat ungdomsskole har ret til tilskud fra staten.

Deltagelsen i ungdomsskolen for den ufaglærte ungdom på landet.

	Antal skoler	Antal hold	Antal timer	Heraf før kl. 19	Eleverne			kvinder over 18 år			tils.
					14-18 år	mænd over 18 år	ialt	14-18 år	over 18 år	ialt	
1948-49	51	100	9652	2498	419	12	431	1048	97	1145	1576
1946-47	49	81	8469	1450	395	3	398	795	47	842	1240
1944-45	84	150	16143	1821	-	-	699	-	-	1679	2378

Lov om tilskud til aftenskoler (4/7 1942, jfr. 24/5 1948) ¹⁾. Når der i en kommune oprettes en aftenskole har den ret til fra staten og vedkommende skolefond at modtage visse tilskud, når den opfylder følgende betingelser:

Eleverne skal være ude over den undervisningspligtige alder, og undervisningen skal være vederlagsfri, således at der ikke under nogen form må kræves betaling for undervisning.

¹⁾ Jfr. nu lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v.

gen bortset fra et mindre indskrivningsgebyr. Der må være stillet et passende lokale med lys, varme og rengøring til rådighed for skolen. Der må af den pågældende kommune eller af en stedlig kreds være sikret skolen et tilskud, der i det mindste andrager for tiden 2,15 kr. pr. undervisningstime. Undervisningen skal foregå indenfor følgende faggrænser:

- Religion, historie, sundhedslære, regning, matematik, bogholderi, stenografi, maskinskrivning, skrivning og tegning,

- b) dansk, fremmede sprog, geografi, naturkundskab, samfundslære,
- c) husgerning, landbrug, havebrug eller andre erhverv,
- d) sløjd, husflid og håndarbejde,
- e) psykologi, kunsthistorie, musikhistorie og skole- og opdragelsesspørgsmål,
- f) erhvervslære, produktionslære, værktøjslære, familiekundskab, samfundsøkonomi samt boliglære,
- g) gymnastik, hvorunder kan medtages svømning samt idræt og boldspil og sang og musik.

Skolen må give en egentlig undervisning, der fordrer virkeligt arbejde fra elevernes side.

Hvert af de hold, i hvilke skolens elever har været delt, må have været besøgt af mindst 10 elever pr. time i gennemsnit.

Undervisningen må have strakt sig over mindst 40 timer, hvis den har omfattet flere fag og over mindst 20 timer, hvis den kun har omfattet eet fag.

Når en aftenskole kun står åben for elever over 21 år eller elever, der har gennemgået et højskolekursus eller tilsvarende kursus, og dens undervisning alene omfatter kulturelle og samfundsmæssige emner, kan der ydes højere tilskud. En sådan skole vil kun kunne forventes godkendt, såfremt den byder på en undervisning, der såvel efter sin form som efter sit indhold er væsentlig forskellig fra almindelig aftenskoleundervisning.

Deltagelsen i aftenskoleundervisningen på landet.

				Eleverne						
				mænd			kvinder			
	Antal skoler	Antal hold	Antal timer	14-18 år	18 år og over	ialt	14-18 år	18 år og over	ialt	tils.
1948-49	3782	7237	343791	10393	23450	33843	16265	52836	69101	102944
1946-47	2609	4640	240549	—	—	23425	—	—	45944	69369
1944-45	2862	4644	257770	—	—	33297	—	—	43850	77147

Deltagelsen i aftenhøjskolen på landet.

	antal skoler	antal hold	antal timer	eleverne mænd ialt	eleverne kvinder ialt	tilsammen
1948-49	316	364	12043	5146	4389	9535
1946-47	270	285	9554	4263	2855	7118
1944-45	89	121	3648	1255	899	2154

Af det samlede timetal på 343791 ved aftenskolerne anvendtes 177.800 til håndgerning og husgerning, d.v.s. over 50 pct. af det samlede timetal, medens de almenkulturelle fag som historie, samfundslære, dansk og litteratur kun havde 33.181 eller knapt 10 pct. af det samlede timetal.

Lov om efterskoler (4/7 1942, jfr. 24/5 1948) ¹⁾.

En efterskole er en privat skole, der til elever over undervisningspligtig alder giver undervisning, som ikke tager sigte på forberedelse til nogen eksamen eller uddannelse til et bestemt erhverv, men hvis formål er elevernes almene opdragelse og uddannelse. Skolen må i løbet af et finansår have gennemført et sommerkursus på ikke under 3 måneder eller et vinterkursus på ikke under 5 måneder eller

begge dele. Efterskoler, der drives uden forbindelse med anden skolevirksomhed, må have kursus i mindst 5 måneder årlig. Undervisningen må have omfattet mindst 30 timer ugentlig. For at opnå statstilskud skal skolen, hvis den er indrettet med 2 årlige kursus, i det sidste finansår, før tilskud opnås, have været besøgt af mindst 10 årselever, der ved kursusets begyndelse var ude over den undervisningspligtige alder, men under 18 år.

I finansåret 1948-49 har der været gennemført 203 sommerkursusmåneder og 328 vinterkursusmåneder. Sommerkurserne har været fulgt af 1.606 kvindelige elever, vinterkurserne har været fulgt af 2.531 elever, hvoraf 537 kvindelige og 1.994 mandlige. Det er ikke uden interesse at anføre, at der i 1949-50 er ydet direkte statstilskud hertil på 885.976 kr. og desuden i elevunderstøttelser 765.240 kr.

Fortsættelsesklasser.

Til folkeskolen på landet kan der i henhold til folkeskolelovens § 2, stk. 2, være knyttet en fortsættelseskasse; de nærmere regler om sådanne klasser findes i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 13. maj 1943. ²⁾

¹⁾ Jfr. nu lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v.

²⁾ Jfr. undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 327 af 12. oktober 1954.

En fortsættelsesklasse kan knyttes til en landsbyordnet folkeskole uanset skolens klasse-tal, og når der fra forældre til mindst 15 børn – i alderen 14–18 år – fremsættes anmodning derom, og et flertal af skolekommissionen anbefaler det, *skal* en sådan klasse oprettes. En fortsættelsesklasse kan oprettes ved skoleforbund mellem flere landkommuner.

Fortsættelsesklassen tager sigte på ungdommen mellem 14 og 18 år; der stilles ikke bestemte krav med hensyn til undervisningens faglige indhold, men undervisningen skal dog altid tilrettelægges således, at den fortrinsvis tager sigte på dygtiggørelse til det praktiske liv; der kan på undervisningsplanen optages undervisning i eet fremmed sprog.

Klassens timetal fastsættes på undervisningsplanen. En på forældrenes foranledning oprettet fortsættelsesklasse, jfr. foran, skal altid have et timetal af mindst 360 årligt; oprettes klassen derimod på de kommunale myndigheders initiativ, kan klassen godkendes med et mindre timetal; forældrene til mindst 15 af børnene kan imidlertid altid med skolekommissionens anbefaling kræve en bestående fortsættelsesklasse udvidet til at omfatte 360 timer.

Fortsættelsesklassen skal være en dagskole; undervisningstiden må i hvert fald ikke strække sig udover kl. 19. Klassen kan indrettes med fællesundervisning eller med særskilt undervisning for piger og drenge.

Fortsættelsesklassen er frivillig, men de elever, der har begyndt undervisningen i en sådan klasse, betragtes som skolepligtige og er underkastede de almindelige regler om skoleforsømmelser. De kan kun med skolekommissionens samtykke udskrives før undervisningens afslutning.

Der ydes kommunerne et særligt statstilskud til lærerlønnen samt et tilskud til læremidler.

I 1947–48 har der i hele landet kun været 9 skoler, der har haft fortsættelsesklasser; de har haft et samlet timetal på 7625 for drengene og 7503 for pigerne og et samlet elevtal på 154.

Af undervisningstimerne gjaldt for drengene 2150 og for pigerne 2490 praktiske fag.

Det samlede antal 14–18 årige deltagere i disse former for undervisning var på landet således:

	mænd	kvinder	tils.
skolen for ufaglært ungdom ...	419	1048	1467
aftenskolen			26658
efterskoler	1994	2143	4137
fortsættelsesklasser	71	83	154
			32416

Når det erindres, at der i de 4 aldersårge i landkommunerne formentlig findes ca. 94.000 mænd og 83.000 kvinder, er tallet på dem, der deltog i en af disse undervisningsformer ikke imponerende, og den undervisningsform, der fulgtes af det store antal – de 26.600 – har næppe omfattet mere end ca. 40 timer i et vinterhalvår. Dertil kommer, at aftenskolens undervisning normalt gives på et tidspunkt af dagen, hvor de unge er trætte og derfor ikke kan få det fulde udbytte af undervisningen.

Udvalget skønner det ikke fornødent at anføre nogen udførlig begrundelse for at foreslå, at der tilvejebringes et undervisningsapparat, der skal stå til rådighed for de 14–18 årige unge på landet, og som skal have som formål at vedligeholde og udvikle det almenkulturelle grundlag, de unge har modtaget i folkeskolen, idet behovet derfor skønnes at være almindelig anerkendt.

Udvalget skal derfor henstille til arbejdsmarkedskommissionen at indstille til regeringen, at der udarbejdes lovforslag om en ungdomsskole på landet efter følgende retningslinier:

- 1) Enhver kommune i landdistrikterne er alene eller i samarbejde med andre kommuner pligtig at indrette en ungdomsskole for den ungdom, der er udskrevet af folkeskolen, og som endnu ikke er fyldt 17 år.
- 2) Undervisningen skal indrettes efter en 2-årig plan, der forudsætter, at de unge følger undervisningen i 2 år. Undervisningen skal vare mindst 75 timer i tidsrummet 1. november til 31. marts, idet dog indtil 15 timer kan anvendes i sommerhalvåret.

(Udvalget mener det ønskeligt, at de unge fastholdes i alt fald i to af disse vigtige aldersår mellem 14 og 17, og at det er bedre kun at give 75 timer hvert år i stedet for f. eks. 120 timer i eet år. Hvor elevtallet er for ringe til 2 hold, kan der hvert andet år oprettes eet hold, der undervises efter en 2-årig undervisningsplan).

- 3) Undervisningstimerne på skolen lægges inden for tiden kl. 13–18 een dag om ugen.

(Udvalget må anse det for nødvendigt eller i hvert fald meget ønskeligt, at skolen indrettes som en dagskole. I tiden fra ca. 1. november til 31. marts, d.v.s. ca. 20 uger, skulle undervisning 1 dag om ugen i 4 timer give ca. 75 timer ialt).

- 4) Undervisningsformål skal i første række være almindennende, og der må lægges vægt på, at de unge selv arbejder med – også i form af passende hjemmearbejde. Emnevalget må træffes inden for følgende fagområder: Dansk, regning, skrivning, naturfag, landbrug, historie, samfundslære, litteratur, sløjd og husflid, husgerning, sundhedslære.
(Udvalget har den opfattelse, at ungdomsskolen fortrinsvis skal være almindennende).
- 5) Undervisningstiden kan forlænges indtil 120 timer; og indtil en fjerdedel af timerne kan i så fald lægges i tiden fra kl. 19–22. Disse timer kan da anvendes til fritidsklub el. lign. under en egnet leders tilsyn.
- 6) Deltagelsen i ungdomsskolen er frivillig. (Udvalgets stilling er bestemt af, at forslag om obligatorisk deltagelse vil støde på modstand af principiel karakter).
- 7) Det er en ret for de unge at deltage i denne undervisning i det for denne fastsatte antal timer.

Udvalget ønsker ikke at stille forslag om udformning af skoleplaner og om udgifternes fordeling m. v., men udvalget forudsætter, at der ydes tilskud af mindst samme størrelse, som der nu ydes til aftenskolen.

Landbrugsfaglig undervisning finder i et vist omfang sted i forbindelse med selve det praktiske arbejde, således hvor oplæring i praktisk landbrugsarbejde foregår under elevformen, men derudover giver adskillige interesserede landmænd deres unge medhjælpere teoretisk undervisning, der dog efter sagens natur bliver tilfældig og spredt. Da udvalget imidlertid har som opgave at undersøge den planmæssige og for alle unge landbrugsmed-

hjælpere tilgængelige undervisning, der udøves ved egnede, professionelle lærerkræfter, evt. med det formål at fremsætte forslag til en udvidelse og forbedring af den eksisterende undervisning, er det først og fremmest den egentlige skolemæssige undervisning, der i denne forbindelse har interesse. Sådan undervisning foregår nu hovedsagelig under 2 former: 1) den landbrugsfaglige undervisning og 2) de egentlige landbrugsskoler.

Den landbrugsfaglige undervisning støttes i henhold til lov af 10. marts 1938, jfr. lov af 24. maj 1948.¹⁾

De landbrugsfaglige skoler skal give undervisning i landbrugsfag, medens der ikke må gives undervisning i almen dansk og regning eller i fag som historie og samfundslære. Eleverne skal selv præstere et arbejde, og der kræves skriftlige fremstillinger og beregninger under faglærerens ledelse. Der er ikke angivet nogen aldersbetingelser, men undervisningen skal være tilrettelagt for »unge mennesker«. Eleverne betaler selv mindst 2 kr. pr. kursus og højst 25 øre pr. time.

Deltagelsen i den landbrugsfaglige undervisning:

	antal skoler	antal elever	timetal	heraf for kl. 19
1948–49	146	4467	10.519	3717
1947–48	172	9193	10.500	—

Landbrugsskoler og husmandsskoler nyder statsstøtte efter lov af 4. juli 1942, jfr. 15. marts 1943.

Skolerne er normalt kostskoler, og eleverne skal være over 18 år. De enkelte landbrugsskoler kan lægge særlig vægt på en af de hovedretninger, i hvilke landbruget deler sig. Et vinterkursus skal være af mindst 5 måneders varighed, og et sommerkursus skal være af mindst 3 måneders varighed.

Deltagelsen har været således:

	antal skoler	antal elever mænd	antal elever kvinder	elever ialt	af de mandlige elever gik på landbrugsskole	af de kvindelige elever gik på husholdnsskole	18-25 år md.	18-25 år kv.
1948–49	26	2135	176	2311	1726	176	1586	164
1947–48	25	2201	175	2376	1768	175	1577	158

¹⁾ Jfr. nu lov nr. 219 af 11. juni 1954 om ungdomsundervisning m. v.

²⁾ Jfr. lovbekg. af 15. juni 1955 om folkehøjskoler og landbrugsskoler.

Det er udvalgets opfattelse, at landbrugserhvervets krav til både de unge, der bliver selvstændige, og de unge, der vedbliver at være lønarbejdere, er så omfattende og mangeartet, at det vil være stærkt påkrævet at udvide den adgang, der nu er for de unge inden for landbrugserhvervet til at erhverve en blot rimelig fond af teoretisk viden.

Det er tillige udvalgets opfattelse, at en sådan udvidet undervisning må lægges i faste rammer, og at man må tilstræbe, at undervisningen indgår som et fast led i hele oplæringen af de unge landbrugere. Da man imidlertid ikke mener, at det vil være opportunt at foreslå oplæringen af unge landmænd fastlagt og reguleret ved en særlig lov om uddannelsen i landbrugserhvervet, skal man – uanset de fordele en sådan løsning muligt måtte have – nøjes med at foreslå, at arbejdsmarkedskommissionen vil indstille til regeringen, at der ved lovforanstaltninger gennemføres den nedenfor nærmere forklarede undervisningsform, der er tænkt tilrettelagt således, at den naturligt indpasser sig i den oplæring i praktisk arbejde, der forudsættes at foregå samtidig med den teoretiske undervisning.

1) Der skal i landkommunerne søges oprettet et passende antal landbrugsfaglige kursus, hvor-

til lokaler må søges tilvejebragt i skolebygninger, forsamlingshuse, stedlige tekniske skoler el. lign. Hvert kursus planlægges indenfor 3 vinterhalvår, idet de unge mænd i eet halvår undervises i husdyrlære, i eet halvår i plantelære og i eet i maskin- og bygningslære, medens de unge kvinder i de tre halvår undervises i husgerning, madlavning og barnepleje med sundhedslære. Hvert af de 3 kurser skal mindst omfatte 40 timer, og undervisningen skal ligge mellem kl. 13 og kl. 22. Der må lægges vægt på, at kurserne derudover suppleres med demonstration i praksis. Adgang til disse kurser har enhver 17–22 årig ung mand eller kvinde, der arbejder i en landbrugsbedrift. Fra aldersbetingelsen kan der dispenseres opad til og med det 24. år. Undervisningen skal – udover et passende indtegningsgebyr – være gratis for eleverne, og arbejdsgiverne har – medmindre de har taget skriftligt forbehold ved fæstemålets indgåelse – pligt til at give de unge den fornødne frihed til at deltage i undervisningen.

Der forudsættes, at der ydes statstilskud til driften af disse kurser.

For deltagelsen udfærdiges et certifikat, der attesterer selve deltagelsen, men ikke giver vidnesbyrd eller karakterer.

Bilag 27.

V. Hvorvidt skolens undervisning følges af afgangsberettigede elever fra hele landet, eller om der findes andre lignende skoler her i landet.

I den anledning kan meddeles følgende:

Den danske Andelsskoles opgave og mål er formuleret således: Skolens opgave er at meddele kundskaber og færdigheder til mænd og kvinder i andelssagens tjeneste. Dens mål er at bidrage til forning af faglig dygtighed og forståelse af andelsbevægelsens idé og karakter hos de elever, der søger den.

Skal Andelsskolen placeres blandt de forskellige skoleformer her i landet, vil den derfor være at finde et sted imellem eksamenshandelskolen og folkehøjskolen.

På den ene side søger Andelsskolen at yde en ren faglig undervisning nogenlunde som den, der gives på tilnærmelsesvis tilsvarende offentlige handelsskoler. Skal en sammenligning drages, bliver det pensum, der gennemgås ved skolens standardkursus (se nedenfor under I A),

DEN DANSKE ANDELSSKOLE

17. februar 1954.

*Lærlingekommissionen,
handelsministeriet,
Slotsbolmsgade 10,
København K.*

I Deres skrivelse af 5. februar 1954 (jr. nr. 9-7-54) har De anmodet om oplysninger vedrørende:

- I. Den danske Andelsskoles undervisningsvirksomhed.
- II. Betingelserne for adgangen til at følge undervisningen.
- III. Kravene til skolens lærerkræfter.
- IV. Skolens ledelse og eventuelt tilsyn med undervisningen.

nærmest at sidestille med det, der kræves til handelseksamen (1-årig), dog med betydelig mere vægt lagt på fag som varekundskab, driftsøkonomi, regnskabsvæsen og dekoration og mindre vægt lagt på fremmede sprog.

På den anden side forsøger Andelsskolen at vække forståelse af andelsbevægelsens idé og karakter. Og en forståelse af, hvad andelsbevægelse er – i alt fald som man opfatter bevægelsen i Danmark –, forudsætter føling med og indleven i de ideer om menneskeværd og menneskeret, som er essensen af demokratiske livsformer. Her er det, at Andelsskolen erkender sit slægtskab med folkehøjskolen. Derfor er det, at der på timeplanen findes noget, der hedder foredrag, i hvilke timer der behandles emner af mere almen karakter vedrørende historie, samfundsforhold (økonomisk og politisk) og moderne litteratur – altså ikke noget, der i egentlig forstand skal læres, men som måske kan være med til at udvide en muligvis ikke alt for vid horisont bare en lille smule.

Kort udtrykt: Den danske Andelsskole er en fagskole med et islæt af folkehøjskolen i sig.

ad I. For gennem det daglige praktiske arbejde at kunne løse foran formulerede opgave har Den danske Andelsskole en række kursus løbende efter en årsplan som følger:

A. 1. *august–31. marts:* 8 måneders standardkursus (32 undervisningsuger) væsentligst for brugsforeningsmedhjælpere.

1. Betingelse for deltagelse:
 - a. udstået læretid (3 à 4 år),
 - b. bestået handelsmedhjælpereksamen *eller* gennemgået Andelsskolens korrespondancekursus og bestået den dertil knyttede afsluttende prøve (se nedenfor under C 1),
 - c. fyldt 21 år.
2. Fag og timetal de første 5 måneder:

Dansk	2 timer pr. uge		
Handelsregning	4	–	–
Bogføring	4	–	–
Handelskorrespondance	1	–	–
Samfundslære og andels-			
bevægelse	3	–	–
Økonomi	3	–	–
Økonomisk geografi	1	–	–
Handelslære	1	–	–
Varekundskab: kolonial ...	2	–	–
isenkram ...	2	–	–
manufaktur	2	–	–

Salgslære	2 timer pr. uge		
Skilteskrift og dekoration	3	–	–
Maskinskrivning	1	–	–
Foredrag (almene emner)	4	–	–
Engelsk (frivillig)	4	–	–
Tysk (frivillig)	4	–	–

Fag og timetal de sidste 3 måneder:

Handelsregning	4 timer pr. uge		
Bogføring	4	–	–
Regnskabsvæsen	2	–	–
Samfundslære og andels-			
bevægelse	3	–	–
Økonomi	3	–	–
Økonomisk geografi	2	–	–
Handelslære	1	–	–
Varekundskab: kolonial ...	2	–	–
isenkram ...	2	–	–
manufaktur	2	–	–
Skilteskrift og dekoration	3	–	–
Maskinskrivning	1	–	–
Foredrag (almene emner)	4	–	–
Engelsk (frivillig)	4	–	–
Tysk (frivillig)	4	–	–

Desuden skal hver elev udarbejde en skriftlig besvarelse over et opgivet emne, hvortil han får anvist litteratur. Emnerne hentes fortrinsvis fra områder inden for dansk økonomi og erhvervsliv. Eleven får 6 uger til udarbejdelsen.

3. Undervisningen foregår dels gennem overhøring og dels gennem samtale. For varekundskabs vedkommende er undervisningen i høj grad baseret på gennemgang af vareprøver. Hvad skilteskrift og dekoration angår, da foregår undervisningen i skolens dekorationslokale, hvor der bl. a. findes 10 »vinduer« til rådighed.
4. Når undtages de første 6 uger af standardkursuset, afholdes hver mandag kl. 14–17 skriftlig prøve under normale eksamensformer i de forskellige fag. Eksempelvis kan nævnes, at i handelsregning afholdes 5 prøver i periodens løb. Det samme gælder bogføring. I varekundskab 6 prøver. I læsefagene iøvrigt 2 à 3 prøver.

Ved kursusets afslutning udstedes et skolebevis, som foruden en almindelig udtalelse vedrørende elevens evner, flid og interesse samt personlig opførsel indeholder specialkarakterer som udtryk for de opnåede resultater ved nævnte prøver sammenholdt iøvrigt med elevens daglige arbejde i klassen.

5. Der er altid ca. 90 elever, der følger dette kursus. Det er, hvad skolen kan rumme.

B. *April*: 2 ugers kursus for ansatte i F. D. B. og de øvrige hovedandelsselskaber.

1. Betingelser for deltagelse:

- fyldt 23 år,
- ansat i andelsselskaber mindst 4 år,
- anbefalet og tilmeldt kursuset af det andelsselskab, hvori vedkommende er ansat.

2. Fag og timetal:

Andelsbevægelse.

Driftsøkonomi.

Samfundsøkonomi.

Andelsselskabernes kapitalforhold.

Der undervises ialt i ca. 80 timer.

3. Undervisningen foregår gennem forelæsninger med påfølgende diskussion. Hver elev skal holde et foredrag over et selvvalgt emne.

4. Der afholdes ingen prøver og udstedes intet bevis.

5. Normalt ca. 30 deltagere.

C. *Maj*: Læringskursus og duelighedsprøve. Der afholdes normalt 3 læringskursus à 3 dage.

1. De læringe, som ikke har haft lejlighed til at erhverve sig handelsmedhjælpereksamen, skal (som under A 1 b omtalt) – for at få adgang til Andelsskolens standardkursus – gennemgå Andelsskolens korrespondancekursus (K-K.), der strækker sig over 3 vintre. Ca. 600 læringe deltager i K-K. De, der hvert år bliver færdige, fordeles over nævnte 3 læringskursus for at aflægge den til K-K. knyttede afsluttende prøve.

Der undervises i følgende fag i K-K.:

Dansk	(12 breve)
Handelskorrespondance	(6 -)
Handelsregning	(12 -)
Butiksbogholderi	(6 -)
Brugsforenings-bogføring	(8 -)

Pensummet svarer nogenlunde til, hvad der kræves til handelsmedhjælpereksamen. Der aflægges prøver i samtlige fag. Samtlige prøver er skriftlige. For at bestå kræves: 4,00 i gennemsnit.

K-K. ekspederes fra Andelsskolens kontor, og rettetarbejdet foretages dels af skolens lærere og dels af lærere hentet udefra. Ved den afsluttende prøve er skolens lærere eksaminatorer. Censorer hentes dels fra uddeler- og medhjælperkredse og dels blandt lærere knyttet til den lokale kommuneskole.

2. I forlængelse af forannævnte prøve afholdes i 1 à 2 dage den praktiske del af den såkaldte duelighedsprøve.

Ved duelighedsprøve forstås kort udtrykt en »svendeproe« for butikslærlinge, hvortil enhver kan indstille sig, som er uddannet i en brugsforening, såfremt læretiden vil være udstået senest 3 måneder efter prøvens afholdelse. Dog kan ingen aflægge prøve senere end 2 år efter udstået læretid. Duelighedsprøven består af en teoretisk del og en praktisk del. Den teoretiske del er handelsmedhjælpereksamen eller bestået afsluttende prøve ved K-K. En betingelse for at deltage i den praktiske del er, at lærlingen har bestået den teoretiske del. Ved den praktiske del af prøven skal der aflægges prøve i:

- praktisk butiksarbejde (ekspedition m. v.), (foregår i Andelsskolens øvelsesbutik),
- serieafvejning af forskellige varer,
- praktisk kolonial-varekundskab (skriftlig prøve).

Desuden kan der (frivilligt) aflægges prøver i:

- praktisk isenkram-varekundskab,
- praktisk manufaktur-varekundskab,
- skilteskrift.

Duelighedsprøven tilrettelægges og afholdes af brugsforeningsbevægelsens kursusudvalg, blandt hvis medlemmer der vælges en prøvekommission, der har til opgave at sørge for det nødvendige vedrørende prøvens praktiske gennemførelse. Kommissionen skal bl. a. udpege eksaminatorer og censorer. Disse hentes blandt uddelere, medhjælpere og Andelsskolens lærere. Andelsskolens forstander er formand for prøvekommissionen.

For aflagt prøve udstedes et bevis, som er delt op i 2 afsnit. Første afsnit indholder en almindelig udtalelse fra lærlingens læremester vedrørende lærlingens evner, flid og

interesse, optræden overfor kunderne samt personlig orden og opførsel. Bevisets andet afsnit indeholder resultatet af eksaminatorernes og censorernes bedømmelse af lærlingens præstationer ved selve duelighedsprøven.

Deltagelse i duelighedsprøven er helt frivillig. I fjor deltog ca. 45.

D. *Juni*: Kortere kursus med såvel faglige som organisationsmæssige emner på programmet. Eksempelvis kan nævnes: kursus for tillidsmænd, regnskabsførere, revisorer, uddelere, medhjælpere m. v.

E. Herudover holdes fordelt over hele året forskellige møder og week-end-kursus og andre kortere kursus af varierende art.

F. *Juli*: Andelsskolen er lukket.

ad II. Spørgsmålet er besvaret i det foregående.

ad III. Foruden forstanderen er der til Andelsskolen knyttet 7 lærere, hvoraf de 3 er heltidsansatte og de 4 deltidsansatte.

Der findes ingen absolutte krav vedrørende de læreres uddannelse, der er knyttet til Andelsskolen, men følgende oplysninger kan gives om de for tiden ansatte:

Forstanderen er cand. jur. De 3 heltidsansatte lærere er henholdsvis cand. oecon., seminarieuddannet og praktisk butiksuuddannet + H. A. (Handelshøjskolens erhvervsøkonomiske grundstudium).

Hvad de 4 deltidsansatte angår, drejer det sig om:

Læreren i skilteskrift og dekoration (uddannet dekoratør, knyttet til F. D. B.-afdelingen i Odense. Ved skolen 3 dage pr. uge).

Læreren i isenkram-varekundskab (uddannet isenkrammer, knyttet til F. D. B.-afdelingen i isenkram, Århus. Ved skolen 2 dage pr. uge).

Læreren i manufaktur-varekundskab (uddannet manufakturist, knyttet til F. D. B.-manufakturafdeling, Odense. Ved skolen 2 dage pr. uge).

Læreren i regnskabsvæsen (kredsrevisor, knyttet til F. D. B.s statistik- og revisionskontor. Ved skolen 1 dag pr. uge).

Endelig bemærkes, at skolens sekretær underviser i maskinskrivning.

ad IV. Andelsskolen ledes af en forstander, som er direkte ansvarlig overfor F. D. B.s bestyrelse for såvel skolens undervisning som dens drift. Tilsyn i egentlig forstand finder ikke sted, men som kontaktled fungerer et skoleråd, hvor man drøfter visse hovedlinier i skolens arbejde. Skolerådet består af 11 medlemmer, valgt af F. D. B.-andelsudvalget, Danmarks Uddelerforening, De samvirkende Brugsforeninger og Andelsskolens Elevforening. F. D. B.s generalsekretær og Andelsskolens forstander deltager i dets møder.

ad V. Den danske Andelsskole er den eneste skole af sin art her i landet, og den modtager elever fra hele Danmark.

Jul. Lavrsen
forstander.

Bilag 28.

SAGFØRERRÅDET

8. marts 1954.

Til lærlingekommissionen.

Tilbagesendes lærlingekommissionen med bemærkning, at sagen har været behandlet på et møde i sagførerrådet, hvor det vedtoges at henholde sig til en af rådet i 1937 afgiven udtalelse om, at ansættelse som elev på et sagførerkontor ikke kan anses at falde ind under lærlingeloven.

Kontorelevs arbejde på sagførerkontorer er såre uensartet og faktisk forskelligt på hvert enkelt sagførerkontor, således at der ikke kan siges noget almindeligt herom, og det er rådets opfattelse, at der ikke herved gives eleverne en faglig uddannelse indenfor kontorfaget.

P. r. v.
D. Thomsen.

DANSKE BANKERS
FÆLLESREPRÆSENTATION

25. marts 1954.

*Til formanden for læringskommissionen,
hr. vicepræsident H. W. Jacobi.*

Under henvisning til vor samtale tillader jeg mig efter Deres anmodning at à-jour-føre de oplysninger om undervisningsspørgsmålet, der i sin tid blev afgivet fra bankernes side.

Vedrørende den *praktiske uddannelse* skrev hovedbankerne dengang følgende:

»I elevtiden oplæres bankeleverne i de forskellige grene af bankens virksomhed ved at gøre tjeneste i de enkelte kontorer, herfra dog undtaget visse specialkontorer, som kræver større modenhed. Uddannelsen består i, at eleven anbringes på en plads i vedkommende afdeling, der ikke kræver særlige forudsætninger og derefter under de ældres vejledning indøves i afdelingens teknik. Først når eleven på denne måde har fået en alsidig uddannelse i et tidsrum af ikke under 3 à 4 år, betragtes elevtiden som endt.

Eleverne vil normalt ikke kunne regne med at få stillinger i andre banker efter afsluttet elevtid, da bankerne som regel kun antager elever i det omfang, de har brug for personale og gerne beholder dem efter en vis prøvetid, (som regel ikke ud over et halvt år), og da bankerne i øvrigt netop ønsker at reservere eleverne de stillinger, som disse har forberedt sig til fremfor at tage folk udefra, som ville spærre for deres advancement.

Hvor damernes og herrerne stilling i princippet ikke er ens, idet damerne antages som specialarbejdere, er man forberedt på at måtte oprette specialkontrakt for damerne.

Vi skal bemærke, at vi ikke antager unge mænd til specielt kontorarbejde, men kun som elever. Med hensyn til damer se ovenfor.

Provinsbankforeningen skrev følgende om samme spørgsmål:

»Den praktiske uddannelse strækker sig over 3-4 år. I denne tid gennemgår eleven de forskellige afdelinger i banken, men det kan dog hænde, at han som følge af andet personales fraværelse på grund af sygdom, militærtjeneste

o. l. ikke inden for læretiden når at komme gennem samtlige fag. Herpå lægges dog mindre vægt, idet man sjældent antager flere elever, end man mener at få brug for.»

Der kan hertil oplyses, at forholdene i det store og hele er uændrede, og at der ikke er anledning til at føje nye momenter til.

Om den *teoretiske uddannelse* skrev hovedbankerne:

»I København er det obligatorisk, at eleverne indenfor de første 3 ansættelsesår skal gennemgå Købmandsskolens bankklasse med en afsluttende eksamen.

I provinsen gives en tilsvarende undervisning, hvor betingelserne for en sådan er til stede.

Bankerne bekoster undervisningen.»

Provinsbankforeningen skrev følgende om samme spørgsmål:

»Den teoretiske uddannelse foregår på handelsskoler. Undervisning og bøger er altid uden udgift for eleven. Adskillige banker yder eleverne hjælp til videre uddannelse på Købmandsskolens kursus for provinsbankpersonale eller sørger for, at de får sprogundervisning.»

Hertil kan føjes, at for hovedbankernes vedkommende suppleres den teoretiske undervisning med en intern bankskoleundervisning, hvis varighed er fra 3 uger til 3 måneder. I nogle tilfælde gives der heldagsundervisning, i andre enkeltundervisningstimer, dog således at undervisningen foregår inden for den almindelige kontortid.

Som det fremgår af Provinsbankforeningens udtalelse, får en stor del af eleverne en særlig uddannelse på et 3 måneders kursus på Købmandsskolen.

Om *lønnsforholdene* skrev hovedbankerne:

»Der findes ingen kollektive overenskomster, men hver bank har sit lønregulativ, der omfatter hele kontorpersonalet.

Gagerne ligger noget forskelligt for eleverne i de tre hovedbanker, indenfor en begyndelsesage af fra ca. kr. 600,- til ca. kr. 900,- med en årlig gagestigning af fra kr. 200,- til ca. kr. 300,-.

Den sædvanemæssige prøvetid kan sættes fra 3 til 6 måneder, opsigelsesvarslet er 3 mæne-

der, dog for en enkelt banks vedkommende gensidig 1 måned for elever.»

Provinsbankforeningen skrev følgende om samme spørgsmål:

»Lønningerne synes at være fra 6–900 kr. i de første år stigende med 300 kr. for hvert af læreårene.«

Herom kan oplyses, at der findes et overenskomstregulativ, der gælder samtlige elever, mandlige som kvindelige, og er ens for samtlige banker både større og mindre i hovedstad og provins. Lønningerne i de 4 elevår er som følger:

	Grundløn kr.	Totalløn kr.
17 år	1.200	2.545
18 »	1.500	3.182
19 »	1.800	3.818
20 »	2.100	4.454

Om *arbejdstiden* skrev hovedbankerne:

»Elevernes arbejdstid ligger noget forskelligt i bankerne, men overstiger gennemsnitlig ikke 48 timer om ugen. Den noget længere arbejdstid i visse travle perioder opvejes ved kortere arbejdstid på andre tider.

I den tid eleverne frekventerer Købmands-skolen, vil skoletid plus arbejdstid ikke overstige den sædvanlig gældende arbejdstid med mere end gennemsnitlig en time pr. dag.

De travle perioder indtræffer i visse kontorer hver måned indtil et par dage i forbindelse med månedsskiftet og kan ved kvartalsopgørelserne og desuden i forbindelse med terminerne strække sig over et tidsrum fra 2–10 dage.

Uden at kunne præcisere overarbejdstiden nøje indenfor disse perioder kan man vel sætte tiden efter en spisepause til nogle timer. Ifølge de gældende regler vil eleverne kun deltage i overarbejdet i en sådan udstrækning, at den gennemsnitlige arbejdstid af 48 timer pr. uge ikke overskrides.«

Provinsbankforeningen skrev:

»Arbejdstiden er 7–8 timer daglig. Overarbejde forekommer et par gange om året og strækker sig da højst over 10–14 dage. I disse perioder andrager overarbejdet ca. 3 timer daglig. Fra flere sider hævdes, at det samlede antal overarbejdstimer dog aldrig løber op til mere end 70–75 timer om året.«

Herom kan siges, at den almindelige arbejdstid gennemgående er kortere nu end i 1938. Overarbejdet er blevet stærkt begrænset, og

bankerne bestræber sig for, at eleverne, såvidt det er muligt, holdes udenfor overarbejdet.

Hvor overarbejde finder sted, forsøger bankerne at kompensere dette i form af adgang til afspadsering.

I ovenstående er Andelsbanken samt de øvrige mindre og mellemstore københavnske bankers forhold ikke direkte omtalt, men der er ingen anledning hertil, idet der for dem i det store og hele gør sig de samme synspunkter gældende som anført for hovedbankerne og provinsbankerne.

Med højagtelse

Kristian Møller.

Bilag 30.

DANMARKS SPAREKASSEFORENING

13. november 1954.

Lærlingekommissionen.

Under henvisning til lærlingekommissionens skrivelse af 11. februar 1954 angående sparekaselevernes uddannelse skal Danmarks Sparekasseforening oplyse følgende på grundlag af indhentede oplysninger fra 41 sparekasser, der er udvalgt således, at de formentlig er repræsentative.

I. *Provinssparekassernes elever.*

1. Elevernes praktiske arbejde i læretiden.
Efter en fremadskridende plan oplæres eleverne igennem læretiden i alt almindeligt forekommende praktisk sparekassearbejde som f. eks.: ekspedition af indlån, check-clearing, føring af ind- og udlånskonti, saldokontrol for såvel kapital som renter, korrespondance, fondsafregning, renteudregning, bogholderi og eventuelt kassererarbejde og oprettelse af lånedokumenter. Den tidsmæssige rækkefølge for elevernes oplæring til de nævnte eksempler på sparekassearbejde kan variere fra sparekasse til sparekasse.
2. Uddannelseskrav ved ansættelsen.
Praktisk taget alle sparekasser kræver, at eleverne har bestået realeksamen eller anden dermed ligestillet eller højere eksamen.

3. Skoleuddannelse efter ansættelsen.

Sparekasserne kræver (bortset fra enkelttilfælde, hvor der er forholdsvis stor afstand til nærmeste handelsskole), at eleverne i læretiden gennemgår den almindelige handelsaftenskole, der slutter med handelsmedhjælpereksamen. Det er som oftest frivilligt, om eleverne derudover vil deltage i særlige fagkursus i stenografi, maskinskrivning, sprog og lignende. Det er ligeledes som oftest frivilligt, om eleverne vil deltage i kursus for provinsens sparekassefunktionærer, der afholdes som et heldagskursus på 2×2 måneder på Købmandsskolen i København. På dette kursus undervises der til 1. del i finansiell regning, udvidet bogholderi, specielt sparekasseregnskab, samt kontorpraksis (benyttelse af kontor- og bogholderimaskiner, rationel arbejdstilrettelæggelse m. v.), og til 2. del i nationalekonomi og statistik, sparekassejura og -praksis og telefonering. 1. del afsluttes med en skriftlig prøve, 2. del med en mundtlig.

II. De københavnske sparekassers elever.

1. Elever (volontører) begynder almindeligvis deres tjeneste i indlånsafdelingen, hvor de tager del i alt forefaldende arbejde såvel ved bogføring som ved ekspedition. Den første månedstid foregår uddannelsen på hovedkontoret, derefter sendes de unge ud til oplæring på forskellige afdelingskontorer.
2. Ved ansættelse kræves realeksamen, præliminæreksamen eller højere eksamen.
3. Efter en praktisk uddannelse på $1-1\frac{1}{2}$ år påbegynder de unge undervisningen på den københavnske sparekasseskole, som foregår på Købmandsskolen. Undervisningen, som strækker sig over 2 år, er delt i en I-del og en II-del. Til I-del undervises i finansiell regning, bogholderi (herunder regnskabsanalyse) samt korrespondance og anden kontorpraksis. Til II-del undervises i sparekassejura og -praksis samt samfundsøkonomi og statistik. Undervisningstiden er for begge deles vedkommende 8 timer ugentlig. I-del afsluttes med skriftlig prøve i hvert af fagene, og II-del afsluttes med mundtlig prøve i hvert af fagene.

Bortset fra, at elever, der ved ansættelsen har afgangseksamen fra banksskolen eller forsik-

ringsskolen eller har handelsmedhjælpereksamen linie B og C, fritages for deltagelse i I-del, er deltagelse i sparekasseskolen obligatorisk.

I ærbødighed

J. Toftegaard.

Mads Thomsen.

Bilag 31.

ASSURANDØR-SOCIETETET

17. november 1954.

Lærlingekommissionen.

Ved skrivelse af 11. februar d. å. har den af økonomi- og arbejdsministeriet nedsatte lærlingekommission anmodet Assurandør-Societetet om oplysning om, hvordan lærlinguddannelsen foregår inden for forsikringsbranchen, idet kommissionen særligt har ønsket oplyst, hvori det praktiske arbejde består, samt hvordan skolerne og den teoretiske uddannelse iøvrigt er organiseret.

Med henblik på besvarelsen af de således rejste spørgsmål har man fra societetets side foretaget en undersøgelse, og på grundlag af de oplysninger, man har modtaget fra en række forsikringsselskaber, der skønsvist beskæftiger over halvdelen af de inden for forsikringsbranchen ansatte kontorfunktionærer, kan man udtale følgende:

Den praktiske uddannelse.

De unges arbejdsområder må antages stort set at falde i følgende grupper:

Kartoteksarbejde: fremtagning og indsætning af kort, notering af oplysninger fra begæringer, skadesanmeldelser el. lign.

Optællings- og afstemningsarbejde (præmier, skader el. lign.).

Betjening af kontormaskiner, f. eks. regnemaskiner, bogholderimaskiner, hulkortmaskiner (hullemaskiner) el. lign.

Gennemgang af begæringer, herunder registreringsarbejde, udregning og efterregning af præmier, anvendelse af tariffer.

Gennemgang af skadesanmeldelser, herunder

registreringsarbejde, bedømmelse af elementære forhold.

Udskrivning eller gennemsyn af policer, policetillæg, policepåtegninger el. lign.

Bogholderiarbejde, f. eks. udfærdigelse af posteringsgrundlag el. lign.

Korrespondance, f. eks. skrivning eller diktat af lettere breve.

Kundebetjening (f. eks. pr. telefon),

og efter selskabernes oplysninger vil de unge medarbejdere inden for de første tre år have været beskæftiget med arbejder inden for en væsentlig del af de nævnte områder.

Hvilken kombination af de pågældende arbejdsområder, den enkelte unge medarbejder vil blive beskæftiget med, kan ikke forud fastlægges, idet det blandt andet vil afhænge af elevens særlige interesser, evner og anlæg, der oftest først viser sig efter kortere eller længere tids beskæftigelse.

Den teoretiske uddannelse.

Købmandsskolens forsikringskole:

Ved skoleårets begyndelse i september 1954 er der iværksat en ny undervisningsplan for forsikringsskolen.

Undervisningen efter den nye plan afsluttes med den af staten kontrollerede handelsmedhjælpereksamen med sprog og forsikring, og forudsætningen for at deltage i undervisningen er, at eleverne har realeksamen eller dertil svarende kundskaber.

Undervisningstiden er tre år; der undervises fra 1. september til 31. maj og som hidtil om morgenen fra kl. 8–9,40.

Den nye plan, der er kommet i stand på initiativ af forsikringsforeningens undervisningsudvalg, afviger fra den hidtil gældende plan ved, at undervisningstiden er blevet forøget, dels ved at det ugentlige timeantal i det første år er sat op fra seks til otte, dels ved at eksamen falder i maj-juni måned mod tidligere i april-maj måned. Endvidere er der kommet følgende nye fag til: maskinskrivning, kontorarbejder, handelslære og tysk. Samtidig har man givet afkald på en times forsikringslære, to timers forsikringsbogføring og tre timers engelsk. Planen ser således ud:

1. klasse (Ass. I):			
Regning	2	timer	ugentlig
Engelsk	2	»	»
Kontorarbejder	2	»	»
Maskinskrivning	2	»	»

2. klasse (Ass. II):

Bogføring	2	timer	ugentlig
Engelsk	1	»	»
Tysk	1	»	»
Forsikringslære	1	»	»
Forsikringspraksis	1	»	»

3. klasse (Ass. III):

Handelslære	1	»	»
Tysk	2	»	»
Forsikringslære	1	»	»
Forsikringspraksis	2	»	»

Den nye undervisningsplan, efter hvilken eleverne i modsætning til tidligere opnår adgang til en eksamen, som opfylder kravene til handelsmedhjælpereksamen med to fremmede sprog, byder efter forsikringsvæsenets opfattelse på så væsentlige forbedringer, at en forøget tilgang til forsikringsskolen kunne forventes. I så henseende er man heller ikke blevet skuffet, idet man på skolen oplyser, at der i år er 13 førsteklasse i forsikring mod sidste års seks.

Købmandsskolens kontorlærlingeskole.

Denne skole har tre retninger – en for kontorlærlinge uden eksamen, en for kontorlærlinge med mellemskoleeksamen og en for kontorlærlinge med real- eller præliminæreksamen, og undervisningstiden er for alle retninger tre år. Den afsluttes med handelsmedhjælpereksamen, for første retnings vedkommende uden sprog, for anden med et og for tredje retning med to sprog.

De unge mænd, af hvilke den altovervejende del har realeksamen, sendes i praktisk taget alle tilfælde på forsikringsskolen. Selskaberne afholder de med undervisningen forbundne udgifter, herunder skolebøger og andet undervisningsmateriale.

For de unge kvinders vedkommende forlanger en del selskaber, at de i lighed med de unge mænd går på forsikringsskolen, medens der iøvrigt for de unge kvinder, hvoraf en del kun har mellemskoleeksamen, nogle ingen eksamen, gives adgang til – på selskabets bekostning – at deltage i undervisningen på Købmandsskolen. Der er utvivlsomt i år sket en afgørende ændring i den hidtidige fulgte praksis, idet den ovenfor omtalte stærke tilgang til forsikringsskolen formentlig kun kan forklares ved, at de elever, som kunne komme på forsikringsskolen, er tilmeldt denne. Den omstændighed, at der nu på forsikringsskolen ligesom på kontorlærlingeskolen undervises i maskinskrivning og kontorarbejder, har sikkert været medvirkende hertil.

Foruden nævnte undervisning på forsikrings-skolen og kontorlærlingskolen bekoster selska-berne efter behov undervisning i sprog, steno-grafi og maskinskrivning.

Det er derhos almindeligt, at selskaberne helt eller delvis bekoster en sådan videregående ud-dannelse på handelshøjskolen, der har betyd-ning for funktionærens videre arbejde i sel-skabet.

Nogle eksemplarer af en af Forsikringsfor-eningen udgivet vejledning over forsikrings-funktionærens uddannelsesmuligheder vedlæg-ges ¹⁾).

Ærbødigst

P. k. v.

G. Koefoed.

1) Er her udeladt.

Bilag 32.

SAMMENSLUTNINGEN AF LANDBRUGETS ARBEJDSGIVERFORENINGER

6. december 1954.

Lærlingekommissionen.

I besvarelse af lærlingekommissionens skri-velse af 31. marts 1953, jr. nr. 8/7-53, samt skrivelser af 11. februar og 14. oktober d. å. skal vi bemærke, at lærlingeloven efter vor me-ning ikke rummer forudsætninger for anven-delse i landbruget. Tanken om tvungen under-visning og oplæring i landbruget vil være prak-tisk uigennemførlig bl. a. på grund af land-brugets store uensartethed.

Landbruget vil også være så væsensforskellig fra andre af lærlingeloven omfattende erhverv, at en sammenligning, hvad lærlingeforholdene angår, vil være umulig. Dette vil ikke mindst komme til udtryk derigennem, at medens sven-debrevet bl. a. er ensbetydende med opnåelse af en højere løn for den unge håndværker, vil et lærebrev i landbruget ikke byde den unge landmand nogen art af rettighed eller betryg-gelse.

Nævnes kan det således, at kredit- og lånc-institutionernes betingelser over for den unge

landmand, der stiler imod at blive selvstændig, vil være ens, hvad enten han har noget lære-brev eller ikke. Værre endnu vil forholdene være for de unge, der ikke opnår at blive selv-stændige, fordi fagforbundene kræver samme løn for alle arbejdere i landbruget, uanset hvad de har lært.

Af disse og flere grunde vil man fra landbru-gets side vige tilbage for tvungen oplæring.

Med højagtelse

P. s. v.

L. Andresen.

Bilag 33.

Århus, 29. april 1955.

Lærlingekommissionen.

Under henvisning til tidligere korrespon-dance vedrørende mejeribrugets lærlingeforhold meddeles, at der nu er opnået enighed mellem underskrevne organisationer om den fremtidige ordning af lærlingeuddannelsen.

Vi tillader os hermed at fremsende et eksem-plar af de pågældende regler for mejeribrugets lærlingeuddannelse underskrevet på de tre orga-nisationers vegne ¹⁾). Desuden vedlægges 10 ekstra eksemplarer af reglerne.

På organisationernes vegne skal vi herved til-lade os at henstille til lærlingekommissionen at godkende de hermed foreliggende regler.

For Dansk Mejeristforbund:

Laurits Pedersen.

For Dansk Mejeristforening:

L. Laursen.

For De danske Mejeriforeningers
Fællesorganisation:

S. Overgaard.

¹⁾ Er her udeladt.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

15. januar 1953.

Lærlingekommissionen.

Man skal herved gøre lærlingekommissionen bekendt med den i afskrift vedlagte til statsministeren stiledede, hertil oversendte skrivelse af 27. oktober 1952 fra »Murersvendenes fagforening af 1919 for København og omegn« angående forskellige lærlingspørgsmål.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.**Bilag 34 a.**

MURERSVENDENES FAGFORENING

AF 1919

FOR KØBENHAVN OG OMEGN

27. oktober 1952.

*Hr. statsminister Erik Eriksen,
statsministeriet, Slotsbolmsgade.*

Da vi erfarer, at lærlingenes problemer nu skal til kommissionsbehandling, anmoder vi den ærede regering om at foranledige, at nedenævnte punkter behandles særskilt og snarest, da dette er presserende spørgsmål for ungdommen i dag.

1. Der gennemføres dagskoleundervisning for de lærlinge, der nu har aftenskoleundervisning således, at den daglige arbejdstid for lærlinge ikke bliver længere, end den er for fagets udlærte arbejdere.
2. Der sikres lærlingene lige så lang ferie, som fagets udlærte arbejdere har.
3. Der sikres lærlingene fuld ferieløn det første år efter læretidens udløb.

På bestyrelsens vegne

Egon S. Hansen.*Svend V. Rasmussen.*DANMARKS SOCIALDEMOKRATISKE
UNGDOM

15. januar 1953.

*Til formanden for
socialministeriets lærlingekommission,
hr. vicepræsident H. W. Jacobi.*

Vi fremsender herved et eksemplar af den udtalelse, vi ønsker at forelægge lærlingekommissionen.

Vi ville være taknemlige, om De ved kommissionens første møde vil behandle vor anmodning om foretræde.

Venlig hilsen

Danmarks socialdemokratiske Ungdom

Børge Jensen.**Bilag 35 a.**

Danmarks socialdemokratiske Ungdom og Faglig Ungdom har altid betragtet det som en af sine hovedopgaver at medvirke til en forbedring af lærlingenes kår og uddannelsesforhold, og i en vis udstrækning akcepteredes vore ønsker ved revisionen af lærlingeloven i 1937.

De politiske muligheder for at gennemføre en virkelig effektiv og moderne beskyttelseslovgivning, således som Socialdemokratiet foreslog det, var dengang ikke tilstede. Under hensyntagen til dette, og på grund af indhøstede erfaringer har D. s. U. og F. U. til stadighed vist denne gren af den sociale ungdomslovgivning interesse og givet udtryk for ønsker om ændring af lærlingeloven.

Med tilfredshed konstaterer vi, at arbejds- og socialministeriet nu har nedsat en kommission, der skal behandle lærlingeproblemerne.

D. s. U. og F. U. udtaler ønsket om, at kommissionens overvejelser må føre til et resultat, der kan danne grundlag for en effektiv og moderne lærlingelov.

D. s. U. og F. U. skal pege på følgende *hovedpunkter*, hvor en revision er hårdt tiltrængt, idet vi dog er opmærksom på, at der findes en række andre problemer, der må tages med

i kommissionens overvejelser og ved en senere revision af lærlingeloven.

Dagskole.

Ud fra et effektivitetsprincip er aftenskolen forældet. Den teoretiske undervisning indbefattes i arbejdstiden, og aftenskolen må afløses af en dagskole.

Kontraktforhold.

I overensstemmelse med den nuværende praksis bør de kontraktgodkendende myndigheder være arbejdsanvisningskontorerne, der i kraft af deres nære kontakt med arbejdslivet må antages at have naturlige forudsætninger.

Skriftlig lærekontrakt skal gælde i alle læreforhold, således at den også kommer til at omfatte lærlinge, der er under 21 år ved læreforholdets indgåelse.

Løn.

For alle lærlinge må der gennemføres sådanne lønninger, at de faktiske levcomkostninger dækkes.

Herved bliver de økonomiske hindringer mindre for, at unge søger sig en faglig uddannelse.

Ferieløn.

Udlærlinge må tilsikres ferie efter samme regler, som er gældende for fagets arbejdere iøvrigt, og således at feriepengene for den del af ferieåret, der dækkes af læretiden, mindst skal svare til fagets minimalløn.

Uddannelse.

Lærlingelovens uddannelsesregler må skærpes, og det må sikres, at alle lærlingene indenfor fagene får en forsvarlig uddannelse.

Læretidens længde.

Den tekniske udvikling har medført mange forbedringer og forenklinger i arbejdsprocessen.

Det bør derfor indenfor de forskellige fag undersøges, om det fortsat er nødvendigt med 4-5 års læretid.

Lærlingehjemmene.

Forholdet for de lærlinge, der er henvist til at bo på lærlingehjem, må tages op til grundig undersøgelse.

En revision af flere utidssvarende forhold er meget påkrævet.

Danmarks socialdemokratiske Ungdom og faglig Ungdom udtaler håbet om, at kommissionen indenfor en overskuelig fremtid vil kunne færdiggøre sit arbejde.

Allerede i dag trænger en række problemer sig på. Og ikke mindst i de kommende år, hvor udbudet af unge 15-årige til arbejdslivet vil stige fra 60.000 i 1953 til 90.000 i 1965, vil en effektiv og tidssvarende lærlingelov være nødvendig.

Bilag 36.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

15. januar 1953.

Lærlingekommissionen.

Man skal herved gøre lærlingekommissionen bekendt med den i afskrift vedlagte skrivelse af 20. november 1952 med bilag fra »Handels- og kontormedhjælperforeningen i København« angående spørgsmålet om gennemførelse af dag-skoleundervisning for lærlinge.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

Bilag 36 a.

HANDELS- OG KONTORMEDHJÆLPERFORENINGEN I KØBENHAVN

20. november 1952.

*Hr. arbejds- og socialminister Poul Sørensen.
Lærlingekommissionen.*

Ved nærværende tillader vi os høfligst at fremsende afskrift af en resolution, der blev eenstemmigt vedtaget på kontorafdelingens generalforsamling den 12. november 1952.

Ærbødigst

K. Lind-Nielsen.

Resolution.

Generalforsamlingen i Handels- og kontor-medhjælperforeningens kontorafdeling den 12. november 1952 opfordrer regering og rigsdag til at gennemføre dagskole for lærlinge omgående, da vi finder det meningsløst, at unge mennesker skal have en arbejdstid, der overstiger deres voksne kollegers.

Bilag 37.

MINISTERIET FOR HANDEL, INDUSTRI OG SØFART (HANDELSMINISTERIET)

20. januar 1953.

Lærlingekommissionen.

Hoslagt skal man fremsende fotokopi af en fra Dansk Dampskibsrederiforening modtaget henvendelse af 19. november f. å. vedrørende det i folketinget den 16. oktober s. å. fremsatte forslag til lov om ændringer i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet.

P. m. v.
e. b.

Axel Roelsen.

Bilag 37 a.

DANSK DAMPSKIBSREDERIFORENING

19. november 1952.

Ministeriet for handel, industri og søfart.

Lærlingeloven.

I anledning af det i folketinget den 16. oktober d. å. fremsatte forslag til lov om ændringer i lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet, henstiller Dansk Dampskibsrederiforening herved indtrængende til det høje ministerium at foranledige, at nedenanførte bemærkninger til de foreslåede ændringer fremføres under lovforslagets videre behandling af regering og rigsdag.

Ad § 1.

Aldersgrænsen for personer, der omfattes af lærlingelovens bestemmelser, foreslås hævet fra 18 til 21 år, således at personer under 21 år fremtidigt skal antages på skriftlig lærekontrakt affattet i overensstemmelse med lovens forskrifter. En udvidelse af lovens område i så henseende vil i adskillige tilfælde virke urimelig for mange af de unge, der i en alder af over 18 år søger ansættelse indenfor skibsfartserhvervet. De nye bestemmelser vil medføre, at f. eks. studenter, folk fra Niels Brocks 2-årige handelsskole, 3-sproglige korrespondenter fra handelshøjskolen og i visse tilfælde personer, der har fuldført H. A.-studiet, fremtidig må søge ansættelse som lærlinge og på lærekontrakt. Dette kan næppe være lovgivningens mening og vil heller ikke være i de pågældendes egen interesse.

Ved forslagens fremsættelse er der tilsyneladende ikke taget hensyn til den personlige myndighedsalder, og hertil kommer, at bestemmelserne i den kommende værnepligtslov, dels på grund af den forlængede militære tjenestetid, og dels på grund af den vanskeligere adgang til at opnå udsættelse med værnepligtens aftjening, sikkert vil gøre det vanskeligt for unge over 18 år at opnå ansættelse, såfremt de skal ind under lærlingeloven. Resultatet må blive, at unge mennesker over 18 år ikke vil kunne opnå ansættelse på kontorer indenfor erhvervet, før værnepligten er overstået, og hvad dette vil betyde for f. eks. studenter er indlysende, men også for selve erhvervet vil det virke skadeligt. Bibeholdelse af den nuværende aldersgrænse på 18 år må derfor være påkrævet.

Ad § 12, stk. 3.

Lovforslaget bestemmer, at lærlingens skolegang som hovedregel fremtidig skal foregå i arbejdstiden. Efter vor formening vil indførelse af denne bestemmelse støde på så mange praktiske vanskeligheder og medføre så uheldige konsekvenser for lærlingens praktiske uddannelse – i hvert fald for så vidt angår lærlinge i kontorfaget – at vi stærkt må advare imod en sådan ændring af den nugældende lovs bestemmelser. Det vil næppe være muligt i tilstrækkeligt omfang at skaffe undervisningslokaler om dagen, idet de skoler, der skulle benyttes hertil, allerede er i brug til dagskole, ligesom kommuneskoler og gymnasieskoler er i brug til almindelig undervisning. Hertil kommer, at for-

slaget må synes uigennemførligt alene på grund af den herskende lærermangel. De forhåndenværende lærere kan ikke undværes i børneskolerne og de eksisterende handelsdagsskoler, og adskillige af de lærere, der nu underviser i lærlingeaftenskoler, er beskæftiget i erhvervsvirksomheder om dagen og kan derfor ikke frigøres til dagundervisning. Endvidere skal anføres, at dagundervisning vil bevirke, at lærlingens praktiske uddannelsestid vil blive stærkt beskåret, at hans uddannelse som helhed ikke vil kunne gennemføres på den sædvanlige tid, hvis han skal lære det samme som nu. Indførelsen af den foreslåede ændring kan derfor meget nemt bevirke, at læretiden må forøges, antagelig med et halvt år.

Endelig kan man vel ikke se bort fra det uheldige i, at ungdommen gennem afskaffelsen af aftenskolerne i al for høj grad overlades til en mere eller mindre uheldig udnyttelse af den stærkt forøgede fritid om aftenen.

Ved fremførelsen af ovenanførte bemærkninger har vi fra skibsfartserhvervets side ønsket stærkt at advare imod de foreslåede ændringer. Samtidig hermed rejser vi spørgsmålet, om det ikke ved lærlingelovens revision ville være hensigtsmæssigt og i alle parter interesse, om der i en kommende lærlingelov blev givet særlige bestemmelser for lærlinge i kontorfaget, idet der på adskillige punkter er en så væsentlig forskel på uddannelsesforholdene for de enkelte kategorier af lærlinge, at fælles lovregler let kan føre til urimeligheder.

Genpart af nærværende skrivelse er tilstillet socialministeriet.

Ærbødigst

Dansk Dampskibsrederiforening

E. Maegaard.

Bilag 38.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

2. marts 1953.

Lærlingekommissionen.

I forbindelse med skrivelse herfra af 5. november 1952 til lærlingekommissionens formand vedrørende den fra forskellig side frem-

satte kritik af arbejds- og socialministeriets cirkulære af 31. maj 1952 om adgangen for personer, der er dømt for straffbare forhold, til at antage og oplære lærlinge, især for så vidt angår kravet om læremestrenes afgivelse af den som bilag til cirkulæret aftrykte straffeerklæring, skal man hoslagt til kommissionen oversende en fra Centralforeningen af hotelværtforeninger og restauratørforeninger i Danmark modtagen skrivelse af 28. januar 1953 angående den omhandlede straffeerklæring m. m.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

Bilag 38 a.

CENTRALFORENINGEN AF HOTELVÆRTFORENINGER OG RESTAURATØR- FORENINGER I DANMARK

28. januar 1953.

Arbejds- og socialministeriet.

Ved arbejds- og socialministeriets cirkulære af 31. maj 1952 om adgangen for personer, der er dømt for straffbare forhold, til at antage og oplære lærlinge, er det bestemt, at enhver læremester ved oprettelse af lærekontrakt skal udstede en af ministeriet formuleret erklæring angående sine strafferetlige forhold.

Ihvorvel centralforeningen er bekendt med, at Dansk Arbejdsgiverforening og Håndværksrådet ved henvendelse til ministeriet har anket over kravet om udstedelse af den nævnte erklæring, og bekendt med, at ministeriet fornylig har nedsat en lærlingelovskommission, der tillige skal gøre de i forbindelse med reglerne i det nævnte cirkulære opståede spørgsmål til genstand for overvejelse, tillader man sig herved at henlede ministeriets og lærlingelovskommissionens opmærksomhed på, at kravet om udstedelse af erklæringen har givet anledning til megen utilfredshed og mange klager til centralforeningen fra lærmestre indenfor hotel- og restaurationsfagene (tjenerfaget og kokkefaget).

Læremestrene anfører, at erklæringen i sit indhold efter deres opfattelse virker chokerende og unødigt provokerende, ligesom det anføres,

at beværterloven ved sine regler for opnåelse og bevarelse af beværterbevilling stiller så strenge krav, at erklæringen med denne baggrund kan virke noget umotiveret.

Samtidig henleder læremestrene opmærksomheden på, at det synes uheldigt, at erklæringen alene har hensyn til læremesterens strafferetlige forhold, medens cirkulæret ikke interesserer sig for forholdet blandt det ledende personale (overtjenere, tjenere, køkkenchefer og kokke), der i store og større virksomheder har det daglige tilsyn med og oplæring af de unge. Netop ved dette forhold vil der undertiden kunne ske misligheder, som læremesteren vil have de største vanskeligheder med at kunne kontrollere med lærlingens tarv for øje, og den afgivne erklærings værdi synes i denne forbindelse at være nærmest illusorisk.

Vi vedlægger til ministeriets orientering en sag, som hotel- og restaurationsfagenes lærling udvalg (Det faglige køkkeudvalg) fornylig har behandlet vedrørende en homoseksuel køkkenchef; som det fremgår af sagen, var læremesteren i det foreliggende tilfælde ganske uden kendskab til køkkenchefens forhold, og der kan vel ikke herske tvivl om, at der i dette lærerforhold var en nærliggende fare for misbrug, selv om læremesteren havde kunnet udstede en fuldt tilfredsstillende erklæring i medfør af cirkulæret af 31. maj 1952.

Ud fra disse betragtninger tillader man sig at henstille til ministeriet og lærlingelovskommissionen at tage under overvejelse at få fastlagt sådanne regler ved oprettelse af lærekontrakter, der tager passende hensyn til læremestrenes interesser.

P. f. v.

Knud Ernst.

Allan Hansen.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

5. marts 1953.

Lærlingekommissionen.

Man skal herved gøre lærlingekommissionen bekendt med en ekstrakt-afskrift af skrivelse af

2. januar 1953 fra tobaksfagenes fællesudvalg angående spørgsmålet om forlængelse af den i lærlingelovens § 6 fastsatte prøvetid.

P. m. v.

c. b.

Borreschmidt.

Bilag 39 a.

TOKAKSINDUSTRIENS LÆRLINGEUDVALG (TOKAKSFAGENES FÆLLESUDVALG)

2. januar 1953.

Lærlingerådet, Slotsbolmsgade 6, K.

.....

Samtidig skal vi oplyse, at man indenfor fællesudvalget tillige har drøftet muligheden af at få gennemført en udvidelse af den lovmæssigt fastsatte prøvetid på 6 måneder for lærlinge, idet denne 6 måneders prøvetid for tobaksfagenes vedkommende ikke altid er tilstrækkelig for læremesteren til at danne sig et sikkert skøn over lærlingenes egnethed.

Vi tillader os høfligt at anmode lærlingerådet om at foranledige, at dette spørgsmål tages op indenfor det udvalg eller den kommission, der agtes nedsat til revision af lærlingeloven.

Med højagtelse

Tobaksindustriens Lærling udvalg

Arne Jacobsen.

Bilag 40.

DANSK ARBEJDSMANDS FORBUND

12. juni 1953.

Lærlingekommissionen.

Vedlagt tillader Dansk Arbejdsmands Forbund sig at fremsende en udtalelse til kommissionen, som bedes taget med i de videre overvejelser om indførelse af dagskole i lærlingelovgivningen.

P. f. v.

Chr. Larsen.

Dines Hansen.

DANSK ARBEJDSMANDS FORBUND

12. juni 1953.

Til lærlingekommissionen.

I viden om at den ærede kommission under sin udarbejdelse af forslag til revision af den gældende lærlingelov også beskæftiger sig med problemet om indførelse af ren dagskole, tillader Dansk Arbejdsmands Forbund sig, under henvisning til den betydning det heromhandlede spørgsmål også har for den ufaglærte arbejderungdom (jvfr. ungdomsskolelovgivningen), indtrængende at henstille til kommissionen at stille forslag, hvorefter aftenundervisningen for lærlinge afskaffes.

Det må antages, at undervisningens effektivitet og værdi øges væsentligt ved indførelse af dagskole, og realisationen heraf vil være et betydeligt socialt og kulturelt fremskridt på ungdomslovgivningens område.

P. f. v.

Chr. Larsen.

Dines Hansen.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

11. juli 1953.

Lærlingekommissionen.

Under dags dato har man tilskrevet bogtrykfagets fællesudvalg, Ewaldsgade 3, København N., således:

»I skrivelse af 8. maj 1953 har bogtrykfagets fællesudvalg forespurgt arbejds- og socialministeriet, hvorledes lærlingelovens § 4, stk. 2, således som bestemmelsen er ændret ved lov nr. 46 af 18. marts 1953, skal fortolkes, for så vidt angår feriens længde for lærlinge i bogtrykfaget, for hvilke der er fastsat en læretid på 4½ år.

Fællesudvalget har herved henvist til arbejds- og socialministeriets skrivelse af 13. juni 1951, hvori ministeriet henholdt sig til en af lærlingerådet afgiven udtalelse, hvorefter rådet for sit vedkommende med bogtrykfagets

fællesudvalg var enigt i, at en fra 1. januar 1949 antaget lærling, hvis læretid udløb den 30. juni 1953, måtte antages at være berettiget til 14 dages ferie i sidste halvår af læretiden, dog at spørgsmålets endelige afgørelse efter rådets opfattelse henhørte under domstolene.

I denne anledning skal man anføre, at lærlingelovens herhenhørende bestemmelse alene angiver, at der i lærekontrakten skal optages bestemmelse om ferie med løn for lærlingen, samt at ferien mindst skal vare 3 uger, hvoraf mindst 14 dage i tiden fra 2. maj til 30. september.

Arbejds- og socialministeriet kan for sit vedkommende henholde sig til det i den fornævnte skrivelse herfra af 13. juni 1951 udtalte, hvorhos man kan henvise til ministeriets i »Ministerielle afgørelser angående lærlingeloven«, s. 155, citerede skrivelse af 15. december 1938 til De samvirkende Fagforbund, hvorefter en lærling i medfør af lærlingelovens § 4, stk. 2, må antages at have ret til fuld ferie med løn allerede i den første periode efter læreforholdets indgåelse. Da der heller ikke ved senere lovændring er fastsat regler til klaring af de spørgsmål, der kan opstå med hensyn til feriens længde m. v. ved 4½-årige læreforhold (hvilke spørgsmål dog formentlig i en række tilfælde må have fundet deres løsning i praksis), og da der ikke er tillagt ministeriet nogen afgørelsesbeføjelse med hensyn til de omhandlede spørgsmål, må disses afgørelse som anført i skrivelser herfra af 13. juni 1951 henhøre under domstolene.

For så vidt fællesudvalget samtidig har udbedt sig ministeriets afgørelse af spørgsmålet om, hvorvidt den ved fornævnte lov af 18. marts 1953 indførte 3. ferieuge vil kunne udstykkes i enkelte feriedage, skal man meddele, at også afgørelsen af dette spørgsmål, om hvilket loven ikke indeholder nogen udtalelse, må henhøre under domstolene, idet man dog skal anføre, at den ved den nævnte lov stedfundne ændring af lærlingeloven ifølge rigsdagsforhandlingerne formentlig må ses i relation til de på overenskomster og ferieloven hvilende regler om ferie for virksomhedernes arbejdere iøvrigt, og at spørgsmålet derfor eventuelt vil kunne finde en afklaring gennem overenskomsts- og organisationsmæssig praksis.

Det tilføjes, at man har gjort den i 1952 nedsatte lærlingekommission bekendt med foranstående.»

Hvilket herved meddeles, idet man ikke har

villet undlade at gøre lærlingekommissionen bekendt med fællesudvalgets henvendelse.

En afskrift af fællesudvalgets skrivelse af 8. maj 1953 vedlægges.

P. m. v.
e. b.

Borreschmidt.

Bilag 41 a.

DET FAGLIGE UDVALG
FOR BOGTRYKFAGET I DANMARK

8. maj 1953.

Arbejds- og socialministeriet.

Efter at loven af 7. maj 1937 § 4, stk. 2, om lærlinges ferieret, ved lov af 18. marts 1953 er ændret således, at længden af den årlige ferie nu skal andrage mindst 3 uger, er der i bogtrykfagets faglige udvalg opstået tvivl om, hvorledes loven skal fortolkes for lærlinge i bogtrykfaget, der har fastsat $4\frac{1}{2}$ års læretid. Spørgsmålet, der har været forelagt ministeriet til afgørelse under den tidligere gældende lov med 14 dages ferie, (ministeriets svar modtaget i skrivelse af 13. juni 1951, journ. nr. 24/179/1950) er yderligere blevet kompliceret ved, at den med 1 uge udvidede ferie kan lægges uden for den egentlige ferieperiode 2. maj til 30. september.

Til afgørelse af problemet udbedes ministeriets fortolkning derfor principielt og for følgende tre konkrete tilfælde: Feriens længde ved læreforhold med $4\frac{1}{2}$ års læretid indgået henholdsvis den 1. april, den 1. juli og den 1. oktober?

I samme forbindelse ønskes ligeledes ministeriets afgørelse vedrørende formen for afholdelse af den ekstra 3. uges ferie. I modsætning til *ferieloven*, der giver adgang til *udstyknings* af den 3. uge i enkelte feriedage, foreskriver *lærlingeloven* intet om, at denne praksis kan anvendes, hvor det drejer sig om lærlinges ferie, hvorfor en klargøring af dette problem gerne ønskes.

P. u. v.
Henry Nielsen.

Bilag 42.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

22. juli 1953.

Lærlingekommissionen.

Man skal herved gøre lærlingekommissionen bekendt med den i afskrift vedlagte skrivelse af 29. maj 1953 med bilag fra Handels- og kontormedhjælperforeningen i København angående spørgsmålet om gennemførelse af dagskoleundervisning for lærlinge.

P. m. v.
e. b.

J. Casse
fg.

Bilag 42 a.

HANDELS- OG
KONTORMEDHJÆLPERFORENINGEN
I KØBENHAVN

29. maj 1953.

*Hr. arbejds- og socialminister Poul Sørensen,
Arbejds- og socialministeriet.*

Ved nærværende tillader vi os høfligst at fremsende afskrift af en resolution, der blev eenstemmigt vedtaget på kontorafdelingens generalforsamling den 12. maj 1953.

Ærbødigst

Handels- og kontormedhjælperforeningen
i København

K. Lind-Nielsen.

Bilag:

H.K. kontorafdeling forsamlet til generalforsamling den 12. maj 1953 appellerer endnu engang indtrængende til regering og rigsdag om snarest muligt at gennemføre ungdommens berettigede krav om dagskole for lærlinge. Siden vor sidste generalforsamling har rigsdagen vedtaget en lovændring, der sikrer lærlinge 3 ugers ferie. Vi mener ikke, at nogen uover-skuelig hindring stiller sig i vejen for omgående at vedtage endnu en lovændring i lærlin-

geloven, der sikrer ungdommen dagskole. Vi forventer, at de partier, der støttede den første lovændring, snarest tager initiativet til den nye lovændring.

Bilag 43.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

11. august 1953.

Læringlekommissionen.

Under dags dato har man tilskrevet Dansk handels- og kontormedhjælperforbund, Vestre Boulevard 43, V., således:

»I to til arbejdsdirektoratet stilede skrivelser af 29. oktober og 1. december 1952 (HH/AP) – hvilke skrivelser arbejdsdirektoratet under 3. juni 1953 har fremsendt hertil – har forbundet rejst spørgsmål om gennemførelse af en ordning, hvorefter de myndigheder, som godkender lærekontrakter, der oprettes i henhold til lærlingeloven, d. v. s. arbejdsdirektoratet og arbejdsanvisningskontorerne uden for København og Frederiksberg, skulle udøve kontrol med overholdelsen af lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt inden for handels- og kontorfagene; denne kontrol skulle eventuelt udøves gennem stikprøver, f. eks. i forbindelse med den regnskabsmæssige kontrol i arbejdsledskassernes afdelinger eller på anden måde.

Arbejdsdirektoratet har ved sagens fremsendelse til ministeriet bl. a. anført, at direktoratet – der har drøftet spørgsmålet med arbejdsanvisningskontorernes ledere ved et i maj måned d. å. afholdt møde – og arbejdsanvisningskontorerne i mange tilfælde mangler det fornødne grundlag for at vide, hvor og hvornår der for et ungt menneske under 18 år er oprettet et nyt arbejdsforhold, der hører under lærlingeloven, samt at en sådan kontrol fra kontorerne side meget vel ville kunne få skadelige virkninger for deres almindelige anvisningsvirksomhed, herunder selve deres virksomhed med anvisningen af lærepladser.

Arbejdsdirektoratet har fremdeles henvist til, at lærlingelovens § 24 har henlagt kontrollen med oprettelse af lærekontrakter til politiet, i hvilken forbindelse direktoratet iøvrigt har peget på, at domspraksis med hensyn til størrelsen af de bøder, der idømmes for undladelse af oprettelse af lærekontrakt efter lærlingeloven,

ud fra et præventionssynspunkt må forekomme meget lemfødig.

Direktoratet har endeligt henledt opmærksomheden på den mulighed for kontrol, der eventuelt kunne opnås ved et samarbejde med de lokale ungdomsudvalg og organisationer.

I denne anledning skal man – idet man iøvrigt skal henvise til hoslagte afskrift af ministeriets skrivelse af 21. januar 1952 til fællesudvalgene for butikslærlinge og for handelslærlinge vedrørende spørgsmålet om kontrollen med overholdelsen af lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt – meddele, at arbejds- og socialministeriet under dags dato har anmodet læringlekommissionen om under sine fortsatte drøftelser at ville være opmærksom på det i forbundets heromhandlede henvendelse rejste spørgsmål vedrørende øget kontrol med overholdelsen af lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt.»

Hvilket herved meddeles, idet man under henvisning til de vedlagte afskrifter af Dansk handels- og kontormedhjælperforbunds fornævnte skrivelser af 29. oktober og 1. december 1952 samt af ministeriets fornævnte skrivelse af 21. januar 1952 til fællesudvalgene for butikslærlinge og for handelslærlinge, skal anmode kommissionen om under sine fortsatte drøftelser at ville være opmærksom på spørgsmålet om øget kontrol med overholdelsen af lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

Bilag 43 a.

DANSK HANDELS- OG KONTORMEDHJÆLPERFORBUND

29. oktober 1952.

Arbejdsdirektoratet.

Gennem forbundets repræsentation i Handelsskolerådet er vi blevet opmærksom på en række tilfælde, hvor der ikke har været oprettet lærekontrakt for unge mennesker under 18 år, antagne til oplæring. Denne overtrædelse af lærlingeloven har for de pågældende unge mennesker haft den virkning, at deres ansøg-

ninger om statstilskud til at deltage i videregående handelsuddannelse på dagskoler er blevet afvist, idet rådet har taget den stilling, at det er en betingelse for at opnå et sådant statstilskud, at der har været oprettet lærlingekontrakt i overensstemmelse med loven.

Da undladelse af, at der oprettes kontrakt, også på anden måde kan være til skade for de pågældende unge mennesker, og da det naturligvis må tilstræbes, at lærlingelovens påbud om oprettelse af lærekontrakt overholdes, hvor de pågældende er antaget til oplæring, har man indenfor forbundet drøftet, om det er muligt på en eller anden måde at føre kontrol med – eventuelt gennem stikprøver – at loven overholdes.

Fra myndighedernes side er der, som det vil være det ærede direktorat bekendt, tilvejebragt en vis kontrol for de lærlinge, der deltager i handelsskoleundervisningen, ved gensidige indberetninger fra de pågældende parter til hinanden, dels angående hvilke kontrakter der er godkendt, og dels hvilke elever der er indmeldt på skolerne.

Imidlertid er en kontrol på denne måde ikke mulig i de tilfælde, hvor lærestedet ligger så langt fra handelsskolen (7 km), at de pågældende læremestre ikke har pligt til at lade deres lærlinge besøge skolen, og det er netop for sådanne tilfælde vedkommende, at de foran nævnte manglende kontraktforhold er blevet konstateret. Da det næppe vil være overkommeligt for de faglige udvalg at foretage en kontrol med, om der oprettes lærekontrakt, tillader forbundet sig at forespørge det ærede direktorat, der nu er kontraktgodkendende myndighed, om der fra direktoratets eller arbejdsanvisningskontorenes side vil kunne foretages en kontrol af den nævnte art – eventuelt gennem stikprøver, f. eks. i forbindelse med den regnskabsmæssige kontrol i arbejdsløshedskassernes afdelinger eller på anden måde.

Vi føler os overbevist om, at hvis der igen nogen tid statueres eksempler med idømmelse af bøder for manglende lærekontrakter, vil dette medføre, at overtrædelserne af loven på dette punkt vil formindskes ganske betydeligt, og at det derfor vil være af værdi, at overtrædelserne anmeldes til politiet.

Vi tillader os indtrængende at henstille, at det ærede direktorat tager nærværende problem op til behandling, idet man nu, 15 år efter den nuværende lærlingelovs ikrafttræden, gerne skulle være nået frem til, at lovovertrædelserne

er undtagelser og ikke så almindelige, som de gennem handelsskolerådet fremkomne oplysninger synes at vise.

Venlig hilsen

Dansk handels- og kontormedhjælperforbund

Erling Dinesen.

Harald Heie.

Bilag 43 b.

**DANSK HANDELS- OG
KONTORMEDHJÆLPERFORBUND**

1. december 1952.

Arbejdsdirektoratet.

Kontrol med oprettelse af lærekontrakter.

I fortsættelse af skrivelse af 29. oktober tillader vi os at gøre opmærksom på, at de konstaterede tilfælde af manglende kontrakter stammer fra følgende læremestre:

.....

Vi tillader os at henstille, at de pågældende arbejdsanvisningskontorer underrettes herom, således at de kan undersøge, hvorvidt der fortsat finder overtrædelser af loven sted.

P. f. v.

Harald Heie.

Bilag 43 c.

ARBEJDS- OG SOCIALMINISTERIET

21. januar 1952.

Fællesudvalget for butikslærlinge.

I anledning af, at det over for tilsynet med handelsskolerne er blevet gjort gældende, at et betydeligt antal lærlinge i handelsvirksomheder inden for hovedstadsområdet må antages hverken at have lærekontrakter eller at deltage i handelsskoleundervisningen, har tilsynet henvendt arbejds- og socialministeriets opmærksomhed på det ønskelige i, at der tages skridt til at søge lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt overholdt også inden for handelsfagene. Tilsynet har herved peget på, at man gennem en særlig stikprøvekontrol, eventuelt i

forbindelse med idømmelse af bøder og andre foranstaltninger, burde gøre det klart, at lærlingeloven må overholdes, også for så vidt angår handelsvirksomheder.

Tilsynet har i denne forbindelse henvist til, at den kontrolordning med hensyn til lærlingelovens overholdelse, der er etableret gennem samarbejdet mellem de kontraktgodkendende myndigheder og de faglige skoler, kun kan omfatte sådanne tilfælde, hvor de pågældende unge mennesker enten har en godkendt lærekontrakt eller besøger skolerne, medens man ikke får kendskab til tilfælde, hvor de pågældende hverken har kontrakt eller besøger skole.

Tilsynet har endvidere bl. a. anført, at den kontrol, der i andre fag vil kunne føres gennem aflæggelsen af svendepøver, ikke er anvendelig inden for handelsfagene, hvor der ikke aflægges svendepøve.

I en over sagen indhentet erklæring har fællesudvalget for butikslærlinge udtalt, at det uden tvivl vil være af værdi, om kontrolforanstaltninger, som af tilsynet foreslået, blev gennemført, medens Det faglige fællesudvalg for handelslærlinge, der ligeledes har været hørt om sagen, for sit vedkommende har anført, at der efter fællesudvalgets formening ikke inden for dette område sker overtrædelser i større udstrækning. Det faglige fællesudvalg for handelslærlinge vil dog intet have at erindre imod, at der foretages en vis stikprøvekontrol, men da resultatet af en sådan kan blive af tvivlsom værdi i forhold til indsatsen, vil udvalget gerne gøres bekendt med, hvorledes denne foranstaltning tænkes gennemført i praksis. Da udvalget tillige er af den opfattelse, at de fleste af de overtrædelser, der finder sted inden for udvalgets område, skyldes ukendskab til lovens bestemmelser, har udvalget vedtaget at henstille til Grosserer-Societetets komité og Provinshandelskammeret ved lejlighed at udsende et cirkulære til medlemmerne, hvori lærlingelovens regler indskræpes. Et sådant cirkulære ville komme næsten alle principaler, der beskæftiger lærlinge inden for handelsfaget, i hænde og skulle efter udvalgets opfattelse forhåbentligt gøre yderligere foranstaltninger temmeligt overflødige.

Ved underhåndenforespørgelser i arbejdsdirektoratet og hos Københavns politi er det over for ministeriet oplyst, at politiet i et vist omfang – på initiativ udefra eller i forbindelse f. eks. med verserende skatte- eller næringssager – har opmærksomheden henvendt på spørgs-

målet om, hvorvidt lærekontrakter er behørigt oprettet.

I denne anledning skal arbejds- og socialministeriet – også under henvisning til bestemmelsen i lærlingelovens § 19, stk. 7, hvorefter de faglige udvalg hvert inden for deres område skal virke for de bedst mulige uddannelsesforhold og navnlig for, at arbejdsforholdene tilrettelægges således, at alt det arbejde, der naturligt henhører under lærlingeuuddannelsen, inddrages under loven – henstille, at udvalget dels, eventuelt gennem fagets organisationer, søger lærlingelovens regler indskræpet over for fagets arbejdsgivere, dels drager omsorg for, at overtrædelser af lærlingelovens krav om oprettelse af lærekontrakt, der kommer til udvalgets kundskab, berigtiges og om fornødent påtales, hvorved bemærkes, at sager af denne art ifølge lærlingelovens § 24 er undergivet offentlig påtale.

Det tilføjes, at man samtidig har tilskrevet Det faglige fællesudvalg for handelslærlinge i overensstemmelse med foranstående.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

Bilag 44.

DANSK HANDELS- OG KONTORMEDHJÆLPERFORBUND

21. august 1953.

*Til formanden for lærlingelovskommissionen,
br. H. W. Jacobi.*

Gennem mange års praktisk arbejde med lærlingeforhold, er vi kommet til den opfattelse, at det vil have stor betydning, om lærlingeloven pålagde læremestrene pligt til at underrette arbejdsanvisningskontorerne, når et læreforhold ophører, uanset om det er ved læretidens udløb, eller det drejer sig om læreforhold, der bliver afbrudt i utide.

Vi er vidende om, at kontraktblanketten indeholder en særlig rubrik, der skal udfyldes og indsendes til lærlingerådet, såfremt læreforholdet af en eller anden årsag afbrydes i utide,

men vi mener som sagt, det vil have stor praktisk betydning, at arbejdsanvisningskontorerne fremtidig under alle omstændigheder får besked, når et læreforhold ophører, og det vil derfor sikkert være nødvendigt, at det er selve loven, der indeholder bestemmelse herom.

P. f. v.

Erling Dinesen.

Bilag 45.

DANMARKS HANDELSSKOLEFORENING

25. september 1953.

Hr. vicepræsident H. W. Jacobi, R.D.M.,
Sø- og handelsretten.

Til kommissionen, som er nedsat af arbejds- og socialministeriet med det formål at gennemgå lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet.

Danmarks Handelsskoleforening, såvel købmænd som forstandere og lærere, vedtog på foreningens årsmøde i Odense den 20. september 1953 enstemmigt følgende udtalelse:

Vedrørende spørgsmålet, hvorvidt lærlingenes teoretiske uddannelse skal foregå med aften- eller dagundervisning, er det vor mening, at det nuværende system bør bibeholdes, således at det må stå enhver handelsskole frit at lægge sin undervisning på det tidspunkt, der under hensyn til de lokale forhold passer bedst, og som er i overensstemmelse med den nugældende lov.

På Danmarks Handelsskoleforenings vegne

R. W. Crüger.

Bilag 46.

Viborg, 5. maj 1954.

Til regering og rigsdag.

Typografernes underafdeling, Viborg, samlet til generalforsamling den 30. april 1954, tilstiller hermed i lighed med andre lærlingeorganisationer og skoler, regering og rigsdag følgende, som vi beder samme tage til grundig overvejelse:

Ifølge sagkyndiges erklæring er en arbejdsdag på ti timer og mere for meget at byde unge mennesker. Vi kræver derfor, at den for flere år siden nedsatte kommission i løbet af sommeren fremkommer med positive forslag til dagskolens gennemførelse, så denne kan være en realitet ved skolens begyndelse til efteråret, og at dens gennemførelse vil ske uden indflydelse på læretidens længde. Det er en kendsgerning, at efter en arbejdsdag er lærlingenes læreevne betydelig nedsat, og dagskolen må derfor siges også at være i samfundets interesse. Ligeledes må det være et fremskridt, at ungdommen får mulighed for at dyrke sine sportslige og kulturelle interesser. I samme retning ville tjene, om regeringen og partierne ville arbejde for større statslig støtte til oprettelse og opretholdelse af institutioner, der tjener ungdommens tarv.

Leif Schoubo Jensen

sekretær.

Bilag 47.

ØKONOMI- OG ARBEJDSMINISTERIET

10. juni 1954.

Lærlingekommissionen.

Under dags dato har man tilskrevet undervisningsministeriet således:

»I en til handelsministeriet stilet, af samme under 28. maj 1954 hertil oversendt skrivelse af 12. maj 1954 (1. dep. 1.kt. j. nr. 764/54) har undervisningsministeriet udbedt sig en udtalelse i anledning af, at prøveudvalget, der tilrettelægger standpunktsprøverne for elever i Stor-København, som overgår til den eksamensfri mellemskole eller eksamensmellemskolen, i den hoslagt tilbagefølgende skrivelse af 27. marts 1954 har henstillet, at der – bl. a. med henblik på spørgsmålet om i et vist omfang at lade gennemgang af den eksamensfri mellemskole træde i stedet for en del af læretiden – etableres kontakt mellem undervisningsministeriet og lærlingekommissionen.

I anledning heraf skal man meddele, at økonomi- og arbejdsministeriet under dags dato har gjort lærlingekommissionen bekendt såvel med undervisningsministeriets fornævnte skrivelse af

12. maj 1954 som med den fra prøveudvalget modtagne henvendelse med anmodning om at optage kontakt med undervisningsministeriet vedrørende det omhandlede spørgsmål.»

Hvilket herved meddeles, idet man under vedlæggelse af afskrifter af de fornævnte skrivelser fra undervisningsministeriet og prøveudvalget¹⁾ skal anmode lærlingekommissionen om at ville optage kontakt med undervisningsministeriet vedrørende det omhandlede spørgsmål.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

¹⁾ Er her udeladt.

klart, at man kun fremmer effektiviteten indenfor produktionen ved at udvikle fagdueligheden til den højeste fuldkommenhed.

Af samme grund henstiller man til håndværkets organisationer at gennemføre en kvalitetsmærkning af varerne, så den forbrugende befolkning til enhver tid kan føle sig tryk ved håndværkets frembringelser.

Man henstiller også til de politiske partier og til organisationerne at tage de unge håndværkeres etableringsmuligheder op til overvejelse, da det, som forholdene har udviklet sig, er meget vanskeligt for ungdommen i mange fag at komme i vej.

Knud Friis

metaltrykker.

Bilag 48.

HÅNDVÆRKSRÅDET

6. september 1954.

Til lærlingekommissionen.

Efter aftale fremsendes vedlagt en resolution vedtaget af unge håndværkere ved møde på Håndværkernes Højskole, Brandbjerg pr. Jelling.

P. r. v.

L. Sørensen
sekretær

Bilag 48 a.

Resolution.

Unge håndværkere fra hele landet, forsamlet til møde på Brandbjerg Højskole, henstiller til de kommissioner, der forbereder en revision af næringsloven og lærlingeloven, at man ikke lader den faglige uddannelse i stikken, men giver den en så fyldig plads i arbejdslivet som muligt ved en forbedring af lærlingenens uddannelse og ved gennemførelse af en mesterprøve.

Det danske håndværk administrerer så store værdier i vort samfund, at det må være en samfundsinteresse at få disse værdier administreret af folk, der har lært deres fag, og det må gøres

Bilag 49.

URMAGERNES FAGLIGE FÆLLESUDVALG

1. oktober 1954.

Handelsministeriet.

I forbindelse med lærlingelovens revision tilføjer vi os at foreslå, at der i loven indføres en bestemmelse om, at der i ethvert tilfælde, hvor en voldsretsret kræves nedsat, umiddelbart efter anmeldelse herom til myndighederne skal gives en meddelelse herom til de faglige fællesudvalg, under hvis område tilfældet henhører.

Såfremt nogen motivering for forslaget ønskes, er vi gerne til tjeneste.

Ærbødigt

P. u. v.

C. Madsen
formand.

Oversendes til lærlingelovskommissionen.

Det tilføjes, at urmagerens faglige fællesudvalg herfra er underrettet om oversendelsen.

Ministeriet for handel, industri og søfart, den 7. oktober 1954.

P. m. v.

e. b.

Axel Roelsen.

5. januar 1955.

Lærlingekommissionen.

Under dags dato har man tilskrevet Det faglige fællesudvalg for kontorlærlinge, sekretariatet, Børsen, K., således:

»I en gennem lærlingerådet hertil indkommet skrivelse af 9. august 1954 har fællesudvalget henledt opmærksomheden på følgende bestemmelse i en lærekontrakt om M. M.s oplæring i kontorfaget hos revisionsfirmaet N. N.: »I tilfælde af at lærlingen, hans moder eller hans plejefader skulle opsiges kontrakten i henhold til lovens § 6, er lærlingens moder eller plejefader pligtig at betale statsautoriserede revisorer N. N. en erstatning på kr. 1.000,—.« Under hensyn til, at fællesudvalget ikke tidligere i lærekontrakter har set bestemmelser om erstatningssummer af denne størrelse, har udvalget anmodet lærlingerådet om en udtalelse om, hvorvidt en sådan erstatningsklausul kan godkendes.

Den pågældende lærekontrakt er oprettet den 6. april 1954 med en 4-årig læretid fra 1. juli 1954 at regne og er godkendt af amts-arbejdsanvisningskontoret i Y. den 19. maj 1954.

Af de af lærlingerådet indhentede udtalelser fra amts-arbejdsanvisningskontoret i Y. og Tilsynet med handelsskolerne fremgår det bl. a., at pågældende revisionsfirma gennem en årække har fået godkendt lærekontrakter med tilsvarende bestemmelser som den ovenfor anførte og i alle tilfælde med en erstatningssum på kr. 1.000,—. På anvisningskontorets forespørgsel har firmaet oplyst, at firmaets lærlinge foruden i den lovbefalede handelsskoleundervisning i det første halve år af læretiden på firmaets bekostning deltager i et aftenkursus på den jyske handelshøjskole i Y. med særlig undervisning i bogholderi, handelsregning og vekselret og derhos i arbejdstiden får supplerende undervisning af læremestrene og enkelte af de udlærte medhjælpere i de forskellige dele af virksomhedens område. Da revisionsfirmaet således afholder væsentlige ekstraudgifter i det første halve år af læretiden for at fremskynde lærlingenes uddannelse, har firmaet ved den omhandlede kontraktbestemmelse søgt at sikre sig mod, at et læreforhold af lærlingen kræves ophævet ved prøvetidens udløb, således at firmaet straks måtte ofre en lignende uddannelse på en ny lærling, og det anslåede beløb af

kr. 1.000,— er efter firmaets opfattelse ikke urimeligt i forhold til de med den ydede ekstra-uddannelse forbundne udgifter.

Ved sagens fremsendelse til økonomi- og arbejdsministeriet har lærlingerådet udtalt, at godkendelse af lærekontrakt efter rådets formening bør nægtes i tilfælde, hvor der i lærekontrakten er optaget bestemmelser, som gør den i lovens § 6 bestemte frie adgang til lærekontraktens ophævelse i prøvetiden illusorisk, og at rådet derfor — såfremt den omhandlede kontrakt, forinden dens godkendelse havde været forelagt rådet til udtalelse — ville have henstillet, at kontrakten under hensyn til det fastsatte beløbs størrelse ikke kunne godkendes med det angivne indhold.

I denne anledning skal man meddele, at ministeriet — under hensyn til bestemmelsen i lærlingelovens § 6, 2. punktum, hvorefter ingen af parterne i tilfælde af lærekontraktens ophævelse i prøvetiden er berettiget til erstatning hos den anden, medmindre udtrykkelig bestemmelse derom er indført i kontrakten — i en række tilfælde på forespørgsel fra kontraktgodkendende myndigheder om godkendelse af lærekontrakter, med bestemmelser om, at lærlingen, henholdsvis dennes værge, forpligtede sig til at yde læremesteren erstatning, såfremt kontrakten af førstnævnte hævdes i eller senest ved prøvetidens udløb, har udtalt, at der efter ministeriets opfattelse ikke i henhold til lærlingeloven var noget til hinder for en sådan godkendelse. Man skal i så henseende henvise til den i afskrift vedlagte ¹⁾ skrivelse af 8. april 1946 til amts-arbejdsanvisningskontoret i Y. vedrørende en tidligere med statsautoriseret revisor N. N. oprettet kontrakt.

Under hensyn hertil, og idet bemærkes, at spørgsmålet om en eventuel tilsidesættelse af en sådan erstatningsbestemmelse må kunne indbringes for domstolene, har økonomi- og arbejdsministeriet ikke fundet grundlag for at foretage videre, for så vidt angår det af fællesudvalget i forbindelse med den her foreliggende godkendte lærekontrakt rejste spørgsmål.

Det tilføjes, at lærlingekommissionen herfra er gjort bekendt med foranstående.

Den medsendte kontraktgenpart tilbagesendes hoslagt.«

Hvilket herved meddeles.

P. m. v.

e. b.

Borreschmidt.

¹⁾ Er her udeladt.

Bilag 51.

20. januar 1955.

Til lærlingekommissionen.

Da der blandt lærere og elever verserer forlydender om, at skoletiden for lærlingenes aftenundervisning skal henlægges til et evt. senere tidspunkt, vil elevrådet ved Det tekniske Selskabs skoler, på samtlige lærlinges vegne, kraftigt protestere mod en sådan ordning.

Vi tillader os at betragte denne som et skridt bort fra lærlingenes muligheder for en evt. dag-skole.

På elevrådets vegne

Axel Brandt
formand.

der sig i en stærk legemlig udvikling, hvor søvnen stiller store krav.

Man tillader sig derfor fra Dansk teknisk Lærerforening at henstille til den ærede kommission, at undervisningstiden for de lærlingeklasser, hvor aftenskole bliver opretholdt, bliver tilendebragt senest kl. 20⁰⁰, at skoletiden indregnes i lærlingeuddannelsens arbejdstid, at lærlingskolearbejdet får indflydelse på udstedelsen af svendebrevet.

Ærbødigst

f. Dansk teknisk Lærerforening,

Alfr. Petersen
formand.

Bilag 53.

ØKONOMI- OG ARBEJDSMINISTERIET

27. maj 1955.

Bilag 52.

DANSK TEKNISK LÆRERFORENING

27. april 1955.

Til lærlingekommissionen.

I anledning af at der fra lærerne ved nogle tekniske skoler er anket til bestyrelsen for Dansk teknisk Lærerforening over, at undervisningen ved lærlingeskolerne i mange tilfælde ikke slutter kl. 20⁰⁰, som den gældende lærlingelov foreskriver, men udstrækkes til kl. 21⁰⁰ velsagtens på basis af en dispensation fra Statens tilsyn med håndværkerundervisningen, tillader man sig herved at henlede den ærede kommissions opmærksomhed på dette forhold.

Man gør fra lærernes side opmærksom på vanskelighederne ved generelt at få noget tilfredsstillende ud af aftenskoleundervisningen, når de unge mennesker forud har haft en dags arbejde på værksted eller på arbejdsplads og derefter skal koncentrere sig to à tre undervisningstimer på skolen om teoretiske emner – den rent faglige undervisning vil for det meste bedre kunne fange interesse.

Det er selvfølgelig, at den sidste time vil være den vanskeligste, hvor det gælder koncentration, men endnu vanskeligere bliver det jo længere tiden rykkes ud på aftenen, og navnlig må der her ses hen til, at det drejer sig om ungdom, som i de fleste tilfælde endnu befin-

der sig i en stærk legemlig udvikling, hvor søvnen stiller store krav.

Under dags dato har man tilskrevet udvalget vedrørende sociale film, c/o arbejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent, Slotsholmsgade 6, K., således:

»I skrivelse af 5. april 1955 har udvalget vedrørende sociale film udbedt sig nærværende kontors eventuelle bemærkninger til et samtidigt medfølgende, af udvalget udarbejdet udkast til redegørelse.

I denne anledning skal man meddele, at man herfra intet finder at erindre imod det nævnte udkast bortset fra, at man med hensyn til den på side 32 foreslåede film om »de store årgange« skal henlede opmærksomheden på, at de store fødselsårganges uddannelses- og beskæftigelsesmæssige problemer for tiden er under overvejelse i arbejdsmarkedskommissionen, og at resultatet af dennes overvejelser vil kunne få betydning for udformningen af den pågældende film. Endvidere skal man med hensyn til den i udkastet side 29–30, jfr. side 44–45, nævnte lærlingefilm bemærke, at der ved planlægningen af denne film bør tages hensyn til lærlingekommissionens betænkning, der antagelig vil foreligge inden for en nærmere fremtid, samt til de lovændringer m. m., der måtte blive en følge heraf, jfr. også skrivelse herfra af 29. oktober 1954 vedrørende spørgsmålet om op-

tagelse af film med henblik på at stimulere lærlingetilgangen inden for visse fag.

Man skal iøvrigt oplyse, at man for tiden overvejer over for ministeriernes filmudvalg at rejse spørgsmål om optagelse af en kortfilm om Statens arbejdsmandskursus til forevisning som forfilm til almindelige spillefilm. Statens arbejdsmandskursus er i sin tid oprettet efter forhandling med blandt andet Dansk Arbejdsmands Forbund og Entreprenørforeningen. Hvert kursus, der overvejende indeholder undervisning i praktisk arbejde under arbejdspladssens vilkår, har en varighed på 3 uger. Kurserne følges af et uformelt udvalg, hvori de foran nævnte organisationer er repræsenteret. Udvalget har fremhævet betydningen af, at kendskabet til kurserne bliver mere almindelig udbredt. Som et middel hertil er det af Entreprenørforeningens repræsentant i udvalget anført, at han lægger afgørende vægt på de oplysningsmuligheder, som en forfilm til almindelige spillefilm frembyder.

Man agter herfra i den nærmeste fremtid at rette henvendelse til ministeriernes filmudvalg om optagelsen af en sådan film, og man anmoder udvalget om at tage dette i betragtning ved afgivelsen af betænkning. Det bemærkes herved, at man herfra tillægger det afgørende betydning, at filmens optagelse fremmes mest muligt.

Det tilføjes, at produktionen af den i udkastet side 10, jfr. side 27, nævnte erhvervsvejledningsfilm ifølge oplysning fra Dansk Kulturfilm nu er praktisk talt tilendebragt.

Hvilket herved meddeles.

P. m. v.
e. b.

Olufsen.

Bilag 54.

AXEL CHRISTENSEN

Hagested, den 15. juni 1955.

Til lærlingekommissionens medlemmer.

Som et af de medlemmer af kommissionen der hidtil, ved kommissionens beslutning i 1953 om de politiske repræsentanternes stilling til ud-

valgsarbejdet, har været afskåret fra at følge de nærmere forhandlinger, der er foregået i underudvalgene, vil jeg med hensyn til den af kommissionen opstillede ny § 14¹⁾, jfr. kommissionens bemærkninger fra side 42 til 55²⁾ – tillade mig om håndværksfagene at fremsætte mine synspunkter i et vedlagt kort sammendrag.

Jeg er af den opfattelse, at en sådan kortfattet redegørelse er nødvendig at opstille både for os, som er valgt fra politisk side og som nu noget sent kommer ind i de nærmere forhandlinger, og også for folketinget, der senere skal tage stilling til principperne, der angår spørgsmålene forskoling, teknisk skole og fagskoler som supplement til mesterlæren og stilling til, hvorledes undervisningen på bedste og praktiske måde kan gennemføres som dagskole på tekniske skoler eller aftenskoleundervisning på offentlige aftenskoler.

Hvorvidt de synspunkter, jeg i vedlagte resumé³⁾ har gjort gældende, på visse områder skulle afvige fra den øvrige kommissions stilling, vil der forhåbentlig gennem forhandlingen om § 14¹⁾ skaffes klarhed over.

Med højagtelse

Axel Christensen.

¹⁾ Svarer til det endelige udkasts § 13.

²⁾ Jfr. nu bemærkningerne til lovudkastets § 13.

³⁾ Jfr. bilag 55.

Bilag 55.

AXEL CHRISTENSEN
HAGESTED PR. MAARSØ

Håndværket.

I. Forskoling før læretiden.

Som fortsættelse af børneskolen eller som led i teknisk skoles undervisning oprettes skoleklasser som forskoling for lærlingeuddannelsen, hvor de, der ønsker lærepladser i håndværksfagene, gives en fortsat undervisning inden læretidens begyndelse på områder, hvor der særlig lægges vægt på følgende:

- a. De elementære fag regning, skrivning og dansk indarbejdet i regnskabsmæssige og kalkulationsmæssige opgaver i tilknytning til det praktiske livs forhold.
- b. En undervisning der tager sigte på at bibringe eleverne en forståelse af forhold, der knytter sig til fagenes arbejde og vilkår.

- c. En undervisning i materialelære i den udstrækning det er muligt at fremme en sådan, enten ved medvirken af håndværkere eller gennem fagenes lærebøger.

Forskolingens varighed bør strække sig over 6 à 12 måneder som en fortsættelse af den almindelige folkeskoleundervisning og dermed eventuelt indgå helt eller delvis som et 8. skoleår, obligatorisk for de, der vil i håndværkslære.

Såfremt 12 måneders forlænget skoletid gennemføres, må tilsigtes, at eleverne i en del af tiden undervises på områder, der under den bestående ordning er henlagt til de tekniske skolars undervisning, og derved bidrage til at aflaste de tekniske skolars dagskoleundervisning.

Som afgangsbetegnelse fra skolen udfærdiges en erklæring om elevens standpunkt og evner med hensyn til undervisningens afsnit a. og en erklæring om elevens flid og opførsel.

Afgangsbetegnelsen skal tjene som vejledning for den læremester, der tager vedkommende i lære, og betegnelsen skal følge lærlingens lærekontrakt, indtil svendep prøve er aflagt.

Undtagen fra undervisningen under afsnit a. er elever, som har realeksamen eller præliminæreksamen.

Udgifterne til denne skoleordning afholdes af det offentlige.

II. Tekniske skoler.

1. Undervisningen på tekniske skoler gennemgår en nydannelse, således at den fagtekniske undervisning henlægges til centralskoler som dagskoler, hvor undervisningen kan foregå i specielle fagklasser og med specielle faglærere, og hvor undervisningen så vidt muligt kan foregå i klasser for lærlinge af samme alderstrin i læretiden.
2. Skolemyndighederne medvirker i samarbejde med de bestående lokale tekniske skolars bestyrelser til nyordningens gennemførelse, således at bestående tekniske skoler afhændes til staten, og nye centralskoler opføres, hvor bestående skolars forhold og beliggenhed ikke egner sig til formålet.
3. Nyordningen optages til forhandlinger i de pågældende skolekredse indenfor hvert amt og distrikt på foranledning af statens tilsyn med håndværkerundervisningen med det formål snarest at fastslå centralskolernes beliggenhed, hvorunder må tilsigtes bedst mulige rejseforhold for skolens elever.
4. Tidspunktet for byggeriets gennemførelse

fastsættes i samråd med de bestående lokale tekniske skolars bestyrelser og fremmes efter en af ministeriet nærmere fastlagt plan. Det skal tilsigtes, at alle planer over nyordningen og centralskolernes beliggenhed er færdig udarbejdet inden 1. april 1958.

5. De oprettede centralskoler, der er underkastet statens tilsyn for håndværkerundervisningen, ledes af et tilsynsråd udpeget af den pågældende egns eller bys håndværkerforeningers bestyrelser.

Tilsynsrådets størrelse på mindst 7 medlemmer fastsættes efter forhandling med statens tilsyn; de forskellige fags repræsentation må tilsigtes på betryggende måde.

De nærmere regler for tilsynsrådets funktioner, beføjelser og ansvar fastsættes ved forhandlinger mellem statens tilsyn for undervisningen, skolerådet, Håndværksrådet, Arbejdsgiverforeningen og De samvirkende Fagforbund under lærlingerådets og ministeriets godkendelse.

6. Centralskolernes undervisningsplan skal omfatte den egentlige tekniske undervisning og undervisning i regnskabsføring og kalkulation. Den undervisning, der angår de almene fag, d. v. s. dansk og regning, skal søges gennemført dels ved forskoling for læretiden og dels være henvist til aftenskoleundervisning i de offentlige aftenskoler. (Lærlingene bør have samme forpligtelse til at søge denne undervisning som den alm. tekniske undervisning.)
7. Udgifterne til de tekniske skoler dækkes på følgende måde:
 - a. Udgifterne til bygningernes opførelse og vedligeholdelse afholdes som statsudgifter.
 - b. Lærlingenes rejseudgifter afholdes som statsudgifter.
 - c. Skolernes øvrige driftsudgifter afholdes således, at det offentlige betaler halvdelen, og læremestrene eller disses organisationer halvdelen.

III. Fagskoler.

Som supplement til mesterlæren oprettes fagskoler som dagskoler enten i tilknytning til tekniske skoler eller som selvstændige skoler i det omfang, man fra fagets side ønsker disse anlagt.

Forhandlinger og beslutninger om skolernes oprettelse føres mellem statens tilsyn for håndværkerundervisningen og de pågældende bran-

cher eller fag efter nærmere af ministeriet godkendte ordninger.

Udgifterne ved bygningernes opførelse og vedligeholdelse og driften af skolerne afholdes som statsudgifter, dog må fagene, som ønsker sådanne skoler oprettet, bekoste og vedligeholde det tekniske og maskinelle udstyr.

Læremestrene yder lærlingene løn i fuldt omfang i kursustiden. Hvor det er nødvendigt af hensyn til for omfattende rejseudgifter at oprette kostforplejning på skolerne (eller andet arrangement i den henseende) betaler eleverne $\frac{3}{4}$ af deres lærlingeløn som bidrag hertil.

Kursustiden medregnes i læretiden, hvor andet godkendt arrangement ikke foreligger.

Hvorvidt skolerne er obligatoriske for lærlingene afhænger af de nærmere bestemmelser inden for fagene eller af kontraktbestemmelser i de enkelte tilfælde.

Bilag 56.

Axel Christensens mindretalsindstilling.

Til § 3 som et nyt stk. 2 b.:

»Læretidens varighed kan dog efter behandling i de faglige udvalg nedsættes fra de foranvnte 4 år, når den pågældende lærling ved kontraktens oprettelse gennem et nærmere dokumenteret tidsrum har arbejdet som medhjælper i faget og derved erhvervet sig en indsigt og øvelse, som betinger, at den faglige uddannelse kan afsluttes på en kortere tid. Hvis man ved en behandling i det faglige udvalg i de enkelte tilfælde ikke opnår enighed herom, kan et mindretal indanke sagen for lærlingerådet til endelig afgørelse.«

Til § 4.

»Angående fastsættelse af lærlingenes løn kan mindretallet ikke tiltræde forslagets formulering med hensyn til, at formanden for det i § 4 nævnte udvalg afgør spørgsmålet, når der ikke kan opnås enighed mellem de i forslaget nævnte parter.

Mindretallet imødeser en lang række tilfælde, hvor overensstemmelser ikke opnås, når formandskendelser kan være afgørende for spørgs-

målet og mener navnlig, at dette forhold vil bevirke en tilbageholdenhed hos mestrene i at antage lærlinge, når lønspørgsmålet under læretiden kan være underkastet forhøjelser af grundlønnen, som man fra mesterside ikke kan tiltræde. Mindretallet foreslår derfor, at ordene »træffer nævnets formand afgørelse« udgår og erstattes med følgende, som indeholdes i den gældende lovs § 4, stk. 1: »Er nævnets formand berettiget til at offentliggøre resultatet af forhandlingerne og derunder at anføre sit eget standpunkt.«

Til § 13.

»Mindretallet ønsker at fremhæve, at der som led i tekniske skolars nyordning må tilsigtes en afsluttende uddannelse i folkeskoleundervisningen, der tager sigte på at bibringe de unge, der ønsker at komme i lære, en nærmere forståelse af forhold, der knytter sig til fagenes arbejde og vilkår. Der klages med rette over, at mange unge møder for dårligt udstyret med kundskaber i de elementære fag. Heri bør ske en ændring. Mindretallet mener derfor, at der ved en eventuel forlængelse af folkeskoleundervisningen bør tilstræbes, at dag-skoleundervisningen på de tekniske skoler derefter kan koncentreres om de tekniske opgaver. For den yderligere undervisning i de almene fag bør håndværkslærlingene være henvist til de almindelige offentlige aftenskoler. Mindretallet henviser om disse forhold til det under kommissionsbehandlingen fremsendte bilag nr. 61¹⁾, afsnit I og II.

Ministeriet har ment det formålstjenligt at meddele, at man ønskede spørgsmålet og virkningerne om et 8. skoleårs gennemførelse behandlet i et 9 mands »erhvervenes skoleudvalg«, der repræsenterer landbrug, håndværk, industri, handel og fagbevægelsen og dermed fritage lærlingekommissionen for en nærmere behandling heraf. Mindretallet mener, at spørgsmålet om en udvidet folkeskoleundervisning netop var egnet til en speciel behandling inden for lærlingekommissionen for at finde frem til den mest passende skoleform i tilknytning til håndværks- og handelsfagernes skoler. Mindretallet henviser om disse forhold til det under kommissionsbehandlingen fremsendte bilag nr. 61¹⁾ afsnit I og II.

¹⁾ Bilag 55 til betænkningen.

Mindretallet ønsker endvidere at fremhæve, at fagskoleundervisningen som supplement til mesterlæren bør yderligere udbygges. De bestående forhold med hensyn til de offentlige udgifter og refusioner af de med denne undervisning, kost og ophold forbundne udgifter må tages op til revision og gives bedre økonomiske vilkår end de bestående, og mindretallet henviser i den forbindelse til bilag nr. 61 1), afsnit III.«

Axel Christensen.

1) Bilag 55 til betænkningen.

Bilag 57.

Kjeldgaard Iversens mindretalsindstilling.

Et mindretal (Kjeldgaard Iversen) erindrer om, at lærlingeuddannelsen og den dertil hørende skoleundervisning er skabt og udviklet af erhvervene i samarbejde med fagene, og mener, at de foreliggende opgaver fremdeles vil blive løst på tilfredsstillende måde af de direkte interesserede parter.

Det er mindretallets principielle indstilling, at den faglige uddannelse er et rent privat forhold, og at statens opgaver på dette område derfor må indskrænkes til at forhindre misbrug af oplæringsaftaler. Hertil anses den almindelige lovgivning og retsopfattelse for tilstrækkelig, og der kan henvises til, at f. eks. Sverige og England ikke har anset en særlig lærlingelov for nødvendig.

Mindretallet indstiller derfor principielt, at gældende lærlingelov bortfalder og ikke erstattes af nogen ny.

Det af flertallet stillede forslag til en ny lærlingelov anser mindretallet for at være mere omfattende og detailleret end formålet i sig selv hævdes at begrunde, men at forslaget tværtimod hensigten kan vanskeliggøre ungdommens adgang til en faglig uddannelse. Med det formål at fjerne disse virkninger og overflødige bestemmelser stiller mindretallet subsidiært nedenstående ændringsforslag.

Til § 1.

1. Stk. 1, linie 5: Ordet »skal« ændres til »kan«.

2. Stk. 8, linie 4: Der sættes punktum efter »lærekontrakter«, og resten af stykket udgår.

Til § 5.

3. Teksten ændres til: Der tilkommer lærlingen ferie efter reglerne i ferieloven (Lov nr. 65 af 31. marts 1953).

Til § 8.

4. Stk. 3 udgår.

Til § 13.

5. Stk. 1, sidste punktum udgår.
6. Stk. 3 udgår.
7. Stk. 6 udgår.

Til § 16.

8. Stk. 3, linie 3–4: Ordene »udfolde bestræbelser for« ændres til »medvirke til«.

Til § 17.

9. Stk. 1, linie 1: Ordet »skal« ændres til »kan«.

Nye §§.

10. Efter § 26 indføjes en ny paragraf:
»Personer, som på anden måde end efter denne lov har opnået faglig færdighed, har adgang til at aflægge svendeproe, jfr. § 13, efter særlige regler, fastsat af vedkommende faglige udvalg.«
11. Kapitel VI indledes med en ny paragraf:
»Bestemmelser indsat i kollektive aftaler eller vedtaget af organisationer om begrænsning af tilgangen af lærlinge til et fag eller del af et fag er ugyldige.«

Bemærkninger til ændringsforslagene:

- ad 1. Mindretallet tilstræber så frie forhold for uddannelsen som muligt og foreslår derfor kontrakttvangen ophævet. Det foreslåede »kan« tilsigter at lade den foreslåede lov gælde for kontraktmæssigt aftalte læreforhold med de økonomiske fordele og forpligtelser, et sådant medfører, medens det ikke for-

hindrer, at unge gennem et løsere arbejdsforhold – og under andre og bedre lønforhold – får lejlighed til selv at til egne sig den fornødne faglige dygtighed, som kvalificerer til et svendebrev, jfr. ændringsforslag nr. 10. Mindretallet mener, at man ved at tvinge alle arbejdsforhold af faglig karakter ind under lærlingeloven vil afskære mange fra at få en faglig uddannelse i de unge år. De egentlige læreforhold, som forslaget herefter kommer til at omfatte, formodes at indeholde så mange gensidige fordele, at disse alligevel vil blive indgået i stort omfang.

- ad 2. Ændringsforslaget fjerner den nydannelse, som giver de kontraktgodkendende myndigheder initiativ og pligt til kontrolforanstaltninger, som mindretallet mener vil kunne give anledning til utidig indblanding i virksomhedernes forhold og koste stor administration. Eventuelle misforhold vil blive anmeldt af den krænkede part.
- ad 3. Det anses for naturligt, at lærlinge på lige fod med andre falder ind under de almindelige feriebestemmelser. Eventuelle særaftaler må henvises til parternes egen afgørelse.
- ad 4. Bestemmelsen anses som altfor vidtgående og overflødig.
- ad 5. Bestemmelsen her anses også for overflødig, og bør ikke begrundes med hensyn til skolerne.
- ad 6. Mindretallet ønsker ikke at forhindre, at man i det omfang, det anses for formålstjenligt, fortsætter med aftenskolen. Ved at fjerne stk. 3 overlades det til myndighederne i samråd med erhvervene og fagene i medfør af stk. 2 at tilrettelægge undervisningen på den til enhver tid bedste måde.
- ad 7. Da et læreforhold udelukkende er et forhold mellem mester og lærling, anser mindretallet det for uretfærdigt at lade staten (skatteyderne og herunder de unge, der ikke har opnået så gode læreforhold, som loven tilsigter) betale tilskud.
- ad 8. Mindretallet anser den forpligtelse, der her tillægges mester, for at være urime-

lig og foreslår derfor en ændring, som indebærer, at også lærlingen og hans værge må udfolde bestræbelser for at få læreforholdet videreført.

- ad 9. Mindretallet kan ikke tiltræde de betragtninger, som flertallet gør gældende, og som væsentligst går ud på at sikre skolerne elever.
- ad 10. Det er mindretallets opfattelse, at også personer, som ikke har stået i et egentligt læreforhold, må have adgang til at opnå svendebrev, når den fornødne faglige færdighed er godtgjort. Det er, hvad manden kan, og ikke hvordan han har lært det, der kvalificerer ham. Når dette ønskes optaget i lærlingeloven, skyldes det, at denne er den eneste lov, der anvender begrebet »svendebrev«, og mindretallet ønsker at forhindre, at der skulle opstå skel i rettigheder mellem dem, der har opnået en lærekontrakt og dem, som har erhvervet sig de fornødne færdigheder på anden måde.
- ad 11. Ud fra det princip, at aftaler mellem to parter ikke må skade udenforstående, foreslås her en bestemmelse, som skal forhindre »regulering« af lærlingetilgang. Det foreslås således at ugyldiggøre sådanne aftaler og bestemmelser, der er gennemført af organisationerne. Et forbud kan ikke tilrådes, da dette pålægger myndighederne efterforskningspligt og initiativ. Det anses for tilstrækkeligt, at organisationerne ikke kan få sådanne bestemmelser håndhævet gennem domstolene.

Ovenstående ændringsforslag opfylder ikke alle mindretallets ønsker og synspunkter, men må betragtes som de nødvendige, for at en lærlingelov ikke skal vanskeliggøre en oplæring af ungdommen.

Mindretallet tror ikke, at staten gennem en lovgivning kan fremme en naturlig udvikling, men at den tværtimod vil hæmme den. Det må erindres, at udviklingen i den faglige uddannelse, såvel som oprettelsen af handelsskoler og tekniske skoler skyldes det private initiativ fra de direkte interesserede parter, og mindretallet udtaler sin tillid til, at dette private initiativ også i fremtiden vil forstå at føre udviklingen videre, så vidt som det offentliges restriktive indgreb og kontrol ikke hindrer dette.

bestemmelse om barselhvile for kvindelige lærlinge, der bliver gravide, således at disse ikke bliver tvunget til helt at afbryde læreforholdet, men har mulighed for efter en kortere suspension at fuldføre dette.

Endelig henstiller vi, at der i undervisningen af lærlinge indlægges timer i familie- og samfundskundskab.

Da det, specielt med henblik på de store årganges mange problemer, vil være af stor betydning for samfundet fremover, om de unge kvinder sikres bedst mulige uddannelsesvilkår, håber Dansk Kvindesamfund, at ovennævnte forhold vil blive taget under overvejelse af kommissionen.

Med ærbødighed

for Dansk Kvindesamfund

Rita Knudsen

næstformand.

DANSK KVINDESAMFUND

27. september 1955.

Til lærlingekommissionen.

I anledning af den påtænkte revision af lærlingeloven skal Dansk Kvindesamfund hermed henlede kommissionens opmærksomhed på enkelte forhold i den nugældende lov, som vi finder virker uheldige for de kvindelige lærlinge.

Efter nugældende lov kan en kvindelig lærling hæve læreforholdet, hvis hun gifter sig. Denne bestemmelse kan afholde læremestre fra at antage kvindelige lærlinge, og vi henstiller derfor, at bestemmelsen udgår og i stedet afløses af en bestemmelse om, at en kvindelig lærling kan hæve læreforholdet, hvis hun bliver gravid.

Endvidere henstiller vi, at der indføres en

